

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Сумський державний університет (Україна)
Алгоритмікс Інк., компанія IBM, м. Торонто (Канада)
Білоруський державний економічний університет, м. Мінськ (Білорусь)
Вище училище страхування та фінансів, м. Софія (Болгарія)
Донецький національний університет (Україна)
Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України
Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
Московський державний технічний університет ім. М. Е. Баумана (Росія)
НДІ сталого розвитку та природокористування (Україна)
НТУУ «Київський політехнічний інститут» (Україна)
Ризький технічний університет (Латвія)
Ростовський державний економічний університет «РІНГ» (Росія)
Сумський національний аграрний університет (Україна)
Технічний університет – Варна (Болгарія)
Університет «Проф. д-р Асен Златаров», м. Бургас (Болгарія)
Університет МакМастер, м. Гамільтон (Канада)

Економічні проблеми сталого розвитку

Экономические проблемы устойчивого развития

Economic Problems of Sustainable Development

**Матеріали доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 20-річчю наукової діяльності
факультету економіки та менеджменту
Сумського державного університету
(Суми, 3–5 квітня 2012 року)**

Том 1

Суми
Сумський державний університет
2012

УДК 508.131.1 (063)
ББК 65.9(4Укр)28
Е 45

Рецензенти:

О. Ф. Балацький – д-р екон. наук, професор Сумського державного університету;
С. М. Козьменко – д-р екон. наук, професор Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи» Національного банку України

*Конференція зареєстрована в Українському інституті науково-технічної і
економічної інформації (посвідчення № 784 від 16 листопада 2011 р.)*

*Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету
(протокол № 8 від 22 березня 2012 р.)*

Е 45 **Економічні** проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту СумДУ (м. Суми, 3–5 квітня 2012 року) : у 8 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – Т. 1. – 199 с.

ISBN 978-966-657-414-8

ISBN 978-966-657-415-5 (том 1)

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні проблеми сталого розвитку» Сумського державного університету, в яких наведені результати наукових досліджень, виконаних у різних країнах, з таких наукових напрямів, як економіка сталого розвитку, соціально-економічні та еколого-економічні проблеми сталого розвитку, соціо-еколого-економічні взаємодії.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться науково-практичними проблемами сучасної економіки.

В сборник вошли материалы Международной научно-практической конференции «Экономические проблемы устойчивого развития» Сумского государственного университета, в которых представлены результаты научных исследований, выполненных в разных странах, в таких научных направлениях, как экономика устойчивого развития, социально-экономические и эколого-экономические проблемы устойчивого развития, социо-эколого-экономические взаимодействия.

Для ученых, преподавателей высших учебных заведений, студентов, аспирантов и всех, кто интересуется научно-практическими проблемами современной экономики.

The collection consists of materials from International scientific-practical conference “Economic problems of sustainable development” Sumy State University. They represent results of scientific researches, conducted in different countries in such scientific areas as Economics of sustainable development, Socio-economic and ecologic-economic problems of sustainable development, Socio-ecologic-economic interactions.

It is for scientists, lecturers of institutions of higher education, students, graduates and everybody, interested in scientific-practical problems of modern economics.

УДК 508.131.1(063)
ББК 65.9(4Укр)28

ISBN 978-966-657-414-8
ISBN 978-966-657-415-5 (том 1)

© Сумський державний університет, 2012

Організатори конференції:

Сумський державний університет (Україна)
Алгоритмікс Інк., компанія IBM, м. Торонто (Канада)
Білоруський державний економічний університет, м. Мінськ (Білорусь)
Вище училище страхування та фінансів, м. Софія (Болгарія)
Донецький національний університет (Україна)
Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України
Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
Московський державний технічний університет ім. М. Е. Баумана (Росія)
НДІ сталого розвитку та природокористування (Україна)
НТУУ «Київський політехнічний інститут» (Україна)
Ризький технічний університет (Латвія)
Ростовський державний економічний університет «РІНГ» (Росія)
Сумський національний аграрний університет (Україна)
Технічний університет – Варна (Болгарія)
Університет «Проф. д-р Асен Златаров», м. Бургас (Болгарія)
Університет МакМастер, м. Гамільтон (Канада)

Офіційні партнери та спонсори:

Факультет економіки та менеджменту
Сумського державного університету
fem.sumdu.edu.ua

Міжнародний науковий журнал
«Сталий розвиток»
(Болгарія)

ЗМІСТ

	С.
<i>Прокopenko O. B., Шкарупа O. B.</i> Розвиток наукової школи економіки природокористування в СумДУ (замість передмови).....	10
<i>Абасс К. Джауд.</i> Факторы влияния на экономическое развитие иракских предприятий перерабатывающей промышленности.....	13
<i>Александров I. O.</i> Передумови сталого розвитку соціально-економічних систем.....	16
<i>Антилов С. М.</i> Сущность категории «экономическая эффективность».....	18
<i>Архипенко Е. В.</i> Особенности принятия решений клиентами коммерческого банка.....	20
<i>Балуєва O. B.</i> «Зелене» будівництво як напрям екологізації міського середовища.....	22
<i>Белoусов А. Л.</i> Эколого-экономические проблемы развития розничной торговли Беларуси.....	24
<i>Божкова Т. В.</i> Логістика як засіб стійкого підвищення ефективності виробництва.....	26
<i>Брошкова С. Л.</i> Діагностика соціо-економіко-екологічного розвитку регіону. Методичний підхід.....	27
<i>Бурда Н. В.</i> Дослідження умов праці та мотиваційного механізму.....	29
<i>Бурлакова I. М., Пронікова Ж. С.</i> Роль інвестицій у формуванні людського капіталу.....	31
<i>Вега А. Ю.</i> Экологическая сертификация продукции в целях обеспечения социальных стандартов жизни населения.....	33
<i>Вернидуб Н. O., Омеляненко В. А.</i> Тенденції глобалізації інноваційної діяльності.....	35
<i>Воронєцька I. С.</i> Впровадження екологічно спрямованих маркетингових досліджень в аграрному секторі економіки.....	37
<i>Герасименко Г. В.</i> Соціальний прогрес як мета та критерій сталого розвитку	39

<i>Голян В. А., Бусел Р. В.</i> Удосконалення регулювання орендних відносин у сфері водокористування.....	41
<i>Гончарова І. В.</i> Заробітна плата як вимірювач ефективності соціального партнерства.....	43
<i>Грек В.А.</i> Структурна перебудова економіки у контексті умов формування людського капіталу.....	45
<i>Грищенко О. Ф.</i> Маркетингові інноваційні рішення як інструмент реалізації концепції інноваційного маркетингу.....	47
<i>Гузанова Ю. В.</i> Економічне значення соціального ефекту некомерційних організацій у забезпеченні сталого розвитку.....	49
<i>Денисенко М. П., Бреус С. В.</i> Економічна безпека держави як фактор сталого розвитку економіки України.....	50
<i>Еременко Л. В.</i> Субъекты углеродного рынка в системе экологической экономики.....	51
<i>Заблудська І. В., Чена Ю. В.</i> Проблеми та перспективи екологічної політики в Україні.....	53
<i>Зараріна Ю. Е.</i> Вплив нерівності розподілу доходів на сталий розвиток.....	55
<i>Захарова О. В., Івашечкіна А. А.</i> Обґрунтування необхідності професійного розвитку персоналу шляхом інвестування у людський капітал.....	57
<i>Zlateva-Petkova T. M.</i> Dispersion of human capital and economic growth.....	59
<i>Ібрагімов Е. Е.</i> Інтелектуальний потенціал у системі стратегічного планування діяльності підприємства.....	61
<i>Ілляшенко Н. С.</i> Характеристики випереджаючого розвитку.....	64
<i>Kaneva M.</i> Russia and the world wide web: towards sustainable human development.....	66
<i>Караєва Н. В.</i> Еколого-енергетичні ризики сталого розвитку.....	69
<i>Карпенко Н. В., Ананьєва І. А.</i> Екологічні проблеми у контексті сталого розвитку соціального суспільства.....	71

<i>Касьяненко В. О.</i> Економічне обґрунтування терміна «потенціал».....	73
<i>Кожушко Л. Ф., Щербакова А. С.</i> Відродження льонарства в Україні – шлях до сталого розвитку АПК.....	75
<i>Концал Е. В.</i> Основные направления реформ организации медицинского обслуживания за рубежом.....	77
<i>Копитко О. В.</i> Економічний механізм функціонування оптових ринків сільгосппродукції.....	79
<i>Коробец Е. М.</i> Взаимодействие понятий «безопасность», «риск» и «ущерб» в системе управления экологическими рисками на предприятии.....	81
<i>Крикавський С. В., Чернописька Н. В.</i> Логістика та сталий розвиток: взаємовплив концепцій.....	83
<i>Кубатко О. В., Слюхіна А.Г.</i> Підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни за рахунок інноваційного фактору в умовах глобалізації.....	85
<i>Кузнецова Д. В.</i> Процесс потребления в условиях устойчивого развития.....	86
<i>Купінець Л. С., Кісеоларь М. Г.</i> Механізми переходу держави та регіонів до сталого розвитку.....	88
<i>Курильців Р. М.</i> Стандартизація та нормування у галузі охорони земель як складова сталого землекористування.....	90
<i>Клементьева Е. Д., Лапушкин И. И.</i> Выбор путей интеграции независимой компании в холдинг.....	92
<i>Лицур І. М., Цимбалюк В. В.</i> Сталій чи екологічнобезпечний розвиток лісового господарства?.....	94
<i>Лойко В. В.</i> Пріоритети сталого розвитку легкої промисловості в контексті забезпечення економічної безпеки підприємств.....	96
<i>Лойко Д. М., Денисенко М. П.</i> Забезпечення сталого розвитку підприємств легкої промисловості за умови реалізації інноваційної стратегії.....	98
<i>Лютьчак З. С., Ліпенцев А. А., Галушак Ю. І.</i> Бренд та брендинг країни – інноваційні інструменти та перспективи становлення.....	100

<i>Мазур А. В.</i> Система показників оцінювання структури основних засобів науково-технічної підготовки виробництва.....	103
<i>Мазурин Э. Б.</i> Выбор методов управления для устойчивого функционирования предприятия.....	105
<i>Малахова Л. С.</i> Збалансована ситема показників у системі фінансового регулювання суб'єктів господарювання.....	107
<i>Маркова А. И.</i> Понятие устойчивого развития предприятий.....	108
<i>Мишенин Е. В., Мишенина Н. В., Яровая И. Е.</i> Модель экономико-экологического механизма управления природохозяйствованием: системное видение и методологический базис.....	109
<i>Міляр Л. Ф.</i> Особливості побудови моделі екологоорієнтованої продовольчої безпеки.....	113
<i>Небесная А. Ю.</i> Детерминанты современного подхода к пониманию устойчивого развития регионального хозяйства.....	115
<i>Нейкова Р. Н.</i> Глобализация и ее провокации в начале XXI века.....	117
<i>Обнявко Т. С.</i> Экономико-экологический вектор устойчивого развития предприятий военно-промышленного комплекса.....	119
<i>Олефіренко О. М., Коваленко Я. А.</i> Маркетингові дослідження у віртуальній економіці.....	121
<i>Омельяненко Т. Л.</i> Методологічні засади реформування екологічного податку на розміщення відходів.....	123
<i>Павленко О. О., Алібекова Ю. Т.</i> Збалансованість соціо-еколого-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці.....	126
<i>Пак С. Я.</i> Державне управління охороною здоров'я на рівні адміністративного району як складова соціально-економічного розвитку регіонів.....	128
<i>Парій І. В.</i> Екологічні аспекти розвитку енергогенеруючих підприємств.....	130
<i>Перепелица А. С.</i> Концессионное недропользование в России в историческом контексте.....	132

<i>Петровська С. А.</i> Інвестиційна привабливість регіону у контексті сталого розвитку.....	134
<i>Питайкина И. А.</i> Проблемы укрепления социальной стабильности в условиях влияния глобального экономического кризиса.....	136
<i>Попова О. Ю., Белоусова К. О.</i> Еволюція складу та ролі ресурсних потоків в забезпеченні економічного зростання.....	138
<i>Пронікова Ж. С., Маценко О. М.</i> Інтеграція екологічної освіти у систему мотивації до екологічно спрямованої діяльності.....	140
<i>Робул Ю. В.</i> Відкритість інформації, макромаркетинг та забезпечення сталого розвитку.....	142
<i>Сабадирьова А. Л.</i> Синергетичний ефект в системі потенціалу підприємства.....	144
<i>Савон Д. Ю., Маркер Е. В.</i> Процесс устойчивого развития эколого-экономических систем региона.....	146
<i>Саркісян Л. Г.</i> Особливості вимірювання результатів сталого розвитку регіону.....	148
<i>Свідзінська Г. Ю.</i> Ефективність функціонування акціонерних товариств в Україні як необхідна умова стійкого розвитку економіки держави.....	150
<i>Свіцов М. В.</i> Значення логістики в розвитку економіки підприємств.....	151
<i>Селезньова Н.О.</i> Використання логістичної концепції при управлінні рухом матеріального потоку підприємства.....	152
<i>Семенчук А. В.</i> Состояние и перспективы развития торговли в Республике Беларусь.....	154
<i>Сорочайкин А. Н.</i> Функционирование мегаполисов: социально-экономические проблемы.....	156
<i>Сталинская Е. В.</i> Концептуальные основы стратегического управления металлургическими предприятиями на принципах устойчивого развития....	159
<i>Степанов В. Н.</i> Эксклюзивные концепции устойчивого развития в реалиях перманентной неустойчивости.....	161
<i>Степенко О. В.</i> Розвиток відносин власності в контексті сталого землекористування.....	163

<i>Таранюк Л. М., Запорожченко О. М.</i> Комплексна оцінка програм реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві.....	166
<i>Терешина М. В., Федорова Ю. С.</i> Межкластерные взаимодействия в «зеленой экономике»: формирование региональной модели.....	168
<i>Телетов О. С., Провозін М. В.</i> Партнерські стосунки як відповідь сучасним викликам до економічного розвитку.....	170
<i>Тяглов С. Г., Колычева Ж. Я.</i> Модернизация регионального экологически устойчивого развития территории РФ: теория, методология, практика.....	172
<i>Ушева М. Н.</i> "Управление талантами" как экономической необходимости...	173
<i>Фесенко О. А.</i> Украинский рыбопромышленный комплекс в системе устойчивого развития: регионально-отраслевой вектор реализации.....	175
<i>Филатова А. В.</i> Банковский сектор россии: стратегия развития.....	177
<i>Харічков С. К.</i> Екологічна інфраструктура як складова типової моделі інфраструктурного комплексу.....	181
<i>Хлобистов Є. В., Волошин С. М., Добрянська Т. І.</i> Кліматозалежні надзвичайні ситуації в очікуваних кліматичних змінах.....	183
<i>Чаплигін О. В.</i> Податкові інструменти стимулювання розвитку відновлювальної енергетики.....	186
<i>Ченіжко О. С.</i> Вплив сот на розвиток міжнародної торгівлі туристичними послугами.....	187
<i>Чудовська В. А.</i> Інституційне забезпечення органічного виробництва в сільському господарстві.....	189
<i>Чуприна О. О.</i> Транскордонне співробітництво: перспективи для збалансованого розвитку прикордонних регіонів.....	191
<i>Шамота Г. М.</i> Социо-эколого-экономическая система: ее элементы.....	192
<i>Shvindina Hannah, Mignonne Kibambe</i> Conflict resolution in work place.....	194
<i>Шевцов С. В.</i> Основные этапы развития процесса ресурсосбережения производства.....	195

СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В СУМДУ (замість передмови)

д.е.н., проф. **Прокопенко О.В.**, к.е.н., доц. **Шкарупа О.В.**

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції "Економічні проблеми сталого розвитку", присвяченої 20-ти річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту (3-5 квітня 2012 р., м. Суми, Сумський державний університет).

Конференція з економічних проблем сталого розвитку 19 років поспіль проводилась факультетом як внутрішньоуніверситетська, а цього року набула міжнародного статусу. Конференція має символічне та історично виправдане значення для факультету, який з початку свого створення (4 травня 1992 р.) здобув в науковому просторі власний імідж та авторитет як розвинена наукова школа економіки природокористування.

Початок науково-дослідної роботи факультету закладено у 1969 р., коли при кафедрі технології машинобудування Сумського філіалу ХПІ було створено секцію економіки захисту повітряного басейну від забруднень під керівництвом Балацького О.Ф. – видатного науковця, який зробив вагомий внесок в розвиток загальної теорії економічного збитку. У здобутку вченого близько 350 опублікованих праць, у тому числі більш ніж 30 монографій, підручників і навчальних посібників.

В 1978-1990 рр. під його керівництвом вперше в Україні започатковано дослідження з економічної оцінки збитків від забруднення атмосфери і розроблені методики такої оцінки, вирішено ряд складних проблем та наукових задач щодо визначення економічного збитку від забруднення атмосферного повітря для підприємств Радянського Союзу: м. Братська, м. Дніпропетровська, м. Єревану, м. Запорозжя, м. Іркутська, м. Красноярська, м. Макеевки, м. Маріуполя, м. Норильська, м. Сум та ін. Під керівництвом Балацького О.Ф. вперше теоретично обґрунтована і реалізована в Україні система платного природокористування, яка діє і сьогодні.

Такі здобутки виявили подальшу можливість застосування математичних методів для крупномасштабних макроекономічних розрахунків, пов'язаних з визначенням питомих екологічних втрат в різних секторах національної економіки. Ці дослідження створили передумови для розроблення інструментарію сучасної екологічно спрямованої трансформації економічних відносин в контексті сталого розвитку, що ґрунтується на еколого-економічних оцінках.

Завдяки плідній праці колективу під керівництвом проф. Балацького О.Ф., який є одним із засновників вітчизняної школи економіки

природокористування та засновником економічної науки в Сумській області, у 1991 р. створена та успішно діє перша на Сумщині спеціалізована вчена рада із захисту дисертацій, серед спеціальностей якої – «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». З 2011 р. рада має право проведення захистів докторських дисертацій. За період її функціонування захищено понад 250 дисертацій. Наукова школа Балацького О.Ф. створила передумови для розвитку наукових напрямів факультету, які виростили у самостійні школи:

- «Дослідження фундаментальних основ сталого розвитку соціально-економічних систем та інформаційного суспільства» (керівник – д.е.н., проф. Л.Г. Мельник);
- «Маркетинг і менеджмент інновацій» (керівник – д.е.н., проф. С.М. Ілляшенко);
- «Еколого-економічні проблеми теплоенергетики, управління емісією атмосферного повітря на міждержавному рівні» (керівник – д.е.н., проф. О.М. Теліженко).

На основі наукових досліджень факультету щорічно публікуються колективні монографії, підручники, навчальні посібники. Сумська наукова школа економіки природокористування активно розвиває нові наукові напрями, в тому числі концепцію сталого розвитку та організаційно-економічний механізм її реалізації в Україні.

Силами факультету видано більше 150 книг, а якщо враховувати написані у співавторстві з іншими науковими школами – більше 300. В рамках наукових досліджень сучасної концепції сталого розвитку підготовлено та опубліковано підручники, навчальні посібники та іншу науково-методичну літературу як українською так і іноземними мовами. Одним з перших фундаментальних видань із цієї тематики є спільний українсько-бельгійський підручник для вищої школи "Економіка природокористування (1999 р., англійською та російською мовами).

Факультетом також видано: «Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком» (2002 р., укр.), «Основи екології. Економіка та управління природокористуванням» (2005 р., укр.), «Основи стійкого розвитку» та «Основи стійкого розвитку. Практикум» (2005 р., укр.), «Екологічна економіка» (2006 р., рос.), «Соціально-економічний потенціал стійкого розвитку» (2007, 2008 рр., рос. та англ.), «Стійкий розвиток: теорія, методологія, практика» (2009 р., укр.), «Економіка природних ресурсів» (2010 р., укр.), «Екологічний маркетинг» (2012 р., укр.) та ін.

Всі наукові розробки використовуються у діяльності підприємств, організацій та органів управління та впроваджуються у навчальний процес, зокрема при підготовці магістрів спеціальності «Економіка довкілля та природних ресурсів».

Факультет щороку проводить всеукраїнські та міжнародні конференції, серед яких: «Економіка для екології», «Економічні проблеми сталого розвитку», «Екологічний менеджмент в загальній системі управління», «Маркетинг інновацій та інновації в маркетингу», «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону», «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку», «Сучасний менеджмент і економічний розвиток».

Факультет має багатий досвід грантової діяльності та міжнародної співпраці з іншими науковими школами в сфері економіки сталого розвитку, що сприяє міжнародному визнанню наукових досягнень, їх розповсюдженню та популяризації. Факультет співпрацює з провідними ВНЗ, в тому числі близько з 50 закордонними з 18 країн світу. Особливо активною є співпраця з такими вишами, як: Білоруський державний економічний університет (Білорусь), Вільний університет Брюсселю (Бельгія), Колорадський університет в Колорадо Спрингс (США), Маастріхтський університет (Нідерланди), Московський державний університет (Росія), Московський державний технічний університет ім. М.Е. Баумана (Росія), Ризький технічний університет (Латвія); Російський економічний університет ім. Г.В. Плеханова (Росія), Технічний університет – Варна (Болгарія), Університет Вайкато (Нова Зеландія), Університет МакМастер (Канада), Університет «Проф. д-р Асен Златаров» (Болгарія).

Сьогодні факультет економіки та менеджменту – потужна наукова школа. Лише в 2011 р. колективом факультету було видано понад 300 публікацій, з них 17 монографій та 10 підручників та навчальних посібників.

За рейтингом Вебометрікс в 2011 р. факультет, як бізнес-школа, займає 9 місце серед ВНЗ України. Професорсько-викладацький склад факультету налічує понад 100 викладачів, майже всі мають науковий ступінь та вчене звання. До викладацької та наукової діяльності залучено 16 докторів економічних наук та професорів. Наукова спрямованість факультету надає широкі можливості для здійснення наукової діяльності студентами та аспірантами, які виборюють призові місця на конкурсах наукових робіт та олімпіадах національного та міжнародного рівня. Так, в 2011 р. студенти факультету отримали 15 призових місць на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт.

Сподіваємося, що міжнародна науково-практична конференція надасть поштовху до подальшого розвитку наукової школи факультету. Приємно, що в обговоренні економічних проблем сталого розвитку в рамках цього річної конференції беруть участь понад 800 осіб, в тому числі 167 науковців з інших навчальних закладів та 40 – з вишів інших країн.

ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ИРАКСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Абасс К. Джауд

Технологический институт Восточноукраинского национального университета им. В. Даля, г. Северодонецк

Предприятия в разных странах имеют различные условия деятельности, что делает полезным сравнение особенностей развития этих предприятий в виду проблематичности осуществления экспериментов над реальными субъектами хозяйствования. Такое сравнение позволит лучше выявить причинно-следственные связи и характер влияния различных факторов на процесс функционирования предприятия. В этой связи рассмотрение факторов, влияющих на экономическое развитие иракских предприятий перерабатывающей промышленности, является актуальным.

Целью исследования является конкретизация факторов, влияющих на экономическое развитие иракских предприятий перерабатывающей промышленности.

В составе перерабатывающей промышленности Ирака важное место занимают предприятия химической и нефтехимической промышленности. В качестве отличительной черты таких предприятий можно выделить отсутствие практики начисления затрат на социальное страхование в процессе формирования структуры их затрат. Это является следствием относительной слабости иракской социальной законодательной базы и социальной инфраструктуры, регулирующей вопросы социального обеспечения работников предприятия. Кроме того, удельный вес затрат на зарплату на большинстве таких предприятий также не велик и не превышает 10 %.

Как и на многих украинских предприятиях, на иракских предприятиях химической и нефтехимической промышленности доминируют материальные затраты. В качестве примера можно рассмотреть динамику затрат одного из таких предприятий (рис. 1):

На примере данного предприятия химической промышленности Ирака можно также отметить нестабильность структуры затрат. Основной причиной такой ситуации являются военные действия в стране 2006-2007 годов, политический и экономический кризис, инфляция. То есть нестабильность структуры затрат данного предприятия была следствием значительного влияния множества факторов на протяжении исследуемого периода.

В частности резкий скачек прочих затрат (рис.2) в 2007 году

обусловлен стремительным ростом затрат на охрану предприятия в связи с военными действиями и ухудшением криминогенной ситуации в стране.

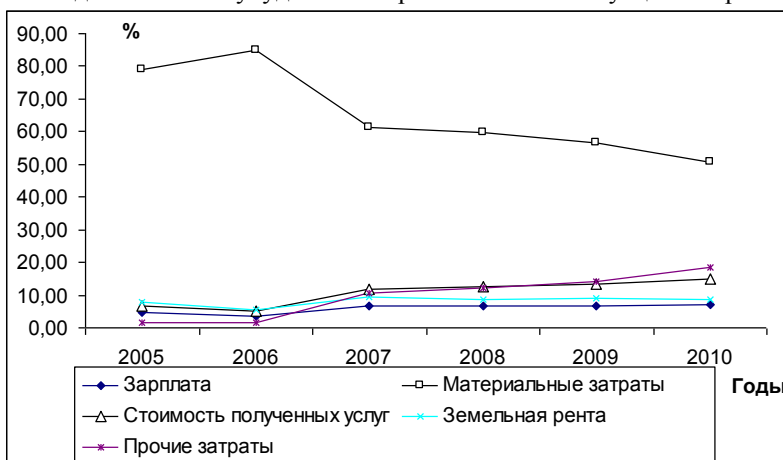

Рис.1. – Динамика структуры затрат LTD «GENERAL COMPANY FOR VEGETABLE OILSINDUSTR»

Значительное снижение удельного веса материальных затрат в 2007 году также вызвано снижением физического объема производства продукции исследуемого предприятия в этом периоде.

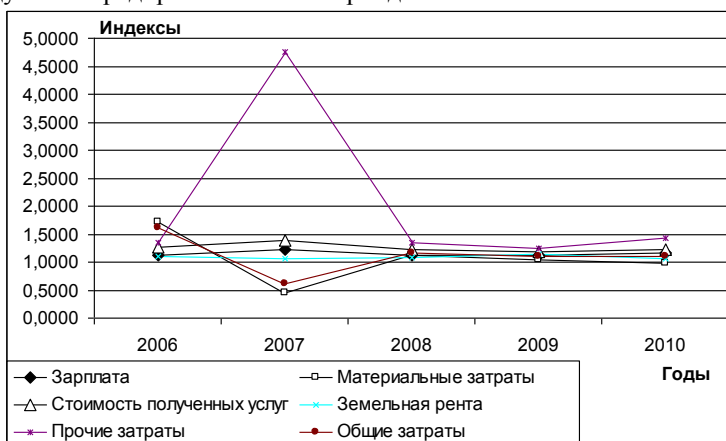

Рис.2. – Динамика индексов изменений затрат LTD «GENERAL COMPANY FOR VEGETABLE OILSINDUSTR»

Рассмотрение этих обстоятельств может быть основанием для определения кризисного положения иракских предприятий химической промышленности в анализируемом периоде.

Такие известные украинским экономистам и практикам-хозяйственникам термины как: нестабильность, падение объемов производства, инфляция, политический кризис, военные действия, ухудшение криминогенной ситуации – все это должно на первый взгляд объяснять кризисное положение исследуемых предприятий. Однако вопрос остается достаточно спорным относительно реальной опасности уровню экономического положения данных предприятий, особенно если внимательнее изучить динамику их рентабельности затрат.

Как видно из рис. 3 на самый «кризисный» для Ирака 2007 год приходится пик рентабельности затрат исследуемого предприятия, а по мере снижения уровня политического и военного кризиса в стране наблюдается падение показателя рентабельности затрат данного предприятия. Это происходит потому, что на первый взгляд теоретически негативные факторы на самом деле на практике могут создавать благоприятную среду для развития отдельных субъектов хозяйствования.

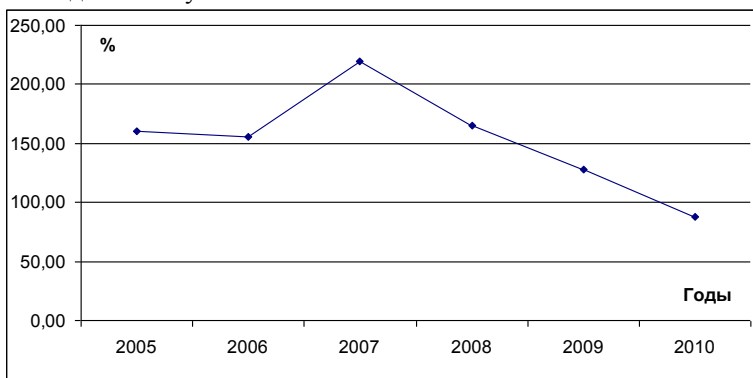

Рис.3. – Динамика рентабельности затрат LTD «GENERAL COMPANY FOR VEGETABLE OILSINDUSTR»

Политические кризисы и даже военные действия не всегда негативно действуют на деятельность предприятия. Иногда они создают благоприятную среду для получения сверхприбыли. Такая ситуация имела место вследствие временной относительной закрытости иракского рынка для импорта моющих средств (которые производит исследуемое предприятие) особенно в 2007 году. В условиях постоянного спроса на моющие средства внутри страны и действия перечисленных факторов предприятие оказалось в монопольном положении.

Таким образом, для многих предприятий химической промышленности глобализация мировой экономики является более опасным фактором чем войны, политические кризисы и ухудшение криминогенной обстановки в стране.

ПЕРЕДУМОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

д.е.н., проф. **Александров І.О.**
Донецький національний університет

Економічний розвиток породжує екологічні проблеми техногенного характеру: виснаження озонового шару Землі, глобальна зміна клімату внаслідок «парникового ефекту», забруднення атмосферного повітря та водоймищ. За розрахунками фахівців забруднення навколишнього природного середовища завдає значної економічної шкоди національним економікам майже всіх країн світу. За приблизними розрахунками щорічні збитки від деградації природи оцінюються в розвинених країнах в 0,4-2 % ВВП, в країнах Східної Європи – 3-5% ВВП, в країнах СНД – 6-15% ВВП, зокрема в Україні – 10-15 % ВВП.

Глобальна екологічна криза, що супроводжує сучасний економічний розвиток, зумовила виникнення гострих економіко-екологічних проблем у діяльності вітчизняних промислових підприємств. Виробнича сфера є найбільш вагомим фактором техногенного впливу на навколишнє природне середовище. Тому проблема взаємозв'язку економічного розвитку та екологічної безпеки привертає до себе підвищену увагу.

За результатами кластерного аналізування рівня економіко-екологічного стану регіони угрупованні таким чином (табл. 1).

Таблиця 1 – Групування регіонів

Групи	Регіони
1	АР Крим, Миколаївська область
2	Вінницька, Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська
3	Дніпропетровська, Донецька
4	Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Полтавська
	Запорізька
	Луганська, Одеська, Харківська

На рис. 1 наведено середні значення груп, які побудовані по стандартизованим значенням. Видно, що групи значно відрізняються за обраними показниками. Перша група демонструє незначні значення за всіма показниками, окрім утворення відходів. До окремої групи відноситься Запорізька область, що обумовлено специфікою показників. Значна частка промислового сектору економіки, наявність атомної енергетики призвели до значної кількості відходів на території області та матеріальних витрат.

Висновки.

1. Результати аналізу економіко-екологічного стану України та

регіонів відповідно до рівня техногенного навантаження на атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, а також ефективності фінансування природоохоронної діяльності, свідчать про збереження тенденції виснаження природного капіталу та погіршення якості навколишнього середовища, що негативно впливає на демографічну ситуацію та стабільність економічного розвитку. Це найбільш гостро відзначається для індустріальних регіонів країни (Донецької, Дніпропетровської, Луганської, Кіровоградської та Запорізької областей), на території яких зосереджена найбільша кількість промислових об'єктів екологічно брудних секторів економіки.

2. Для впровадження практичних дій щодо зміни парадигми суспільного розвитку від технократичного до екологічно-орієнтованого підходу до природокористування є необхідним здійснення переходу на засади сталого розвитку, основним етапом якого є екологізація виробництва.

Рис. 1. – Середні значення отриманих груп у 2010 році (складено за [1])

3. Практичне впровадження запропонованих рекомендацій щодо впровадження екологізації виробництва регіонів сприятиме активізації процесів зміни якісних характеристик соціально-економічних систем в умовах екологічних обмежень для забезпечення можливості задоволення потреб майбутніх поколінь.

1. Аналітична доповідь «Довкілля України у 2010 році» [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України // Сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Станом на 30 вересня 2011 р.)
2. Стратегія сталого розвитку регіону: моногр. / І.О. Александров, О.В. Половян, О.Ф. Коновалов, О.В. Логачова, М.Ю. Тарасова; за заг. ред. д.е.н. І.О. Александрова / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2010. – 204 с.

СУЩНОСТЬ КАТЕГОРИИ "ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ"

Заслуженный изобретатель РФ, советник РААСН,
д.т.н., проф. **Анпилов С.М.**
ФГБОУ ВПО «Тольяттинский государственный университет»,
г.Тольятти, Россия

Для раскрытия сущности понятия "эффективность" и его взаимосвязи с родственными ему понятиями, необходимо провести терминологический анализ. Понятия "эффект", "результат" и "итог" в основном рассматриваются как синонимы. Однако, что есть необходимость их разграничения. Предлагаем для них следующие определения: а) итог – количественный или качественный абсолютный показатель, характеризующий аспект хозяйственной деятельности субъекта экономики в определенный момент времени; б) результат – совокупный итог, характеризующий состояние одной и/или нескольких сфер и всей хозяйственной деятельности субъекта экономики в определенный момент времени. Результат может быть получен в функциональной области деятельности хозяйствующего субъекта (при осуществлении им бизнес-процессов, в сфере региональной экономики, в отрасли народного хозяйства и др.); в) эффект – результат, характеризующий позитивные тенденции в развитии хозяйствующего субъекта.

Как противоположное по смыслу понятию "эффект", в теории и практике можно использовать понятие "деструкция" (лат. "detractio" – разрушение), т.е. результат, характеризующий негативные тенденции, деградацию хозяйствующего субъекта.

Кроме того: результативность – относительный показатель, характеризующий степень достижения субъектом экономики поставленной цели в одной и/или нескольких сферах и всей его хозяйственной деятельности в определенный момент времени; эффективность – относительный показатель, характеризующий позитивную динамику развития субъекта экономики в определенный момент времени и равный отношению результата (эффекта) к затратам, обусловившим его получение.

Противоположным по смыслу к понятию "эффективность" является понятие "деструктивность" – относительный показатель, характеризующий негативную динамику деятельности субъекта экономики в определенный момент времени и равный отношению результата (деструкции) к затратам, осуществленным субъектом. Нетрудно видеть, что: – итог характеризует аспект хозяйственной деятельности субъекта экономики. При этом совокупность итогов с приложением к ней функций менеджмента (учета, анализа, контроля, прогнозирования, планирования и др.) преобразуются в

результат; результат можно воспринимать либо как эффект, либо как деструкцию, либо как стабильность; результативность воспринимается нами как степень достижения запланированного абсолютного или относительного показателя, т.е. как итог управленческой деятельности (деятельности руководства хозяйствующего субъекта); эффективность и деструктивность, отражая качество менеджмента, в большей степени характеризуют экономическое состояние хозяйствующего субъекта в определенный момент времени.

Представляет определенный интерес оценка экономической эффективности не отдельного хозяйствующего субъекта, а их совокупности, образующей технологическую (логистическую) цепочку. Под технологической цепочкой понимается совокупность хозяйствующих субъектов, выполняющих функции и операции по изменению геометрических размеров исходного сырья, материалов, полуфабрикатов и др. и внутренней структуры и конфигурации.

В то же время логистическая цепочка включает звенья логистической системы, линейно упорядоченные по направлению движения логистического потока (материального, информационного, финансового, потока услуг) и выполняющие логистические функции и операции (транспортировку, складирование, хранение, консолидацию, разукрупнение, маркировку, сортировку, затаривание, упаковку и др.).

Условно можно принять, что технологические и логистические цепочки в той или иной комбинации образуют цепочки производственные. Очевидно, что для данных цепочек результат последующего звена равен затратам звена предыдущего. Соответственно чем больше затраты первого звена технологической (логистической) цепочки, меньше результат n -го звена и выше экономическая эффективность первых звеньев технологической (логистической) цепочки, тем меньше экономическая эффективность ее конечного звена. Этот факт находит подтверждение в практической деятельности предприятий и организаций. Очевидно, что конкурентоспособность автомобильной промышленности РФ может быть обеспечена, в том числе, на основе создания вертикально-интегрированных компаний, которые в состоянии контролировать транзакционные издержки при производстве технически сложной, наукоемкой продукции.

Итоги деятельности хозяйствующего субъекта можно оценить количественно и качественно. Данное положение в полном объеме касается как затрат, так и результатов. Поэтому целесообразно рассмотреть комбинации возможных вариантов оценки эффективности.

Если количественная оценка экономической эффективности не вызывает затруднений, то ее качественная оценка весьма затруднена. Так, затраты и результаты в качественном выражении оцениваются в случаях

неопределенности и риска, т.е. в следующих случаях:

- при определении размеров необходимых инвестиций;
- при реализации программ социальной ответственности перед обществом;
- при создании объектов интеллектуальной собственности;
- при широком вовлечении сотрудников предприятий и организаций в инновационную сферу деятельности;
- при проведении акций в формате "public relation" и др.

ОСОБЕННОСТИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ КЛИЕНТАМИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА

Архипенко Е.В.

Институт экономики промышленности НАН Украины, Донецк

В современных экономических условиях особенностью развития банковского сектора является высокий уровень конкуренции, что ставит перед коммерческими банками задачу эффективного управления взаимоотношениями с клиентами. И поскольку, прямое управление клиентами невозможно в виду отсутствия соответствующих инструментов, для успешного решения поставленной задачи необходимо понимать каким образом происходит процесс принятия клиентами решения и косвенно воздействовать на данный процесс.

В общем виде модель принятия решения клиентом банка можно представить с помощью функции F , где

F – вероятность принятия определенного (положительного) решения;

x_1 – давление оказываемое на клиента, склоняющее его к принятию определенного решения;

x_2 – субъективное представление клиента о возможности получения выгод от принятия данного решения, которое формируется под воздействием собственных знаний, а также достоверной и недостоверной информации, поступающей из окружающей среды;

x_3 – обязательства, требующие поступить определенным образом, такие как: необходимость следовать определенным законам, нормам, принципам, чувство признательности, принцип последовательности, принцип взаимного обмена, авторитета и т.д.

x_4 – интенция (намерение) субъекта принять определенное решение, зависящая от опыта и различных психологических особенностей клиента.

Рассмотрим влияние указанных факторов на принятие решений клиентами коммерческого банка в зависимости от принадлежности к

различным сегментам.

Розничные клиенты (частные предприниматели и физические лица). В данном случае группы факторов x_1 и x_2 формируются преимущественно на основе массовой рекламы стандартных продуктов, следовательно, задача банка – выделить свой продукт среди множества подобных. Основной акцент при этом делается на псевдоуникальных качествах продукта (выгодных тарифах или услугах, которые предоставляются многими банками, но еще не использовались в рекламе), создании нового «образа» продукта, ранее незнакомого, но желаемого клиентами, представлении продукта дефицитным (льготная процентная ставка только в апреле). В данном сегменте на принятие решения оказывают такие психологические принципы (x_3) как принцип социального доказательства (поступать как другие) и принцип благорасположения (действовать по советам и рекомендациям тех, кого знаешь и кому доверяешь).

Группа факторов x_4 имеет наибольшее влияние на принятие решений именно в этом сегменте, поскольку решения зачастую принимаются в условиях ограниченности во времени и информации, а практически одинаковых предложений на первый взгляд несколько, и в данном случае у клиента просто нет времени на тщательный анализ всех альтернатив, как следствие решение зависит от психоэмоционального состояния клиента, эмоций, возникающих у клиента при взаимоотношении с сотрудником банка, а также изначальных интенций клиента к приобретению банковской услуги.

Клиенты МСБ (средние и мелкие предприятия) более «рационализированы» по сравнению с розничными, при принятии решения в данном случае осуществляется сравнительный анализ альтернатив по наиболее важным критериям, следовательно, факторы группы x_2 оказывают на них большее влияние, а факторы группы x_4 меньше по сравнению с розничными клиентами. Для оказания информационного давления (x_1) в данном сегменте целесообразнее использовать формирование новых потребностей на основе новых составляющих продуктов и услуг, либо акцентировании внимания на улучшении существующих, а также личные звонки и телемаркетинг.

Корпоративные клиенты (крупные предприятия, корпорации) обычно немногочисленны, продукты и услуги имеют индивидуальный характер, на заключение контракта уходит значительное время и задействовано большое количество человек. Основными способами давления (x_1) в данном сегменте являются личные контакты, индивидуальные рассылки, манипуляции информацией при ведении переговоров с применением высоких рангов рефлексии. Представление клиента о возможности получения выгод (x_2) в данном сегменте является наиболее рациональным, поскольку решения

приймаються після ретельного збору, обробки, перевірки і аналізу інформації і її джерел стосовно альтернатив конкурентів. По цих же причинах практично не мають впливу на великих клієнтів фактори групи X_4 , виключення складає наявність попереднього досвіду співпраці з цим банком. Серед факторів X_3 найбільш важливі в даному випадку є принципи послідовності (не суперечити своїм попереднім діям і висловлюванням) і авторитету.

Таким чином, фактори, що впливають на прийняття рішень клієнтами комерційного банку про співпрацю з банком або придбання продуктів і послуг, суттєво відрізняються в залежності від належності клієнтів до певного сегменту.

«ЗЕЛЕНЕ» БУДІВНИЦТВО ЯК НАПРЯМ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

к.н. держ. упр., доц. **Балуєва О.В.**
Донецький державний університет управління

Сучасні найбільші міста змінюють свою функціональну орієнтацію, промисловість з другої половини ХХ століття покидає мегаполіси, які стають центрами споживання товарів і послуг. Причиною різкого посилення ролі мегаполісів в сучасному економічному житті є нерівномірність економічного розвитку, при цьому, на їх території концентрується усе більша чисельність населення, приносячи за собою тягар соціально-економічних проблем. Актуальність завдання стійкого розвитку міст, екологізації міських розселень пов'язана перед усім із збереженням всього природного середовища. Можливо, створення стійких, здорових, екологічних міст (еко-сіті) буде найбільш важливим досягненням людства за всі роки його існування.

На сьогодні отримали широкий розвиток окремі напрямки екологізації міського середовища, а саме: «зелене» будівництво, використання екологічних матеріалів, біоархітектура, підземне будівництво, фіто меліорація.

«Зелене» будівництво в широкому розумінні, це комплекс заходів, які структуровані відповідними стандартами проектування і будівництва, з метою збільшення ефективності використання природних ресурсів з одночасним зменшенням негативного впливу будівель на навколишнє середовище та на життєдіяльність людини. Рівень розвитку «зеленого» будівництва безпосередньо залежить від досягнень науки і технології, від активності промислових інженерів і від свідомості суспільством екологічних принципів.

Використання «зелених» стандартів дозволить прискорити перехід від традиційного проектування і будівництва будівель і споруд до стійкого, яке базується на наступних принципах: безпека і сприятливі здорові умови життєдіяльності людини; обмеження негативної дії на довкілля; облік інтересів майбутніх поколінь.

«Зелене» будівництво ґрунтується на відповідній сертифікації і є широко поширеним у світі. Система сертифікації «зеленого» будівництва існує більше 20 років, 21 країна має свою унікальну оцінну систему, вони відрізняються один від одного через культурні і кліматичні відмінності, але всіх їх об'єднує одна мета – прагнення до стійкості. Системи сертифікації можуть застосовуватися як до нових, так і до функціонуючих будівель. Розрізняють номінальні і функціональні, обов'язкові (Директива Європейського Союзу за енергетичними показниками будівель) і добровільні (BREEAM, LEED) системи. Так, номінальний підхід заснований на дослідницьких даних по об'єкту споживання енергії, функціональний — на показниках приладів, що свідчать про реальне споживання енергії.

Серед добровільних систем сертифікації у світі виділяють більше десяти стандартів, більшість з яких мають національний характер: Японія — CASBEE, Австралія – GREEN STAR, NABERS, Франція — HQE, Німеччина — DGNB, т.д. На міжнародному ринку активно присутня система BREEAM (Великобританія) і LEED (США), а також GSBC від DGNB (Німеччина).

Родоначальником всіх систем є англійська система BREEAM (British Building Research Establishment Environmental Assessment Method), яка була введена в 1990 році.

З 1998 р. американська система The Leadership in Energy & Environmental Design (LEED) є однією з найбільш широко визнаною системою сертифікації зелених будівель, і адаптована у Бразилії, Канаді, Італії. Дана система широко використовується транснаціональними корпораціями.

В даний час «зелені» стандарти широко використовуються Європейським Союзом, Північною Америкою, Австралією, країнами Азії і починають застосовуватися на Середньому Сході і в Латинській Америці. У ряді країн розробляються власні національні «зелені» стандарти, які створюються з урахуванням місцевого законодавства, державної політики відносно енергоресурсів і екології, кліматичних умов і т.д. Розвитком і впровадженням «зелених» стандартів переважно займаються некомерційні організації — ради із «зеленого» будівництва. Координацією діяльності рад займається Міжнародна Рада «зеленого» будівництва – World Green Building Council (WORLDGBC).

Слід зазначити, що ринок «зеленого» будівництва в нашій країні є не сформованим, як і власна система сертифікації. Безперечно, забудовники і

девелопери мають бути економічно мотивованими для того, щоб впроваджувати при будівництві інноваційні технології і матеріали, які відповідають підвищеним екологічним стандартам, але підтримка з боку держави сьогодні відсутня, не сформовано і нормативно-правову базу, яка б регулювала дані питання. Без відповідної законодавчої бази і стимулюючих державних програм, широке впровадження «зелених» технологій є проблемним. В рішенні даного питання, перш за все, необхідно зберегти баланс інтересів бізнесу і суспільства, забезпечити державне стимулювання господарюючих суб'єктів на ринку будівництва, створити економічні механізми, які будуть сприяти розвитку «зеленого» будівництва в Україні.

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ БЕЛАРУСИ

к.ю.н., доц. **Белоусов А.Л.**

Гродненский государственный университет им. Я.Купалы, Беларусь

В Директиве Президента Республики Беларусь №3 от 14 июня 2007 года «Экономия и бережливость – главные факторы экономической безопасности государства» констатировано, что в Беларуси до настоящего времени не создана целостная система экономии материальных ресурсов, что снижает конкурентоспособность экономики, эффективность использования всех видов топлива, энергии, сырья, материалов и оборудования. Энергоемкость валового внутреннего продукта у нас в полтора – два раза выше, чем в развитых государствах со сходными климатическими условиями и структурой экономики. Высока и материалоемкость отечественной продукции. Недостаточно полно используются вторичные ресурсы и отходы производства. На низком уровне ведется работа по вовлечению в хозяйственный оборот возобновляемых источников энергии: леса, воды, ветра, подземного тепла, солнечной энергии и других. В то же время бездумное, порой бездушное отношение к природе наносит ей невосполнимый урон, что неминуемо скажется на качестве жизни последующих поколений. Экономное расходование тепла, электроэнергии, природного газа, воды и других ресурсов не стало нормой жизни для каждой белорусской семьи, каждого человека. В директиве также было предусмотрено снижение энергоемкости валового внутреннего продукта в 2015 году не менее чем на 50 процентов к уровню 2005 года.

Проблема экономии и бережливости не является исключительно белорусской. Сходные проблемы приходится решать всем без исключения государствам, во всех отраслях экономики, в том числе и в розничной

торговле. При этом многие достигли в решении эколого-экономических проблем существенного прогресса. В последнее десятилетие в Польше, как и в других странах ЕС, приоритетной стратегией устойчивого развития розничной торговли является проэкологическая стратегия.

Субъекты розничной торговли Польши в большинстве своем осознали преимущества проэкологической стратегии и поведения на рынке, что проявляется в целенаправленном ограничении негативного воздействия деятельности торговых объектов на окружающую среду и сохранении естественных богатств, путем сознательного и ответственного их использования. При этом особое внимание уделяется снижению эмиссии в атмосферу вредной двуокиси углерода.

Реализация проэкологической концепции развития розничной торговли Польши находит свое выражение в проведении соответствующих организационно-технологических и маркетинговых мероприятий.

К группе организационно-технологических мероприятий, осуществляемых субъектами розничной торговли в рамках реализации проэкологической стратегии, в первую очередь относятся:

- строительство экологических энергосберегающих торговых объектов и реконструкция уже существующих (эко-магазинов);

- широкое использование возобновляемых источников энергии ветра, солнца и недр земли;

- применение в торгово-технологическом процессе энергосберегающего оборудования (лампы T8 ECO, банеты с энергосберегающими защитными стеклянными покрытиями, датчики движения и т.д.);

- организация эко-пунктов для сбора пришедших в непригодность бытовой техники, аккумуляторов, тонеров для принтеров, электрических ламп, а также макулатуры, стеклянной и пластиковой упаковки.

Проэкологические маркетинговые мероприятия субъектов розничной торговли включают в себя

- стимулирование продажи продовольственных и непродовольственных товаров проэкологического ассортимента (энергосберегающих ламп, ВЮ-авторучек, органических шампуней, кастрюль с энергосберегающими устройствами, игрушек из дерева и др.);

- использование многоразовой эко-упаковки;

- формирование экологической позиции клиентов (издание и распространение информационных материалов, проведение социальных рекламных компаний, проэкологическая пропаганда и т.д.).

Вывод:

1. Для эффективной реализации Директивы Президента Республики Беларусь №3 от 14 июня 2007 года «Экономия и бережливость – главные

факторы экономической безопасности государства» в розничной торговле требуются значительные инвестиции, которые сегодня отсутствуют, как у белорусского государства, так и у отечественных инвесторов. В настоящее время решить проблему экономии и бережливости в розничной торговле Беларуси могут только европейские розничные торговые сети, которые в срочном порядке необходимо приглашать для работы на белорусском рынке.

2. Большим недостатком Концепции реализации государственной политики в сфере внутренней торговли и общественного питания на 2011-2015 годы, утвержденной Приказом Министра торговли Республики Беларусь 29.12.2011 № 178 является отсутствие в ней четко выраженной экологической составляющей.

ЛОГІСТИКА ЯК ЗАСІБ СТІЙКОГО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА

Божкова Т.В.

Київський національний університет технологій та дизайну

Головним глобальним завданням логістики є зростання прибутку підприємства за рахунок досягнення з найменшими витратами максимальної пристосованості підприємства до мінливої ринкової ситуації, стійкого підвищення на ринку своєї долі та одержання переваг перед конкурентами.

Конкурентоспроможність підприємства значною мірою залежить від якості логістичного обслуговування.

Логістика – це комплексний (системний) метод розробки стратегій і механізму оптимізації господарчих зв'язків на основі застосування сучасних методів виробництва товарів, що звільняють значну частку оборотних коштів, шляхом синхронізації роботи виробничих підрозділів підприємства та логістичних структур, забезпечують надійність постачань, швидкість відвантаження та перевезення.

Виробнича логістика розглядає раціональну структуру виробничого підприємства, різноманітних технічних засобів, склад обслуговуючого персоналу та його функції, організацію служби матеріально-технічного забезпечення та збуту готової продукції. Принцип взаємодії цих елементів виробничої логістичної системи є визначальним при її побудові. Застосування виробничої логістики починається з процесів постачання виробництва всіма необхідними матеріалами, заготовками, напівфабрикатами, комплектуючими виробами.

Закордонними фахівцями розроблено і впроваджено у практику ряд принципово різних підходів: «штовхальний» і «тягнучий», логістична

концепція «MRP», мікрологістична система «KANBAN», мікрологістична концепція «Оптимізована виробнича технологія» і «Худе виробництво».

Останніми роками на багатьох іноземних підприємствах під час організації виробництва і в оперативному менеджменті набула поширення концепція «Худе виробництво». Вона отримала таку назву, тому що потребує значно менше ресурсів, ніж масове виробництво (менше запасів, часу на виробництво одиниці продукції), спричиняє менші втрати через брак і т. ін. Такий підхід до постачальників, що практично не вимагає вхідного контролю матеріальних ресурсів, робить їх справжніми партнерами у бізнесі і сприяє інтегруванню постачання в логістичну стратегію підприємства. Ця концепція поєднує переваги масового (великі обсяги виробництва – низька собівартість) і дрібносерійного виробництва (розмаїтість продукції та гнучкість).

Якщо підприємство використовуватиме цю концепцію, воно матиме високі стандарти якості продукції, зможе досить швидко реагувати на зміну попиту, буде в змозі вимірювати результати роботи і контролювати логістичні операції, що дуже важливо. Завдяки використанню такого підходу можна зменшити підготовчо-заклучний час та тривалість виробничого періоду, а також контролювати якість усіх процесів, мати надійних постачальників та еластичні потокові процеси.

Застосування у системі «Худе виробництво» елементів систем «KANBAN» і «Планування потреб/ресурсів» дозволяє істотно знизити рівень запасів і працювати практично з мінімальними страховими запасами без складування матеріальних ресурсів, чому сприяє співробітництво з надійними постачальниками.

Отже, підвищення ефективності виробництва за рахунок правильно обраної логістичної концепції є важливою метою управління підприємством.

ДІАГНОСТИКА СОЦІО-ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД

Брошкова С.Л.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, м. Одеса

У цей час потреба в підвищенні добробуту населення є рушійною силою внутрішніх соціально-економічних процесів на територіях різного рівня. Разом із цим, слід зазначити, що прояви ці різні, залежно від того, яким образом і наскільки ефективно використовується природно-ресурсний, матеріально-технічний, інфраструктурний і трудовий потенціал території.

Однією з умов, що визначають високий рівень соціально-економічного

розвитку території, є необхідність формування й реалізації комплексної стратегії розвитку, заснованої на розробці принципово нової моделі економічного росту, моделі, що орієнтує не на прискорені темпи росту, а на стабільний соціально-економічний розвиток, що не руйнує природної основи.

Одним з найбільш важливих екологічних показників є фактичний рівень забруднення компонентів і всього природного середовища в цілому за досліджуваний період часу. Оскільки рівень забруднення є науково обґрунтованою величиною, що становлять його показники підлягають нормуванню, плануванню й прогнозуванню, а його максимальна величина – це верхня межа рівня забруднення даної території, що пропонується нами розглядати як екологічний рейтинг.

Таким чином, під екологічним рейтингом території пропонується розуміти сукупність показників, що характеризують рівень забруднення на конкретній території в певний момент часу.

У цілому, екологічна ситуація територіальних утворень може бути ранжирувана за значністю екологічного рейтингу, що дозволяє визначити екологічну ємність території. Таким чином, екологічна ємність території характеризує стабільність природних комплексів до техногенних навантажень і визначається здатністю основних компонентів навколишнього середовища до самоочищення і самовідновлення. При оцінці екологічної ємності враховуються природні й техногенні фактори, а також незбалансованість природних комплексів, що виникла під впливом власних і зовнішніх техногенних навантажень.

Урботехногенний потенціал, інакше техногенна напруженість території, визначається на основі спільного аналізу ряду показників, до яких відносять чисельність і щільність населення, частку міського населення, вартість основних виробничих фондів, валовий випуск продукції по видах економічної діяльності, щільність транспортної мережі й обсяги роботи міського транспорту, що в цілому характеризує наявність і ступінь використання наявних на даній території соціально-економічних ресурсів.

Основним підходом до оцінки екологічної ситуації на регіональному рівні є порівняльний аналіз стану природокористування, як окремих територій у регіоні, так і порівняльна характеристика аналізованого регіону з іншими регіонами країни.

На основі результатів теоретико-аналітичного дослідження даної тематики, нам представляється можливим акцентувати увагу на наступних аспектах.

1. З огляду на динаміку сучасного промислового розвитку територій, варто використовувати інтегровані моделі стабільності регіональної системи, що дозволяють установлювати головні протиріччя між основними підсистемами: соціумом, економікою й екологією, що дозволить по-новому

розглядати взаємодію цих підсистем, визначаючи тенденції їхнього функціонування й розвитку.

2. Рішення проблеми діагностики еколого-економічного стану регіону може бути досягнуте при використанні комплексного підходу, що дозволяє ранжирувати територію регіону залежно від ступеня її соціально-економічної стабільності. При цьому слід зазначити, що підвищення рівня стабільності регіональної системи може бути реалізоване за допомогою переходу окремих її елементів з депресивного стану в більше стійке.

3. Грунтуючись на спільності властивостей і закономірностей розвитку соціально-економічних і біологічних систем, можливо, констатувати, що одним із проявів такої їхньої властивості, як життєздатність, є стабільність. Саме тому основна мета регіонального стійкого розвитку укладається в тім, щоб з урахуванням реальних обмежень і об'єктивних процесів забезпечити максимум можливих соціальних, економічних і природних благ, створюючи, таким чином, умови для динамічного розвитку без виникнення погрози дисбалансу між основними підсистемами регіону.

Таким чином, доцільне використання природно-ресурсного потенціалу може служити своєрідним стартовим капіталом у досягненні більш високих стратегічних цілей, а також мати економіко-екологічну стабільність стану природокористування регіону в цілому .

ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ ПРАЦІ ТА МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ

Бурда Н.В.

Луганський національний аграрний університет

Формування ефективного мотиваційного механізму є важливим стратегічним завданням, оскільки він безпосередньо впливає на становлення працівника як активного суб'єкта виробництва, зацікавленого в підвищенні ефективності своєї праці. Вирішальними чинниками мотиваційного механізму мають бути: задоволення матеріальних потреб; посилення престижності аграрної праці; підвищення рівня механізації і автоматизації сільськогосподарських робіт; створення в сільській місцевості розгалуженої мережі об'єктів соціальної інфраструктури. Всі ці складові спонукають працівників до високої трудової активності і зростання продуктивності праці.

Протягом багатьох років заробітна плата в Україні підтримується на соціально низькому рівні. Державна політика у сфері оплати праці направлена зараз на низько оплачувані верстви населення і реалізується перш за все шляхом підвищення мінімальної заробітної плати, що дозволило б наблизити її до прожиткового мінімуму. Все ж заробітна плата

сільськогосподарського працівника відносно штатних працівників інших видів економічної діяльності залишається найменшою і складає 1497 грн. в місяць (65,9% до середнього рівня по економіці). У процесі дослідження напрямів мотивації було проведено анкетування серед робітників сільськогосподарських підприємств. Ряд даних дослідження характеризує задоволеність роботою, бажанням підвищити кваліфікацію, структурою мотивів, які спонукають до трудової діяльності, взаємовідносин у колективі та з керівництвом. Більше половини респондентів (76%) задоволені роботою лише частково. При цьому особливо низька питома вага веред повністю задоволених роботою працівників (20%). Рейтинг факторів незадоволеністю роботою серед різноманітних категорій працюючих виглядає наступним чином. У працівників на першому місці – незадоволеність недостатнім рівнем заробітної плати (45%), на другому – низька організація (умови праці) (32%). Відсутність перспектив стабільної зайнятості турбує 13% працівників. А відсутність можливості приймати участь в рішенні проблем підприємства 7% працівників (при цьому значний відсоток (87%) серед керівників та спеціалістів). І на останньому місці хоча і не значний відсоток (3%) у негативному відношенні адміністрації підприємства. Проведені дослідження показали, що заробітна плата спеціалістів не на багато більше відрізняється від заробітної плати кваліфікованих робітників. Існує тенденція зближення кваліфікованих та некваліфікованих робітників. Все це свідчить про знецінення трудового потенціалу, перш за все найбільш кваліфікованої його частини. В механізмі мотивації праці працівників сільськогосподарських підприємств все більшу актуальність набувають соціальні гарантії.

Для визначення перспектив розвитку та використання персоналу підприємства необхідно виходити з того, що він виступає як характеристика кількості, так і якості. На практиці кількісна оцінка персоналу визначається за наступними показниками: середньооблікова чисельність працівників, %; вік, рівень освіти, пол., стан здоров'я. Але навряд чи вона буде характеризувати ступінь використання персоналу, так як не менш важливо дослідити і характеристики людини, які виникли в результаті матеріальних та моральних вкладу в нього (здоров'я, інтелект, освіта, активність, творчі спосібності, професіоналізм, організованість, моральність).

Показники, які характеризують персонал підприємства після впровадження системи мотивації праці відображено в рис. 1, що свідчить про позитивний вплив системи мотивації праці на працівників підприємства. Дана система за розрахунковим даними приведе до економічного ефекту від впровадження заходів по удосконаленню системи мотивації праці на 1756,47 тис. грн.

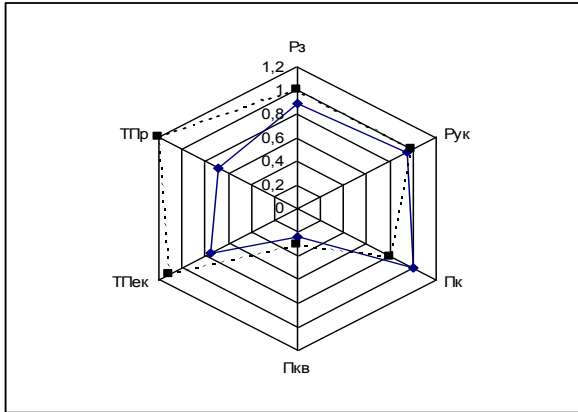

Рис. 1. – Порівняльна оцінка персоналу на прикладі ТОВ «Мирне Плюс» Луганської області

Система матеріальної зацікавленості повинна бути як система інвестування в якість робочої сили. Низька мотивація працівників може привести до негативних наслідків на підприємстві: падінню продуктивності праці, погіршенню соціально-психологічного клімату в колективі, зниженню якості праці, погіршенню іміджу підприємства на ринку, і як наслідок зниження ефективності підприємства та його прибутку. Таким чином, проведені дослідження дають підставу стверджувати про необхідність створення ефективного мотиваційного механізму, який би базувався на поєднанні матеріальних та моральних стимулів.

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

к.е.н. **Бурлакова І.М., Пронікова Ж.С.**
Сумський державний університет

В умовах конкурентного середовища будь-яка стратегія підвищення конкурентоспроможності сучасного підприємства приречена на невдачу, якщо механізм її реалізації не передбачає нарощування обсягів інвестицій у людський капітал, стимулювання розвитку творчих здібностей персоналу, забезпечення гідних умов і оплати праці.

Під інвестиціями в людський капітал розуміють всі види вкладів у людину, які пов'язані із суттєвими затратами, але можуть дати значний економічний ефект. К. Макконнел і С. Брю дають таке визначення: «Це будь-які дії, які підвищують кваліфікацію та здібності людини, її продуктивність

праці». Вчені переконані, що інвестиції в людський капітал будуть багаторазово компенсовані зростаючим потоком доходів у майбутньому.

Серед інших видів капіталу (фізичного, фінансового, природного) людський капітал відіграє головну роль. Його ще називають активним, адже всі інші види капіталу підпорядковуються людині і діють відповідно до її інтересів.

Процес формування людського капіталу і його ефективного використання, головним чином залежить від обсягів вкладень як у грошовій так і у не грошовій формах. Незалежно від суб'єкта інвестування дохід від вкладень у людський капітал має тристоронній ефект: для працівника – підвищення рівня доходів, якості життя, задоволення від роботи, зростання самоповаги; для власника підприємства – підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності підприємства, скорочення втрат робочого часу; для держави – зростання ВВП, підвищення добробуту громадян, їхньої економічної активності.

Інвестиції у будь-якому випадку – це завжди витрати, що дає підставу їх класифікувати за певними групами: витрати на освіту, на здоров'я та охорону праці, на медичне обслуговування, на поліпшення умов праці, на перепідготовку кадрів та підвищення кваліфікації, на культурну та духовні сфери. Розглянемо детальніше деякі з них.

Освіту можна поділити на дві групи: формальну та неформальну. До формальної освіти відносять дошкільну, початкову, середню, професійну, технічну та вищу, а до неформальної – самоосвіту. Інвестиції у першу групу освіти не тільки сприяють формуванню висококваліфікованих спеціалістів, а й завдяки їх використанню забезпечують більш високі темпи економічного розвитку країни.

Відносна легкість отримання вищої освіти в Україні, зниження якості підготовки спеціалістів у ВНЗ призводить до того, що ефективність від інвестицій у дану сферу з кожним роком значно зменшується. Дедалі більшого значення набуває неформальна освіта.

Сучасна економіка, яку називають «економікою знань», висуває високі вимоги до рівня кваліфікації та компетентності кожного працівника. Знання, як професійні так і загальні, під впливом НТП зазнають змін, швидко застарівають і потребують оновлення, яке можна забезпечити лише шляхом підвищення кваліфікації. У країнах Західної Європи, США та Японії чергове підвищення кваліфікації проводиться через 2-5 років, тоді як в Україні 1 раз на 13-15 років (у виробничій сфері)

Інвестиції у поліпшення умов праці робітників забезпечують ефективне використання людського капіталу та підвищують можливості одержання додаткового доходу. На жаль, але сьогодні в Україні роботодавці мало приділяють уваги саме цій сфері. Ті умови, у яких сьогодні змушені

працювати робітники, зарубіжні експерти визначають як «вкрай незадовільні і потребують значних змін».

Зарубіжні економісти вважають, що інвестиції в людський капітал є однією з найприбутковіших сфер. Це зумовлено тим, що: вкладення коштів в людський капітал дає тривалий за часом, значний за обсягом та інтегральний за характером економічний ефект; такі інвестиції повертаються в декілька разів вищою віддачею, ніж вклади у матеріальне виробництво; в процесі використання людський капітал не лише зношується, а й збагачується за рахунок надбання людиною професійного досвіду; суспільна вигода від інвестицій у людський капітал перевищує суму тих вигод, які отримує кожен індивід окремо.

Незважаючи на все вище перераховане, є фактори, які стримують інвестування в людський капітал: віддача залежить від терміну використання, якості і тривалості інвестицій; капіталовкладення в людину мають вищий ступінь ризику й невизначеності, ніж у фізичний капітал; інвестиції не можуть мати тимчасовий або одноразовий характер, оскільки це зменшує їх загальну ефективність.

Таким чином, вкладання коштів в людський капітал дозволить розвиватися економіці швидшими темпами, а відповідно приведе і до підвищення рівня життя населення.

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СЕРТИФИКАЦИЯ ПРОДУКЦИИ В ЦЕЛЯХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ¹

к.э.н. **Вега А.Ю.**

Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова,
г.Москва, Россия

В «Основных направлениях деятельности Правительства Российской Федерации на период до 2012 года», принятых Распоряжением Правительства РФ от 17 ноября 2008 г. №1663-р в качестве приоритетной меры для обеспечения устойчивого развития российской экономики предусмотрен переход на новые экологические и социальные стандарты жизни населения [2]. В феврале 2012 г. Правительство России одобрило «Основы государственной политики в области экологического развития Российской Федерации до 2030 года», которые призваны обеспечить баланс между проблемами сохранения окружающей среды и интересами

¹ Работа выполнена при финансовой поддержке гранта Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ), проект №12-32-01261, проект №12-02-00178.

экономического развития. Отметим, что в настоящее время 40% населения России живет в городах, где имеются экологические проблемы, связанные с вредными выбросами в атмосферу. Ожидается, что по итогам реализации целей государственной экологической политики количество городов с высоким и очень высоким уровнем загрязнения атмосферного воздуха в России снизится со 128 в 2012 году до 50 в 2020 году. Соответственно снизится и численность населения, проживающего в таких городах: с 54 до 21 млн. чел.

Одним из инструментов реализации прав граждан на благоприятную окружающую среду и обеспечения экологических и социальных стандартов жизни населения является экологическая сертификация продукции, в частности, пищевых продуктов. Практические работы по экологической сертификации пищевой продукции, к примеру, в г. Москве проводятся Департаментом природопользования и охраны окружающей среды города Москвы с 2005 года в рамках функционирования Московской системы добровольной сертификации «Экологичные продукты» (система сертификации), которая была создана в соответствии с постановлением Правительства Москвы от 16.09.2003 № 783-ПП «О мерах по экологической оценке продукции, реализуемой на потребительском рынке города Москвы» [1]. Система «Экологичные продукты» зарегистрирована и включена в реестр добровольных систем сертификации. Целью ее внедрения в практику хозяйственной деятельности города являлось обеспечение качества и безопасности пищевой продукции, реализуемой на потребительском рынке, предотвращение случаев введения граждан в заблуждение относительно ее экологических качеств, содействие в компетентном выборе продукции и повышение конкурентоспособности на потребительском рынках. Данная работа проводится природоохранными структурами города совместно с органом по сертификации системы – Некоммерческим партнерством «Московские экологичные продукты». Так, в частности, были актуализированы требования системы сертификации к молочной, соковой и масложировой продукции в соответствии с введенными в действие в Российской Федерации техническими регламентами на указанную продукцию. В соответствии с Порядком проведения сертификации продукции в системе «Экологичные продукты» в рамках сертификационного контроля проводились инспекционные проверки продукции, на которую имелись действующие сертификаты соответствия системы.

В настоящее время в реестр системы «Экологичные продукты» включено 28 наименований сертифицированных продуктов питания, относящихся к 5 видам пищевой продукции (мясные полуфабрикаты; молочная продукция; пшеничная мука; свежие овощи; натуральный мед) и произведенных 9 организациями – производителями пищевой продукции

(ЗАО «Дашковка», ООО «Дмитровские овощи», ОАО «Черкизовский мясоперерабатывающий завод», ЗАО «Московский завод плавленых сыров «Карат», ОАО «Московский мельничный комбинат № 3», ЗАО «Городище», ООО «Продукт «Чистая линия», ООО «Медовая долина», Агрокомбинат «Южный» и др. Продукция, маркированная знаком соответствия «Экологичный продукт», реализуется во многих крупных продовольственных магазинах города Москвы: «Ашан», «Перекресток», «Копейка», «Седьмой континент» и т.д. [3]. В Городскую целевую программу развития потребительского рынка и услуг города Москвы на 2010-2012 годы, утвержденную постановлением Правительства Москвы от 29.12.2009 № 1507-ПП, были включены мероприятия по организации регулярного информирования населения о преимуществах продуктов питания, имеющих сертификаты соответствия системы «Экологичные продукты». С целью повышения качества жизни населения, питания и формирования рынка экологически безопасных товаров и услуг специализированными службами города осуществляется информирование населения о преимуществах продуктов питания, маркированных знаком «Экологичный продукт», их качестве и безопасности для здоровья людей; привлекаются новые организации – производители пищевых продуктов к их сертификации на соответствие экологическим требованиям и маркировке знаком соответствия, а также осуществляются мероприятия по расширению реализации через торговую сеть и использование в сфере общественного питания продуктов с подтвержденными экологическими характеристиками, в т.ч. маркированных знаком соответствия «Экологичный продукт» и др.

ТЕНДЕНЦІ ГЛОБАЛІЗАЦІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вернидуб Н.О., Омеляненко В.А.
Сумський державний університет

Процеси глобалізації і лібералізації світової економіки не залишили осторонь й інноваційну діяльність. Головна перевага транснаціоналізації інноваційної діяльності полягає в можливості (а сьогодні вже й необхідності) здобувати потрібні технологічні рішення на єдиному глобальному ринку результатів інтелектуальної діяльності, а не створювати їх за рахунок своїх внутрішніх ресурсів (силами власних НДДКРР). Можна виділити чотири найбільш поширені форми придбання інтелектуальної власності у практиці транснаціональної інноваційної діяльності: ліцензування; прями іноземні інвестиції (ПІІ); спільні підприємства; злиття.

Розглянемо детальніше аспект ПІІ (табл. 1), які є важливим

інструментом для передачі технологій, сприяючи зростанню в більшій мірі ніж внутрішні інвестиції. ПІ стимулюють економічний ріст через ефект передачі технології і людського капіталу.

Таблиця 1 – Трансформація поняття "капітал" як складової поняття ПІІ

Часовий проміжок	з XVI ст.	з XIX ст.	з сер. XX ст.
Поняття капіталу	Фінансовий капітал	"Матеріальний капітал" (устаткування)	Людський капітал
Об'єкт ПІІ	У вигляді фінансових вкладень	У вигляді інвестування устаткуванням	Трансфер технологій
Характеристика часового проміжку	Розквіт банківської системи	Розвиток машинобудування в індустріальних країнах	Інформаційні технології

Наприклад, постійне збільшення обсягу ПІІ в Індії є більш очевидним з моменту проведення на початку 90-х років реформ в сфері патентів і товарних знаків. Подібний ріст у Бразилії є більш наочним, якщо врахувати збільшення обсягу ПІІ після вступу в силу в 1996 р. нового законодавства в сфері промислової власності (з 4,4 млрд. доларів США в 1995 р. до 32,8 млрд. доларів США в 2000 р.).

Передані права у випадку використання промислової власності мають майновий вираз. Але особам, яким належать об'єкти промислової власності, оплата їх вартості не здійснюється. Права промислової власності повинні бути вкладені в об'єкти інвестиційної діяльності. Прибуток від цієї діяльності, а не від використання безпосередньо об'єкта промислової власності, одержує іноземний інвестор.

Відповідно до законодавства, іноземною інвестицією можуть вважатися виключно права інтелектуальної власності, вартість яких підтверджена відповідно до законів (за процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані авторські права, права на винаходи, корисні моделі, знаки для товарів і послуг, промислові зразки тощо, які вкладені саме в об'єкти інвестиційної діяльності. Права інтелектуальної власності як вид іноземної інвестиції повинні бути чітко визначені. Об'єкт інтелектуальної власності підлягає правовій охороні як у країні інвестора, так і в країні, що приймає інвестицію. Іноземні інвестиції у вигляді майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності можуть здійснюватися по-різному.

Майнові права на об'єкт інтелектуальної власності можуть бути інвестиційним внеском як при створенні юридичної особи, так і для зареєстрованої. Вони матимуть місце у всіх видах створюваних підприємств з іноземними інвестиціями – як з участю українського учасника, так і тих, які належать іноземному інвестору. Але, якщо у другому випадку, це залежить від волі самого іноземного інвестора, то в першому – потрібна згода інших

учасників. В результаті інвестор одержує або частину виключних прав на створювані в ході проекту об'єкти інтелектуальної власності або певну частку від продажів продукції, виробленої згодом за отриманою технологією. Така форма надає інвесторові значний контроль над процесом створення нової технології і його результатом при невеликій небезпеці витоку технічної або комерційної інформації. Ця форма не може забезпечити швидке проникнення на іноземні ринки внаслідок високих витрат на організацію закордонного виробництва та системи просування і реалізації товару на ринку. Крім того, високі ризики економічного та політичного походження.

Навіть коли ПІІ супроводжуються переносом у країну більш ефективних технологій, це не обов'язково призводить до переносу цих технологій на інші місцеві підприємства. Результатом може стати технологічне розшарування економіки, що зберігається за рахунок різниці в оплаті праці на іноземних і вітчизняних підприємствах, обслуговування різних груп покупців. Як розпад існуючих комплексів, при якому більш високі переділи виявляються на голодному пайку, так і виділення відносно низкотехнологічних відтворювальних контурів, стійких за рахунок своєї замкнутості, не відповідає завданням інноваційної модернізації країни.

Щоб ефект ПІІ не зводився до формування в економіці технологічних острівців, щоб активізувати процеси дифузії технологій, ряд країн надає підтримку насамперед тим іноземним інвестиціям, що вкладаються в спільні підприємства. Такий підхід до ПІІ характерний, зокрема, для Китаю та Індії. Наприклад, влада Китаю заохочує ПІІ в капіталомісткі сектори, де країна не має необхідного досвіду та технологій.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНИХ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

к.е.н., доц. **Воронєцька І.С.**

Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН

Аграрний сектор економіки України в цілому та сільськогосподарське виробництво зокрема перебувають на сьогодні в центрі суспільної уваги, оскільки забезпечення споживчого попиту населення країни продуктами харчування відповідно до фізіологічних потреб, формування експортного потенціалу сільськогосподарської продукції при раціональному споживанні і використанні природних ресурсів та збереженні і підтримці задовільного стану навколишнього середовища є однією з визначальних ознак ефективності й високого еколого-економічного рівня розвитку країни.

Так, забезпечення екологічно орієнтованого та економічно ефективного розвитку агропромислового комплексу зумовлює активізацію екологічно спрямованих маркетингових зусиль на всіх рівнях управління, позаяк саме екологічний маркетинг спрямований на формування та задоволення потреб споживачів і суспільства загалом, та стимулювання попиту на екобезпечну продукцію, що сприятиме ощадному використанню природних ресурсів та покращенню екологічного становища в цілому. Тому формування та подальший розвиток екологічно орієнтованого аграрного сектору економіки в Україні робить питання екологічного маркетингу та посилення його ролі у процесі ведення сільськогосподарського виробництва у край необхідним та актуальним.

Сьогодні людство щодалі більше усвідомлює необхідність докорінної перебудови взаємовідносин суспільного виробництва з навколишнім природним середовищем. Адже складна екологічна ситуація в країні спонукає як виробників, так і споживачів до пошуку оптимального співвідношення між рівнем власного прибутку та рівнем витрат на природоохоронну діяльність. Саме існування протиріч між економічними інтересами господарств та потребами суспільства в екобезпечному навколишньому природному середовищі зумовило виникнення екологічного маркетингу.

Система екологічного маркетингу в аграрному секторі економіки – це реальний процес інтеграції всіх управлінських функцій, які сприяють екобезпечному розвитку сільського господарства, виявленню та прогнозуванню сільськогосподарських ініціатив з потребами екосистеми, їх поєднанню з інноваційними розробками господарства та виробництвом, формуванням та стимулюванням попиту на сільськогосподарську продукцію. Вважаємо за доцільне представляти екологічний маркетинг як інтегративну функцію механізму сільськогосподарського управління та менеджменту, яка ставить за мету прямо чи опосередковано перетворити потреби екосистеми у доходи сільськогосподарського виробництва.

Щоб розробити оптимальні маркетингові рекомендації, насамперед потрібно дослідити ринок, тобто зібрати, проаналізувати та систематизувати інформацію. Інформація має бути високоякісною, тобто достовірною, повною, точною, актуальною, цінною та корисною. Маючи високоякісну інформацію, екологоорієнтований виробник може одержати конкурентні переваги, знизити рівень фінансового ризику, визначити ставлення споживачів, а також стежити за зовнішнім середовищем, зміцнювати інтуїцію, підвищувати ефективність роботи, вирішувати інші важливі проблеми.

Тому, розглядаючи екологічний маркетинг як функцію сільськогосподарського управління можна передбачити реалізацію чотирьох

етапів проведення екологічно спрямованого маркетингового дослідження: еколого-економічний аналіз; планування (розробка маркетингової стратегії, планів товарної, цінової та комунікаційної політики, розробка програми екологічного маркетингу); реалізація програми екологічного маркетингу та контроль. Реалізація даних етапів сприятиме приверненню уваги державних, комерційних та некомерційних організацій та інших стейкхолдерів (тобто зацікавлених сторін) до агроекологічних, еколого-економічних та соціальних проблем раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів агросфери. І саме екологічний маркетинг може виступити важливим інструментом забезпечення рівноваги між зростаючими потребами суспільства в матеріальних благах та екологічними наслідками цього процесу.

Впровадження екологічно спрямованих маркетингових досліджень в аграрному секторі економіки забезпечить умови для налагодженої співпраці та отримання синергетичного ефекту кожною ланкою виробничого процесу, що сприятиме вирішенню ряду суспільно необхідних та економічно вигідних питань з урахуванням екологічної складової. Отже, необхідність чергових досліджень та удосконалення процедури екологічного маркетингу зумовлена подальшим покращенням соціально-економічного становища та підвищенням екологічно збалансованого розвитку держави.

СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС ЯК МЕТА ТА КРИТЕРІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

к.е.н. Герасименко Г.В.

Інститут демографії та соціальних досліджень НАНУ, м. Київ

Усвідомлення глобальних загроз та викликів сучасності призводить до необхідності перегляду пріоритетів суспільного розвитку, обґрунтування нових цілей та завдань, які постають перед міжнародною спільнотою та національними урядами країн, вибору оптимальних моделей функціонування економік та забезпечення належної якості життя населення. Саме тому актуалізується необхідність оновлення методологічних підходів до розуміння базових категорій суспільно-наукового знання, до яких належить й поняття «соціального прогресу». Основоположні міжнародні документи визначають рамкові підходи до розуміння цієї категорії в контексті загальних гуманістичних ідей, що проголошують людину, її гідність та особистість, дотримання всебічних прав та можливостей розвитку власне метою та критерієм прогресу [1; 2]. Теперішній етап посткризового розвитку формує суспільний попит на впровадження нових трактувань соціального прогресу,

що відповідали б вимогам відмови від стандартів «суспільства споживання» та нарощування матеріального добробуту.

У відповідності до цього бачення, соціальний прогрес може визначатися як спрямований поступальний рух, за якого позитивна динаміка кількісних показників, що характеризують окремі складові людського розвитку, супроводжується якісними зрушеннями в різних сферах суспільного буття та відповідними змінами в свідомості населення (ціннісні орієнтації, особливості способу життя, вибір життєвих пріоритетів, ставлення до споживання, природокористування тощо).

Таке трактування соціального прогресу робить доцільним перехід від оцінки «ресурсних» показників розвитку соціальної сфери (наприклад, нормативи забезпечення населення лікарями або вчителями, медичними або освітніми закладами певних потужностей, бюджетного фінансування галузей соціальної сфери) до якісних показників, що характеризуватимуть фактичні результати суспільного прогресу або так звані «соціальні ефекти» (стан здоров'я населення, якість освіти, рівень соціальної інтеграції та безпеки в суспільстві). В цьому контексті також актуалізується доцільність більш широкого застосування суб'єктивних оцінок результатів соціальної політики, зокрема деприваційного підходу, що характеризує виключення окремих категорій населення з користування такими суспільними благами, як гідні умови проживання, доступ до освітніх, медичних, соціальних послуг, інфраструктури тощо, а також проведення опитувань населення щодо рівня задоволення їх якістю та доступністю.

Досягнення поставлених цілей соціального розвитку передбачає відповідність прогресу певним критеріям, які дозволяють характеризувати його як «соціальний»:

1) справедливий розподіл результатів прогресу (дотримання принципу соціальної справедливості в контексті міжпоколінної солідарності, гендерної рівності, доступності залежно від освітніх, доходних, територіальних можливостей населення, вирівнювання міжпоселенських та регіональних диспропорцій);

2) сталий характер прогресу, тобто орієнтація на довгостроковий стійкий результат, а не на миттєві наслідки;

3) незворотність прогресу, а саме – неприйняття суспільною свідомістю можливості повернення до попередніх стандартів;

4) збалансованість прогресу, що передбачає узгодження пріоритетів розвитку, які можуть вступати між собою в протиріччя: «нарощування виробництва – погіршення екологічної ситуації»; «зростання споживання – вичерпання ресурсів»;

5) «керованість» прогресу, тобто підпорядкованість визначеним цілям розвитку, обґрунтування раціональних «меж зростання»;

б) комплексний характер прогресу, що виражається у формі: «горизонтальних» зв'язків між різними складовими людського розвитку («вищі освітні здобутки → вища конкурентоздатність на ринку праці → вища заробітна плата → кращі умови проживання → кращий стан здоров'я → довша тривалість життя») та «вертикальних» взаємозалежних впливів: «індивідуальний рівень (домогосподарство, особа) ↔ мікрорівень (підприємство/галузь/сектор економіки) ↔ регіональний рівень ↔ макрорівень (держава)».

Саме таке трактування соціального прогресу, що оцінений з точки зору якісних зрушень у способі життя, пріоритетах та світоглядних орієнтаціях населення, може стати критерієм і мірилом розвитку, індикатором ефективного цілепокладання державної політики та спрямування ресурсів розвитку.

1. Декларация социального прогресса и развития // Принята резолюцией 2542 (XXIV) Генеральной Ассамблеи ООН от 11.12.69 // http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/socdev.shtml
2. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса. Уч. пособие под общ. ред. В.П. Колесова. – М.: Права человека, 2008.

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ

д.е.н., проф. **Голян В.А.**

Науковий та громадсько-політичний журнал «Економіст»

Бусел Р.В.

Луцький національний технічний університет

Для окремих регіонів України, які не відзначаються значним промислово-виробничим потенціалом, але мають сприятливі природно-ресурсні чинники соціально-економічного піднесення, використання об'єктів водного фонду є надзвичайно важливою складовою розвитку господарського комплексу. На сьогодні склалась ситуація, коли значна кількість водних об'єктів була передана тимчасовим користувачам на правах оренди. У зв'язку з тим, що не було сформовано чітких інституціональних передумов такого виду господарських відносин між державою та підприємницьким сектором, мають місце численні прояви нераціонального водокористування та несвоечасність і неповнота сплати орендних платежів. Це пов'язано з відсутністю адекватної оцінки господарської та екологічної цінності водного об'єкту, ефективного механізму індексації ставок орендної плати та дієвого інструментарію адміністрування даного виду фіскальних платежів.

Несформованість сучасної системи орендного водокористування, яка супроводжується перерахованими вище негативами, не дозволяє повною мірою ідентифікувати реальну базу стягнення орендної плати, залучити в місцеві бюджети додаткові надходження, формувати фонди відтворення та відновлення місцевого водно-ресурсного потенціалу. Це вимагає здійснення цілого комплексу інституціональних та фінансово-економічних трансформацій системи орендного водокористування на регіональному рівні.

В першу чергу представницькі органи влади, які передають водні об'єкти в оренду, мають зробити більш прозорим і публічним порядок такої передачі. Необхідно завчасно в засобах масової інформації повідомляти про початок конкурсу щодо визначення переможця на право користування конкретним водним об'єктом. Мають бути також афішовані орієнтовна величина орендної плати (квартальна, річна), термін оренди, екологічні нормативи використання водного об'єкту, принципи цільового використання. Завчасно мають бути визначені умови, при яких буде можливим розірвання угоди оренди та механізм відшкодування збитків як з однієї сторони, так і з іншої, виходячи з джерела виникнення та суб'єкту деструктивного впливу на водний об'єкт. Результати попереднього розгляду заяв на право користування водним об'єктом, який відбуватиметься на засіданні спеціальної комісії, мають бути винесені на сесію відповідної ради, а також погоджені з регіональними органами охорони навколишнього природного середовища та некомерційними організаціями, які відстоюють принципи невиснажливого природокористування.

Перспективною формою орендного водокористування могло б бути укладання орендних угод на основі державно-приватного партнерства, яке передбачало б спільне використання водного об'єкта державними водогосподарськими управліннями і підприємницькими структурами, а розподіл результатів відбувався б на основі угод про розподіл продукції. Така форма використання водних об'єктів посилила б зацікавленість представників водогосподарських управлінь в ефективнішому використанні водних об'єктів і полегшувала б контроль за діяльністю суб'єктів водогосподарського підприємництва.

З метою уникнення інституціональних розривів між нормативним оформленням та реальним закріпленням в господарській практиці такого виду угод необхідно визначити території, де будуть проведені відповідні пілотні проекти, що дозволить відпрацювати порядок використання водних об'єктів та механізм розподілу прав, повноважень і готової продукції між користувачами. З огляду на характер водокористування і умови здійснення водогосподарської діяльності пілотні проекти щодо імплементації угод державно-приватного партнерства варто було б провести у Волинській області. Тим більше, що в цьому регіоні в останні періоди було виявлено

численні порушення щодо законності передачі водних об'єктів у тимчасове користування, щодо цільового використання водних об'єктів та своєчасності сплати орендної плати. В першу чергу орендні угоди на основі державно-приватного партнерства щодо використання водних об'єктів необхідно укладати щодо об'єктів, які потребують екологічної реабілітації і впровадження сучасних систем водоохоронної інфраструктури. Це дозволить повернути такі об'єкти у прийнятний для риборозведення стан і підвищити їх рівень капіталізації.

На території окремих сільських рад знаходиться значна кількість замкнених водойм, які раніше знаходилися у власності, розпорядженні та користуванні колгоспів та радгоспів. Демонтування даних сільськогосподарських підприємств призвело до того, що окремі замкнуті водойми стали безгоспними, що призвело до погіршення їх екологічного стану внаслідок нерегульованої експлуатації. Водночас вони мають значний потенціал при поверненні в продуктивний господарський оборот в разі нарощення в них запасів біологічних ресурсів. Має бути забезпечена їх передача на баланс сільських рад та визначено цільове призначення та умови надання в тимчасове користування. Підвищити інвестиційну привабливість цих об'єктів можна шляхом звільнення потенційних користувачів від сплати земельного податку.

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ВИМІРЮВАЧ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Гончарова І.В.

Донецький національний університет

Заробітна плата – основна складова мотивації праці робітника, так як вона є для нього важливим джерелом доходу. Тому основний інтерес його пов'язаний з її розміром, своєчасністю і повнотою нарахування і виплати.

В результаті реформ соціально-трудової сфери передача практично всіх питань оплати праці на рівень підприємства стала причиною істотних деформацій, невиправданої диференціації в оплаті. Основними її причинами є розходження в: розвитку галузей і територій; співвідношенні попиту та пропозиції робочої сили на регіональних ринках праці за професіями, рівнями кваліфікації; прибутковості підприємств; нормативно-правових умовах регулювання оплати праці, які визначаються галузевими угодами, колективними договорами, складності в умовах праці; цінності посади; рівнях компетенції працівників і т.д.

При вирішенні питання про заробітну плату в ході переговорів

сторони трудових відносин (роботодавці, держава і профспілки) прагнуть до консенсусу за трьома позиціями: отримання доходів, які забезпечують прийнятний рівень життя; стримування зростання заробітної плати для боротьби з інфляцією; поступове усунення державного контролю над заробітною платою. Переговори на національному рівні орієнтовані на визначення стандартів заробітної плати, зокрема, її мінімуму та ставок понаднормових в масштабах економіки в цілому.

Сьогодні в багатьох країнах мінімальна заробітна плата є предметом регулярних переговорів на національному рівні в силу своєї важливої економічної і соціальної функції – стимулювання трудової активності працівників при одночасному забезпеченні гарантій мінімального доходу всіх трудящих. Представники роботодавців зазвичай наполягають на ув'язуванні мінімальної зарплати з мінімальним рівнем продуктивності праці. У свою чергу, встановлення мінімальної заробітної плати принаймні на рівні прожиткового мінімуму є одним з основних вимог, які висуваються профспілками під час національних переговорів. В Україні довгий час розмір мінімальної заробітної плати значно відставав від розміру прожиткового мінімуму, іноді навіть більш ніж в 2,5 рази (наприклад, в I півріччі 2002 р.). Ці показники зрівнялися лише починаючи з листопада 2009 р. [1]

Слід зазначити, що на практиці часто можна зіткнутися з наступною ситуацією. Роботодавець, формально виконуючи вимоги закону і встановлюючи мінімальний розмір оплати праці на підприємстві не нижче прийнятого законом рівня мінімальної заробітної плати, має повне юридичне право тримати цей рівень в мінімально допустимих межах, що й робить, багаторазово занижуючи тим самим ціну праці. Якщо врахувати, що сьогодні розмір мінімальної заробітної плати в Україні становить 1134 грн. [1], то фактичне становище трудящих, що працюють в подібних умовах жалюгідне. В даному випадку держава має встановити більш високий мінімальний соціальний стандарт, від якого буде залежати і рівень гарантій і зобов'язань, які доведеться виконувати роботодавцю по відношенню до працівника.

В даний час підприємства самостійно регулюють рівень оплати праці, за винятком розміру мінімальної заробітної плати. При цьому на більшості з них нормування праці перебуває на примітивному рівні, оскільки ліквідовані або скорочені служби по нормуванню, а відповідальність за нормування праці несуть роботодавці, які іноді встановлюють занадто високі норми. Для збільшення своїх прибутків підприємці під приводом економічної кризи звільняють працівників, а ті самі обсяги робіт виконує менша чисельність найманих працівників. Як наслідок – підвищується навантаження на працівників, знижуються можливості відтворюючої функції зарплати [2, с. 4].

Таким чином, заробітна плата трансформувалася з самостійної економічної категорії в соціальні виплати, які не пов'язані з кількістю, якістю

і результатами праці. І сьогодні залишається багато проблем, які пов'язані з формуванням розміру, повнотою нарахування зарплати. Тому в Україні необхідно здійснити реформування заробітної плати таким чином, щоб можна було забезпечити її ринкове регулювання, яке формувало би її як ціну робочої сили на ринку праці. Попри того, що на національному рівні заробітна плата є одним із макроекономічних факторів, які впливають на рівень інфляції, загальну конкурентоспроможність, рівень зайнятості, рівень життя, інвестиції та ін., все ж таки питання про її розмір вирішується у ході колективних переговорів головним чином на мікрорівні – на підприємстві, яке стало основною ареною зіткнення інтересів найманих працівників та роботодавців. Тому досягнення прийнятних для працівників величин заробітної плати є основною ознакою ефективності соціального партнерства.

1. Сравнение минимальной зарплаты и прожиточного минимума [Електронний ресурс]/Минфин: курсы, ставки, индексы – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/salary/>
2. Бондарчук К. Заробітна плата в контексті соціально-економічного захисту найманих працівників/ К. Бондарчук // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 1. – С. 3 – 9.

СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА ЕКОНОМІКИ У КОНТЕСТІ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

к.е.н., доц. **Грек В.А.**
Сумський державний університет

Сучасна структура вітчизняного промислового виробництва характеризується сировинним, ресурсним та енергомістким характером розвитку. Більш як 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали й енергетичні ресурси. В той час ,як частка продукції соціальної орієнтації становить 1/5 загального обсягу промислового виробництва. Майже зникає легка промисловість (1999 р. — 1,6%, 2008 р. — 0,9, серпень 2009 р. — 0,8 %) [1]. Проте, загально визначено, що інвестиції в людський капітал дають велику економічну і соціальну віддачу.

Згідно даних Світового банку інвестиції у людський капітал дають віддачу у 5-6 разів більшу, ніж у матеріальне виробництво [2]. Саме тому глибока структурна перебудова економіки України передбачає збільшення інвестиції не тільки у високотехнологічні , наукомісткі галузі. але і галузей, які забезпечують удосконалення і зростання людського капіталу, – тобто охорони здоров'я робітників і поліпшення санітарно-гігієнічних. умов їх праці, розвиток освіти, накопичення професійних знань і виробничого досвіду, суттєвого поліпшення екологічної ситуації в країні і регіонах тощо.

Особливо це актуально для регіонів, де значно переважають добувні і сировинні галузі над обробними. Однак розмір існуючих інвестицій в вітчизняні соціально орієнтовані галузі господарства поки ще не забезпечують сприятливих умов для якісного відтворення людського капіталу, що перешкоджає його збереженню, можливості розвитку і ефективного використання. Структурний дисбаланс виявляється у явному відставанні фінансування особливо такої сфери як, охорона здоров'я та медичне обслуговування населення. Так, державні витрати на охорону здоров'я в Україні в 2011 р. становили тільки 3,4% ВВП. Прямим наслідком цього, є не втішлива динаміка розповсюдження захворюваності в країні, у тому числі, по багатьом смертельним хворобам – СПІД, туберкульозу, новоутворень, вірусного гепатиту, наркоманії тощо. У регіонах, де спостерігаються найбільші галузеві диспропорції з переважанням підприємств вугільної, металургійної, хімічної та нафтохімічної промисловості, де склалася загрозлива екологічна ситуація і висока частка робочих місць зі шкідливими і важкими умовами праці ще більше загострюється проблема формування і збереження людського капіталу. У цих регіонах, наприклад, показники смертності і від'ємного природного руху населення значно вище, ніж в середньому по країні. Якщо загальний коефіцієнт смертності у 2010 р. по Україні становив 15,2, а коефіцієнт від'ємного природного руху (-4,4) то в Дніпропетровській, Донецькій, Луганській і Запорізькій областях ці показники відповідно становили 16,3 і (-5,7); 16,6 і (-7,3); 16,9 і (-7,8); 15,8 і (-5,8) [3].

Подібні проблеми інвестування в людській капітал характерні також для розвитку освіти. Закони України про освіту і науково-технічної політики чітко визначають відсоток від ВВП, який повинен надходити на освіту -10 і науку -2,7 %. У дійсності ці цифри відповідно дорівнюють 6% і 0,5%. Втім, світовою практикою доведено, що освітній рівень забезпечує близько 40% темпів економічного зростання [4].

Удосконалення галузевої структури господарства і посилення ролі соціальної сфери у формуванні людського капіталу очевидно диктує необхідність проведення таких першочергових заходів:

- суттєво підняти рівень матеріально-технічного і наукового забезпечення соціальної сфери, особливо охороні здоров'я і освіти відповідно до сучасних вимог їх розвитку;

- поетапно підвищити заробітну плату працівникам соціальної сфери, оскільки сьогодні вона, наприклад у працівників медичної галузі, майже у два рази менше, ніж в промисловості;

- підвищити роль бюджетних фондів, які б працювали на засадах фандрайзингу, тобто фондів з широким залученням коштів спонсорів, благодійників, меценатів, донорів тощо;

- розширити асортимент продукції машинобудування за рахунок підвищення питомої ваги галузей, що виробляють товари народного споживання, в тому числі товарів довгострокового споживання;
- в хімічній промисловості значно розширити і підвищити якість продукції вітчизняної фармацевтичної галузі;
- повніше використовувати потенціал рекреаційних ресурсів регіонів України, особливо Карпат, Причорномор'я, Криму, Приазов'я для оздоровлення людей.

1. dt.ua>ECONOMICS/ekonomika...19992008_vtrachene...
2. http://www.gks.ru/bgd/regl/b07_01/lssWWW.exe/Stg/d12/3-5.htm. 2.
3. Статистичний щорічник України за 2010 р. К., тов. «Август Трейд», 2011, С.338.
4. Урядовий кур'єр. – 2002, №100. С.5-12

МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ²

Грищенко О.Ф.

Сумський державний університет

Економічні відносини суб'єктів господарювання у XXI столітті можна охарактеризувати значним посиленням конкурентної боротьби, радикальними техніко-технологічними змінами та невинною глобалізацією господарських процесів. Отже, вітчизняним підприємствам для забезпечення конкурсних переваг та розвитку нових можливостей необхідно змінювати підходи до господарювання та зосередити зусилля на прискоренні переходу до інноваційної моделі розвитку. Спираючись на дослідження [3], можна стверджувати, що причини, які спонукають вітчизняні промислові підприємства здійснювати інноваційну діяльність, в основному носять маркетинговий характер: збільшення частки на ринках збуту, вихід на нові ринки збуту, урізноманітнення асортименту продукції, краще задоволення запитів споживачів тощо. На додачу, динамічний розвиток середовища господарювання вимагає від підприємства маркетингової орієнтації всіх господарських процесів. Отже, у [1] виокремлюється концепція інноваційного маркетингу, як провідна концепція господарювання та обґрунтовується необхідність здійснення управління промисловими підприємствами на засадах інноваційного маркетингу в сучасних умовах. У

² Робота виконувалась за рахунок бюджетних коштів МОНмолодьспорт України, наданих на виконання науково-дослідної роботи на тему «Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій» (№ держ. реєстр. 0112U001378)

сучасній науковій літературі також зауважують на необхідності зміни наявних механізмів та інструментарію здійснення господарювання і наголошують на ключовій ролі інновацій та інноваційного маркетингу в набутті цих змін. Все це звертає увагу на те, що в сучасних умовах концепція інноваційного маркетингу стає провідною концепцією ведення бізнесу. В свою чергу маркетингові інноваційні рішення (МІР) необхідно розглядати як головний засіб реалізації підприємствами даної концепції. Таким чином, МІР на підприємстві виступає як ключовий елемент інтенсивного росту, що призводить до зміцнення його ринкової позиції, збільшення валових доходів та чистого прибутку.

Аналіз досвіду вітчизняних підприємств показав, що за сучасних умов рівень їх розвитку та ефективність функціонування значно поступаються підприємствам розвинених країн. Керівники різних рівнів управління відзначають, що інновації та маркетинг стали постійними супутниками економічного розвитку суб'єктів господарювання, а також відмічають перспективність і необхідність здійснення інноваційної діяльності. В свою чергу вибір підприємством інноваційного шляху розвитку передбачає готовність до функціонування в умовах невизначеності та ризику, використання сучасних інструментів та методів управління, постійне навчання та підвищення кваліфікації персоналу, активне використання технологій маркетингу тощо. Не зважаючи на те, що Українські підприємства мають доволі непогані характеристики та високий потенціал для здійснення інноваційної діяльності (одні з найкращих серед країн пострадянського простору), поки що у своїй більшості вони не використовують результатів наукових досліджень для забезпечення власного розвитку. Так, у 2010 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 13,8% підприємств проти 12,8% у 2009 році. Серед них нові маркетингові концепції (стратегії) запровадили 188 підприємств, а 183 – здійснювали організаційні інновації [2].

Здатність українських підприємств розробляти та впроваджувати МІР в значній мірі залежить від наявності та кваліфікації персоналу, особливостей процедури пошуку та можливості залучення суб'єктом господарювання капіталу для інноваційного проекту, доступності нових технологій, особливостей співпраці бізнесу та наукових установ тощо. За сучасних умов в Україні на різних рівнях усвідомлюють актуальність вирішення теоретичних та практичних завдань розвитку методик та підходів розроблення, ухвалення і реалізації інноваційних рішень, проте поки що не вирішено багато проблемних питань інноваційної сфери. Подальші дослідження вважаємо за доцільне спрямувати на вирішення питань удосконалення процесу підготовки, обґрунтування, прийняття та виконання МІР в системі управління сучасними підприємствами.

1. Ілляшенко Н.С. Організаційно-економічні засади інноваційного маркетингу промислових

- підприємств: монографія / Н.С. Ілляшенко. – Суми : «Вид-во СумДУ», 2011. – 192 с.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2010. Статистичний збірник / за ред. Н.С. Власенко. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України». – 2011. – 282 с.
3. Пугачова М.В. Оцінка інвестиційної та інноваційної діяльності промислових підприємств України на базі показників кон'юнктурних обстежень / М.В. Пугачова // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2006. – Випуск 30 – С. 140-146

ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЕФЕКТУ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Гузанова Ю.В.

Одеський національний університет ім І.І. Мечникова

В умовах інформаційного суспільства некомерційні організації відіграють більш помітну економічну і соціальну роль. Оскільки акцент економічної політики зсувається в бік створення цінності, а не її матеріального виробництва, то економічно значимим стає не лише виробництво і просування продукції, але і виробництво та просування ідей. Отже, спостерігається об'єднання економічних та соціальних активностей, збільшення економічного значення некомерційних організацій загалом. Недостатня ефективність управління некомерційними організаціями здатна загальмувати процес виробництва та впровадження ідей, що в умовах інформаційної економіки має вагоме економічне значення.

Віддзеркаленням цього є економічне поняття щастя, розвинуте в межах інституційної економічної теорії. Згідно з нею, прагнення суб'єктивно зрозумілого щастя є рушійною силою економічної діяльності, а інституційні одиниці, які впливають на якість життя є відповідальними, таким чином, за економічне зростання.

Некомерційні організації є посередниками між різними рівнями економічної системи, які, разом з іншими інституційними одиницями створюють належні умови для виробництва і впровадження цінностей та ідей, в т.ч. наприклад, ідей сталого розвитку, які, у свою чергу, безпосередньо впливають на економічну діяльність суспільства. Якщо некомерційні організації погано керуються, то відповідно зменшується їх здатність сприяти створенню належних умов та стимулів для економічної діяльності, а соціальний ефект може бути зовсім відсутній.

В процесі реалізації своєї соціальної місії (ефективної діяльності) некомерційні організації є одночасно виробниками і споживачами соціального капіталу, складовими якого є довіра, норми поведінки і соціальні мережі .

Можна зробити припущення, що чим більш ефективною є діяльність

некомерційних організацій, тим більшого значення вона набирає для суспільства та його благополуччя, тим вищим стає рівень щастя суспільства, і тим більшою є роль некомерційних організацій у створенні та поширенні мотивів для економічної діяльності.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

д.е.н., проф. **Денисенко М.П.**, к.е.н., доц. **Бреус С.В.**
Київський національний університет технологій та дизайну

Забезпечення сталого розвитку української економіки є найважливішим національним інтересом. Забезпечення національних інтересів, головним з яких є забезпечення сталого розвитку, та економічної безпеки – найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати позиції в міжнародному співтоваристві [1].

Згідно Постанови Верховної Ради України "Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України", економічна безпека визначається як такий стан національної економіки і кредитно-фінансової системи, який дає можливість:

- а) гарантувати економічний розвиток держави на підставі досягнень науково-технічного прогресу;
- б) забезпечувати стійке функціонування своєї кредитно-грошової системи і задоволення потреб суспільства за несприятливих внутрішніх і зовнішніх умов [2].

Економічна безпека досягається здійсненням єдиної державної політики, узгодженої, збалансованої, скоординованої системою заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам [3].

Неспівпадання національних економічних інтересів, що трансформуються у цілі державної політики безпеки, в тому числі і економічної безпеки, стають причиною зовнішніх та внутрішніх конфліктів, різких протиріч, створюючи загрози економічній безпеці, до яких, відносяться [4]:

- низька конкурентоспроможність національної економіки, викликана відсталістю технологічної бази більшості галузей, високою енергоємністю, низькою якістю продукції та високими витратами виробництва;
- набуття монопольного становища окремими виробниками або великим колом великих фірм у виробництві життєво необхідних товарів;
- погіршення стану платіжно-грошової системи, концентрація основної грошової маси на посередницьких операціях і короткострокових формах

кредитування;

- залежність стабільного постачання енергоносіїв від політичних рішень держави-постачальника;

- значне зменшення витрат на наукову та інноваційну діяльність, включаючи кошти держбюджету, зниження якості досліджень на стратегічно важливих наукових напрямках, скорочення числа науково-технічних кадрів, в тому числі й найбільш кваліфікованих, котрі переходять у сферу бізнесу або покидають Україну, скорочення фахівців, які займаються фундаментальними дослідженнями, що призводить до розвалу науково-технічного потенціалу країни тощо.

Задля зменшення негативного впливу загроз економічній безпеці та забезпечення сталого розвитку економіки України необхідно на державному рівні реалізувати заходи, які сприяли б вирішенню проблем, пов'язаних із здійсненням структурної перебудови вітчизняної економіки, істотного зменшення енерго- і ресурсомісткості ВВП та випуску наукоємної конкурентоздатної продукції, забезпечення альтернативності джерел надходження енергоносіїв та ефективної диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків [4].

1. З. Варналій. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.rainbow.gov.ua/news/25.html>.
2. Про концепцію національної безпеки України: Постанова ВРУ від 16.01.97 // ВВР. – 1997. – № 10. – С. 85.
3. Беляев О.О. "Економічна політика" // [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://library.if.ua/book/130/8602.html>.
4. Андрійчук В.Г. Економічна безпека України: стан, критерії виміру та превентивні заходи її зміцнення // [Електронний ресурс]. – Режим доступу // http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/uazi/2010_2k.pdf.

СУБЪЕКТЫ УГЛЕРОДНОГО РЫНКА В СИСТЕМЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ЭКОНОМИКИ

Еременко Л.В.

ООО «ИСО Консалтинг», г. Москва, Россия

Современный мир идет по пути нарастающей активности в области энергосбережения и реализации стратегии уменьшения углеродоемкости национальных экономик. В этой связи важное значение имеет анализ состояния и тенденций формирования и развития углеродного рынка с позиций экологической экономики. Основными участниками углеродного рынка, принимающими непосредственное участие в осуществлении сделок, являются: 1) владельцы проекта – промышленные предприятия, холдинги,

целенаправленно реализующее комплекс мероприятий, прямым или косвенным следствием которых является снижение выбросов парниковых газов. Являются владельцами единиц сокращенных выбросов. 2) Инвесторы – юридические лица, предоставляющие необходимые финансовые средства для реализации проектов по сокращению выбросов. В проектах подобного рода инвесторы нередко выступают в качестве конечного покупателя единиц сокращенных выбросов. 3) Консультанты – юридические лица, оказывающие консалтинговые услуги на всей стадии реализации проекта по сокращению выбросов парниковых газов, на аутсорсинг которым может быть отдана подготовка проектной документации. 4) Валидаторы – независимые международные аудиторские компании, аккредитованные Комитетом по надзору за совместным осуществлением (далее – JISC) в качестве независимого органа (далее – AIE) для осуществления функций по детерминации и верификации проектов совместного осуществления (далее – ПСО). Процедура детерминации проекта осуществляется на предмет соответствия проектной документации требованиям ст. 6 Киотского протокола и руководящим принципам ПСО. 5. Национальный орган страны продавца / покупателя – правительство страны владельца проекта / покупателя, регистрирующее сделку (т.е. сокращающее или увеличивающее национальную квоту на величину сокращений парниковых газов от проекта). В России Национальным органом является министерство экономического развития, оператором углеродных единиц – Сбербанк России. 6. Покупатели – компании, закупающие ЕСВ, полученные от реализации проекта. 7. Комитет по надзору за совместным осуществлением – специальный орган, уполномоченный осуществлять: а) международный контроль за отбором ПСО и их реализацией; б) разработку проектной документации для ПСО; в) разработку руководящих принципов по построению базовой линии и осуществлению мониторинга сокращенных выбросов; г) разработку правил и процедур для аккредитации независимых компаний; д) пересмотр руководящих принципов механизма Совместного осуществления, [1]. Кроме того, в состав субъектов углеродного рынка входят многочисленные участники, осуществляющие вспомогательные функции – посредники разных видов, брокеры, государственные углеродные фонды. Если подробнее остановиться на детерминации ПСО, то усредненная схема, реализуемая аккредитованными независимыми органами, будет следующей:

Что касается стратегий, реализуемых на углеродном рынке, то условно они могут быть разделены на два вида. Первые – владелец проекта (продавец) единолично несет все риски, связанные с проектом, реализуя его самостоятельно, не прибегая к помощи консалтинговых компаний и инвесторов, напрямую взаимодействуя с потенциальным покупателем. Второй – проект осуществляется с привлечением консультантов, инвесторов

и характеризуется снижением рисков и уменьшением прибыли из-за ее раздела между всем участниками проекта в соответствии с соглашением о разделе продукции.

В настоящее время российский рынок проектов совместного осуществления регулируется Постановлением Правительства Российской Федерации от 15 сентября 2011 года «О мерах по реализации статьи 6 Киотского протокола к Рамочной конвенции ООН об изменении климата», утвердившим Положение «О реализации статьи 6 Киотского протокола к Рамочной конвенции ООН об изменении климата». Данным Постановлением был отменен конкурсный отбор заявок на утверждение проектов, действовавший ранее, закреплены обязательства инвестора проекта по реинвестированию средств, полученных от операций с углеродными единицами, в реализацию проектов на период до 2020 года, направленных на повышение энергетической или экологической эффективности, в том числе в отношении ликвидации накопленного экологического ущерба и снижения негативного воздействия на окружающую среду, а также в иные мероприятия, направленные на достижение общественных благ. В соответствии с Постановлением, отчет о ходе реализации проекта инвестор проекта предоставляет в Министерство природы и экологии России и оператору углеродных единиц – Сбербанку России.

1. Аверченков А.А. Экономика и климат: участие России в решении глобальной экологической проблемы. – М.: Институт устойчивого развития/ Центр экологической политики России, 2009. – 72 с.
2. Лукьянчиков Н.Н., Потравный И.М. Экономика и организация природопользования: учебник для студентов вузов. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 687 с.
3. Постановление Правительства РФ от 15 сентября 2011 г. № 780 «О мерах по реализации статьи 6 Киотского протокола к Рамочной конвенции ООН об изменении климата».
4. Совместное осуществление. Руководство для российских компаний. М., 2008.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

д.е.н., проф. **Заблодська І.В., Чепя Ю.В.**

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Луганськ

Екологічну політику можна визначити як організаційну та регулятивно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на охорону, невиснажливе використання та відтворення природних ресурсів, оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування та охорони природи, забезпечення норм екологічної безпеки.

Метою національної екологічної політики є стабілізація та поліпшення

стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Звичайно, існує широке коло проблем реалізації екологічної політики в Україні серед яких можна виділити наступні: часткове призупинення дії процедур Кіотського протоколу; зауваження щодо виконання Орхуської конвенції; відсутність системи екологічної освіти «дитсадок-школа-університет-підвищення кваліфікації»; відсутність розмежування управління природокористуванням та контролем за станом навколишнього природного середовища; інформування експертів та громадськості з екологічних питань, (зокрема Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища України); відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій; проблеми оцінки актуальної радіологічної ситуації, що значно змінилася протягом чверті століття та відновлення економічної діяльності на територіях, які були законодавчо та нормативно віднесені до таких, що постраждали в результаті аварії на Чорнобильській АЕС; проблеми реконструкції інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст; екологічні проблеми пов'язані із поводженням з небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатації шахтами та кар'єрами, іншими спадками радянської індустріалізації; проблеми деградованих в результаті виснажливої та екологічно недбалої експлуатації сільськогосподарських земель; руйнація природного середовища унікальних рекреаційних регіонів – Криму та Карпат в результаті несистемної і, часто, безконтрольної господарської діяльності; адаптація економіки України до глобальних змін клімату; гармонізація національної системи обліку та контролю звітності господарчих суб'єктів різної форми власності з екологічних та економічних показників до стандартів ЄС та ООН. До основних причин, що не дозволяють перейти до повноцінної екологічної політики в Україні належать: формування екологічної політики владними структурами України відбувається, значною мірою, під впливом міжнародного співтовариства та вітчизняної громадськості; відсутність екологічної складової в політичних програмах владної та парламентських опозиційних партій; необхідність значних ресурсів для реалізації природоохоронних заходів. Тиск громадських організацій в сфері екологічної політики проявляється, наприклад, в судових позовах та маніфестаціях «чорнобильських» громадських організацій організованих з приводу неповної виплати «чорнобильських» пільг та компенсацій. Досить серйозним є спротив громадських організацій щодо реалізації проекту каналу «Дунай -Чорне море», яке призвело до припинення

будівництва тощо.

Стратегічні принципи економічно привабливої екологічної політики ООН передбачають інвестування 2% світового ВВП в «озеленення» економіки або «екологічну трансформацію господарства» з метою зміни характеру розвитку та спрямування потоків державного та приватного капіталу на зменшення викидів вуглецю і ефективне використання ресурсів.

Впровадження «зеленої» економіки як механізму екологічної політики для досягнення принципів сталого розвитку має декілька головних напрямів:

1) напрям «без вичерпних ресурсів»: відновлювальні енергетичні ресурси; вторинне використання матеріалів; органічне землеробство, що витрачає мінімум енергії, не використовує штучних засобів захисту і живлення рослин, генетично модифікованих організмів.

2) оптимізаційний напрям: енергоефективність виробництва та житла; скорочення використання автомобілів; скорочення калорійності продуктів; скорочення споживання води; відтворення лісів та заповідних територій.

3) соціальний напрям: планування родини та виведення народжуваності на рівень відтворення; принцип рівності у розподілі обмежених ресурсів; вирішення питань розподілу землі та планування землекористування; впровадження нових сільськогосподарських технологій; система фінансового регулювання, що гарантує забезпечення базових потреб більшості людей.

4) управлінський напрям: зміна визначення виміру заможності та успіху держав – показник ВВП має бути доповнений індикаторами природних послуг та збереження біорізноманіття; введення податку на вуглецевий газ при імпорті продукції; глобальна система безпеки з втручанням у справи «країн, що не відбулися»; інвестиції у інституціоналізм, оптимізацію системи управління та прийняття рішень.

1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

ВПЛИВ НЕРІВНОСТІ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Зарапіна Ю.Е.

Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України,
м. Київ

Концепція сталого розвитку (англ. sustainable development) передбачає підтримку та взаємодоповнюваність складових розвитку задля задоволення

потреб людини. Саме поняття прийшло із-за кордону, тому термін задля його позначення був просто перекладений як «сталий розвиток». Але більш доцільним є уточнення, що мова йшла про розвиток, що продовжується (самодостатній), тобто такий, що не суперечить подальшому розвитку людини.

Серед складових сталого розвитку прийнято виділяти три основні: екологічна, економічна та соціальна складові. Екологічна складова передбачає такий розвиток, що забезпечує цілісність біологічних та фізичних природних систем. Важливим аспектом економічної складової є дохід та його зростання з урахуванням оптимального використання обмежених ресурсів, що використовуються для його виробництва. Третя складова спирається на розподіл виробленого доходу. На ній ми зупинимося докладніше.

Справа у тому, що нерівність розподілу доходів притаманна суспільствам і є стимулом для отримання освіти, підвищення продуктивності, застосування різних зберігаючих технологій. Але коли цей процес поширюється, поглиблюючи розрив між найбагатшими та найбіднішими верствами населення, чи можна вважати це протиріччям сталому розвитку? Так, наприклад, середній рівень доходу найбагатших 10% населення перевищує дохід найбідніших 10% у 9 разів. У Японії та Великобританії – відношення дорівнює 10 разів. У США цей показник сягає 14 разів, а у Мексиці та Чилі – 27 разів.

Яким же чином нерівність розподілу доходів перешкоджає сталому розвитку? Наведемо декілька каналів впливу. По-перше, нерівність сприяє поширенню корупції (найбагатші верстви населення можуть використовувати свою владу задля подальшого збагачення). Цей процес притаманний не лише країнам з ринками, що формуються, але і високорозвиненим країнам, наприклад, США. По-друге, нерівність обмежує соціальну мобільність, тобто можливість людини покращити свої умови життя та піднятися по соціальних сходах (тобто переміститися у вищий клас – у термінології минулого століття чи отримати вищий дохід та владу – сучасною мовою). Країнам з високим показником нерівності притаманна низька соціальна мобільність (у тому числі, між поколіннями). По-третє, нерівність може спричинити опір системі, як такий, що не є справедливою для всіх членів суспільства. Перш за все критиці піддаються політики у галузі перерозподілу – соціальні трансферти та оподаткування.

І нарешті, високе значення показників нерівності говорить про неефективність стратегії країни, навіть, якщо країни досягає зростання, наприклад, ВВП, а його розподіл лишається нерівним та несправедливим, то такий розвиток не може вважатися сталим.

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ШЛЯХОМ ІНВЕСТИВАННЯ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

д.е.н., доц. **Захарова О.В., Івашечкіна А.А.**
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

У сучасних умовах конкурентні переваги економіки, можливості її активізації безпосередньо визначаються накопиченим у країні і реалізованим людським капіталом. Саме люди з нагромадженим рівнем освіти, кваліфікації та професійним досвідом визначають перспективні напрями необхідних змін. З огляду на це, пріоритетними джерелами досягнення позитивної економічної динаміки для українських суб'єктів господарювання та економіки в цілому мають стати інвестиції в людський капітал.

Необхідність професійного розвитку персоналу в сучасних умовах викликана цілим рядом причин, основними з яких є:

1. Постійне зростання вартості робочої сили як виробничого ресурсу на ринку праці, що пов'язано з такими чинниками впливу, як зростання вартості світи, прискорення темпів науково-технічного прогресу та модернізація виробництва.

2. Висока конкуренція серед підприємств за конкурентні переваги на ринку праці, яка змушує їх здійснювати постійний пошук резервів зниження виробничих витрат, що може бути досягнуто лише шляхом більш ефективного використання живої праці.

3. Технологічні зміни виробництва та процес його постійної модернізації, які вимагають від працівника постійно оновлювати власні знання, набувати нових навичок. Останнім часом на провідних промислових підприємствах України сформувалася тенденція до набуття працівниками полівалентної кваліфікації, що дозволяє підприємству одночасно підвищити ефективність виробництва та скоротити витрати на утримання надлишкової чисельності працівників.

4. Ринкова економіка та бажання виходу на світові ринки вимагають від крупних конкурентоздатних підприємств застосування нових прогресивних методів та підходів до управління виробництвом, збутом, персоналом та фінансовими результатами, координації діяльності всіх підрозділів підприємства.

5. Наявність та управління кадровим резервом на всі ключові управлінські посади підприємства, підготовка учасників резерву протягом тривалого часу, підтримання високого рівня їх готовності до зайняття посади.

6. Досягнення або утримання статусу соціально-відповідального підприємства, та, у першу чергу, відповідальність перед власними працівниками за можливості їх постійного професійного розвитку.

Високоосвічені, фізично та морально здорові працівники є

визначальним фактором для економічного зростання. Однак, людський капітал на відміну від інших видів виробничих ресурсів, потребує постійного інвестування при умові отримання соціально-економічної віддачі від цих вкладень лише у майбутньому. Здійснюючи інвестиції у професійний розвиток та перепідготовку власного персоналу, підприємства активізують їх трудову віддачу, підвищують продуктивність праці, скорочують непродуктивні витрати та ліквідують втрати робочого часу, забезпечують високий рівень конкурентоспроможності. Інвестиції у людський капітал спрямовуються на забезпечення раціональної організації професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу, виробничу адаптацію, атестацію, професійно-кваліфікаційне просування та планування трудової кар'єри, формування кадрового резерву на профілактичні заходи щодо зміцнення здоров'я працівників, мотивацію працівників до власного професійного розвитку, тобто на підвищення якості трудового життя людини.

Аналіз тенденцій інвестування промисловими підприємствами у людський капітал в Україні дозволив зробити висновок про те, що основною базою, де здійснюється професійний розвиток та перепідготовка працівників є рівень виробництва (внутрішній професійний розвиток та перепідготовка), що здебільшого обумовлюється специфікою виробництва більшості сучасних українських промислових підприємств та малою кількістю навчальних закладів, які б могли якісно та ефективно здійснити таку підготовку.

Одним із позитивних прикладів успішної організації процесу професійного навчання на підприємстві є сформована система внутрішнього навчання кандидатів на вакансію виробничим процесам і технологіям при роботі зі специфічним обладнанням, яке вже тривалий час реалізовано в умовах донецького підприємства ТОВ «ДПА», діяльність якого спрямована на забезпечення ринку України пакувальними матеріалами високої якості та безпеки. На підприємстві навчання потенційних працівників проводить інспектор з підготовки кадрів, який має науковий ступінь кандидата наук. Протягом двох тижнів, перебуваючи на лекціях та семінарах в спеціалізованих навчальних аудиторіях підприємства, працівники вивчають нові технології в сфері виробництва пакувальних матеріалів. Потім протягом певного часу йде засвоєння знань на практиці під час роботи на новітньому обладнанні під доглядом досвідченого куратора. Наприкінці періоду навчання кожний працівник здає іспит, який призначений продемонструвати рівень отриманих та засвоєних працівником знань. За результатами іспитів підприємство приймає на роботу лише тих працівників, які отримали найвищі бали. Така система підбору персоналу дозволяє уникнути вірогідних помилок при управлінні персоналом, прискорити його адаптацію на підприємстві та максимально підвищити результати й ефективність праці.

DISPERSION OF HUMAN CAPITAL AND ECONOMIC GROWTH

Zlateva-Petkova T.M.
TU – Gabrovo, Bulgaria

Abstract: Based on a theoretical consideration of human capital production technology, this study empirically investigates the growth implication of dispersion of population distribution in terms of educational attainment levels. Based on a pooled 5-year interval time-series data set of 94 factories and enterprises, the study finds that dispersion index as well as average index of human capital positively influences productivity growth. Given limited social resources for human capital investment, the finding implies that education policy that creates more dispersion in the human capital will promote growth.

Models of endogenous growth have pursued theoretical framework where persistent economic growth is conditioned on human capital accumulation. The implication of these models is that human capital is the driving force in the growth process of an economy. Barro (1991), Benhabib and Spiegel (1994), Dinopoulos and Thompson (2000), and many others find empirical evidence supporting these models, relating human capital with productivity growth. In these studies, human capital stocks are represented by average schooling years or enrollment ratio of the population which, however, may not appropriately reflect the actual capacity of aggregate human capital in an economy. It may well be that given the same average index of schooling, economies with different distributions of population in terms of educational attainment levels may perform differently.

Education policy and structure of social incentive system regarding human capital accumulation will determine the distribution of population across various educational attainment levels. It is interesting to note that not only the average schooling years but also distribution of population in terms of different educational attainment levels varies widely across economies and across time.

This study defines the human capital dispersion of population as the degree of dispersion in population distribution in terms of educational attainment levels and empirically investigates the productivity growth.

Human capital dispersion based on a theoretical consideration regarding the form of human capital production technology. The findings will have a strong implication on education policy. Theoretical consideration behind our inquiry stems from the generalization of the human capital production technology and the consideration of the measurement issue of human capital index. The common use of average index of schooling years to proxy human capital relies on the assumption that human capitals obtained from different levels of education are perfectly substitutable and that each additional educational year contributes to the productivity growth at a constant rate regardless of the education levels.

Considering the fact that different types of knowledge are obtained at each level of education, a linear return function of education may be a crude approximation. If the return function exhibits convexity, implying that higher education contributes to productivity growth at a higher rate, a greater dispersion of a country's population distribution in terms of educational attainment levels would lead to a greater stock of aggregate human capital, given the same average schooling years in the population.

Recent empirical studies provide mixed assessments on the magnitude of social returns to human capital. When human capital is considered as a factor of input in a production function, empirical studies find that its impact on growth is insignificant, or even if it exists, that the returns beyond private returns are minimal or negative. On the other hand, when human capital is considered as a factor influencing productivity growth as suggested in endogenous growth models, its impact is found to be significant. These findings suggest an existence of strong externality arising from human capital investments. This study contributes to the literature by considering the growth.

Effect of human capital dispersion of population. Based on a pooled time-series data set of 94 factories and enterprises for the period of 2006 to 2010, the findings show that the human capital dispersion of population proxied by variance of educational attainment is strongly and positively correlated with productivity growth controlling for the average schooling years of population. Only a handful of studies have looked into relationship between human capital dispersion and growth.

The study examines the significance of human capital dispersion on the productivity growth based on production function regressions against a 5-year interval pooled time-series data set of 94 factories and enterprises. Controlling for catch-up effect, regional and time dummies, the empirical results provide strong evidence that both average index and dispersion index of human capital contribute positively to the productivity growth. The findings on the average index of human capital support earlier theoretical literature on human capital effect on productivity growth. Most interesting result in this study is that more dispersion of population distribution in terms of educational levels adds to the productivity growth, contrary to the previous findings. This evidence is consistent with the theoretical discussion regarding the existence of non-linearity in human capital production technology. The results of this study support the convexity hypothesis where each additional education year at a higher level raises the human capital of individual at an increasing rate.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

к.е.н., доц. **Ібрагімов Е.Е.**

Кримський факультет Запорізького національного університету

Під інтелектуальним потенціалом системи стратегічного планування діяльності підприємства розуміється сукупність інтелектуальних здібностей працівників, що входять до команди стратегічного планування (знань, умінь, інформації, цінностей, навичок тощо), і можливостей їх розкриття, розвитку і використання. Він включає дві складові (субпотенціали): творчий потенціал та професійно-кваліфікаційний потенціал [1, с. 218].

Творчий потенціал – це сукупність здібностей працівників, залучених до процесу стратегічного планування, постановки і вирішення нових творчих завдань, створенню чогось якісно нового, що відрізняється неповторністю і унікальністю, а також до створення умов на підприємстві для прояву цих творчих здібностей.

Професійно-кваліфікаційний потенціал – це сукупність здібностей, професійних навичок команди стратегічного планування, необхідних для виконання ними своїх професійних обов'язків, і створення умов на підприємстві для вдосконалення і розвитку навичок і умінь персоналу.

При визначенні структури інтелектуального потенціалу дослідники переважно базуються на тісно пов'язаними з ним термінами "інтелектуальний капітал", "інтелектуальний актив"[2].

На нашу думку інтелектуальний потенціал системи стратегічного планування діяльності підприємства ґрунтується на відповідних активах і має наступну структуру (рис. 1).

Як компоненти інтелектуального потенціалу системи стратегічного планування діяльності підприємства можна виділити: структурні активи, людські активи, інформаційні активи. Усі названі компоненти інтелектуального потенціалу стратегічного планування тісно взаємозв'язані між собою. Кожен з вказаних компонентів інтелектуального потенціалу системи стратегічного планування діяльності підприємства – це своєрідна сукупність можливостей, внаслідок взаємодії яких досягається синергетичний ефект і виробнича система набуває нових властивостей, що не притаманні кожному окремому компоненту.

Людські активи як сукупність знань, досвіду, навичок, творчих можливостей, здібностей конкретних фізичних осіб, задіяних у процесах стратегічного планування, є невід'ємними і невідчужуваними від їх володаря – фізичної особи. Для системи стратегічного планування діяльності підприємства складовими людських активів є: рівень освіти (знання),

професійна підготовка (навички, уміння, досвід роботи, профпридатність і профадаптованість), творчий потенціал, стан здоров'я, вмотивованість, мобільність працівників тощо.

Рис. 1 – Структура інтелектуального потенціалу системи стратегічного планування діяльності підприємства

Структурні активи за природою є поліфункціональною системою, яка охоплює філософію і процеси менеджменту, культуру, систему фінансових взаємин, інструкції, положення, стандарти підприємства і іншу документацію, що дозволяє організувати і управляти системою стратегічного планування діяльності підприємства

Структурні активи представлені тими корпоративно створеними умовами організації роботи членів команди стратегічного планування, які забезпечують максимально можливий прояв (з відповідною фінансовою винагородою) людських активів для досягнення підприємством своїх стратегічних цілей. У спільній діяльності співробітників проявляється творчий потенціал кожної особи, який виражається в економічній віддачі для підприємства.

Інформаційні ресурси впливають на швидкість отримання і поширення знань як усередині підприємства, так і ззовні. Є думка, що в сучасній економіці четвертим чинником виробництва, разом з працею, землею і

капіталом, стає інформація. Інформаційні активи підприємства – це бази і сховища даних, сформовані корпоративні «жовті сторінки», кодифіковані бази даних кращих практик, що містять інформацію про вже існуючі вирішення нових проблем. Своєчасний та швидкий доступ до інформаційних ресурсів і активів системи стратегічного планування діяльності підприємства робить безпосередній вплив на розвиток самого підприємства, тому інформаційні активи можна виділити як окремий компонент структури інтелектуального потенціалу системи стратегічного планування.

Інтелектуальний потенціал підприємства в основному має нематеріальний характер, його складно виміряти, оскільки він не відбивається в бухгалтерських або статистичних даних. Проте визначення його величини надзвичайно важливе для розробки і реалізації стратегії розвитку підприємства, посилення конкурентоспроможності його продукції.

При визначенні інтелектуального потенціалу системи стратегічного планування діяльності підприємства слід враховувати наступні компоненти:

ІІ – інтелектуальний потенціал системи стратегічного планування діяльності підприємства;

ЛА – людські активи;

ІА – інформаційні активи;

СА – структурні активи.

Вартість інтелектуального потенціалу підприємства визначається за формулою:

$$ІІ = ЛА + ІА + СА. \quad (1)$$

Людський капітал системи стратегічного планування діяльності підприємства з n кількістю робітників, що задіяні в процесах стратегічного планування, оцінюється наступним чином:

$$ЛА = \sum_{i=1}^n (ПВ_i + ВНЗ_i - ВЗЗ_i), \quad (2)$$

ПВ_{*i*} – початкова вартість *i*-го співробітника;

ВНЗ_{*i*} – вартість набутих знань співробітника, яка визначається за формулою:

$$ВНЗ_i = \beta_1 * ПВ_i, \quad (3)$$

ВЗЗ_{*i*} – вартість застарілих знань співробітника, яка визначається за формулою:

$$ВЗЗ_i = \beta_2 * ПВ_i, \quad (4)$$

β_1, β_2 – вагові коефіцієнти, визначені експертним шляхом.

Знання співробітників підприємства слід оцінювати, враховуючи вплив наступних факторів:

1. Коригування знань на коефіцієнт накопиченого досвіду та професіоналізму;

2. Коригування знань на коефіцієнт, що враховує частину застарілих та забутих знань;
3. Коригування знань з врахуванням індивідуальних особливостей співробітника.

Таким чином, інтелектуальний потенціал системи стратегічного планування діяльності підприємства як економічна категорія характеризується сукупністю наявних інтелектуальних ресурсів і потенційних можливостей системи стратегічного планування, а також усіх співробітників, які залучені до процесу планування, що знаходяться у розпорядженні підприємства і використовуються в його економічній діяльності з метою зростання прибутку або отримання іншої економічної вигоди.

1. Управление знаниями: Хрестоматия. 2-е изд. / Пер. с англ. под ред. Т.Е. Андреевой, Т.Ю. Гутниковой; Высшая школа менеджмента СПбГУ. СПб.: Изд-во «Высшая школа менеджмента», 2010. – 514 с.

2. Інтелектуальний потенціал організації // Режим доступу: <<http://jeazy.ru/2007/08/28/intellektualnyj-potencial-organizacii/>>

ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИПЕРЕДЖАЮЧОГО РОЗВИТКУ

к.е.н. Ілляшенко Н.С.
Сумський державний університет

Досвід найбільш розвинутих країн світу свідчить, що саме інновації, які випереджають науково-технічний розвиток дозволяють не лише підвищувати рівень економіки, але й вивести країну на перші позиції в світових рейтингах.

Однак не дивлячись на чималу кількість публікацій та досліджень в сфері розвитку підприємств та держави в цілому важливою проблемою є відсутність чіткого розуміння самого поняття «випереджаючий розвиток» та його застосування в контексті управління суб'єктами господарювання.

Взагалі під терміном «розвиток» розуміють необоротну, спрямовану, закономірну зміну матеріальних та ідеальних об'єктів [1]. Окрім того термін «розвиток» застосовують в багатьох інших варіаціях.

Так, в економічній енциклопедії [2] розглядається три варіанти розвитку: 1. японський – характеризується високими темпами економічного зростання, лідерством в багатьох областях НТП, відносно високими темпами збільшення зайнятості та низьким рівнем безробіття, а також слабким розвитком соціальних послуг держави; 2. західноєвропейський – характеризується невисокими темпами економічного росту, нестійкістю

зайнятості, високим безробіттям, значною часткою соціальних видатків держави в ВВП та відставанням в області НТП; 3. американський – відносно стійкий економічний ріст, найвищі темпи росту зайнятості, низький рівень безробіття.

Значного поширення в світі здобуло таке поняття як «сталий розвиток», під яким розуміють загальну концепцію стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи потребу в безпечному довкіллі.

В роботі [3] зазначається, що розвиток суб'єктів господарської діяльності й економіки країни в цілому може бути забезпечений різними шляхами: екстенсивним, який передбачає розширення обсягів виробництва і збуту продукції; інтенсивним науково-технічним, який передбачає використання досягнень науки і техніки для вдосконалення конструкцій і технологій виробництва традиційних (модернізованих) продуктів з метою підвищення конкурентоспроможності; інноваційним науково-технічним, який передбачає безперервне оновлення асортименту продукції і технологій її виробництва, удосконалення системи управління виробництвом і збутом.

Також деякі автори [4] виділяють наступні типи розвитку суспільства: 1. азіатський – одержавлення багатьох сфер життя суспільства, сильні общинні традиції, відсутність вільної особи, автократичний характер влади та використання не правових форм правління; 2. елітаризм (лібералізм) – об'єднання свободи економічної діяльності громадян, поваги до творчості, визнання індивідумом широкого комплексу прав і свобод, обмеження свавілля державної влади; 3. гуманістичний тип – заміна природного організму відчуженої економіки плановим, штучним господарським механізмом, функціонуючим на основі інноваційного процесу.

В контексті стратегічного планування виділяють три основні типи розвитку великих економічних систем [5]: ідеальний – такий тип розвитку системи, коли в неї вносяться по мірі необхідності засновані на передовій науці та професійному досвіді дозовані зміни, що забезпечують безперервність і стійкість економічного зростання; реальний – передбачає часткове реформування економічної системи після появи перших негативних ознак її функціонування; радикальний – використовується, коли практично вичерпаний ресурс діючої системи і необхідна її кардинальна реформа із зміною основних інституційних структур. Окрім того з позицій формаційного та цивілізаційного розвитку людства його поділяють на спіралевидний, циклічний та лінійний. Також деякі автори доповнюють цей поділ ще на драбинно-поступальний та ламаний [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що поняття розвитку є досить широким і застосовується в багатьох контекстах. На основі систематизації всіх розглянутих підходів та поглядів на розвиток нами пропонується

охарактеризувати випереджаючий розвиток як радикальний, інноваційний та циклічний.

Отже, з огляду на все вищевикладене випереджаючим є розвиток, який передбачає постійне підвищення рівня потенціалу підприємства та пошук перспективних напрямків його реалізації, що призводить до кардинальної зміни самого підприємства, його концепції функціонування та місця серед інших суб'єктів господарювання, а також передбачає перехід на новий цикл розвитку.

1. Розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/розвиток>
3. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economic.lviv.ua/index.html>
3. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: Підручник / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2010. – 334 с.
4. Типи розвитку суспільства <http://aktiv.com.ua/archives/2670>
5. Стратегічне планування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.paragonstate.com/vnutrirmove-planuvannya/57-vibr-strateg-rozvitku-pdprimstva.html>
6. Краткий философский словарь / Под ред. А.П. Алексеева. – М. : Проспект, 1997. – 217 с.

RUSSIA AND THE WORLD WIDE WEB: TOWARDS SUSTAINABLE HUMAN DEVELOPMENT

Maria Kaneva

Institute of Economics and Industrial Engineering,
Novosibirsk, Russia

The term “sustainable human development” has come to be accepted in the development economics literature as an expansion of human capabilities, a widening of choices, an enhancement of freedoms, and a fulfillment of human rights [2, p xxi].

Fundamental concept of the sustainable human development approach developed by a Nobel prize laureate Amartya Sen and strongly advocated by the United Nations Development Program (UNDP) is a concept of human capabilities – the range on things that people can do or be in life. The most basic capabilities for human development are to lead long and healthy lives, to be knowledgeable, to have access to the resources and social services needed for a decent standard of living and to be able to participate in the life of the community. Human development paradigm is concerned with building up human capabilities by investing in people and empowering them [2].

In the sustainable human development framework technology becomes a mechanism for promoting human development. Today information and communication technology (ICT) is a vital tool of the sustainable human development and growth.

The purpose of the article is to analyze statistics and trends and characteristics of the use of internet technologies in Russia. This research paper is an outcome of the author's participation in the World Wide Web Index Project carried out by Oxford Economics and World Wide Web Foundation. The Web Index will be the world's first multi-dimensional measure of the Web and its impact on people and nations. It will cover a large number of developed and developing countries will allow for comparisons of trends over time and benchmarking performance across countries³.

The importance of internet and ICT in general for human development has been recognized recently when in July 2011 United Nations declared internet access a human right [3]. In Russia in 2011 57,9 mln citizens or 43% of the total population were connected to internet and used it [4]. Minister of IT of the Russian Federation Igor Schegolev gives a higher figure: 70 mln internet users in the end of 2011. Internet connectivity grows rapidly: up from 41 mln users in 2008. In 2011 28% of Russian population accessed internet via mobile devices. 71% of users in Russia search for information on the web, 57% visit social networking sites and 53% read news online. Via the web people also communicate with each other (by e-mail and Skype), read books, watch films and even learn foreign languages.

As an essential part of the everyday life internet should be accessible to all. However, disabled people: people with hearing and visual disabilities, people susceptible to seizures and people with learning disabilities (dyslexia) do not have adequate internet access. Although a special standard (GOST) for accessibility of internet for the blind exists in our country since 2007 and a special GOST for accessibility for people with dyslexia is in force too, as of today in Russia internet is not adopted for the disabled. From 275 thousand blind people that live in Russia only 12% use internet. This percentage is slightly higher for the other groups of disabled. Recognizing the importance of the World Wide Web for sustainable human development President Medvedev in November of 2011 gave an order to the government to develop and implement accessibility standards for invalids [7]. Many large companies such as Microsoft, ABBYY, Code Factory, etc already produce special applications for the disabled for their programs: Windows, Lingvo, VoiceOver. To improve internet access for the disabled in several cities of Russia (i.e. Stavropol, Saint Petersburg, Vladimir) public libraries with internet access have been opened.

Internet helps to build up basic human capabilities: education and health. Access to the web created a new type of learning: distance learning. In Russia there exists a special internet portal www.edu.ru with curricula for primary, secondary, and tertiary education. Materials include course programs, study guides, books and useful links and are grouped by subject and education levels. Total number of materials exceeds 25 000. This website is visited by 100 thousand people daily! [5]. Internet is

³ More about the project at <http://www.webfoundation.org/projects/the-web-index/> – date of access 05.03.2012

also used for searching information about foreign universities, programs that they offer, and application procedures.

In health and healthcare the World Wide Web offered numerous possibilities: from disseminating information about epidemics and rare diseases prevention to online registry. Numerous sites are devoted to HIV/AIDs epidemics (hivrussia.ru, stopspid.ru), hepatitis B and C (hepatitu.net), and influenza (gripp.ru). Ministry of Health and Rosstat also publish extensive statistics on health (mortality, morbidity, life expectancy) that is available online. Finally, in big cities patients can schedule an appointment with a doctor online (i.e. zdravnsk.ru in Novosibirsk). Access to health and educational online resources greatly improves quality of life of an average Russian citizen.

There are, of course, other services available via the net, that we cannot cover here, such as, for example, job search or e-commerce. However, a subject that we feel we must discuss is a political mobilization via internet since political mobilization is a way of empowerment without which no sustainable human development is possible.

In 2010 researchers at Harvard University prepared a report on RUNet politics and political mobilization in Russia [1]. According Bruce Elting and his colleagues Internet is an important political tool in Russia. All large parties have their own websites and most of them are updated on a daily basis. Party programs and leaders' speeches are available on these websites and the forums are actively used to attract supporters and voters. All kinds of opposition (liberal, nationalist, etc) are present in the web. Most of the public discourse takes place in Livejournal and some other blogs. Recently networking services have become a tool for mobilization – for example, invitations to a meeting on Bolotnaya Ploschad in December, 2011 were sent via Facebook. Although government officials state that the web in Russia is not censored arrests of some journalists and political activists that published online cast doubts on these statements.

Finally, human development has to be sustainable. Sustainable development was coined by Brundlant Commission of the UN in 1987: "Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs."

Internet challenges the sustainability principle. It is the fastest growing source of CO₂ emissions to the atmosphere: it doubled from 2002 to 2006 [6]. However, internet also brings opportunities for resource saving. For instance, electronic textbooks limit deforestation and e-government helps to improve business efficiency and save electricity by downsizing government sector.

In conclusion, in our society today ICTs and internet in particular are increasingly becoming a gigantic force underpinning sustainable global economic development. However, but the links between ICT and sustainability must be further explored.

1. Etling B., Alexanyan K., Kelly J. et al. Public Discourse in the Russian Blogosphere: Mapping RUNet Politics and Mobilization, Berkman Center Research Publication No. 2010-11, Harvard University, 2010.
2. Fakuda-Parr S., Shiva Kumar A. K. Handbook of Human Development: Concepts, Measures, and Policies. Oxford University Press, 2009.
3. Kravitz D. UN Report Declares Internet Access a Human Right, June 3, 2011, Wired.com Publication, <http://www.wired.com/threatlevel/2011/06/internet-a-human-right/>
4. Russia Online. New Media Trend Watch Report, <http://www.newmediatrendwatch.com/markets-by-country/10-europe/81-russia>
5. Sigalov A.V., Skuratov A.K. Open Educational Resources in Russia: Achievements and Challenges, Report at the International Seminar “Open Educational Resources and IPRs”, May 31-June 1, 2011, Moscow, Russia
6. Souther D., MacLeand D., Akoh B., Creech H. ICT, the Internet and Sustainable Development. International Institute for Sustainable Human Development Publication, 2010, http://www.iisd.org/pdf/2010/icts_internet_sd_new_paradigm.pdf
7. Yurchenko I. Medvedev: Internet Should Be Adopted for the Disabled. Komsomolskya Pravda, November 16, 2011, <http://kp.ru/online/news/1020659>

ЕКОЛОГО-ЕНЕРГЕТИЧНІ РИЗИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

к.е.н., доц. **Карасва Н.В.**
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

Сучасний рівень розвитку цивілізації характеризується наявністю цілого комплексу глобальних загроз та ризиків, перш за все, ресурсного забезпечення сталого (стійкого) розвитку (СР) суспільства. Необхідною умовою такого розвитку є надійне забезпечення потреб в енергії, які зростають пропорційно росту соціально-економічного прогресу. Саме тому глобальна безпека сьогодні – це сукупність факторів, серед яких, в силу об'єктивних реалій світового розвитку, енергетична безпека (ЕНБ) виступає в якості однієї з ключових. Незважаючи на всі зусилля вчених зі створення альтернативних джерел енергії, вуглеводнева сировина – нафта і газ – залишаються і будуть залишатися в перспективі в прямому і переносному сенсі паливом світової економіки. А це означає, що постачання енергоносіїв на міжнародні ринки, ступінь їх надійності та захищеності набуває першочергового значення, надаючи все зростаючий вплив на загальну обстановку в світі, характер і спрямованість регіонального та міжнародного співробітництва, ступінь залученості тих чи інших держав в процеси забезпечення СР.

У «Зеленій книзі» загальними загрозами ЕНБ Європейських країн [1] визначені фізичні, економічні, соціальні та екологічні ризики. Зокрема, екологічні ризики пов'язані як з імовірністю аварій на атомних та теплових електростанціях, витоків та розливів нафти, витоків газу та інших аварій на

підприємствах енергетики, так і з постійними витоками забруднюючих речовин. Крім того, особлива увага приділяється заходам, пов'язаним з запобіганням глобальному потеплінню. Саме глобальні зміни клімату, які сьогодні відбуваються, можуть бути одним із важливих джерел формування прямих та опосередкованих ризиків ЄР держави. Так, наприклад, для України до прямих ризиків можна віднести наступні [5]:

- підвищення частоти й інтенсивності кліматичних аномалій і екстремальних явищ погоди;

- посухи, що генетично властиві клімату країні, стають усе частішими та більш інтенсивними;

- внаслідок пом'якшення зим наростатимуть явища, пов'язані з льодовою кіркою;

- загострення проблем з водозабезпеченням південних та південно-східних регіонів країни;

- підвищення рівня захворюваності і смертності населення внаслідок зміни температурного режиму, появи нових видів захворювань;

- підвищення рівня Чорного і Азовського морів, що, в свою чергу, посилить процеси розмиву берегів, затоплення, підтоплення;

- зменшення продуктивності лісів;

- незворотні зміни у екосистемах, що призведуть до вкрай негативних наслідків для біорізноманіття.

Опосередкованими ризиками є:

- поява «кліматичних біженів» внаслідок зникнення малих острівних держав, затоплення великих площ суходолу, голоду і нестачі питної води у найбільш уразливих до зміни клімату країн;

- кризовий стан продовольчої безпеки внаслідок збільшення площ посівів рапсу (з метою скорочення викидів парникових газів в результаті застосування зелених технологій), причому переважно за рахунок зернових та інших сільськогосподарських культур та ін.

Крім того, слід відмітити, що нейтралізація сучасних еколого-енергетичних ризиків ЄР вимагає впровадження узгодженої енергетичної політики з боку всіх суб'єктів світового енергетичного ринку, яка б відповідала новим світовим реаліям. На цю необхідність неодноразово вказували економічні кризи 1914 р., 1920-1922 р., 1929-1933 р., 1957-1958 р., 1973 р., 1987 р., 1994-995 р., 1997 р., 1998 р., 2000 р., 2008р. та енергетичні кризи 1973 р., 1979 р., 1990 р., 2000 р., 2004 р., 2005 р., 2007 р., 2008р., 2009 р. Саме енергетична криза 1973 р. не лише стала каталізатором процесу реформування енергетичного сектору майже всіх розвинутих країн та їхнього переходу на енергозберігаючий шлях економічного розвитку, а й спричинила перегляд поняття «безпеки» й «ризиків», надала їм економічного змісту та призвела до підвищення значущості ЕНБ держави. Серйозним підґрунтям

розвитку ризик-менеджменту у механізмі забезпеченні ЕНБ та СР стала низка гучних технологічних катастроф у 70-х – 80-х роках (Совезо в Італії, Бхопал в Індії, Три-Май Айленд в США та Чернобильська катастрофа в Україні).

Окреслені вище еколого-енергетичні проблеми СР багатьох країн, у тому числі України, вимагають різкого підвищення ефективності використання природних ресурсів, прийняття нових нетрадиційних рішень та механізмів забезпечення ЕНБ, здатних у найкоротший термін і з мінімальними витратами вирішити проблеми нестачі енергоресурсів, зменшити шкідливе навантаження на довкілля.

1. Европейская стратегия безопасности энергоснабжения (Зеленая книга) / Европейская Комиссия; «Интерсоларцентр». – М., 2002.
2. Протидія глобальній зміні клімату у контексті Кіотських домовленостей: український вимір – К.: НІСД, Нацеконінвестагентство України, Фонд цільових екологічних інвестицій, 2010. – 28 с.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

проф., д.е.н. **Карпенко Н.В., Ананьєва І.А.**

ВНЗ Укоопспілки Полтавський університет економіки і торгівлі

Суперечливість економічного розвитку країни, суспільства, підприємства полягає в тому, що він, з одного боку, породжує сучасну екологічну кризу (переважно в довгостроковій перспективі), а з іншого – розв'язує конкретні екологічні проблеми, намічає шляхи виходу з цієї кризи.

Певний час вважали, що для запобігання екологічної катастрофи економічне зростання необхідно припинити. Однак, дослідження та досвід багатьох зарубіжних країн довели, що зупинення економічного зростання призводить до різкого збільшення впливу на природу і тільки загострює кризу. Окрім того, шкідливий вплив на довкілля суворо не пов'язаний з рівнем інтенсивності господарської діяльності, економічне зростання можливе і без підвищення такого впливу. Тому вважають, слід зберігати таке економічне зростання, яке передбачає вдосконалення виробництва на основі якісно нових «соціалізованих» критеріїв.

Таким чином, передумовою розв'язання суперечностей між економічним зростанням і збереженням (чи навіть поліпшенням) стану довкілля є просування на ринку екологічних товарів, зокрема товарів, які виробляються екологічно безпечним шляхом та сприяють зниженню екодеструктивного впливу на довкілля, усувають його наслідки та створюють екологічну безпеку для споживачів.

Раніше вважалося, що виробництво достатньої кількості «товарів для

майбутнього» (це засоби виробництва, наукові дослідження та освіта, профілактична медицина) обов'язково призведе до економічного зростання суспільства. Але сьогодні зрозуміло, що ця думка справедлива лише у випадку виробництва екологічних «товарів майбутнього» та екологічних «товарів сьогодення». В іншому випадку не може бути сталого розвитку суспільства.

Концепція сталого розвитку соціального суспільства, яка з'явилася у середині 80-х років ХХ ст., розглядається як передумова довгострокового прогресу людства, який супроводжуватиметься збільшенням капіталу та поліпшенням екологічних умов. Її принципи орієнтовані на задоволення потреб членів суспільства без збитків для майбутніх поколінь та зумовлюють виконання екологічно орієнтованих вимог в різних галузях (економіці, соціальному і духовному житті, політиці тощо). А здійснити це можливо за умови вирішення комплексу екологічних проблем, які за типами поділяються на зелені, коричневі, сині та глобальні (рис. 1).

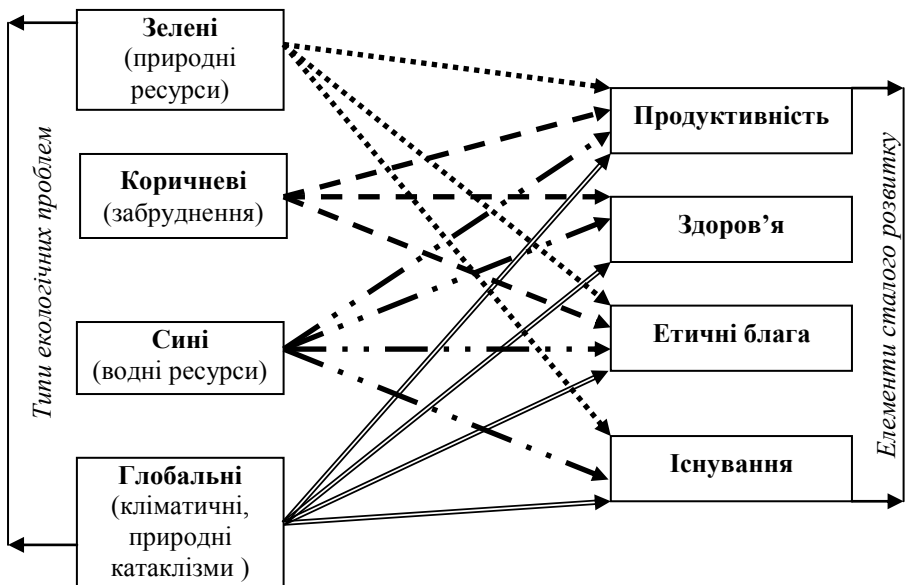

Рис. 1. – Типологія екологічних проблем та їх вплив на елементи сталого розвитку

У руслі концепції сталого розвитку набуває значущості концепція екологічного маркетингу, яка полягає в орієнтації виробництва і збуту на задоволення екологічно-орієнтованих потреб і запитів споживачів, створення

і стимулювання попиту на екологічні товари (вироби чи послуги) – економічно ефективні і екологічно безпечні у виробництві й споживанні з урахуванням різноспрямованих інтересів суб'єктів ринку.

Відповідно до концепції екологічного маркетингу усі аспекти господарської діяльності сучасного підприємства повинні плануватися і здійснюватися з урахуванням потреб і вимог ринку (у тому числі екологічних), ґрунтуватися на принципах екологічної безпеки.

Сьогодні екологічний маркетинг характерний для найбільш далекоглядних підприємств, оскільки є засобом досягнення переваги над конкурентами.

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕРМІНУ «ПОТЕНЦІАЛ»

к.е.н. **Касьяненко В.О.**

Сумський державний університет, Україна

Термін «потенціал» активно почав використовуватися у науковій літературі з кінця 1970-х – початку 1980-х рр., що обумовлено активізацією досліджень у заданому науковому напрямку [2]. Варто відзначити, що термін «потенціал» латинського походження та у перекладі означає "міць, силу". Однак більшість науковців, які досліджують це питання, трактують його як ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупність засобів, необхідних для реалізації поставленої мети.

Акцентуємо увагу на тому, що на сьогодні в економічній науковій літературі спостерігається розмитість предметного поля дослідження, оскільки існує декілька підходів до розуміння сутності потенціалу, зокрема можна виділити ресурсний, ймовірнісний, результатний, результатно-ймовірнісний, структурний, цільовий та системний підходи.

Прихильники ресурсного підходу до розумінні сутності категорії «потенціал» розглядають його виключно як деяку критичну масу ресурсів, необхідних для розвитку системи. При цьому варто акцентувати увагу на тому, що в науковій літературі склалося дві ресурсні позиції. Згідно з першою позицією потенціал – це сукупність наявних ресурсів, інша наголошує на тому, що під потенціалом варто розуміти наявні та потенційно можливі ресурси.

Ймовірнісний підхід розглядає потенціал як сукупність можливостей у якій-небудь сфері для досягнення певної мети. Так, наприклад, на думку Люкшинова А.М. [3], потенціал підприємства являє собою сукупність його можливостей по випуску продукції (наданню послуг). Відповідно до визначення, наведеного у роботі [3], потенціал визначається як сукупність можливостей у певній сфері для досягнення поставленої мети. Такий підхід до

визначення потенціалу, на нашу думку, виглядає дещо звуженим, оскільки відбиває лише одну з його граней.

Результатний підхід враховує лише наявні ресурси та можливості їх використання. Так, у Великій Радянській Енциклопедії зазначається, що потенціал це наявні у розпорядженні економічного суб'єкта ресурси, які здатні забезпечити випуск високоякісних товарів та послуг, необхідних для задоволення всебічного попиту широких верств населення. Разом з тим, «потенціал» – це не лише кількість наявних ресурсів, але й можливості, що містяться в них, які забезпечують необхідні умови розвитку системи в певній галузі [1].

Дещо ширше сутність потенціалу розглядають прихильники результатно-ймовірнісного підходу, які наголошують на тому, що з метою забезпечення ефективного розвитку мають враховуватися не лише реальні та потенційні ресурси, але і можливості їх використання. Тобто в межах визначеного підходу потенціал розглядається як деяка гранична величина реальних та потенційно залучених ресурсів. Тобто в межах визначеного підходу потенціал характеризує максимально можливий об'єм використовуваних ресурсів. Отже, прихильники даного підходу вживають поняття «потенціал» як синонім поняття «можливість» стосовно будь-якої сфери, «ступінь потужності» у будь-якому відношенні. Таким чином, в межах визначеного підходу, на відміну від попередніх, розглядаються не лише наявні та потенційні ресурси, а і можливості щодо їх використання.

Прихильники структурного підходу розглядають потенціал як єдність структури та функцій об'єкта. Виходячи з чого ефективність використання потенціалу прямо залежить від єдності структурних та функціональних складових елементів потенціалу. Вадою визначеного підходу є той факт, що він залишає поза увагою суб'єктно-об'єктну залежність системи, визначаючи при цьому управління переважно як наслідок чи спосіб комбінації складових потенціалу.

Іншим, не менш поширеним та, на наш погляд, недостатньо обґрунтованим, є визначення потенціалу з точки зору *цілового підходу*, в межах якого потенціал розуміється як потенційна можлива здатність об'єкта дослідження трансформувати наявні та потенційно можливі вхідні ресурси у вихідні.

Системний підхід є комплексним відображенням усіх вище визначених підходів до трактування категорії «потенціал», оскільки враховує як наявні та потенційно можливі ресурси, так і можливості їх використання, а також враховує здатність суб'єктів господарювання досягнення поставлених цілей.

Виходячи з вище визначеного ми дійшли висновку, що термін «потенціал» застосований до суб'єкта дослідження, повинен характеризувати не тільки комплекс наявних та потенційних ресурсів, але й можливості їх

використання, а також інтегральні здатності цього суб'єкта ефективно вирішувати поставлені перед ним завдання, раціонально використовуючи при цьому ресурси, враховуючи та узгоджуючи різні інтереси.

1. Большая Советская Энциклопедия: в 53 т. [Электронный ресурс] [гл. ред. Б.А. Введенский]. – Режим доступа: <http://encycl.yandex.ru>
2. Экономический потенциал Страны Советов.- М., 1989 г. Экономический потенциал развитого социализма. / Под ред. Мочалова Б.М.- М.,1982 г.
3. Задоя А.А. Народно-хозяйственный потенциал и интенсивное воспроизводство. – Киев, 1986 г.
4. Рахлин К. М, Серова О. Ю. Потенциал организации как основа ее конкурентоспособности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://quality.eup.ru/MATERIALY9/potencial.htm>

ВІДРОДЖЕННЯ ЛЬОНАРСТВА В УКРАЇНІ – ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК

д.т.н., проф. **Кожушко Л.Ф., Щербакова А.С.**
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Сучасний аграрно-промисловий комплекс є важливим сектором економіки України. Саме в АПК найбільше нерозв'язаних економічних проблем. Перед АПК України стоять великі і відповідальні завдання.

Економічні можливості аграрного сектора України використовується не повністю, частка у ВВП постійно зменшується (із 17% у 1995 році до 10,1% у 2011 році). Економічні реформи не забезпечують підвищення ефективності і продуктивності праці.

Розвиток АПК визначається процесами його ринкової трансформації та інтеграції у світову систему господарювання, в контексті яких постає питання забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, у т. ч. продукції галузі льонарства. Льон-довгунець для України є стратегічно важливою сільськогосподарською технічною культурою. Від успішності функціонування галузі льонарства залежить відродження сільськогосподарських підприємств, а також текстильної та легкої промисловості.

В період переходу до ринкових умов функціонування підприємства галузі льонарства зазнали значних деструктивних змін, зокрема й через відсутність економічно обґрунтованої державної підтримки. Найгострішими проблемами льоносіючих підприємств нині є скорочення посівних площ під льоном, зниження його урожайності та якості льонопродукції, відсутність дієвої інфраструктури ринку і надійних та довготривалих економічних взаємозв'язків між різними сферами виробництва і переробки,

неефективність каналів реалізації. Результатом зазначених процесів у галузі льонарства є втрата Україною сировинної бази для текстильної та легкої промисловості, неспроможність льонівиробників забезпечити внутрішній ринок високоякісними лляними тканинами й іншими виробами з льону, втрата лідерства на зовнішніх ринках збуту. Однак галузь має значний потенціал, реалізація якого сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності льонопродукції, відродженню галузі льонарства та її стабільному розвитку.

До основних причин занепаду галузі льонарства слід віднести: відсутність ефективної державної підтримки галузі, негативний для сільгоспвиробників диспаритет цін на матеріально-технічні ресурси та сільськогосподарську продукцію, який стихійно встановився в Україні, що призвело до фінансового банкрутства виробників. На загострення кризових явищ вплинув рівень зношення основних фондів, обладнання та засобів механізації, який перевищує 70-80%, відсутність машинобудівних підприємств з виготовлення машин і устаткування для вирощування, збору і переробки луб'яних культур.

Використовуючи метод екстраполяції тренду можна спрогнозувати, що при доведенні посівних площ льону-довгунца до рівня 1990 р. (за інших рівних умов), вже в наступному році можна отримати прибуток на рівні 211531,18 тис. грн.

Крім економічного результату при відродженні галузі льонарства можна досягти значного соціального ефекту. Загалом, соціальна ефективність – це відповідність результатів господарської діяльності основним соціальним потребам і цілям суспільства, інтересам окремої людини. Інтегруючим показником соціальної ефективності є частка товарів народного споживання в загальному обсязі виробництва за певний період, як правило, — за один рік. Відродження галузі льонарства в Україні забезпечить: зростання зайнятості населення, підвищення заробітної плати та доходів населення, збереження існуючих та створення нових робочих місць як в сільському господарстві, так і в переробному та промисловому секторах економіки, підвищення продуктивності праці і якості продукції на основі техніко-технологічного переоснащення галузі, покращення соціальної ситуації на селі, стабільність у роботі сільськогосподарських підприємств, підвищення рівня задоволення соціальних і духовних потреб населення тощо.

Загалом, для відродження галузі льонарства, необхідним є впровадження інновацій, приділяючи при цьому особливу увагу збереженню існуючого потенціалу та розвитку і підвищенню ефективності промислового виробництва продукції з льону. Перспективними напрямками відродження є створення нових, більш ефективних господарських структур, продукція яких має високий рівень конкурентоздатності на внутрішніх і зовнішніх ринках, а

саме агрохолдингів, кооперативів, кластерів тощо. На основі інтеграції підвищується ефективність аграрно-промислового виробництва, а за рахунок добровільного об'єднання учасників, виробничий процес набуває нових характеристик і меж функціонування.

Вирішення проблеми стабілізації і відродження льнопереробної галузі України та її подальший інноваційний розвиток в умовах ринкових відносин можливий, якщо економічна політика з переозброєння галузі буде враховувати ряд найважливіших чинників, а саме: силу й активність конкурентної боротьби на ринку льновмісних товарів, потенціал маркетингу, ефективність інноваційних ресурсозберігаючих технологій і, головне, впровадження новітнього високопродуктивного обладнання з високим рівнем автоматизації і механізації виробничих процесів.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМ ОРГАНИЗАЦИИ МЕДИЦИНСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ ЗА РУБЕЖОМ

Концеал Е.В.

Гродненский государственный университет им. Я. Купалы, Беларусь

Всемирная организация здравоохранения в своем докладе «Health systems: Improving performance» выделяет три основные цели систем здравоохранения: обеспечение высокого уровня здоровья населения, создание условий отзывчивости медицинских служб на нужды населения, создание справедливой системы оплаты.

Каждое государство решает вопрос развития национальной системы здравоохранения индивидуально, как результат – в одних странах качество здравоохранения выше, чем в других. Наиболее актуальной мировой проблемой является здравоохранение жителей бедных стран. Однако проблемы имеются и в развитых богатых странах: несправедливость организации социальной защиты и, как следствие, неравномерная возможность доступа к медицинскому обслуживанию отдельных категорий граждан, рост цен, связанный с неэффективным использованием ресурсов.

В целом можно выделить три источника финансирования здравоохранения: государственный бюджет, фонды страховых организаций (на основе добровольного либо обязательного страхования), личные средства населения. Треть всех мировых расходов на здравоохранение финансируется из средств государственных бюджетов стран, четверть приходится на государственное страхование и приблизительно сорок процентов расходов финансируются инициативно со стороны потребителей за счет их собственных средств, либо частного медицинского страхования.

Согласно отчету ВОЗ мировые расходы на здравоохранение превышают 4,1 триллиона долларов США, что в среднем на каждого жителя Земного шара составляет 639 долл. Больше других в мире расходуется на охрану здоровья жителей США – 6103 долл., а меньше всего – в Бурунди, 2,9 долл. Наиболее высокие затраты из государственного бюджета в Норвегии – 4508 долл. на человека, а самые низкие в Бурунди – 70 долл. Из «своего кармана» самые высокие платежи на медицинское обслуживание у швейцарцев, каждый из которых затрачивает в среднем 1787 долл.

Анализ организационно-экономических аспектов национальных систем здравоохранения показал, что в настоящее время существует ряд общих особенностей, связанных с вопросами реформирования национальных систем здравоохранения, которые поднимаются практически повсеместно. Общие тенденции современных реформ, происходящих в мире, условно можно разделить на три группы:

Первая – «государствление», характерное для стран с наиболее высоким уровнем расходов на здравоохранение, пытающихся приостановить их рост. Это так называемые либертарные системы, например, США.

Вторая – внедрение рыночных механизмов, поиск альтернативных источников финансирования здравоохранения – наблюдается в странах, имеющих невысокие либо низкие затраты на здравоохранение (до 8 % ВВП), осуществляемые в основном солидарно из средств государственного бюджета, и имеющие централизованную систему управления. Это касается большинства стран бывшего СССР.

Третья группа реформ – связана с поиском путей повышения эффективности использования ресурсов и их отдачи. Наблюдается в странах, имеющих уровень расходов на здравоохранение 8,5 – 11 % от ВВП.

Еще одной современной особенностью в исследуемой сфере является то, что практически повсеместно медицинские услуги оказываются одновременно некоммерческими и коммерческими (частными) производителями. В Швеции врач для осуществления медицинской деятельности должен выбрать лишь один сектор здравоохранения – частный либо государственный. В других странах вполне допустимо совмещение. При этом в большинстве европейских стран частные субъекты медицинской деятельности имеют возможность участвовать на равных с государственными в распределении централизованных средств финансирования здравоохранения. Происходит это через заключение соглашений со страховыми фондами, через членство в ассоциациях, управляющих распределением ресурсов.

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОПТОВИХ РИНКІВ СІЛЬГОСПРОДУКЦІЇ

Копитко О.В.

Львівський технікум залізничного транспорту

На сьогоднішній день в Україні функціонування організованої оптової торгівлі свіжими овочами, фруктами та ягодами на шляху становлення і потреба формування такого організаційно-економічного механізму є достатньо високою, оскільки в більшості регіонів є стихійні оптові ринки у формі базарів. Ці ринки є невеликими за розмірами і, як правило, не дотримуються основних принципів функціонування оптових ринків, таких як продаж товарів на ринку виключно оптовим продавцям, функціонування ринку в світлу пору дня і т. п. Вони пропонують обмежений перелік послуг і не надають послуг з підвищення якості.

Ринок сільгосппродукції має істотні особливості, які відрізняють його від інших локальних ринків. Сільськогосподарські товаровиробники через специфіку аграрного сектора не можуть оперативного нарощувати або скорочувати виробництво продуктів харчування у зв'язку з коливаннями попиту. Сільське господарство схильне до впливу погодних умов, у зв'язку з чим пропозиція продукції коливається по роках, має місце слабка еластичність попиту і пропозиції в порівнянні з цінами на продовольчі товари. Сільськогосподарська продукція є в основному з обмеженими термінами зберігання. Тому регіональний ринок сільгосппродукції можна розглядати як сукупність всіх товарно-грошових стосунків між сільськогосподарським виробником, оптовою і роздрібною торгівлею, переробкою та кінцевим споживачем. На перший план тут виходить багаторівнева система зв'язків між виробництвом, переробкою, транспортуванням, зберіганням, розподілом і споживанням.

Отже, організаційно-економічний механізм оптового ринку слід розглядати як систему, що складається з елементів забезпечення, які містять сукупність організаційних і економічних чинників, які впливають на економічні і організаційні складові системи управління. Негативний вплив на організаційний механізм оптових ринків сільгосппродукції роблять протиріччя інтересів різних суб'єктів даного ринку. Зокрема тих, хто безпосередньо здійснює виробництво сільськогосподарської продукції і тих, хто пов'язаний з реалізацією та розміщенням інфраструктурних об'єктів. Сільгоспвиробники зацікавлені в територіальній локалізації подібних об'єктів поблизу місць виробництва сільськогосподарської продукції, щоб оперативного здійснювати її транспортування до місць масового вжитку. В той же час, заготівельні організації віддають перевагу розміщенню подібних об'єктів на

території з високим рівнем розвитку транспортної інфраструктури, а переробні підприємства – тих, хто пов'язаний з розміщенням інфраструктурних об'єктів, у безпосередній близькості з ними. Вважаємо, що схема розміщення таких об'єктів повинна розроблятися не на основі відомчих інтересів, а виходячи з цілей розвитку агропродовольчого ринку всього регіону. Організаційно-економічний механізм оптового ринку сільгосппродукції повинен охоплювати систему державних, ринкових і суспільних інститутів, що реалізують набір функцій по стимулюванню виробництва, зберігання, переробки, раціонального транспортування та імпорту, а також реалізації у роздрібній торговельній мережі з врахуванням фізіологічних потреб населення, а також існуючої нормативно-правової бази. Організаційно-економічний механізм оптового ринку сільськогосподарської продукції представляє цілісну систему, що включає взаємодію виробників, оптових посередників, обслуговуючих кооперативів, підприємств роздрібною торгівлі, переробних підприємств, ринкових інститутів і регулюючих державних органів, з метою забезпечення гарантованого круглорічного доступу переробних підприємств та населення до сільськогосподарській продукції. При формуванні цього ринку в регіонах важливим є облік системи чинників, що впливають на його розвиток, а саме: політичні (система нормативно-правових актів, державне регулювання і контроль, зовнішня економічна політика, внутрішня економічна політика, наявність прикордонних територій); соціально економічні (механізм економічних стосунків, дефіцит інвестиційних ресурсів, залежність від імпорту, рівень доходів населення, рівень міграції, рівень соціальної напруженості, дієвість ринку землі); технологічні (рівень енергетичній безпеці, матеріально-технічна база, наявність інноваційних технологій наявність і використання мінеральних і органічних добрив); природні (кліматичні умови, обмеженість сільськогосподарських угідь, ерозія ґрунтів, стихійні лиха). Характерною особливістю регіональної економіки є неухильне посилення дії на неї територіально локалізованих ринків, що викликає необхідність внесення коректив в методичні підходи, пов'язані з соціально-економічною оцінкою розвитку оптового ринку. Найбільш важливими показниками слід вважати: коефіцієнт окупності витрат на сільськогосподарське виробництво з врахуванням субсидій, коефіцієнт державної підтримки сільгоспвиробників, фактичну і потенційну ємкість ринку продовольства, коефіцієнти регіональної достатності вжитку продуктів харчування і регіональної забезпеченості продовольством, доступність продуктів харчування, темпи зростання цін на продовольство, залежність регіону від імпорту продовольства та сільськогосподарської сировини і т.д.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПОНЯТИЙ БЕЗОПАСНОСТЬ, РИСК И УЩЕРБ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИМИ РИСКАМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Коробец Е.М.

Сумский государственный университет

Ухудшение качества ресурсов и истощение их запасов приводят к существенным, а иногда и необратимым изменениям природных экосистем. Сложная экологическая обстановка в значительной степени вызвана высоким уровнем загрязнения окружающей среды в результате техногенных аварий и катастроф. Уровень нагрузки техносферы зачастую превышает уровень способности окружающей среды к самовосстановлению и саморегулированию [1]. Актуальна данная проблема и в нашей стране, поскольку экономический ущерб населению и окружающей среде, причиненный авариями на промышленных предприятиях, довольно высок. При этом, учитывая возрастающую изношенность основных фондов, в том числе природоохранного назначения, несмотря на продолжающийся спад объемов материального производства, в перспективе можно ожидать дальнейшее увеличение интенсивности аварийного загрязнения окружающей среды.

В решении данных проблем исключительно значима экономическая составляющая. Важно правильно посчитать или спрогнозировать ущерб от аварий и катастроф, а также построить и ввести в действие эффективные экономические механизмы стимулирования практической деятельности по предупреждению возникновения чрезвычайных ситуаций. Одно из основных направлений решения данной проблемы основывается на определении и взаимодействии таких понятий, как безопасность, риск и ущерб.

Целью обеспечения безопасной деятельности предприятий должна быть системная параллельная защита окружающей среды от чрезмерных, недопустимых рисков. Одновременно должны использоваться техника безопасности, охрана труда, управление конфликтами. Если не удастся обеспечить баланс целей при управлении рисками, то положительный эффект не будет достигнут. Если не удастся обеспечить безопасность хотя бы по одному фактору, то не удастся обеспечить и безопасность в целом. Конкретные параметры недопустимо большого рассогласования между потребностью в безопасности и реальным уровнем риска могут определяться реальным уровнем возможностей предприятия по удовлетворению существующих потребностей.

Риск является неизбежным, сопутствующим фактором хозяйственной деятельности. Риск объективен, поэтому для него характерны

неожиданность, внезапность наступления, что предполагает прогноз риска, его анализ, оценку и управление, то есть ряд действий по недопущению факторов риска или ослаблению воздействия опасности. Риск представляет собой событие, которое может произойти или не произойти. В случае наступления такого события возможны три экономических результата: отрицательный – убыток, ущерб, проигрыш, нулевой, положительный – прибыль, выгода, выигрыш [2]. Через риск реализуется ущерб, приобретая конкретно изменяемые и реальные очертания. А сущность системы экологической безопасности заключается в создании такого состояния развития хозяйственных отношений, при котором степень экологического риска должна снижаться к настолько низкому уровню, насколько это возможно на данном этапе развития научно-технических, экономических, организационных звеньев ее обеспечения [3].

Методика оценка ущерба от различных рисков в наиболее полном виде должна включать в себя учет как прямых, так и косвенных убытков. Прямые убытки – это непосредственный ущерб здоровью, имуществу или имущественным интересам. Косвенные убытки возникают как следствие невозможности какое-то время осуществлять нормальную деятельность предприятия. К их числу относятся: упущенная выгода, убытки в виде претензий и исков вследствие невыполнения обязательств перед контрагентами, потеря имиджа организации, расходы на юридическое урегулирование дел и т.д.[4].

Можно заметить, что сегодня стратегии многих предприятий направлены на защиту своей деятельности от воздействия рисков, в том числе и экологических, угрожающих его прибыльности в виде возможных ущербов. Качественное управление экологическим риском повышает шансы предприятия добиться успеха в долгосрочной перспективе и значительно уменьшает опасность ухудшения его экологического, а значит и экономического положения.

1. Тэпман Л.Н. Риски в экономике : Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. В.А. Швандара. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 380 с.
2. Шапкин А.С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций : Монография. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2003. – 544 с.
3. Рахметова Г. Понятие и правовая сущность экологического риска [Электронный ресурс] / Г. Рахметова // Закон и время. – Алматы, 2005. – № 10. – С. 38-40.
4. Хохлов Н.В. Управление риском : Учеб. пособие для вузов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 239 с.

ЛОГІСТИКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ВЗАЄМОВПЛИВ КОНЦЕПЦІЙ

д.е.н., проф. **Крикавський Є.В.**, к.е.н., доц. **Чорнописька Н.В.**
Національний університет «Львівська політехніка»

Характерною ознакою минулого століття було нестримне прагнення людства до забезпечення економічного та технологічного розвитку. Цей підхід був відображений абсолютно у всіх сферах наукової та практичної діяльності людини. Як наслідок – на початку ХХІ ст.. світ зіштовхнувся з глобальними екологічними та соціальними проблемами. Ці обставини примусили прогресивну частину людства започаткувати новий підхід до подолання зазначених проблем, який отримав назву – концепція сталого розвитку. Ця концепція стимулювала поступ в логістиці в напрямку «зелена логістика»:

1. Перші публікації в галузі логістики та охорони навколишнього середовища з'являються на початку 1990-х рр.. [1,2]. Основні теми, які вони розкривають – це рециклінг, утилізація та переробка відходів, зворотня логістика. Для цієї першої хвилі «зеленої логістики» характерною є функціональна зорієнтованість.

2. З кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст.. концепція «зеленої логістики» стає все актуальнішою. Дослідження в галузі логістики характеризуються уникненням негативних екологічних наслідків та підвищення ефективності використання ресурсів. Цьому сприяли зовнішні чинники:

- Кіотський протокол (1998 р.) до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, який зобов'язував країни-підписанти (180) до зниження викидів парникових газів (наприклад, для промислово розвинутих країн до 2020 р. – на 30% і т.п.); звіт Стерна (2005 р.) щодо потреби стабілізації температури на рівні 2С та концентрації CO₂ – 350 ppm. [3]. Скорочення викидів парникових газів для України передусім означає: радикальне зниження енергоємності ВВП (заміна застарілого обладнання, стимулювання ресурсоефективних технологій тощо) та розвиток альтернативних джерел енергії;

- політика та регулювання на державному рівні. Наприклад, в Німеччині розроблена державна програма фінансування «екологічно чистих» логістичних проєктів, яка стимулює інвестиції в заходи щодо скорочення CO₂ та підвищення енергетичної ефективності, зокрема звільнення від сплати податків з автомобілів Euro-5 та Euro-6 протягом 2- років і т.д.;

- підвищення світових цін на ресурси. Зокрема, по товарних групах переробних галузей, нафті та продуктах харчування, з 2003р. по 2008 р. стійка тенденція до зростання, наприклад, 2008/2007 р. % змін по товарних групах переробних галузей – 6,7, нафті – 36,4 та продуктах харчування – 23,4 [4].

Об'єктом регулювання логістики цього періоду є: CO₂ , шумове

навантаження, переробка та утилізація відходів, ресурсоощадність.

3. Розвиток світової економіки (табл.1) в майбутньому створюватиме підвищений попит на природні ресурси, енергію, переміщення, а значить і додаткове навантаження на середовище.

При пошуку джерел забруднення середовища одним із найнегативніших впливів чинить транспорт. Тому сфера логістики виходитиме на перший план. Для прикладу, загальна сума витрат енергії в Німеччині в даний час складає приблизно € 180 млрд. на рік, з яких транспорту і логістиці належить приблизно 30% [6]. Тому, ефективність використання енергоресурсів, як і раніше, буде в центрі уваги «зеленої логістики» і в майбутньому.

Таблиця 1 – Економічне зростання світової економіки, %
до попереднього періоду [5]

	1992-2001 (ср.)	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010 (о)
Світова економіка	3,2	2,9	4,9	5,2	5,3	2,8	-0,6	4,8
Розвинуті країни	2,8	1,7	3,2	3,0	2,7	0,2	-3,2	2,7
Країни, що розвиваються	3,8	4,8	7,5	8,2	8,7	6,0	2,5	7,1

Під впливом сучасного рівня суспільної свідомості, вимог споживачів, характеру конкуренції, політичного регулювання концепція «зеленої логістики» еволюціонує в напрямку формування «зелених» ланцюгів поставок, що передбачає цілісну трансформацію логістичних стратегій, процесів, структур всіх учасників ланцюга поставок у відповідності до ресурсозберігаючих, енергоефективних та природоохоронних технологій.

Загалом сучасна концепція «зеленої логістики» розвивається під істотним впливом концепції сталого розвитку у всіх трьох вимірах, тобто: на процесному рівні – характеризується управлінням зворотніми потоками та функціональною зорієнтованістю, на стратегічному рівні – відзначається акцентами ресурсозбереження та дотримання екологічних вимог, на концептуальному рівні – розвивається під тиском, головним чином, суспільства та політики.

1. Pfohl, H. Ch (1993): *Ökologische Herausforderungen an die Logistik in den 90er Jahren: Umweltschutz in der Logistikkette bei Ver- und Entsorgung; Unternehmensführung und Logistik*; Berlin.

2. Murphy, P.; Poist, R.; Braunschweig, C. (1996): *Green logistics: Comparative views of environmental progressives, moderates and con- servatives*; In: *Journal of Business Logistics*, Jg. 17, H. 1, S. 191-211.

3. <http://climategroup.org.ua/>

4. *IMF World Economic Outlook*, October 2010.

5. *World Investment Report*, October 2010.

6. McKinsey (2009): *Wettbewerbsfaktor Energie – Neue Chancen für die deutsche Wirtschaft*; McKinsey & Company; Frankfurt

ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ ЗА РАХУНОК ІННОВАЦІЙНОГО ФАКТОРУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

к.е.н. Кубатко О.В., Сюхіна А.Г.
Сумський державний університет

Інноваційна модель економічного розвитку, створена на основі національних інноваційних систем та міжнародного співробітництва, забезпечує країнам якісне економічне зростання та сприяє підвищенню їх міжнародної конкурентоспроможності. Міжнародна конкурентоспроможність відіграє важливу роль у глобалізації міжнародної економіки країни. Останнім часом у економічно розвинутих країнах конкурентними перевагами вважаються не так матеріальні ресурси, як нові знання й технології, які, згідно з теорією конкурентції, теж є ресурсами. Існують різноманітні підходи до визначення поняття “конкурентоспроможність”. В загальному розумінні конкурентоспроможність – це здатність випереджати інших, використовуючи свої переваги в досягненні поставлених цілей.

На сучасному етапі розвитку Україна поступово переходить до нового типу макроекономічного регулювання, який передбачає формування механізму економічного зростання та вихід на новий рівень міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Тут ми підходимо до моделі інноваційності конкурентних факторів як основної якісної характеристики рівня конкурентоспроможності. Чим глибше новачі (нововведення) проникають у використовувані матеріальні ресурси, чим ефективніше інвестиції обслуговують нововведення у виробництві, тим краще накопичені багатства відбивають результати цих процесів, тим більш фундаментальною і довгостроковою стає конкурентоспроможність.

Конкурентоспроможність залежить від вихідного стану суб'єкта реального сектора економіки, наявності ринкового попиту на його продукцію, можливості залучення фінансових ресурсів, рівня менеджменту, однак неможливо говорити про розвиток без такого важливого аспекту як інноваційний характер діяльності.

Як правило, інновації забезпечують перехід економічної системи до нового рівноважного стану. Саме інноваційне за характером економічне зростання ми називаємо розвитком. Економічний розвиток як поступальний рух на шляху підвищення економічної ефективності виробництва відбувається нерівномірно. Нерівномірність пов'язана в першу чергу з якісними змінами в капіталі, зі зміною поколінь техніки. Заміщення старих засобів виробництва здатне сформуванати нову технологічну базу і збільшити можливості економічного зростання, для чого необхідні якісні одночасні

зміни в робочій силі.

Економічне зростання визначається кількістю і якістю природних і трудових ресурсів, обсягом основного капіталу і нововведеннями. Попит на інновації виходить із прагнення наростити національне багатство, що створює умови і резерви для ефективного економічного зростання, збільшення обсягу національного доходу, розширення можливостей споживання і заощадження.

Економіка розвинутих країн характеризується високим рівнем конкурентоспроможності, оскільки в них процеси розширеного відтворення продуктивних сил базуються на використанні більш ефективних та новітніх досягнень науки та техніки.

Коли досліджують рівень інноваційного розвитку економіки, в першу чергу звертають увагу на показники діяльності промисловості країни. Саме промисловість є плацдармом формування інноваційної моделі розвитку, і перебуває в тісному взаємозв'язку з іншими інституційними секторами економіки, отже, і її інноваційний рівень тісно пов'язаний із загальним рівнем інновацій у суспільно-економічній системі.

Інноваційна активність українських підприємств, незважаючи на визнання на державному рівні вагомій ролі інновацій у створенні конкурентоспроможної та ефективної економіки, залишається низькою, про що свідчать показники інноваційної діяльності щодо кількості підприємств, які проваджували інновації в Україні, та обсяги реалізованої ними інноваційної продукції.

Стратегічною метою інноваційної політики України повинно стати забезпечення позитивної економічної динаміки за рахунок використання комплексу "інновації", формування внутрішніх інноваційних механізмів саморозвитку національної економіки. Виходячи із зазначеної мети, обґрунтуємо зміст завдань політики, які потребують першочергового та перспективного вирішення.

Інноваційна політика держави повинна бути спрямована на забезпечення зростання обсягів капіталовкладень у сферу впровадження інноваційних технологій. Держава, використовуючи певні механізми, має забезпечити умови для формування та стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності насамперед через створення позитивного інвестиційного клімату внаслідок поліпшення загального міжнародного іміджу країни.

Прискорення інноваційного розвитку України потребує не тільки значних фінансових капіталовкладень, а й удосконалення діяльності фінансових інститутів інноваційної сфери, механізмів фінансування інновацій, законодавчого забезпечення інноваційної діяльності, а також залучення фінансової складової до взаємозв'язку "наука – промисловість".

ПРОЦЕСС ПОТРЕБЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Кузнецова Д.В.

Институт экономики промышленности НАН Украины, г. Донецк

Актуальной и главной задачей для современного развития общества является выяснение вопроса, каким будет путь развития общества в перспективе при условии растущих потребностей и ограниченности ресурсов. При этом заметим то, что общество XXI века, которое формируется на высоком уровне производственного и научно-технического развития, достигло более высокого уровня и качества жизни, высокого уровня доходов и потребления в сравнении с предыдущими периодами. Однако это приносит не только блага человечеству, но и создает определенные проблемы: истощения необходимых ресурсов; разрушения и загрязнение природной среды обитания человечества, что увеличивает число природных катаклизмов (ежегодно в результате стихийных бедствий страдают более 226 миллионов человек); усиление неравномерности использования имеющихся ресурсов между экономически развитыми и развивающимися странами (почти миллиард человек ежедневно голодает).

Для эффективного решения данных проблем, следует выбрать такую модель развития, которая позволила бы комплексно и с малыми рисками перейти на новые принципы общественного развития. Предложенная ранее международной организацией ООН модель устойчивого развития вполне соответствует данным целям. Так, Комиссия Брундтланд в 1987 г. представила такую формулировку устойчивого развития — это «процесс, который удовлетворяет нужды настоящего времени, не подрывая способность будущих поколений к удовлетворению собственных потребностей».

Основными параметрами устойчивого развития является обеспечение сбалансированности научно-технического развития, развития личности, институциональной среды, рационального использования ресурсов окружающей среды. Важное место в модели устойчивого развития отводится процессу потребления. Те модели потребления, которые были навязаны американскому и западному обществу, основывались на чертах общества потребления. Так, уровень потребления населения этих стран характеризуется неограниченным количеством потребляемых продуктов и услуг, что, в конечном итоге, приводит к нерациональности используемых ресурсов (финансовых, продовольственных, сырьевых). Такая «картина» потребления достаточно привлекательна и желанна и для других стран, не достигших высокого уровня экономического развития. Вследствие чего, западный образ и стиль потребления становится приоритетным шаблоном для большинства

стран мира.

Хотя главным моментом здесь является стремление к экономическому благосостоянию и возможности пользоваться достижениями современной цивилизации, прежде всего, в повседневной жизни, это, зачастую, не соответствует экономическим возможностям отдельных стран и, что более важно, возможностям восстановления экосистемы. Участники общества потребления не задумывается над тем, смогут они или не смогут обойтись без данного продукта или услуги – ключевым здесь является совершение покупки. Немаловажную роль играет индустрия рекламы, которая являлась и является основным двигателем продаж. В 2011 году мировые расходы на рекламу составили 465 миллиардов долларов. Реклама неустанно твердит покупателю, что ему приобрести, где и в каком количестве – психологически зомбируя его и навязывая товар. В итоге сам процесс удовлетворения потребностей приобретает извращенный характер (ожирение в результате переедания, нагромождение ненужных вещей, колоссальное увеличение бытовых отходов и др.).

В модели устойчивого развития проблема потребления является ключевой. Она связана не только с потребностями человека, но и с его нравственными позициями. Безусловно, каждый член общества вправе решать, что и в каком количестве приобретать, но это должно быть в морально и физически допустимых пределах. Требуется более глубокое изучение проблемы потребления и разработка такой ее модели, которая бы соответствовала принципам устойчивого развития.

МЕХАНІЗМИ ПЕРЕХОДУ ДЕРЖАВИ ТА РЕГІОНІВ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

д.е.н., с.н.с. Купінець Л.Є., Кісеоларь М.Г.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

Стратегічні цілі сталого розвитку проводяться у життя за допомогою різноманітних механізмів та інструментів, що сприяють активізації економічного розвитку та забезпеченню економічної безпеки, визначають супутні дії уряду, власних структур та всіх учасників побудови національної ідеології розвитку. Стратегія визначає економічні, адміністративні, суспільно-політичні та громадські механізми та відповідні інструменти, за допомогою яких здійснюється досягнення стратегічних цілей сталого розвитку. Уявлення про моделі означених механізмів базується на визначенні їх системного бачення, наявності чіткої структури, методологічного забезпечення їх побудови, ієрархії задач, які можуть бути вирішені за допомогою відповідного інструментарію, ефективності їх роботи.

У загальному розумінні механізми – це цілісна сукупність методів управління, системне використання яких здатне сприяти найбільш ефективній реалізації економічної політики в державі, регіоні, секторі економіки. Інструменти, як складові механізму – це сукупність дій і процедур одного функціонального призначення, що забезпечують реалізацію конкретних цілей та ефективне вирішення тактичних завдань досягнення стану сталого розвитку. Вибір механізмів та інструментів визначається характером задач, що потребують вирішення. Основне завдання підбору інструментів, полягає у визначенні дублюючих і взаємовиключних функцій елементів механізму регулювання та у виборі їх прийняттого поєднання.

Критеріями ефективності застосування інструментів є позитивні зміни індикаторів економічного розвитку. Поряд з цим, чіткий розподіл повноважень дозволяє оптимізувати функціонування управління економічними процесами, але й дії суб'єктів управління в руслі досягнення максимальної результативності. Поєднання механізмів регулювання можна вважати оптимальним, якщо їх взаємодія сприяє досягненню цілей і вирішенню поставлених завдань на регіональному і локальному рівнях. Інакше неминучий перегляд ідеології їх використання.

Область задач, що вирішуються за допомогою означених механізмів визначається переліком стратегічних цілей та тактичних задач, що визначають поступовий перехід до сталого розвитку.

Економічний механізм, який спрямовано на забезпечення поступового переходу до сталого розвитку, є системою взаємопов'язаних правових форм та важелів, що опосередковують умови, процеси акумуляції, напрями і форми витрачання фінансових ресурсів на вирішення нагальних проблем економічного росту, формування потрібного середовища, характер та темпи змін шляхом спонукання суб'єктів господарювання та всіх зацікавлених суб'єктів економічних відносин до виконання конкретних завдань в заздалегідь визначеному цільовому руслі. Системна дія економічного механізму полягає в регулюванні економічних відносин та зв'язків, в межах яких складається діяльність суб'єктів господарювання.

Адміністративно-правовий механізм – це сукупність організаційно-правових методів, форм, технологій у виконавчо-розпорядчій діяльності щодо реалізації стратегічних цілей сталого розвитку на основі впровадження жорстких примусових управлінських дій стосовно об'єктів управління збоку суб'єктів управління в межах їх прав та відповідальності. Ефективність адміністративно-правового механізму визначається збалансованістю суб'єктно-об'єктних інтересів на основі організації їх взаємодії. Системна дія адміністративно-правового механізму полягає у застосуванні різноманітних методів адміністративного регулювання управлінських відносин у вигляді предписання до дії, перерозподілу повноважень, вибору поведінки, заборони

певних дій, запровадження нових інструментів державного управління.

Сутність суспільно-політичного механізму визначається політичною системою і реалізується через діяльність органів державної влади в межах їх компетенції. Політичне управління – це особливий, відносно новий механізм, що набуває значення в процесі розвитку громадянського суспільства і демократичного політичного режиму в Україні і тому не співпадає з державним управлінням. Системна дія суспільно-політичного механізму в управлінні економікою, як складової сталого розвитку, полягає в обґрунтованому впровадженні найбільш ефективної моделі реформування економіки шляхом визначення зони поєднання з іншими запропонованими механізмами та суб'єктів політичного управління – політичних партій, громадських об'єднань, державних органів, тощо.

Дія громадського механізму обумовлена низкою рівних, невід'ємних, притаманних кожній людині соціально-економічних та екологічних прав, що розкривають її можливості та задовольняють потреби та інтереси. Системна дія громадського механізму проявляється в одночасному задіяні всіх його складових, що формує передумови сталості процесів суспільного розвитку, сприяє потужному захисту населення від руйнуючих дій економічного та соціального характеру, що здійснюються у догоду клановим інтересам, підвищує довіру народу до влади, узагальнює інформаційний базис як підґрунтя подальшого удосконалення діяльності влади та бізнесу.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА НОРМУВАННЯ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЯК СКЛADOVA СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

к.е.н., доц. **Курильців Р.М.**

Львівський національний аграрний університет

Використання та охорона земель є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері природокористування, екологічної безпеки і охорони навколишнього природного середовища і є невід'ємною умовою сталого економічного і соціального розвитку.

Одним з шляхів вирішення проблеми формування сталого землекористування є створення узгодженої системи національних норм, нормативів та стандартів, що повинні забезпечити регулювання існуючих нормативних документів і розробку нових життєздатних екологічних норм і правил.

Стандартизація і нормування у галузі охорони земель полягають у забезпеченні екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки громадян внаслідок визначення вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого

антропогенного навантаження та господарського освоєння земель.

Завдання стандартизації у сфері використання та охорони земель полягає у створенні комплексу документів для системного нормативного забезпечення діючого землекористування та охорони земель і досягнення його гармонійного та екологічнобезпечного використання земель.

Структура фонду нормативної документації зі стандартизації щодо охорони земель створюється із взаємопогоджених документів відповідних рівнів.

Документи першого рівня – це закони та нормативно-правові акти органів державної влади, а також міжнародні правові документи.

Документи другого рівня – міжнародні, міждержавні та національні стандарти України щодо сталого землекористування, які впроваджуються центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації. Відповідно до законодавства та міжнародної практики цей орган здійснює свою роботу через технічні комітети (ТК) із стандартизації. Щодо узгодження та розробки нормативних документів у сферах сталого землекористування, охорони та екологічного стану земель, крім існуючих ТК 82 "Охорона навколишнього природного середовища України" та ТК 142 "Грунтознавство", важливим є створення ТК "Стале землекористування", функції якого здійснюватиме Держземагенство України і який буде взаємодіяти з іншими ТК стосовно узгодження розроблених нормативних документів у сфері сталого землекористування.

Документи третього рівня – нормативні документи Мінприроди, Мінагрополітики, Держземагенства, які приймаються відповідним центральним органом виконавчої влади. Ці документи повинні конкретизувати документи першого та другого рівнів і не суперечити їм.

За своїм змістом стандарти в галузі охорони і використання земель являють нормативні документи, які визначають поняття, зміст, структуру, етапи, методики, класифікації видів діяльності, метою якої є забезпечення охорони земель та належного використання земель.

Виходячи з цього, за допомогою стандартів забезпечуються організація виконання робіт у сфері охорони та раціонального використання земель, а також зміст діяльності як засобу досягнення сталості землекористування.

Проте, для того, щоб такі засоби були ефективними, необхідно визначити цілі, які ставляться перед діяльністю з використання та охорони земель, шляхом встановлення нормативів у цій галузі.

Відповідно до Закону України "Про охорону земель" у галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів встановлені нормативи граничнодопустимого забруднення ґрунтів, якісного стану ґрунтів, оптимального співвідношення земельних угідь та показників деградації земель та ґрунтів.

На нашу думку, нормування повинно бути зорієнтоване на вирішення завдань збереження сталості землекористування за кількісними та якісними

показниками, мінімізації негативного впливу на довкілля.

Для цього нами пропонується встановити такі нормативи:

- організаційно-методичні, які вимагають формування основних (загальних) положень використання та охорони земель;
- еколого-технологічні та еколого-технологічні, що передбачають встановлення обмежень на використання техніки, агротехнологій тощо.
- еколого-економічні та соціально-екологічні. До них можуть бути віднесені розрахунки та нормативи щодо розміру платежів за використання земель з врахуванням їх екологічної та соціальної цінності.
- показників сталого землекористування.

Комплекс нормативних документів повинен забезпечувати нормативну основу досягнення балансу між рівнями експлуатації (використання) земель, шкідливого впливу на земельні ресурси та спроможністю до їх відновлюваності.

Отже, головна мета нормування полягає у створенні комплексу документів для системного нормативного забезпечення створення сталого землекористування, досягнення безпечного використання та охорони земель. Реалізація зазначеної мети сприятиме сталому гармонійному землекористуванню, створенню безпечних умов для життя людей, відновлюванню екологічних і продуктивних функцій землі, збереженню і відтворюваності ландшафтів України.

ВЫБОР ПУТЕЙ ИНТЕГРАЦИИ НЕЗАВИСИМОЙ КОМПАНИИ В ХОЛДИНГ

генеральный директор **Лапушкин И.И.**,
финансовый директор **Клементьева Е.Д.**
«Интегратор ИТ», г. Москва, Россия

Устойчивое функционирование любого предприятия связано с непрерывным развитием бизнеса, и, как следствие, с изменениями системы управления внутри предприятия. Если развитие прекращается, предприятие начинает терять конкурентные преимущества вследствие действий конкурентов и изменений требований потребителей. Развитие предприятия требует не только изменений внутренней структуры, но и изменения стратегической концепции поведения на рынке. В настоящее время, в качестве стратегической концепции развития предприятия существует несколько путей: объединение с однопрофильными компаниями с образованием холдинга или интеграция в уже существующие холдинги, близкие по профилю бизнеса. Первый путь ограничен антимонопольным законодательством. Второй путь является более приемлемым для компании.

Но и на этом пути есть ряд сложностей, которые приходится преодолевать. Одной из задач, которую необходимо решить в процессе интеграции независимой компании в холдинг – выбор стратегии, определяющей взаимную выгоду от интеграции – как для независимой компании, так и для холдинга.

Целью работы является разработка путей взаимовыгодной интеграции независимой компании в холдинг.

Для достижения поставленной цели необходимо решить ряд задач:

- Выявить и проанализировать проблемы, возникающие при интеграции и поглощении независимых компаний холдингами;
- Выявить области взаимовыгодного сотрудничества независимой компании и холдинга;
- Сформулировать рекомендации и ограничения по выбору стратегии интеграции независимой компании и холдинга.

В настоящее время интеграция независимой компании в холдинг чаще всего происходит по инициативе холдинга. При этом максимальное влияние на систему управления компанией и ее функционирование оказывают стратегические и оперативные решения, принимаемые в холдинге. Прежде всего, необходимо учитывать одностороннее влияние корпоративной культуры холдинга. Для независимой компании на первом этапе интеграции становится важным решение задачи перестроения функциональных и горизонтальных (неформальных) взаимоотношений. Такое перестроение взаимоотношений может привести к росту как социальной напряженности в независимой компании, так и к снижению эффективности развернутых в компании бизнес-процессов (увеличение процессных и функциональных издержек и увеличение времени процессов). В зависимости от стратегии управления холдингом (стратегия централизации или децентрализации), высокая вероятность изменения линейного управления (изменения организационной структуры), что также может привести к социальной напряженности и увеличению расходов на систему управления. Наибольшие проблемы могут возникнуть в управлении основными бизнес-процессами компании (при сохранении алгоритма функционирования будет изменяться алгоритм управления). Кроме перечисленных, существуют и ряд других проблем.

Поглощая независимую компанию, даже с непрофильным бизнесом, как холдинг, так и компания рассчитывают на получение конкурентных преимуществ в области снижения издержек и увеличения дохода. К преимуществам слияния может быть также отнесена возможность использования – как независимой компанией, так и холдингом – нематериальных активов (гудвилл, патенты и лицензии).

Для того, чтобы интеграция оказалась взаимовыгодной как для

холдинга, так и для независимой компании, необходимо выполнение условия превышения роста суммарной выручки холдинга и компании над ростом суммарного объема затрат.

В работе проведен анализ и выявлены области взаимовыгодного сотрудничества на примере биллинговой компании «Интегратор ИТ». Сформулированы рекомендации, позволяющие независимым компаниям уменьшить затраты на изменение структур управления и системы документооборота в процессе интеграции в холдинг. Приведен ряд ограничений по условиям и возможностям взаимовыгодной интеграции.

СТАЛИЙ ЧИ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНИЙ РОЗВИТОК ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА?

д.е.н., с.н.с. **Лицур І.М., Цимбалюк В.В.**

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ

Сьогодні стосовно лісового господарства вживаються два терміни: сталий розвиток лісового господарства [1] та екологічно збалансований розвиток лісового господарства [2], які за змістовним наповненням означають фактично одне і те ж саме. Проте, на нашу думку, потрібно методологічно відрізнити ці категорії. Крім цього, окремі вчені вживають такий термін, як стале управління лісами, що, на наше переконання, є недосконалим і необдуманим перекладом [3] з іноземних джерел і не повинен вживатися в науковому обігу. Управління може бути ефективним або неефективним, але ніяк не сталим.

Протягом усієї історії існування лісгосподарського виробництва основною ідеєю його розвитку є отримання якомога більшої кількості деревної продукції без виснаження наявних деревних запасів і зниження продуктивності лісу. Ця генеральна ідея теорії лісового господарства витримала випробування часом і отримала назву *принципу безперервного і рівномірного користування лісом* [4, 5]. Цей принцип за своєю суттю є ідеєю сталого розвитку лісового господарства в сучасному розумінні.

Суть названого принципу полягає у встановленні рівноваги між щорічною вирубкою лісу та величиною його щорічного приросту при постійному залісненні щорічних вирубок. За таких умов щорічна вирубка лісу, яка реалізує щорічний приріст, може повторюватися невизначено довгий час (теоретично – вічно). Лісокористування ні в якому разі не повинно підривати продуктивну силу лісу. Якщо розмір лісокористування суттєво не перевищує його річний приріст, або перевищення допущено на

короткому відрізку часу, то таке користування можна назвати невиснажливим. Термін *невиснажливе лісокористування* виражає в загальному думку про те, що розмір користування не перевищує лісогосподарських нормативів у вигляді приросту, науково обгрунтованої розрахункової лісосіки, правильного співвідношення між допустимим розміром рубки і загальними запасом деревини. Виходячи із наведеного вище, такий тип лісокористування можна назвати *принципом безперервного невиснажливого лісокористування*. Таке користування лісом слід вважати безперервним і таким, що з року в рік рівномірно повторюється (*екологобезпечний розвиток*).

Щорічне збільшення запасів деревини, тобто приріст, має між собою кількісну подібність, унаслідок чого і розміри щорічної вирубки будуть близькі між собою. Проте величину приросту можна збільшити шляхом здійснення комплексу лісогосподарських заходів: меліорації, внесення добрив, тощо. Викладена обставина вносить деяку умовність у другу частину головного лісогосподарського принципу, тобто в обов'язковість рівномірного користування лісом. В умовах ведення високоінтенсивного лісового господарства (що характерно для всієї території лісового фонду України) із здійсненням широкого комплексу лісогосподарських заходів річний приріст може поступово збільшуватися, відповідно може зростати об'єм користування лісом, тобто ставати прогресуючим. Приймаючи таку зміну приросту, розглянутий принцип можна назвати *принципом безперервного, прогресивно зростаючого користування лісом (сталий розвиток)*.

Сьогодні в лісовому фонді України проводиться обмежений комплекс лісогосподарських заходів. Крім цього, на щорічний приріст негативно впливають як природні, так і антропогенні фактори, зокрема техногенне забруднення, зміна гідрологічного режиму територій, фітозахворювання, пошкодження ентомошкідниками та стихійні явища – природи вітровали, буреломи, надмірне рекреаційне навантаження, випасання худоби та дія інших негативних чинників. До того ж через низку непередбачуваних обставин, крім розрахункової лісосіки, вирубуються ділянки, які пошкоджені вітром, вогнем чи іншими шкідниками. Все це призводить до того, що в Україні не забезпечується прогресивне збільшення річного приросту, а відповідно обсяг щорічного лісокористування носить нерівномірний характер. При такій практиці ведення лісового господарства його керівний принцип може бути названий умовно безперервним і відносно рівномірним користуванням лісом, тобто забезпечується *принцип екологобезпечного розвитку*, згідно з наведеним вище.

1. Лицур І.М. Основні напрямки переходу лісового господарства на засади сталого розвитку / І. М. Лицур, Т. Б. Кияк // Матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. ["Наукові основи ведення сталого лісового господарства"]. – Івано-Франківськ: Екор, 2005. – С. 170–173.

2. Проблеми збалансованого лісокористування в системі сталого розвитку // [Я.В. Коваль, В.С. Бондар, О.А. Голуб та ін.]. – К.: Наук. світ, 2005. – 224 с.
3. Букша І.Ф. Стале управління лісами і моніторинг: огляд сучасних тенденцій / І.Ф. Букша // Науковий вісник Національного аграрного університету. – К., 2000. – № 25. – С. 123–129. – (Серія "Лісівництво").
4. Анучин Н.П. Определение площади лесных предприятий с непрерывным лесопользованием / Н.П. Анучин. – М.: Лесная промышленность, 1974. – 40 с.
5. Анучин Н.П. Теория и практика организации лесного хозяйства / Н.П. Анучин. – М.: Лесная промышленность, 1977. – 147 с.

ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

к.е.н., доц. **Лойко В.В.**

Київський національний університет технологій та дизайну

У легкій промисловості країни простежується нестабільна тенденція фінансових результатів діяльності підприємств. Протягом 2004-2006 рр. та 2008 р. спостерігалася збитковість галузі та загальний фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств легкої промисловості мав від'ємне значення. У 2007, 2009 та 2010 рр. цей показник мав позитивні значення та відповідно становив 65,9, 66,2 та 60,7 млн. грн. Загалом у легкій промисловості така тенденція пояснюється неможливістю вітчизняного товаровиробника у повному обсязі реалізовувати продукцію на внутрішньому ринку, що обумовлено відсутністю власного виробництва машин та механізмів для підприємств легкої промисловості, значною залежністю від імпортних матеріалів для виготовлення продукції та слабким іміджем власних торгових марок. Протягом останніх років простежується зниження темпів виробництва відносно попереднього року, окрім 2010 р. Аналогічна тенденція спостерігається у сфері текстильного виробництва, виробництва одягу, хутра та виробів з хутра. У сфері виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів простежується нестабільна, але більш позитивна тенденція. Представлені темпи виробництва можна пояснити значними та загальновідомими проблемами галузі легкої промисловості, оскільки на сучасному етапі розвитку підприємства продовжують переживати техніко-технологічну застарілість виробництва, відсутність ефективного менеджменту, зниження рівня забезпеченості кваліфікованими кадрами, нестачу фінансових коштів для незалежного господарювання, що у сукупності спричиняє зниження їх конкурентоспроможності та рівня їхньої економічної безпеки. Однією з умов забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємств легкої промисловості є стан їхнього наукового та інноваційного потенціалу, що

визначає можливості їх подальшого розвитку. Прикро, але на більшості підприємств цієї галузі відсутні наукові розробки і продукти промислової та інтелектуальної власності, на які отримано охорони документи. Це підтверджується статистичними даними. Сума витрат на проведення досліджень і розробок на промислових підприємствах країни протягом 2004-2008 рр. збільшилася на 798,3 млн. грн., (або на 179,3%), у 2009 р. – зменшилася відносно попереднього значення на 396,9 млн. грн. (або на 31,9%), а у 2010 р. – підвищилася на 149,7 млн. грн. (або на 17,7%). Рівень витрат на придбання технологій має аналогічну тенденцію: показник протягом 2004-2008 рр. збільшився на 278,3 млн. грн. (на 193,9%), у 2009 р. – зменшився на 305,9 млн. грн. (на 72,5%), у 2010 р. – збільшився на 25,7 млн. грн. (на 22,2%). Найбільша частка витрат спрямована на придбання машин та обладнання. Рівень фінансування технологічних інновацій на промислових підприємствах протягом 2004-2008 рр. збільшився більше ніж у 1,5 рази і лише у кризовому 2009 р – знизився на 33,7% відносно до попереднього значення, майже на якому і залишився у 2010 р. Простежується тенденція фінансування технологічних інновацій здебільшого за рахунок власних коштів підприємств, їх частка протягом всього періоду перевищувала 59%. Негативною рисою вітчизняної легкої промисловості є також те, що у загальному обсязі реалізації інноваційна продукція займає дуже малу частку, що не перевищує 1,5%.

Основною проблемою у сфері забезпечення конкурентоспроможності продукції та рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості, залишається дівість їх підтримки з боку держави, а також пошук фінансових джерел для подальшого їх сталого розвитку на основі впровадження інновацій.

Пріоритетами сталого розвитку підприємств легкої промисловості в контексті забезпечення їх економічної безпеки є досягнення такого стану суб'єкта господарювання, який забезпечував би стабільний їх розвиток за рахунок адаптації до умов функціонування, ефективної протидії загрозам і негативним впливам зовнішнього та внутрішнього середовища на основі мінімізації втрат, достатнього рівня ефективності використання наявних ресурсів, реалізації обраної стратегії діяльності та впровадження різних видів інновацій. Ключовим аспектом проведення оцінки рівня економічної безпеки на підприємстві легкої промисловості є рівень кваліфікації спеціалістів, що займаються цією проблемою, а також ефективність формування належної інформаційної бази та бази даних, від яких в значній мірі залежатиме точність її проведення. Тому для здійснення ефективного управління підприємством постає необхідність формування інформаційних баз даних, що представляють впорядкований набір логічно пов'язаних даних, призначених для дослідження та прогнозування рівня економічної безпеки. Розробка та впровадження експертних систем дозволяють використовувати дані як кількісного так і якісного виміру та отримати експертний висновок, який в подальшому може

бути застосований спеціалістами підприємства для визначення стану економічної безпеки, його прогнозування та розробки заходів щодо запобігання загрозам господарської діяльності. Зміна параметрів зовнішнього середовища або параметрів суб'єкта підприємництва значно впливає на рівень економічної безпеки та на сталий розвиток, що в свою чергу потребує постійного моніторингу з боку фахівців.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЗА УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Лойко Д.М., д.е.н., проф. Денисенко М.П.
Київський національний університет технологій та дизайну

Побудова в Україні соціально орієнтованої економіки європейського типу не може бути вирішена без відтворення внутрішнього ринку товарів широкого вжитку.

Підприємства легкої промисловості зазнали на собі значного руйнівного впливу кризи. Вони втратили традиційні ринки сировини та збуту своєї продукції. Спад платоспроможного попиту населення на продукцію підприємств легкої промисловості позначився на прибутковості цих підприємств. Відсутність досвіду самостійного господарювання в умовах ринку призвела до банкрутства багатьох підприємств галузі. Суттєвий негативний вплив на розвиток вітчизняних підприємств легкої промисловості здійснив імпорт товарів східно-азійських виробників. Подолання проблемних та кризових явищ, забезпечення сталого розвитку існуючих підприємств легкої промисловості та створення нових підприємств потребують розробки та реалізації механізму активізації розвитку підприємництва, використання інновацій як способу економічного розвитку підприємств та розробки і втілення довгострокових стратегій, які нададуть можливість підняти економічний потенціал підприємств легкої промисловості та забезпечити відтворення та сталий розвиток галузі в цілому.

Літературні джерела акцентують увагу на теоретичних та методологічних проблемах інноваційного розвитку легкої промисловості як галузі. Проте залишаються поза увагою окремі аспекти інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості. Потребують подальшого обґрунтування положення щодо значущості для населення країни впровадження інновацій в легкій промисловості, яка задовольняє потреби населення у товарах першої необхідності та формує споживацький попит з

урахуванням естетичних смаків сучасних модних тенденцій світу; методичні та практичні питання розробки довгострокових стратегій та вибір тактик підприємств легкої промисловості.

Легка промисловість України, як галузь, останні роки перебуває в стані затяжної системної кризи. За даними Держкомстату України частка галузі у загальному обсязі реалізованої промислової продукції скоротилася з 12,3 % у 1991 р. до 0,9 % в 2006 р. Промисловість України досягла в 2006 р. рівня 1991 р., але легка промисловість досягла лише 52 % обсягів 1991 р. Найбільш оптимістична ситуація склалася у швейній підгалузі, але це переважно за рахунок виконання великих обсягів замовників за давальницькими схемами.

В умовах конкурентного середовища підприємства легкої промисловості повинні формувати свої стратегічні цілі таким чином, щоб створити надійні конкурентні переваги. Для швейної підгалузі основою конкурентного успіху є спроможність виявити реально існуючі чи потенційні потреби покупців. Без проведеного маркетингового дослідження ринку товарів швейної промисловості неможливо розробити діючу інноваційну стратегію швейного підприємства. До інструментів реалізації інноваційної стратегії на підприємствах легкої промисловості відносяться: формування товарної пропозиції з орієнтацією на внутрішній та зовнішній ринки збуту з урахуванням сучасних тенденцій моди; канали збуту товарів; ціноутворення та комунікації.

На підставі проведеного дослідження щодо інноваційної активності підприємств легкої промисловості можна зробити висновок, що сучасний стан легкої промисловості не надає можливості найближчим часом кардинально змінити ситуацію та підвищити рівень інноваційного виробництва. Розробка та реалізація інноваційної стратегії підприємств легкої промисловості неможлива без урахування наступних факторів, які були виділено в ході проведеного дослідження. На формування товарної пропозиції підприємств легкої промисловості з орієнтацією на внутрішній ринок впливають: історично складене негативне ставлення до моди в колишньому СРСР, яке було отримано у спадщину; різке зниження обсягів продукції підприємств легкої промисловості та спрощення її асортименту; великий відсоток малих підприємств у галузі; зниження платоспроможності населення; зниження інноваційної активності підприємств легкої промисловості; незначна питома вага стійких та популярних вітчизняних брендів одягу та взуття; а також слабка технічна база підприємств легкої промисловості; низька якість виробів із-за якості сировини; низька привабливість праці із-за низької заробітної плати; відсутність в більшості випадків інноваційних технологій та інноваційних матеріалів на підприємствах. На формування каналу збуту товарів споживчого напрямку

впливають занедбані прями контакти між вітчизняними виробниками та зруйнована посередницька ланка підприємство – торгівля. На ціноутворення впливає цінова політика держави та платоспроможний попит населення країни. Значний вплив на формування цінової політики має недобросовісна конкуренція та насичення ринку великою кількістю імпортованих товарів низької якості за низькими цінами. На комунікації впливає відсутність розвинутої комунікаційної інфраструктури та низка ефективність існуючої реклами одягу та взуття вітчизняних виробників.

БРЕНД ТА БРЕНДИНГ КРАЇНИ – ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ

к.е.н., доц. **Люльчак З.С., Ліпенцев А.А., Галушак Ю.І.**
Національний університет «Львівська політехніка»

Сьогодні доволі часто ми чуємо, оперуємо, використовуємо у спілкуванні, дослідженнях поняття бренду. Асоціативно співвідносимо його із всесвітньовідомими, пропагованими іменами як Coca-Cola, Microsoft, Google, IBM, McDonald's. Загалом під брендом розуміють синтез наступних понять та ситуацій:

- товару чи послуги;
- знайомого знаку чи набору символів;
- певних уявлень, асоціацій, які виникають у споживача при згадці про певний продукт;
- назви, яку люди використовують, коли говорять про продукт комусь ще;
- чогось, що може схарактеризувати особистість, яка цим володіє;
- знайомого імені, за яке люди ладні платити більше.

З року в рік проводяться визначення рейтингів корпоративних брендів, відповідна активізація чи на противагу зменшення брендингових зусиль корпоративних утворень. Однак чи можна стверджувати, що реально створити бренд та провадити брендинг окремих міст, територій, а то й загалом держав, використати досвід та інструменти, що набулі комерційними структурами та проведеними науковими дослідженнями. Для цього потрібно передусім визначитися, що слід розуміти під брендом країни, які етапи повинен включати процес брендингу країни та інноваційні способи здатні утвердити позицію бренду.

Нами під брендом країни пропонується розуміти сукупність емоційних і раціональних уявлень, що є результатом зіставлення всіх ознак країни, власного досвіду й чуток, що впливають на створення певного образу про неї. Відповідно, при згадуванні назви держави (бренду країни) відразу ж виникає

цілий ланцюг асоціацій стосовно даної країни, наприклад: обіцянки, щодо очікуваної стабільності, безпеки, гостинності, привабливості для проживання та відпочинку; врахування накопиченого досвід; асоціювання з високим рівнем якості і цінності; провокування встановлення тривалих, заснованих на взаємній довірі відносин; гарантування збільшення доходів країни.

Дослідження підтверджують, що країни з сильними брендами здатні ефективніше будувати економічну вартість та експортувати власні продукти; залучати інвестиції, туристів, і таланти; змінювати стереотипи і будувати власні конкурентні переваги. За останні п'ять років можна відзначити нові та інноваційні способи, котрі винаходять країни, щоб просунути себе, використовуючи глобальні спортивні події, щоб привернути увагу (Китай, Росія, Канада – та відповідні кампанії до Олімпійських Ігор); ініціюючи потужні та інноваційні підходи до глобальних проблем, зокрема у сфері захисту довкілля (Фінляндія, Нідерланди, Швейцарія); зрештою, вибираючи потужних керівників, котрі здатні надихати і перетворювати свої країни на регіональних та глобальних лідерів та змінювати ставлення до своїх націй (США – перемога Барака Обами на виборах суттєво вплинула на рейтинг США як бренду); створюючи іконічні твори в царині культури та мистецтва (Канада – Cirque du Soleil, Об'єднані Арабські Емірати – музеї, парки розваг та інше). Для України цей досвід стає необхідним, особливо напередодні Євро-2012 – події загальноєвропейського масштабу.

На сьогоднішній день в Україні досить неадекватно оцінюються перспективи вітчизняної економіки країни після Євро-2012. ці очікування занадто оптимістичні. У ряді досліджень подібного гатунку було проаналізовано світовий досвід проведення спортивних змагань такого масштабу за останні роки, коли країнам доводилося вкладати значні кошти в спортивну інфраструктуру. Зокрема, було взято до уваги досвід Південноафриканської республіки, Греції, Португалії, Японії та Кореї. Скрізь подібні змагання приносили в результаті у середньостроковій перспективі – 5-7 років – біля 7% рентабельності.

З точки зору фахової підготовки майже не викликає заперечень, що в Україні ще не має досвіду створення подібних іміджевих продуктів, таких як бренд країни, але з точки зору забезпечення та підтримання консолідації суспільства, закріплення правил громадянського співіснування, це викликає багато нарікань. За твердженнями спеціалістів та правилами, встановленими загальносвітовою практикою, для створення відповідних проєктів проводиться саме національний конкурс (що забезпечує й національну присутність, адже без участі національних представників такі проєкти не є ефективними формами спілкування, альтернативність обраних елементів), триває довга попередня робота. Нетривалість підготовки проєкту та відсутність українських спеціалістів у створенні образу власної країни робить

продукт не результатом представлення нації. Так, засоби масової інформації Італії практично не демонстрували підготовку України до Євро-2012 з кращої сторони. Основну увагу мас-медіа Італії приділяли проведенню відбіркових матчів. Україна згадувалася переважно у зв'язку зі скандалами, пов'язаними із обвинуваченням у корупції членів УЄФА та Федерації Футболу України, суперечками між представниками влади в Україні, організаційними проблемами. У зв'язку з невдалою спробою Італії отримати можливість приймати Євро-2012 преса на сьогодні неодноразово тиражувала розчарування та сум італійської сторони з цього приводу. Практично лише польська преса послідовно формує позитивний імідж України, натомість як у французькій та британській переважає нейтральність, що прямує до негативу: жодного позитивного повідомлення оприлюднено не було.

На нашу точку зору, з метою утвердження бренду країни, а саме України, необхідно провадити її брендинг у наступній послідовності:

1. Обґрунтування доцільності створення бренду;
2. Розгляд варіантів позиціонування країни;
3. Визначення стратегічного напрямку брендингу;
4. Розробка та здійснення маркетингових заходів;
5. Управління брендом;
6. Оцінка брендингу.

Для досягнення ефективності, бренд країни повинен бути активованим через різні канали і точки дотику зі своїми аудиторіями. Сильна маркетингова програма на фоні слабкої інфраструктури туризму чи бізнесу може призвести до провалу, якщо країна не зможе забезпечити необхідного рівня сервісу. Чутки про це можуть серйозно зіпсувати репутацію ще на етапі творення бренду, особливо враховуючи впливовість такого каналу, як Інтернет та використання соціальних медіа.

Все це – важливі моменти, оскільки з одного боку маркетинг сам по собі не може вибудувати бренд країни – і дійсно сильний бренд країни вимагає потужної основи в якості базових елементів, серед котрих такі, як наявність інфраструктури, стабільне зростання економіки та якісне управління. З іншого боку, відомі приклади, коли маркетинг відіграє серйозну роль у прогресі нації, від її здатності змінювати точку зору інших про себе до власне виходу нової країни чи перезапуску старої на світовому ринку і до здатності інформувати про певний фокус її туристичної привабливості чи унікальності експортних товарів. Серед таких підходів і кампаній – різноманітні програми: від пошуку доглядача острова від імені Австралії до відкриття та комунікаційної кампанії музею Шопена у Варшаві.

1. Електронний ресурс: [<http://www.scribd.com>];
2. Електронний ресурс: [<http://www.esce.at/speafile>].

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИРОБНИЦТВА

Мазур А.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

Структура основних засобів, покликана для виконання того чи іншого виду робіт науково-технічної підготовки виробництва, може складатись з певних груп основних засобів:

- 1) основні засоби науково-технічних підрозділів та цехів, які покликані вести роботи з НТПВ;
- 2) основні засоби основного виробництва, які можуть залучатися для потреб підготовки виробництва;
- 3) основні засоби, виготовлені власними силами;
- 4) придбані основні засоби;
- 5) основні засоби, взяті в оренду.

Для оцінювання структури основних засобів, можна запропонувати використовувати наступні показники:

$$k_1 = \frac{\hat{I}_{\zeta \text{ ют}}}{\sum \hat{I}_{\zeta \text{ ют}}} ; \quad (1)$$

де k_1 – частка основних засобів науково-технічних підрозділів у структурі основних засобів НТПВ, частка од.;

$\hat{I}_{\zeta \text{ ют}}$ – кількість основних засобів науково-технічних підрозділів у структурі основних засобів НТПВ, шт.;

$\sum \hat{I}_{\zeta \text{ ют}}$ – загальна кількість основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, шт.

$$k_2 = \frac{\hat{I}_{\zeta \text{ сад}}}{\sum \hat{I}_{\zeta \text{ ют}}} ; \quad (2)$$

де k_2 – частка основних засобів основного виробництва, які задіяні для потреб підготовки виробництва, у структурі основних засобів НТПВ, частка од.;

$\hat{I}_{\zeta \text{ сад}}$ – кількість основних засобів основного виробництва, задіяних для потреб підготовки виробництва, у структурі основних засобів НТПВ, шт.;

$\sum \hat{I}_{\zeta \text{ ют}}$ – загальна кількість основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, шт.

$$k_3 = \frac{\hat{I}_{\zeta \text{ орад}}}{\sum \hat{I}_{\zeta \text{ ют}}} ; \quad (3)$$

де k_3 – частка придбаних основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, частка од.;

$\hat{I}C_{\text{юооо}}$ – кількість придбаних основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, шт.;

$\sum \hat{I}C_{\text{юоо}}$ – загальна кількість основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, шт.

$$k_4 = \frac{\hat{I}C_{\text{юооо}}}{\sum \hat{I}C_{\text{юоо}}} ; \quad (4)$$

де k_4 – частка основних засобів, взятих в оренду, у структурі основних засобів НТПВ, частка од.;

$\hat{I}C_{\text{юооо}}$ – кількість основних засобів, взятих в оренду, у структурі основних засобів НТПВ, шт.;

$\sum \hat{I}C_{\text{юоо}}$ – загальна кількість основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, шт.

$$k_5 = \frac{\hat{I}C_{\text{ооооо}}}{\sum \hat{I}C_{\text{юоо}}} ; \quad (5)$$

де k_5 – частка виготовлених (власними силами підприємства) основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, частка од.;

$\hat{I}C_{\text{ооооо}}$ – кількість виготовлених основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, шт.;

$\sum \hat{I}C_{\text{юоо}}$ – загальна кількість основних засобів у структурі основних засобів НТПВ, шт.

$$\sum \hat{I}C_{\text{юоо}}^{\text{ооо}} = k_1 + k_2 + k_3 + k_4 + k_5 = I ; \quad (6)$$

де $\sum \hat{I}C_{\text{юоо}}^{\text{ооо}}$ – структура основних засобів НТПВ, частка од.

1. Петрович Й.М. Методи оцінювання використання виробничих потужностей машинобудівних підприємств на засадах системного підходу / Й.М. Петрович // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2009. – № 647. – С. 171-178.

2. Алексеев І.В. Моделирование інноваційного розвитку підприємства на стадії науково-технічної підготовки виробництва / І.В. Алексеев // Інновації: проблеми науки і практики: монографія. – Харків: ВД "Інжек", 2006. – С. 294-316.

ВЫБОР МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

к.т.н., доц. **Мазурин Э.Б.**
МГТУ им. Н.Э.Баумана, Россия

В настоящее время выбор методов управления по функциональным сферам деятельности менеджмента (планирование, организация, контроль, стимулирование) не является структурированным и осуществляется на основе интуиции менеджера. Такой интуитивный подход к управлению приводит к высоким издержкам на управление, а в случае высокой конкуренции в отрасли или неустойчивой рыночной конъюнктуры – к потере предприятием своих позиций, и, как следствие – банкротство или смена собственника.

Целью работы является разработка рекомендаций по построению системы управления предприятием. Для достижения поставленной цели необходимо решить ряд задач:

- разработать классификации основных производственных и управленческих процессов по их влиянию на управление предприятием,
- провести анализ методов и инструментов планирования, организации, контроля и стимулирования для отнесения их к классификационным группам функционирования предприятий;
- разработать предложения по применению методов (инструментов) по функциям управления – планированию, организации, контролю, стимулированию.

Объектом управления на предприятии являются процессы. Результаты процессов должны быть затребованы и оценены рынком или следующим процессом. Таким образом, действия и результаты должны согласовываться между собой. Главная функция управления – процессы координации (согласования) результатов работы предприятия с требованиями рынка или результатов и требований нескольких взаимосвязанных процессов. Для реализации координации необходим контроль – функция получения информации о реальном значении характеристик процесса или результата. Таким образом, мы получаем две основные функции управления, связанные с реализацией внутренних процессов и согласованием внутренних процессов с рынком – координация и контроль. Это основные функции управления.

Основные функции управления, реализуемые во времени и пространстве приводят к изменениям в состояниях результата процесса или информации о результате/процессе. Поэтому можно перейти от термина «функция» к термину «процесс» – процесс контроля, процесс координации.

Процессы контроля/координации можно сгруппировать по признакам объективности/субъективности и способа, заложенного в основу

контроля/координации – цель и алгоритм.

Чтобы не рассматривать все многообразие реализованных процессов на предприятии и многообразии характеристик рынков, рынки и процессы должны быть сгруппированы по критериям общности требований, предъявляемых со стороны реализованных процессов и со стороны рынков к процессам контроля/координации. Такая классификация должна быть удобна для практического применения при идентификации процессов/рынков и выработке рекомендаций по использованию контроля/координации.

Характеристики реализуемых процессов на предприятии могут быть измерены на входе процесса (измерение ресурса), при реализации самого процесса и на выходе (измерение результата). Процесс получения результата – последовательное прохождение предметом труда ряда этапов процесса. Эти этапы могут быть неразрывно связаны друг с другом (непрерывный процесс), что затрудняет координацию и контроль результата, либо возможно прерывание процесса на одном из этапов (дискретный процесс), что облегчает координацию и контроль.

Требования к координации и контролю будут существенно отличаться, если процесс, в результате внешних воздействий будет изменять свои характеристики или будет происходить изменение результата. Таким образом, можно предложить разделение управляемых процессов на стабильные/нестабильные (по отклонению характеристик процесса) и предсказуемые/непредсказуемые (по отклонению характеристик результата).

Требования, предъявляемые к процессу, будут меняться в зависимости от требований рынка (как места, где происходит оценка результата процесса). Как и для процессов, можно выделить рынки дискретного и непрерывного потребления, стабильные и нестабильные рынки, предсказуемые и непредсказуемые.

В работе представлены различные варианты сочетания процессов, а также соответствие классификационных групп рабочих процессов и процессов управления. Приведен пример анализа и алгоритм выбора инструментов управления.

ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Малахова Л.С.

Сумський державний університет

На початкових етапах моделювання діяльності суб'єкта господарювання з метою забезпечення ефективного управління, а відповідно і регулювання, як

правило, виділяються основні функціональні та регульовані показники, а також залежності і відносини між ними. При цьому необхідність введення в таку модель екологічних характеристик розглядається, найчастіше, в останню чергу, а іноді – просто ігнорується.

Для ефективного регулювання, зокрема фінансового, діяльності суб'єкта господарювання у контексті сталого розвитку певного регіону потрібно розробити науково обґрунтовану збалансовану систему показників оцінки його поточного стану, яка б давала змогу оцінювати рівень задоволення результатами його діяльності усіх зацікавлених сторін: держави, суспільства, екології, керівництва тощо. Ця система повинна забезпечувати, з одного боку, взаємозалежність стратегічних індикаторів регіонального розвитку та показників діяльності конкретних підприємств і організацій, з іншого боку, ув'язку стратегічних індикаторів і показників регіону, муніципалітету, підприємств і організацій з поточними індикаторами і показниками регіону, муніципалітету, підприємств та організацій.

При цьому, заслуговує на увагу збалансована система показників (ЗСП), завдання якої, полягає в тому, «щоб трансформувати місію компанії в цілком конкретні завдання та показники. Ці показники є баланс між зовнішніми звітними даними для акціонерів і клієнтів і внутрішніми характеристиками найбільш значущих бізнес-процесів, інновацій, навчання та зростання. Це рівновага між показниками результатів минулої діяльності і майбутнього зростання. Сама система являє собою поєднання об'єктивних, які легко піддаються кількісному обліку, результатів, і суб'єктивних, в деякій мірі, довільних параметрів майбутнього зростання» [1]. А отже, саме в силу здатності ЗСП забезпечувати ув'язку стратегічних завдань з показниками поточного планування та бюджетування бізнес-процесів, а також можливості поєднання формалізованих і неформалізованих показників і критеріїв досягнення цілей, дана система може бути використана в індикативному плануванні розвитку регіональної економіки. Це система, що дозволяє трансформувати показники стратегії розвитку регіональної економіки в показники поточних планів і бюджетів конкретних підприємств і організацій.

У цьому контексті Тарасенко О.І. у своїй роботі [2] зазначає, що «акцент на ієрархічності збалансованої системи показників за рівнями управління сприятиме поширенню і активізації діяльності з екологічної безпеки і соціального розвитку як на державному рівні, так і на рівні регіонів, галузей економіки і окремих підприємств».

Отже, в умовах формування системи ринкових відносин, на сьогодні постає потреба в індикативному плануванні діяльності суб'єктів господарювання, як методу фінансового регулювання. З цією метою, пропонується розробити систему індикаторів соціо-еколого-економічного розвитку суб'єкта господарювання, яку можна представити як сукупність

індикаторів регіонального розвитку та показників ефективності бізнесу та державного сектору, побудовану на принципах збалансованої системи показників.

Застосування ЗСП в системі фінансового регулювання діяльності суб'єктів господарювання дозволить:

- сконцентрувати зусилля органів державної влади, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу на вироблення та реалізації стратегії розвитку як на макро-, так і на мікрорівнях;
- забезпечити відповідність механізмів реалізації стратегічних планів і програм розвитку зверху донизу та з їх поточним річним розподілом ресурсів і бюджетом;
- встановити взаємозв'язок цілей стратегії розвитку підприємств і регіону, розробити інструменти мотивації та оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання певного регіону;
- забезпечити зворотний зв'язок і коригування регіональної стратегії і стратегій суб'єктів господарювання.

Отже, вбачаємо доцільність у застосуванні ЗСП у системі фінансового регулювання. При цьому слід відзначити, що підприємство зможе сформувати внутрішню збалансовану систему показників з орієнтацією на безперервне вдосконалення важливих аспектів діяльності на підставі галузевих і регіональних програм розвитку на основі ЗСП, які повинні формуватися на нормах загальнодержавних програм розвитку, трансформованих в показники державної збалансованої системи показників.

1. Каплан Р. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Каплан Р., Нортон Д. – М.: ЗАО "Олимп-Бизнес", 2008. – 320 с.

2. Тарасенко І.О. Формування збалансованої системи показників в контексті сталого розвитку підприємства / О.І. Тарасенко // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – 2010. – № 684. – С. 254 – 260.

ПОНЯТИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

Маркова А.И.

Одесский национальный экономический университет

Изучению проблемы устойчивого развития предприятий уделяется значительное внимание со стороны международного сообщества, государственных органов управления, научных и общественных организаций. Руководители предприятий нуждаются в серьезной методической помощи при принятии управленческих решений и, прежде всего, при выборе стратегических направлений деятельности предприятия с

учётом всех особенностей хозяйственной и финансовой деятельности. Очевидно, что у любого предприятия возникает необходимость адаптации к быстроизменяющейся среде, выживания в новых условиях. Решение данной проблемы невозможно без формирования механизма устойчивого развития предприятия, обеспечивающего бескризисное, стабильное его функционирование независимо от различного рода воздействий.

Понятие устойчивого развития исторически возникло применительно к отношениям общества и природной среды и получило большую популярность в научных, политических и общественных кругах после Конференции ООН по окружающей среде и развитию 1992 года в Рио-де-Жанейро.

Одним из основополагающих принципов концепции устойчивого развития является усиление взаимосвязи экономики, экологии и общества, формирование триединой системы развития как системы полной и всесторонней интенсификации.

На сегодняшний день понятие «устойчивое развитие» имеет достаточно большое количество определений, так как в рамках этого процесса пытаются описать процессы развития систем различной природы и уровней иерархии: отраслевом, региональном, национальном, производственном. Устойчивое развитие отрасли может быть достигнуто только с помощью эффективного функционирования первичных звеньев экономической системы – предприятий, которые играют главную роль в жизнедеятельности современного общества. Предприятия служат основным структурообразующим элементом экономики, соединяющим трудовые, материальные и финансовые ресурсы.

Критический анализ теоретических подходов к интерпретации понятия концепции «устойчивого развития» указал на наличие определенных противоречий в определении его сущности на макро- и микроуровне.

На макроуровне устойчивое развитие определяется необходимостью уравнивания экономических, экологических и социальных интересов настоящих и будущих поколений путем создания социально-ориентированной экономики, которая опирается на рациональное использование природных ресурсов и охрану окружающей среды.

Под устойчивым развитием на микроуровне понимают такое развитие, при котором улучшение его экономических показателей не ухудшает экологические показатели, что обеспечивает сбалансированность достижения эколого-экономических целей и гарантирует социальную гармонию[2].

Путь устойчивого развития предполагает разграничение между понятиями «рост» и «развитие». Раскрытие сущности процесса развития осуществляется на основе исследования генезиса механизма управления, концепции открытой системы, понятия информации, которая способствует

повышению уровня организации и самосовершенствованию системы. Так, развитие предприятия Раевная Е.В. рассматривает, как уникальный процесс трансформаций открытой системы в пространстве и времени, который характеризуется сменой глобальных целей и ее существования путем формирования новой или модифицированной диссипативной структуры и переходом системы в новый аттрактор развития [1]. В отличие от процесса роста, процесс развития предполагает качественное изменение системы и характеризуется повышением эффективности производства товаров и услуг при постоянном количестве ресурсов, вовлекаемых в производство. По мнению Н.Ф. Реймеса, для перехода на путь устойчивого развития в экономике должен смениться тип роста: «из экстенсивного должен перейти в интенсивный, из количественного в качественный, из пространственно расширяющегося в сужающийся» [3].

Отечественными учеными широко изучаются проблемы устойчивого развития предприятий, так, авторами предложены ряд дефиниций понятия «устойчивое развитие предприятия», разработаны методические подходы совершенствования механизма обеспечения устойчивого развития предприятий, предложены научно-методические основы обоснования устойчивого развития предприятий на основе формирования инновационных стратегий. Однако, на сегодняшний день не рассмотрены вопросы внедрения концепции устойчивого развития посредством имплементации такой концепции в стратегию управления предприятием. По мнению автора, наиболее подходящими инструментами интеграции концепции устойчивого развития в стратегию управления предприятием могут выступать модели системы сбалансированных показателей, пирамида эффективности. Таким проблемам будут посвящены следующие работы автора.

1. Механізми управління розвитком підприємства в умовах трансформаційної економіки: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / О.В. Раєвня; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2007. — 36 с. — укр.

2. Механізм забезпечення сталого розвитку в системі управління металургійним підприємством: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / О.А. Сизоненко; Класич. приват. ун-т. — Запоріжжя, 2009. — 20 с. — укр.

3. Реймерс Н.Ф. Экология (теория, законы, правила, принципы и гипотезы). – М.: Россия Молодая, 1994. – 367с.

МОДЕЛЬ ЭКОНОМИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ПРИРОДОХОЗЯЙСТВОВАНИЕМ: СИСТЕМНОЕ ВИДЕНИЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ БАЗИС

д.э.н., проф. **Мишенин Е.В.**,
Сумский национальный аграрный университет
к.э.н., доц. **Мишенина Н.В.**,
Сумский государственный университет
к.э.н. **Яровая И.Е.**,
Сумский национальный аграрный университет

Современное состояние качества окружающей среды и повышение эффективности использования природоресурсного потенциала требует углубления исследований в направлении формирования рыночно ориентированных организационно-экономических механизмов и инструментов, регулирующих рациональное природопользование и экологически безопасное производство и потребление.

В данной работе сделан акцент на обобщении и развитии концептуальных основ формирования экологически ориентированного механизма управления природопользованием в контексте фундаментальных положений теории хозяйственного механизма, а также использовании рыночных технологий эколого-экономического регулирования.

Существующая социально-экологическая парадигма перехода от природопользования к природохозяйствованию должна найти свое отражение в соответствующих механизмах управления, поскольку развитие организационно-экономических форм экологического регулирования наиболее полно проявляется именно в природохозяйствовании.

Создание и использование самых разнообразных по эколого-экономическому содержанию инструментов в системе организации рационального использования и воспроизводства природных ресурсов, охраны окружающей среды осуществляется в рамках вариационного понимания сущностно-содержательной основы понятий «хозяйственный механизм», «организационно-экономический механизм», «экономический механизм». При этом представляется важным принимать во внимание отличие между понятиями «механизм хозяйствования» и «механизм управления экономикой». Эти понятия имеют общие категории (планирование, экономическое стимулирование и пр.), которые свидетельствуют об их единой природе, определяющейся организационно-экономическими отношениями. Разница же состоит в том, что главной функцией механизма управления является принятие управленческих решений. Именно через последние и осуществляется совершенствование организационно-экономических форм ведения хозяйства. Развитие

структурно-функционального построения механизма экологически ориентированного управления природохозяйствованием нами осуществлено на основе использования существующей концепции матричной (блочной) функционально-целевой структуры хозяйственного механизма.

В качестве рабочего определения под *механизмом экологически ориентированного (эколого-экономического) управления природохозяйствованием* на уровне предприятия понимается целостная и сбалансированная система организационно-экономических форм и методов управления, реализующихся в виде подмеханизмов, инструментов и технологий, с помощью которых осуществляется организация и регулирование процессов использования и воспроизводства природных ресурсов и охраны окружающей среды на основе интеграции экономических, экологических и социальных параметров хозяйствования путем внедрения системы экологически ориентированного менеджмента.

Основные *задачи функционирования механизма* экологически ориентированного управления природохозяйствованием должны охватывать следующие аспекты:

1. Обеспечение устойчивого экологически сбалансированного воспроизводства и использования природных ресурсов, охраны окружающей среды на основе экологизации инструментов экономической и социальной политики.

2. Реализацию основных направлений экологизации производства, обмена, распределения и потребления.

3. Обеспечение рыночно ориентированной трансформации природохозяйствования на эколого-экономической основе, в частности путем использования системы экологического менеджмента.

4. Развитие предпринимательских инициатив на основе использования инноваций экологической направленности.

5. Развитие системы экономико-правовой и социально-экологической ответственности.

Развитие механизма экологически ориентированного управления природохозяйствованием необходимо осуществлять в рамках более широкого понимания природопользования через раскрытие сущностно-содержательной основы природохозяйствования с учетом фундаментальных положений теории хозяйственного механизма. Функционирование механизма экологически ориентированного управления природохозяйствованием осуществляется через процессы социально-эколого-экономической деятельности в сфере воспроизводства и использования природных ресурсов, охраны окружающей среды хозяйствующих субъектов, которая формируется эколого-экономическими технологиями функциональной, результативно-целевой, адаптационной и обеспечивающей подсистем, а также подсистемой верификации.

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Міляр Л.Ф.

Житомирський державний технологічний університет

Необхідною умовою соціальної та економічної стабільності держави є забезпечення продовольчої безпеки. Сучасна екологічна ситуація в країні зумовлює необхідність врахування екологічного фактору та формування моделі екологоорієнтованої продовольчої безпеки, яка ґрунтується на ідеї сталого розвитку агропромислового комплексу, що передбачає застосування цілісного еколого-економічного підходу, при якому навколишнє середовище і економіка виступають як взаємопов'язані елементи єдиної соціоєкосистеми.

На початковому етапі побудови надзвичайно важливим є визначитись з методологічними орієнтирами обґрунтування і розробки моделі, що передбачає з'ясування основних категорій і побудову логічно стрункої архітекτονіки: визначення головної мети, стратегічних цілей, пріоритетів, напрямів, задач і механізмів здійснення.

Головною метою екологоорієнтованої продовольчої безпеки є забезпечення продовольчої безпеки держави на основі нарощування обсягів виробництва продуктів харчування, поліпшення їх якості і збалансованості за поживними елементами, а також забезпечення доступності продовольчих ресурсів, необхідних для активного, здорового життя і соціального розвитку, з одночасним узгодженням адаптаційних можливостей доквілля з масштабами впливу на нього з боку агропродовольчих виробництв.

При розробці методології сталого розвитку, в контексті забезпечення продовольчої безпеки, важливе значення має визначення пріоритетів в галузі охорони навколишнього середовища. Критерії визначення пріоритетів можуть бути засновані на наступних принципах: мінімізація небезпеки для здоров'я людини і якості навколишнього середовища, отримання максимальної економічної ефективності при використанні природних ресурсів з обмеженням забруднень біосфери.

Важливим елементом виступає також побудова ефективного економічного механізму забезпечення екологоорієнтованої продовольчої безпеки. Актуальність проблеми формування відповідного економічного механізму пояснюється тим, що, незважаючи на високу ефективність економічних інструментів, вони недостатньо застосовуються в сучасній практиці господарювання. Особливо це стосується агропромислового виробництва, яке є одним з найбільших користувачів та забруднювачів навколишнього середовища.

Існуючі економічні важелі, що застосовуються у сільському

господарстві, не діють достатньо ефективно і не сприяють підвищенню рівня якості продуктів харчування, отже, на нашу думку, необхідним є удосконалення економічного інструментарію на основі системного підходу, при одночасному формуванні регіональної системи економічного стимулювання агропромислового виробництва.

Головним завданням формування економічного механізму екологоорієнтованої продовольчої безпеки є гармонізація екологічної доцільності та економічної ефективності в діяльності підприємств агропромислового сектору країни, що сприятиме й досягненню соціальної ефективності, яка полягає, в свою чергу, в забезпеченні високого рівня здоров'я та добробуту населення, складовим елементом якого є споживання харчових продуктів високої якості на рівні, не нижче раціональної норми.

Отже, формування та реалізація відповідного економічного механізму повинні включати стратегію розвитку суспільства, орієнтовану на створення безпечних умов життя людини та забезпечення екологоорієнтованої господарської діяльності.

Розроблений механізм не може бути локальним і охоплювати лише аграрний сектор економіки та природоексплуатуючі галузі. Крім того, дієвий економічний механізм екологоорієнтованої продовольчої безпеки може бути створений лише на основі комплексного підходу, який враховує міжсекторальні, міжгалузеві та міжрегіональні зв'язки.

Принциповим питанням при розробці економічного механізму екологоорієнтованої продовольчої безпеки є орієнтація на зменшення антропогенного впливу агропромислового виробництва та відновлення природних ресурсів. Тому, ключовим елементом має стати розробка механізму фінансового забезпечення екологічно стійкого розвитку, одним із елементів якого, зокрема, є застосування механізму ціноутворення з врахуванням екологічних факторів, субсидування виробництва і споживання екологічно чистої продукції, створення на агропромислових підприємствах фондів екологічно стійкого розвитку тощо.

Отже, економічний механізм екологоорієнтованої продовольчої безпеки повинен бути спрямований на реалізацію державної політики в галузі забезпечення продовольчої безпеки країни та раціональне використання й охорону природних ресурсів, при органічному включенні екологічної складової в ринкову модель розвитку національного агропромислового комплексу. Виконання зазначених цілей сприятиме не лише збереженню та відновленню природного середовища, а й реалізації стратегічного завдання – відродження агропромислового потенціалу країни.

ДЕТЕРМИНАНТЫ СОВРЕМЕННОГО ПОДХОДА К ПОНИМАНИЮ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА

Небесная А.Ю.

Воронежская государственная лесотехническая академия,
Россия

Развитие современного общества характеризуется достижением устойчивого развития. Это развитие, которое удовлетворяет потребности настоящего времени, но не ставит под угрозу способность будущих поколений удовлетворять свои собственные потребности.

Концепция «устойчивого развития» сформировалась в докладе Международной конференции по окружающей среде и развитию «Наше общее будущее» (1986г.) и предполагала единство трех критериев развития: экономического, экологического и социального. Для западного сообщества, где экономика подразумевает инновации, общество- социальную защищенность, экология- рациональность и технологичность природопользования, этими критериями устойчивого развития можно обойтись. Но для российской общности, хотелось бы расширить эти понятия и сформировать следующие пять критериев устойчивого развития: экономический, инновационный, энергетический, социальный, экологический.

С позиций воспроизводственного подхода анализ устойчивого развития региональной системы можно исследовать в трех аспектах:

-инновационности процесса воспроизводства, предполагается использование индикаторов, характеризующихся способностью региона генерировать инновации;

-сбалансированности развития системообразующих элементов социально-экономической системы региона;

- скорости изменения региональных показателей.

Экологическую подсистему образуют два компонента – сообщество живых организмов и среда их обитания.

Экономическую подсистему следует рассматривать как целостную совокупность разнообразных производительных сил, распределенных по отраслям, сферам, территориям, видам собственности, т.е. как совокупность экономических субъектов, способных участвовать в обеспечении устойчивого развития региона.

Социальная подсистема раскрывает стратификацию субъектов, вовлеченных в экономические отношения, и их взаимодействие на индивидуальном и групповом уровнях.

Инновационную подсистему следует рассматривать как совокупность

научных исследований и разработок, проводимых НИИ и Вузами, и внедряемость этих разработок непосредственно в процесс воспроизводства инновационного продукта инновационными организациями.

Энергетическая подсистема включает в себя совокупность топливно-энергетических ресурсов и энергосберегающих технологий, делающих процесс производства энергоэффективным.

Каждая из пяти подсистем выполняет свои функции в социально-экономической системе региона. Общество формирует цели развития экономической подсистемы и является потребителем ее продукции. Экономическая подсистема для достижения поставленных перед ней целей использует ресурсы природной и энергетической подсистемы, поставляя им производственные отходы. Природа под воздействием отходов, поступающих из социальной и экономической подсистем, меняет свои свойства как среда обитания человека и тем самым воздействует на общество. В инновационной подсистеме осуществляется вовлечение в оборот специфических факторов производства – знаний и информации. Эти факторы видоизменяясь и трансформируясь непрерывно влияют на состояние всех подсистем. В данной подсистеме создаются новые знания, гарантирующие непрерывность инноваций, определяющие инновационный тип устойчивого развития региональной системы. Встроенность инновационной и энергетической подсистем в социально-экономическую систему региона обеспечивают устойчивое развитие системы.

Концепция «устойчивого развития» определяет параметры динамичного и поступательного развития общества, его производительных сил и производственных отношений при условии поддержания экологического баланса жизнедеятельности человека и внешнего мира, обеспечивая при этом условия сохранения и воспроизводства окружающей его природной среды. Таким образом, организуя инновационно развивающиеся производства надо не забывать обо всех пяти составляющих устойчивого развития регионального хозяйства: экономических, экологических, социальных, инновационных и энергетических. Две последние образуют на сегодняшний день для современного российского общества две больших проблемы: энергосбережения и внедрения высокотехнологичных производств. И пока мы не научимся организовывать бизнес, руководствуясь не только желанием быстрой наживы, но и стремлением получения конкурентоспособного на международном уровне продукта (а для этого он должен содержать в себе, как долю инноваций, так и долю энергоэффективности), нам не следует забывать об основных критериях достижения устойчивого развития.

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЕ ПРОВОКАЦИИ В НАЧАЛЕ XXI ВЕКА

проф. **Нейкова Р.Н.**

Высшее училище по страхованию и финансам,
г. София, Болгария

Глобализация – это постоянный и непрерывный во времени процесс, который является выражением тысячелетней тенденции в развитии общества и направлен на постепенное гомогенизирование и универсализацию мира, на создание нового мирового порядка с тенденцией построения единого мирового рынка.

Глобализация, в целом, и мировые экономические отношения, в частности, являются объективным процессом, который выражает совокупность условий развития современного мира и, прежде всего, – научно-технического и экономического прогресса на основе знаний.

Это неизбежный этап в завоевании человечеством новых горизонтов, несущих положительные начала, но вместе с этим – они не лишены серьезных и масштабных противоречий, а, следовательно, – они не исключают и негативные воздействия.

Исследование глобализации и ее провокации на мировую и национальные экономики осуществляется через призму следующих постановок: глобализация является отличительным признаком мирового хозяйства в начале XXI века; она формирует бизнес среду мирового хозяйства и определяет основные параметры бизнес среды национальных экономик; глобализация в начале настоящего века во многом различающаяся, более охватывающая и более „плотная” по сравнению с глобализацией начала и середины прошлого столетия; она порождает глобалистические процессы, которые проникают и касаются непосредственно или косвенно всех национальных экономик; познание сущности и специфики глобализации и ее форм проявления является условием открытия и систематизирования факторов ее влияния, как и дефинирования провокаций к мировому хозяйству и национальным экономикам; глобализация порождает внутренние противоречия и конфликты в зависимости от уровня развития экономики и промышленности, от степени связанности с европейскими и мировыми рынками, от области связанности и др., что определяет потребность в изучении этих связей и зависимостей с целью дефинирования альтернативных концепций.

Прошедший век оставил обществу достаточно много проблем в качестве открытой провокации перед новым столетием, как перед исследователями, научной мыслью и политиками, так и перед обыкновенными людьми, которые должны приспособливаться и выжить в

одной агрессивной бизнес среде и новом мировом порядке. Это подтверждается сильно проявленными противоречиями в конце прошлого века, которые перенесены и в настоящий век, порожденные прежде всего продолжающейся бескомпромиссной борьбой за контроль над ресурсами, пространством и социальными планетарными процессами.

На углубление глобализации в конце прошлого века и начале настоящего, определяющую роль имеют несколько значимых явлений – быстрое наращивание объема международной торговли товарами и услугами; увеличивающаяся интернационализация и диверсификация капитала, ускорение его свободного движения и, вследствие этого – наращивание прямых иностранных инвестиций; развитие транснациональных компаний и укрепление их позиций; международное кооперирование в производстве определенных видов сложной продукции, для осуществления некоторых услуг и вследствие этого – перераспределение различных подсекторов промышленности или отдельных стадий производственных процессов между отдельными странами в зависимости от наличных в них факторов производства; появление мобильных телефонов, информационных и коммуникационных технологий и глобальных телекоммуникационных сетей, которые позволяют резко увеличить международные информационные потоки, а через них – и контакты; новый уровень отношения „человек-природа”, которое проявляется в виде различных экологических проблем, и которое в процессе анализа и исследований глобализации является необходимым подчеркнуть, что неодинаковое отношение к глобализации происходит прежде всего от неодинакового ее отражения на различные национальные экономики и неодинакового подхода, которые используются отдельными авторами, обязывает оперирование природными богатствами в мировом масштабе.

Посредством глобализации создаются благоприятные условия использования мировых ресурсов сильно развитыми странами и их обогащения, а в то же самое время слабо развитые и трансформирующиеся страны были поставлены в неравностойное положение, и в них усилился процесс обеднения. Этот факт вызвал слишком много острых дискуссий и противоречивых мнений о пользе и влиянии глобализации на национальные экономики. Бесспорно, что все, кто одобряет и воспринимает позитивно глобализацию и развивающиеся процессы в связи с ней, ожидают, что она даст свой вклад в улучшение уровня и стандарта жизни всего общества, но никто не ангажируется с прогнозом продолжительности времени, в течение которого следует достичь этого улучшения. При оценке глобализации не надо пренебрегать и скептическими рассуждениями.

ЭКОНОМИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ВЕКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ВОЕННО-ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Обнявко Т.С.

Институт проблем рынка и экономико-экологических
исследований НАН Украины, г. Одесса

В последнее время особенно остро встала проблема разработки общей концепции устойчивого развития предприятий в изменяющейся внешней среде. Во многих источниках концепция устойчивого развития отождествляется исключительно с экологией. Более предпочтителен подход тех авторов, которые считают, что концепция устойчивого развития – это интегральная концепция, охватывающая взаимосвязи и взаимодействие природы, производства и условий жизни людей [1, с.34]. Под «устойчивостью» в экономической литературе понимается «способность системы вышолнять работу против действия внешних сил по сохранению, воспроизводству и развитию самой себя при изменении внешних условий». В современных условиях стратегия устойчивого развития предприятия формируется под воздействием сложного комплекса факторов. Можно дополнить известный тезис, согласно которому под стратегией устойчивого развития предприятия следует понимать долгосрочный план действий, направленных на постоянное обновление структурного и функционального содержания производственно-экономической системы (предприятия), с целью формирования такого экономического состояния, при котором хозяйственная деятельность обеспечивает в условиях изменяющейся внешней среды общую эколого-экономическую эффективность функционирования и выполнение соответствующих обязательств [1, с.39].

Практически отсутствуют исследования стратегии устойчивого развития предприятий Военно-промышленного комплекса (ВПК). Между тем, ВПК – это совокупность предприятий, выпускающих военную технику, боеприпасы и оружие, а кроме того, включающая в себя научно-исследовательские и проектно-конструкторские организации, занимающиеся разработкой военной техники, испытательные лаборатории и полигоны. На момент провозглашения Акта про независимость Украины (август 1991 года) в состав украинского ВПК входило 3594 предприятия, на которых работало около 3 млн. человек. Непосредственно в военном производстве было задействовано 700 предприятий, в том числе 205 производственных объединений (ПО) и 139 научно производственных объединений с общей численностью занятых 1 млн. 450 тыс. человек. Имеющиеся разработки имели и продолжают иметь высокие шансы экспортного и конверсионного

потенциала.

ВПК относится к одному из основных природопользователей, влияние которого на окружающую среду обладает большой разрушительной силой. На окружающей среде деятельность ВПК негативно отражается не только во время войн, но и в мирное время [3].

Экология подсказывает новые ориентиры и направления развития производства, она должна стать импульсом новых технологических решений и новых тенденций во взаимодействии производства и природы [2]. Применительно к ВПК это возможно лишь в том случае, если управление будет ориентировано не на производство как таковое, а на производство экологоориентированное, основными чертами которого являются:

- целевая установка на факторы интеграции и гармонии взаимоотношения человека и природы;
- диверсифицированное производство по критерию безотходности производственных процессов;
- производство с развитой научной компонентой, позволяющей находить экологически благоприятные технологии;
- экологизация цивилизованного рынка, где главный фактор экономического успеха – экологичность продукции;
- экологическая культура персонала, базирующаяся на менталитете, образовании и новом мышлении;
- экологический менеджмент – управление, отвечающее потребностям и особенностям экологического производства.

В широком смысле устойчивое развитие возможно исключительно на основе экономической стабилизации, приоритетной реализации экономической составляющей, ориентированной на расширенное воспроизводство и технический прогресс, внедрение инновационных технологий, и на этой базе – решении, прежде всего, экологических и социальных проблем. Между тем приоритет экономической составляющей необходим лишь как первый шаг к устойчивому развитию. Дальше экономика должна занять подчиненную позицию. Вектор ее развития определяют ориентиры, которые составят экологические и социально-экономические индикаторы устойчивого развития.

1. Шестерикова Н.В. Формирование стратегии устойчивого развития предприятия на основе системы сбалансированных показателей: Дис. ...канд. экон. наук. Специальность 08.00.05. – Н.Новгород, 2009.- 197 с.
2. Экологическое управление: Учебное пособие/ Под общ. Ред. А. Д. Урсула. – М.: Изд-во РАГС, 2005. – 284с.
3. Аналітичний матеріал відділу екологічної та техногенної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України // <http://www.niss.gov.ua/articles/703/>

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ВІРТУАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

к.е.н., доц. **Олефіренко О.М., Коваленко Я.А.**
Сумський державний університет

Успішне ведення бізнесу сьогодні неможливе без використання необмежених інформаційних ресурсів віртуального простору.

Інтернет незамінний для маркетингової розвідки, збору та аналізу інформації щодо положення на ринку, коли компанія приймає рішення про вихід у Мережу для роботи, або на порозі здійснення нових маркетингових стратегій розвитку.

Він зазвичай дозволяє швидко «націлитись», тобто зорієнтуватися у ситуації в цілому, намітити об'єкти, які утримують потрібну інформацію, а також джерела, котрі дозволяють цю інформацію отримати.

Окрім того, Інтернет є зручним для отримання довідкової інформації, а також іноді дозволяє відстежити динаміку фактів або думок щодо певних питань, здійснити віддалене, безконтактне та непомітне для об'єкту спостереження за ним або пошук його слідів на іншому кінці земної кулі [1].

За способом одержання інформації, як і в традиційному маркетингу, виокремлюють вторинні та первинні дослідження.

Об'єм важливої вторинної маркетингової інформації, доступної на Web-сайті можна згрупувати за такими напрямками:

- інформація з країн (Книга світових фактів СІА, Бібліотека країн, Міжнародний валютний фонд, Всесвітній банк тощо);
- галузеві ресурси;
- статистика й аналіз торгівлі (Всесвітня торгова організація, Біржова торгівля, інформація з митних тарифів, бар'єрів та нетарифних стандартів тощо);
- інформація про компанії (Галерея щорічних звітів про стратегічних партнерів, путівник з досліджень компаній);
- міжнародний маркетинг (Міжнародні ресурси бізнесу, Глобальна маркетингова інформаційна система експорту, Євро-монітор і т. д.);
- маркетинг фірми.

Одним з видів проведення маркетингових досліджень у електронній економіці є маркетингові дослідження користувачів Інтернет – поточних або потенційних споживачів.

Серед методів проведення таких досліджень можна виділити:

1. *Анкетування відвідувачів Web-сервера.*

Якщо Web-сервер підприємства добре відвідується, відвідувачам сервера можна запропонувати заповнити розміщену на ньому анкету. Оскільки заповнення анкети вимагає хоча б деяких зусиль, необхідна

достатня мотивація для переконання відвідувача сервера витратити кілька хвилин на її заповнення.

Анкетування в Інтернет можна також проводити, якщо власний Web-сервер ще не є часто відвідуваним, або він просто не існує.

2. *Опитування з поліпшеним показником повернення.*

Цей вид опитування може застосовуватися на серверах, де заповнення анкет є обов'язковим (наприклад, при реєстрації користувачів для доступу до платних послуг). При цьому небажано велика кількість додаткових питань, однак при обмеженні одним-двома пунктами цей спосіб досить ефективний через високий відсоток повернення анкет. Також можна використати вторинну інформацію, накопичену в базах даних таких серверів.

3. *Проведення опитувань у телеконференціях.*

Для проведення опитувань із використанням телеконференції необхідно проробити наступні кроки: знайти телеконференції з аудиторією; якийсь час стежити за дискусіями в цих телеконференціях; взяти активну участь в обговореннях; помістити в телеконференції питання, на які необхідно одержати відповіді.

Для підвищення інтересу користувачів до заповнення анкет в Інтернет повною мірою застосовуються традиційні засоби, такі як преміювання або оплата.

Ще одним видом маркетингових досліджень є дослідження, що проведено підприємством при наявності в них власного Web-сервера для оцінки ефективності його функціонування й для знаходження шляхів його розвитку та удосконалювання.

Застосовувані в цьому випадку методи можна розділити на пряме опитування відвідувачів сервера з використанням анкетування, проведення опитувань і методами, що використовують дані, які отримують з log-файлів сервера, із запитів користувачів, по їхньому поведженню, образу навігації по Web-серверу або на основі використання файлів "cookie", тобто статистики відвідувань Web-серверу.

Можливості аналізу статистики відвідувань сервера є одним з ефективних інструментів маркетингу. На відміну від проведення опитувань, аналіз статистики дозволяє зібрати кошовну інформацію, не залучаючи відвідувачів до активних дій.

1. Литовченко Пошук інформації у віртуальній економіці [Текст] // Литовченко [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.men.dt-kt.net/books/book-10/chapter-441/

2. Стрій Л.О. Маркетингові дослідження у електронній економіці/ Л.О.Стрій, І.О.Мельниченко, І.Ф.Куля/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com/8_NMIW_2008/Economics/28274.doc.htm.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ НА РОЗМІЩЕННЯ ВІДХОДІВ

Омельяненко Т.Л.

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
НАН України», м. Київ

На сучасному етапі екологічний податок за розміщення відходів залишається основним інструментом організаційно-економічного механізму поводження з відходами. Методологічно він покликаний забезпечити переведення екстернальних витрат суб'єктів господарської діяльності через негативні впливи до інтернальних, однак на практиці відповідне "переведення" відбувається не в повній мірі.

Причиною цьому є низка пов'язаних з екологічним податком за розміщення відходів суперечностей методологічного і змістовного характеру, які досі залишаються невирішеними. Основні з них стосуються:

- співвідношення між платою за відходи різних класів небезпеки;
- критеріїв встановлення абсолютного розміру нормативів плати;
- регулюючих функцій лімітів на утворення та розміщення відходів.

Відтак, на сучасному етапі актуалізувалася потреба у їх перегляді.

Центральним питанням, що до цього часу не знаходить свого вирішення є використання некоректних застарілих методологічних підходів до встановлення розміру нормативів плати за розміщення відходів. Платежі за відходи і досі кваліфікуються як платежі за власне забруднення та встановлюються відповідно до показників токсичності компонентів відходів – по аналогії з викидами в атмосферне повітря та у водне середовище.

Внаслідок встановлення нормативів плати відповідно до показників токсичності відходів, створюється значний і невиправданий розрив у величині нормативів плати за відходи різних класів небезпеки. Розглядаючи ставки плати для відходів різних класів небезпеки, які встановлені Податковим Кодексом України бачимо, що співвідношення між відходами I : II : III : IV класів небезпеки становить 1 : 0,04 : 0,009 : (0,004 -0,0004). Тобто I і III класи різняться за ставками більш ніж у 100 раз, а I і IV класи у 250-2500 раз. Цьому в міжнародній практиці немає аналогій, навіть у Російській Федерації.

Якщо узагальнити закордонний досвід [1] , то розміри ставок плати за розміщення відходів в Україні за ступенем небезпечності мали б співвідноситись орієнтовно як I : II : III : IV = 1 : 0,3 : 0,1 : (0,03 – 0,003).

Перегляд діючих ставок екологічного податку за розміщення відходів в Україні відповідно до закордонної практики дозволив би забезпечити помітне збільшення загального обсягу надходжень коштів до Фонду охорони навколишнього природного середовища (ФОНПС) [2].

Окремої уваги вимагає питання абсолютного розміру плати. Ставки податку за розміщення відходів повинні враховувати та відображати у собі ступінь потенційної небезпеки відходів, можливі ризики для довкілля, пов'язані з їх розміщенням. Такі ставки покликані забезпечити зниження ризиків, що виникають внаслідок відсутності належної інфраструктури з утилізації відходів, включати інвестиційну складову. Платежі за розміщення відходів повинні забезпечувати достатній для розбудови інфраструктури поведження з відходами рівень мобілізації фінансових ресурсів у ФОНПС.

В Україні, основні розробки у цьому напрямі належать науковцями Ради по Вивченню Продуктивних Сил України [3]. Ще у 2006 році були здійснені наукові обґрунтування щодо розміру плати за розміщення відходів, які базувалися на трьох методичних підходах [3]:

- на оцінці ризику, пов'язаного з об'єктами зберігання відходів і, відповідно, ймовірної шкоди від них;
- на оцінці вартості створення інфраструктури поведження з небезпечними відходами;
- на узагальненні досвіду (доволі обмеженого) екологічного страхування у сфері поведження з відходами.

Виконані натої час розрахунки засвідчили, що чинні на розміри плати за розміщення відходів в Україні були значно заниженими.

Оцінюючи можливість застосування того чи іншого методичного підходу на сучасному етапі, ми вважаємо, що в якості найбільш достовірного методичного підходу слід розглядати застосування інвестиційного критерію, що базується на вартості створення інфраструктурних об'єктів. Оновлення розрахунків за цим критерієм на цей час значно актуалізувалось. Діючі нормативи мають підлягати переоцінці з точки зору їх здатності забезпечити необхідну акумуляцію коштів до ФОНПС.

Базовим гіпотетичним припущенням при цьому є те, що у ФОНПС мають бути акумульовані за певний проміжок часу такі обсяги фінансових ресурсів, за рахунок яких держава буде здатна профінансувати будівництво комплексних екологобезпечних полігонів із поведження з відходами I-III класів небезпеки визначеної потужності. При цьому під полігоном розуміємо технологічний комплекс, що включає в себе необхідне обладнання для здійснення операцій з оброблення, знешкодження, знищення тощо. А будівництво таких полігонів розглядаємо як базову передумову зменшення ризиків для довкілля.

Виконані за відповідних передумов розрахунки формують значний потенціал зростання ставок екологічного податку. При чому її абсолютна величина наближається до рівня, що склався, зокрема у Польщі та деяких інших країнах ЄС. Характерно також, що зростання стосується передусім відходів III-IV класів небезпеки.

Запровадження нових ставок податку значною мірою збільшить податкове навантаження на суб'єкти господарської діяльності. Це може викликати ризики несплати ними екологічного податку, заборгованості та приховування інформації щодо відходів. Відтак, з метою його зменшення, а також стимулювання до оновлення основних природоохоронних фондів підприємств, необхідним є одночасне запровадження податкових пільг, прискореної амортизації.

В рамках концептуальних підходів обов'язково має залишитись процедура щорічного перегляду ставок податку відповідно до індексу інфляції, що дозволить уникнути їх девальвації.

Одним із найбільш впливових інструментів в сфері поводження з відходами в Україні до 2011 року було встановлення підвищеної плати за понадлімітні обсяги розміщення відходів. Саме кратність збільшення плати на той час і посилювала функцію лімітів. Починаючи з 2011 року плата за понадлімітні обсяги розміщення відходів виявилася скасованою. Відповідно до діючого законодавства отримання лімітів залишається обов'язковим, проте вплив цього інструменту через відсутність "підтримуючих" економічних важелів нівелюється.

Відтак, необхідно відновити роль лімітів на утворення та розміщення відходів шляхом повернення плати за понадлімітні обсяги розміщення відходів у десятикратному розмірі від базових ставок податку. Це можливо також шляхом доповнення Кодексу про адміністративні правопорушення України статтею 82-8. щодо накладання штрафу за понадлімітне утворення та розміщення відходів за кожний випадок, враховуючи клас небезпеки відходів. У цьому контексті оптимальною була б прив'язка розмірів штрафів до ставок податку, оскільки, останні переглядаються щорічно відповідно до індексу інфляції.

Варто далі зазначити, що одночасно із реформуванням екологічного податку за розміщення відходів має бути усунуто і невідповідності, які виникли на даному етапі, внаслідок неоднозначного трактування терміну "розміщення відходів". Це створює правові колізії, що можуть призвести до негативних наслідків у найближчому майбутньому. Мається на увазі, що плата повинна здійснюватись лише за ті їх обсяги, що остаточно розміщуються у спеціально відведених місцях та не підлягають в подальшому утилізації або знешкодженню. Інакше зникає стимул, який ставить суб'єкт господарської діяльності перед вибором щодо утилізації або остаточного розміщення чи видалення відходів. До того ж при збільшенні розміру ставок податку цей стимул відіграватиме вагомий мотиваційну роль.

1. Instruments used for environmental policy and natural resources management [Електронний ресурс] : OECD/EEA database. – Режим доступу до ресурсу: <http://www2.oecd.org/ecoinst/queries/index.htm>
2. Омеляненко Т.Л. Сценарії розвитку системи фінансового забезпечення сфери поводження з

відходами/Економіка природокористування і охорони довкілля (збірник наукових праць). – К: ДУ ІЕПСР НАН України, 2011. – С.155-163

3. Міщенко В.С. Організаційно-економічний механізм поводження з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення: Монографія / В. С. Міщенко, Г. П. Виговська. – К. : Наукова думка, 2009. – 294 с.

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ

к.є.н., доц. **Павленко О.О., Алібекова Ю.Т.**
Сумський державний університет

На сьогоднішній день інтенсивний розвиток науково-технічного прогресу відбувається без урахування екологічних законів, з нехтуванням принципів екологозбалансованого природокористування. Саме на регіональному рівні виникають істотні суперечності між соціо-економічним розвитком, та станом навколишнього природного середовища. Тому в контексті вирішення завдань переходу до збалансованого розвитку для України актуальним є оцінка соціо-еколого-економічного розвитку насамперед на регіональному рівні, яку нами передбачається можливим здійснити на основі розрахунку індексу соціо-еколого-економічної збалансованості.

Питання динаміки соціо-економічного розвитку та раціонального природокористування досить широко відображені в наукових працях таких учених як Балацький О.Ф., Данилишин Б.М., Далішній М. І., Семенов Ф.В, Жулавський А.Ю., Воронін О.О., Гришкевич А.В, Беседін В.І, Мельник Л.Г., Чупіс А.В., Боронос В.Н., М.М. Нагорська, К.С. Саміга., С. Струмліна, Т. Хачатуров, А. Ноткіна, В. Новожилова, В. Немченнова, А. Аганбегяна, Л. Абалкіна, А. Корнус.

Спробу здійснити оцінку збалансованості соціо-еколого-економічного розвитку було зроблено А. Корнусом [1]. Проте на нашу думку його підхід викликає питання щодо можливості його використання для економічної оцінки потенціалу території. Таким чином ми пропонуємо такий підхід, який би з економічної, екологічної та соціальної точок зору надавав би об'єктивну оцінку соціо-еколого-економічного розвитку території на підставі розрахунку індексу соціо-еколого-економічного розвитку (I_{iim}), формула розрахунку якого приведено нижче.

$$I_{iim} = \sqrt[3]{Ie * Ic * Iek} \quad (1)$$

де I_{iim} – індекс соціо-еколого-економічного розвитку;

Ie – індекс економічного розвитку;

Ic – індекс соціального розвитку;

Iek – індекс екологічного розвитку.

Індекс економічного розвитку отримано шляхом адаптації методики визначення узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва [2] до застосування на регіональному рівні.

Індекс соціального розвитку нами запропоновано визначати на підставі наступних показників: попит та пропозиція робочої сили на ринку праці; навантаження на одне вільне робоче місце; заробітна плата на рівні території, що досліджується.

Індекс екологічного розвитку ми визначаємо на основі наступних показників: приведена маса викидів в атмосферу забруднюючих речовин; приведена маса викидів в водні об'єкти забруднюючих речовин; загальна чисельність населення.

На підставі отриманих індексів соціального, економічного та екологічного розвитку рівень збалансованості розвитку території нами запропоновано відобразити у вигляді піраміди індексів соціо-еколого-економічного розвитку, в ідеалі яка має мати вигляд, що наведено на рис. 1.

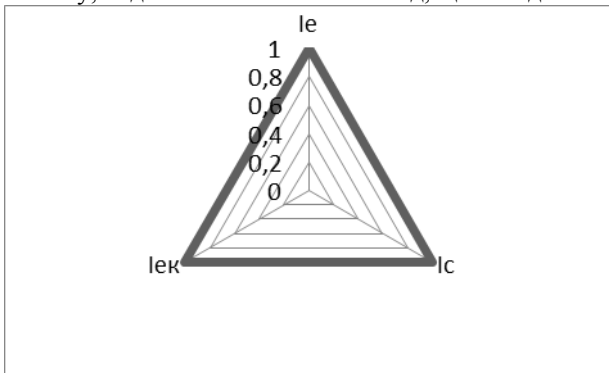

Рисунок 1 – Піраміда індексів соціо-еколого-економічного розвитку території

Даний підхід надасть змогу визначити рейтинг території по критерію збалансованості її розвитку, оцінити рівень соціо-еколого-економічної рівноваги та спрогнозувати майбутній вигляд піраміди індексів соціо-еколого-економічного розвитку.

1. Корнус А. Історія української географії. Збалансованість еколого-соціально-економічного розвитку північно-східного регіону України. 2008, №17. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/iug/2008_17/natur17-2.pdf
2. Воронін О.О. Методика визначення узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва. «Економіст» № 4, 2007, с. 57-62.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я НА РІВНІ АДМІНІСТРАТИВНОГО РАЙОНУ, ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Пак С.Я.

Національна академія державного управління при
Президентові України

Ефективність державного управління охороною здоров'я та її структурною перебудовою в Україні не відповідає суспільним потребам через недосконалість чинної моделі організації та управління. Для того, щоб визначити напрями перетворень, слід обґрунтувати чітку структуру бажаної майбутньої моделі охорони здоров'я відповідно до потреб окремих суспільних груп, а також зміст необхідних трансформацій.

Управління охороною здоров'я на рівні адміністративного району традиційно здійснює головний лікар центральної районної лікарні (ЦРЛ), який, в основному, зосереджується на керівництві закладом, вирішуючи нагальні питання лікувального процесу та проблеми господарського характеру, що є однією з основних причин кризового стану громадського здоров'я адміністративних територій в Україні. Через відсутність адекватного управління охороною здоров'я страждає надання первинної медичної допомоги на рівні сільських та селищних територіальних громад. Наслідком такого стану є незадовільні демографічні показники, вищий рівень захворюваності і смертності сільського населення у порівнянні з міським, проблеми кадрового забезпечення та оснащення медичних закладів, а усі ці чинники породжують соціально-економічні проблеми регіонів України [4].

Запропонована схема структурно-функціональної моделі державного управління охороною здоров'я на рівні адміністративного району в Україні у якій пропонується встановлення горизонтальної взаємодії, зв'язків та відносин між органом місцевого самоврядування, державної виконавчої влади та лікувально-профілактичними закладами [1].

Районні і районні в містах ради, здійснюючи свої повноваження в галузі охорони здоров'я згідно із статтею 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», повинні делегувати повноваження відповідним державним адміністраціям з оперативного управління майном районних лікувально-профілактичних закладів, а також призначення їх керівників. Значно покращить організацію охорони здоров'я на даному рівні виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2007 р. № 996 „Про затвердження рекомендаційних переліків управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій“, якою передбачено організацію відділу охорони здоров'я райдержадміністрацій

(ВОЗ РДА).

Реорганізації потребують районні заклади охорони здоров'я. На відділ охорони здоров'я РДА повинні бути покладені завдання стратегічного замовника послуг з охорони здоров'я в інтересах територіальних громад. У цій ситуації ЦРЛ необхідно реорганізувати у автономне неприбуткове комунальне підприємство. Головні лікарі та їх заступники мають призначатися на конкурсній основі.

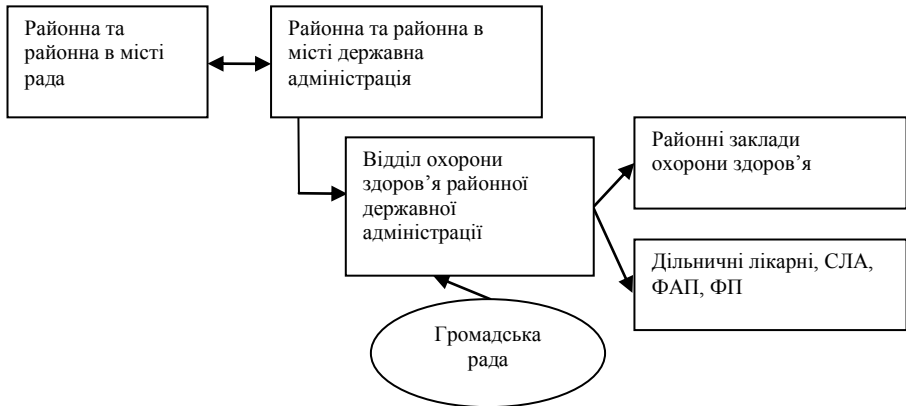

Рис.1 – Схема структурно-функціональної моделі державного управління охороною здоров'я на рівні адміністративного району в Україні (проект С. Пака, 2010)

Іншою ланкою надання медичної допомоги на території району є сільські лікарні, сільські лікарські амбулаторії, фельдшерсько-акушерські пункти, фельдшерські пункти, управління діяльністю яких також здійснюватиме ВОЗ РДА. З місцевими радами сіл і селищ лікувальні установи залишаються у відносинах функціональної взаємодії і разом з ВОЗ РДА інформуватимуть їх про демографічний стан, стан громадського здоров'я, екологічні, виробничі та інші чинники, вноситимуть пропозиції до рішень щодо політики з охорони суспільного здоров'я, поліпшення надання медичної допомоги.

Логічною ланкою взаємодії між органами влади та лікувально-профілактичними закладами мають бути договірні відносини. Стороною-платником (замовником, покупцем) такого соціального блага як медичні послуги, що діє в інтересах громади, на сьогоднішньому етапі повинні бути районні державні адміністрації в особі відділу охорони здоров'я, а стороною-виконавцем — автономні постачальники медичних послуг, тобто медичні установи різних форм власності, або фізичні особи. Саме договірні відносини, що базуються на принципах конкуренції, є інструментом, який здатний ефективно вплинути на поведінку замовників і постачальників

медичних послуг. Важливою ланкою в управлінні охороною громадського здоров'я на районному рівні можуть стати громадські ради, що дасть можливість залучити до процесів у вирішенні місцевих проблем галузі широке коло громадськості відповідної території, включаючи політичні партії, громадські та громадські лікарські організації.

Висновки: Отже, шляхами до вирішення проблемних питань в державному управлінні охороною здоров'я на рівні адміністративного району що значно покращить соціально-економічний стан регіонів в Україні є: 1) розмежування суміжної компетенції між районною радою та районною державною адміністрацією шляхом делегування повноважень з управління охороною громадського здоров'я; 2) управління та фінансування закладів охорони здоров'я з районного бюджету відділом охорони здоров'я РДА; 3) реорганізація районних лікарень у неприбуткові комунальні підприємства адміністративно підпорядкованих відділу охорони здоров'я РДА.

Саме районні державні адміністрації, як розпорядники коштів державних та місцевих бюджетів, повинні бути переконані в необхідності втілення у практику запропонованих трансформацій, а політична підтримка органів місцевого самоврядування в особі районних рад є запорукою успіхів усіх цих реформ.

1. Пак С., Солоненко І. Розвиток організаційно-правових засад державного управління охороною громадського здоров'я на регіональному та місцевому рівнях в Україні / Степан Пак, Іван Солоненко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2011. – № 1. – С. 243-256.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 170.
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20 / 21. – С. 190.
4. Солоненко І. М. Управління організаційними змінами у сфері охорони здоров'я: монографія / І М Солоненко, І. В. Рожкова. – К.: Фенікс, 2008. – 276 с.

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Парій І.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

Без електроенергії неможлива життєдіяльність суспільства, належна організація промисловості. Електроенергія є “артерією” вітчизняної економіки. Разом з тим, процес виробництва електроенергії є складним, і в технології виробництва наявні побічні ефекти у вигляді викидів шкідливих речовин, які негативно впливають на навколишнє середовище.

Основними виробниками електроенергії є енергогенеруючі підприємства (АЕС, ТЕС, ГАЕС, ГЕС), які мають вагомий вплив на екологічну ситуацію місцевості, регіону і країни в цілому. Зокрема, найбільші екологічні наслідки на довкілля Львівської і Вінницької областей дають Добротвірська і Ладизинська ТЕС (таб.1).

За даними Міністерства охорони навколишнього природного середовища [2] в рейтингу екологічно – небезпечних об’єктів ТЕС займають перше місце по Україні після металургійних комбінатів. Причинами такого стану речей є те, що енергогенеруючі підприємства мають негативний вплив на атмосферне повітря (спалювання палива різних видів), зашарашення значних площ шлаковими відходами, забруднення річкових вод, а також ряд проблем, які мають вплив на екологічну складову розвитку:

- велика зольність вугілля;
- велика енергоємність виробництва енергії;
- неповне завантаження виробничих потужностей;
- значні витрати на екологічні платежі;
- сезонність споживання електроенергії (літо – найвищий рівень споживання);
- відсутність державних програм модернізації енергогенеруючих підприємств.

Розв’язання проблем енергогенеруючих підприємств в екологічній сфері потребує таких заходів:

- розробка та впровадження маловитратних і ефективних очисних систем для ТЕС;

Таблиця 1 – Динаміка забруднення навколишнього середовища Добротвірською і Ладизинською ТЕС ПАТ «Західенерго» за 2005 – 2010 рр.

Назва забруднюючої речовини	Значення показника забруднення по роках		
	2008	2009	2010
Добротвірська ТЕС ПАТ «Західенерго»			
Речовини у вигляді сусп. тв. частинок	13390,8	9894,9	7680,8
Діоксид азоту	3284,2	2920,5	2384,1
Вуглецю оксид	-	-	141,6
Сірки діоксид	42315,8	35137,3	28995,7
Інші	-	59,2	49,1
Всього, т/ рік	59062,3	48012,09	39251,6
Ладизинська ТЕС ПАТ «Західенерго»			
Діоксид сірки	92033,4	78578,14	62548,5
Окис вуглецю	524,5	485,382	487,5
Тверді речовини	7627,9	6316,885	5558,1
Діоксид азоту	4637,5	5895,821	5882,9
Інші	-	-	-
Всього, т/ рік	104947,1	91402,0	74605,280

Джерело: розроблено на основі даних [1].

- проведення експертиз на відповідність палива проектним вимогам;
- оновлення пилоочисних установок;
- перехід на базові режими роботи енергетичного обладнання.

Енергогенеруючим підприємствам доцільно реалізувати наступні заходи задля зменшення екологічних наслідків на навколишнє середовище:

- зменшення площ по зберіганню відходів (шлак, зола);
- зменшення забруднення річкових вод;
- своєчасна і регулярна виплата екологічних платежів;
- стимулювання серед населення ощадності електроенергії і реалізація концепції демаркетингу;

➤ зменшення використання невідновлювальних природних ресурсів через впровадження нових ощадних технологій.

Найбільшою проблемою на шляху до розвитку енергогенеруючих підприємств є зношеність основних виробничих фондів, через що спостерігаються значні екологічні наслідки.

1. Екологічний паспорт Львівської та Вінницької областей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: www.ekology.lviv.ua.

2. Дані департаменту екологічної безпеки Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: www.nerc.gov.ua.

КОНЦЕССИОННОЕ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЕ В РОССИИ В ИСТОРИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ

Перепелица А.С.

ООО «Межрегиональный центр экологического аудита и консалтинга»,
г. Москва, Россия

В целях создания условий для повышения уровня жизни населения на основе устойчивого развития российской экономики в «Основных направлениях деятельности Правительства Российской Федерации на период до 2012 года», утвержденных Распоряжением Правительства РФ от 17 ноября 2008 г. N1663-р предусмотрен комплекс мер по развитию минерально-сырьевой базы и повышение эффективности использования ресурсов, а также по формированию благоприятной среды для предпринимательской деятельности [2]. В этой ситуации государство призвано обеспечить формирование комфортных условий для ведения бизнеса, содействовать развитию конкуренции, обеспечивать защиту прав собственности и контрактных обязательств.

В этих условиях в целях привлечения инвестиций для реализации проектов и программ в сфере природопользования, на наш взгляд, целесообразно изучать и анализировать уже имеющийся в России и за рубежом опыт

концессионного недропользования. Рассмотрим этот вопрос на примере Приморского края. Свинцово-цинковые месторождения известны в Приморье с давних пор. Еще в древние времена тазы, населявшие Приморье до прихода китайцев и русских, вели разработки тетюхинских руд. Позже рудники по р. Тетюхе стали использоваться китайскими и русскими поселенцами. В 1897 г. экспедиция, снаряженная владивостокским коммерсантом Ю.И. Бринером, «застолбила» серебряно-свинцовое месторождение. С этого времени проводились геологоразведочные, подготовительные работы. В 1907 г. началась разработка месторождения Верхнего и вывозка руды для продажи за границу. В 1909 г. было создано Акционерное горнопромышленное общество; было построено здание обогатительной фабрики производительностью 8 т руды в час. Вплоть до 1916 г. интенсивно разрабатывались открытым способом цинкосодержащие галмейные руды, сосредоточенные на верхних горизонтах месторождения. Добыча сульфидных руд юбла начата в 1909 г.

В условиях новой экономической политики страны (НЭП) в 1923 г. Советское правительство объявило о сдаче в концессию Дальнегорских рудников. Было получено свыше 30 заявлений от предпринимателей разных стран. 8 июля 1924 г. был подписан договор с английской горнопромышленной корпорацией сроком на 36 лет с правом выкупа через 25 лет. Через два с половиной года после приема предприятия она должна была приступить к постройке свинцово-плавильного завода, а также предприятия по производству серной кислоты. Мощность свинцового завода определялась в 3000 т свинца и 6 т серебра в год. В 1926 г. было заключено дополнительное соглашение о строительстве на сумму 1,5 млн. руб. Свинцово-плавильный завод был построен и введен в эксплуатацию осенью 1930 г. На заводе действовала горновая плавка.

Одновременно с эксплуатацией Верхнего месторождения концессионеры вели разведочные работы на месторождении Нижний рудник. Следует отметить, что в период концессии велась выборочная отработка свинцово-цинковых руд, в результате чего в недрах было потеряно свыше 0,5 млн. тонн богатой свинцово-цинковой руды. Концессионеры не всегда соблюдали условия договора, особенно в части обеспечения бытовых условий для работающих и соблюдения требований техники безопасности. Несмотря на привлечение значительных инвестиций, организацию зарубежными фирмами эффективной деятельности по добыче и переработке свинцовых руд правительство приняло решение о расторжении договора с фирмой и организации советского предприятия – Государственного полиметаллического комбината. 3 января 1932 г. был подписан акт о передаче рудников. По-сути произошла национализация данной компании с прекращением условий концессионного недропользования. Предприятие вошло в систему управления полиметаллических комбинатов Цветметзолота на правах отдельного полиметаллического свинцово-серебряного рудника. Несколько позже он был переименован в Сихотэ-Алинский

государственный полиметаллический комбинат «Сихали» и перешел в ведение Главцветмета, а затем в систему Главного управления свинцово-цинковой промышленности Народного Комиссариата цветной металлургии СССР. К моменту ликвидации концессии сырьевая база комбината состояла из одного месторождения – Верхнего.

В настоящее время предприятие выпускает свинцовые и цинковые концентраты для металлургических заводов стран Азиатско-Тихоокеанского региона.

1. Куракин С.А., Заньков А.П. Геологическая служба Приморья. – Владивосток: Дальнаука, 2000. – 159 с.
2. «Основные направления деятельности Правительства Российской Федерации на период до 2012 года», утверждены распоряжением Правительства РФ от 17 ноября 2008 г. N 1663-р// www.kremlin.ru.
3. http://www.fegi.ru/PRIMORYE/GEOGR/hist_dal.htm

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Петровська С.А.

Сумський державний університет

В умовах інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків посилюється роль і зростає важливість пошуку оптимальних напрямів розвитку соціально-економічних систем. Глобалізація має не тільки позитивні соціо-економічні ефекти, а й продукує нові екологічні виклики й протиріччя у системі відносин «економіка – довкілля – суспільство». Темпи економічного зростання і, як наслідок, значна деградація навколишнього середовища, сьогодні становлять суттєву загрозу існуванню людини як біологічного виду. Саме тому питання охорони навколишнього середовища стали розглядатися на міжнародному рівні, активізувалися пошуки нової парадигми розвитку – не економічної, не соціально-економічної або еколого-економічної, а соціо-еколого-економічної. Ця парадигма дістала назву «сталий розвиток». У 1992 р. на конференції в Ріо-де-Жанейро представники 179 держав прийняли програму всесвітнього співробітництва в інтересах сталого розвитку «Порядок денний на 21 століття».

Об'єктом сталого розвитку є соціо-еколого-економічна система, що складається із трьох підсистем: природа, суспільство та економіка, які тісно взаємопов'язані між собою. Кожна із трьох підсистем виконує свої функції. Суспільство формує цілі розвитку економічної підсистеми і є споживачем її продукції. Економіка для досягнення економічних цілей залучає ресурси природної підсистеми, розміщуючи в ній відходи виробництва і споживання. Природне середовище під екодеструктивним впливом відходів соціальної й

економічної підсистем змінює свої властивості, як середовища існування людини та впливає на суспільство. Коло замкнулося, що і призвело до появи парадигми сталого розвитку як результату усвідомлення людством реальних загроз його існуванню.

Сьогодні екологічна ситуація є досить складною. На даний момент щорічні економічні збитки національного господарства від неефективного природокористування та забруднення довкілля становлять близько 15-20% валового національного доходу.

Вихід із ситуації, що склалася, потрібно шукати у створенні умов, сприятливих для залучення інвестиційних ресурсів, та екологічному оновленні виробництва. Оскільки активна інвестиційна діяльність сприяє подоланню наслідків економічної та екологічної криз і являє собою один з найважливіших чинників економічного зростання країни. А ефективність інвестиційної діяльності значною мірою визначається рівнем інвестиційної привабливості регіонів.

Інвестиційну привабливість регіону потрібно розглядати як систему із п'яти складових: інвестиційного потенціалу регіону, інвестиційного клімату регіону, інвестиційної активності в регіоні, інвестиційних ризиків регіону та екологічного стану регіону.

Оцінка інвестиційної привабливості регіону є складним завданням, розв'язання якого базується на застосуванні різноманітних підходів.

Аналіз різноманітних методик оцінки інвестиційної привабливості регіонів показав, що більшість існуючих на сьогодні методик не враховують екологічний стан території як окрему складову оцінки. Деякі методики (І.О. Бланка, Д.М. Стеченка, О.М. Асаула) враховують лише окремі екологічні ризики інвестиційної діяльності, до яких автори відносять питому вагу підприємств з шкідливими викидами, що перевищують гранично допустимі норми та середній радіаційний фон у містах.

Купалова Г.І. і Коренева Н.О. виділяють екологічну складову при оцінці інвестиційної привабливості регіонів. До неї автори відносять такі статистичні показники: площа земель лісового фонду в розрахунку на 1 га; кількість випадків аварійних забруднень довкілля та надзвичайних екологічних ситуацій; обсяг скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти; обсяг промислових і токсичних відходів у сховищах організованого складування та на території підприємств; викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря в розрахунку на 1 км².

Андел І.В. при оцінці інвестиційної привабливості пропонує визначати екологічний аспект галузей регіону. До екологічних показників автор відносить: нараховані екологічні платежі за забруднення навколишнього природного середовища підприємствами; витрати на охорону навколишнього природного середовища; вартість квот на емісію шкідливих речовин; викиди

шкідливих речовин у атмосферне повітря та загальний обсяг витрат на впровадження природоохоронних заходів.

Але на нашу думку, цього недостатньо. Відповідно до концепції сталого розвитку, при провадженні інвестиційної діяльності як інвестори, так і господарюючі суб'єкти повинні орієнтуватися не тільки на досягнення високих економічних показників, але й враховувати вплив інвестиційного проекту, який реалізується, на довкілля, що є одним із найважливіших факторів ухвалення господарських рішень. У зв'язку з цим важливого значення набуває урахування та комплексна оцінка екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. При цьому особлива увага повинна приділятися виявленню екологічних проблем на початкових стадіях розгляду інвестиційного проекту, включення у програми (проекти) заходів, націлених на поліпшення якості навколишнього середовища, запобігання, зменшення та/або компенсацію економічного збитку від екодеструктивної діяльності та екологічних ризиків.

ПРОБЛЕМЫ УКРЕПЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ВЛИЯНИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

Питайкина И.А.

ФГБОУ ВПО «Пензенский государственный университет»,
г. Пенза, Россия

Ускорение процессов глобализации в настоящее время приводит ко все большему возрастанию общего уровня нестабильности в мире, что связано, в первую очередь, с усилением диспропорций в социально-экономическом развитии между странами и скоростью распространения «очагов поражения» в виде мирового финансово-экономического кризиса начала XXI века. Данный кризис вскрыл «нарывы» современного капиталистического общества, выдвинул на передний план противоречия, связанные с усилением угроз реализации возможности многих людей долгосрочного удовлетворения своих потребностей, в том числе в межпоколенном плане. В этой связи поиск путей наиболее благоприятного выхода из сложившейся ситуации актуализирует внимание ученых-экономистов, политологов, социологов к проблеме взаимосвязи социальной стабильности и устойчивого развития как отдельного государства, так и мирового сообщества в целом. Одним из способов решения подобных проблем может стать путь разумного самоограничения всех хозяйствующих субъектов на принципах добропорядочности, согласованности действий в рамках глобального сообщества.

Современная социально-экономическая ситуация во многих странах, представляющая собой новый этап неоллиберальной глобализации, сопровождается игнорированием многих цивилизационных императивов. В этой связи перспективы достижения социальной стабильности в отдельном государстве в данных условиях могут быть достигнуты посредством прохождения нескольких этапов. На первом – определяются взаимосвязи основных интересов личности, общества и государства, на втором – данная совокупность интересов коррелируется с национальными интересами государства во внешнем глобальном пространстве во всех основных сферах жизнедеятельности общества (экономической, политической, социальной, информационной, культурной, духовной и иных сферах). На третьем уровне происходит взаимоувязывание интересов отдельных государств в мировом сообществе.

Реализация данного подхода сопряжена с целым рядом проблем. Во-первых, современное государство представляет собой сложноорганизованную систему, поэтому ее жизнеспособность обеспечивается уровнем адаптации ее структуры и функций к внешнему глобальному пространству. Во-вторых, под воздействием глобальных угроз, в том числе уровнем обеспеченности ресурсами, с каждым годом обостряется озабоченность определенных государств проблемами выживания их как формы организации человеческого общества на определенной территории и адаптации как подсистемы, встроенной в сложившийся миропорядок. Согласно мнения известного аналитика Майкла Клэра (Michael Klare), автора книги «Войны за Ресурсы» (Resource Wars), в XXI веке мир вступил в новую эпоху войн за ресурсы, и год от года эти войны будут становиться все более частыми и ожесточенными [1]. Причиной этому является усиление противоречия между ростом потребностей человечества и сокращением общемировых запасов природных ископаемых. Таким образом, социальная стабильность государства выступает как одна из форм его устойчивого состояния, как социально-экономической системы, позволяющая эффективно функционировать и развиваться в условиях усложнения внешних и внутренних воздействий, когда способом сохранения своей структуры и основных качественных параметров выступает степень адаптированности его (государства) как системы. А механизмами обеспечения социальной стабильности являются экономические, социальные, политические институты государства и гражданского общества.

Применительно к трансформации международных экономических отношений в условиях влияния глобального экономического кризиса речь также идет о проблеме сохранения национально-государственной самоидентичности. Можно согласиться с мнением М. Хардта и А. Негри, представителями неомарксизма, что процесс глобализации выступает как закономерный этап развития капитализма, представляющий собой переход от

империализма к политически единому миру и глобальному рынку [2]. С точки зрения эволюционного подхода, процесс постоянных качественных изменений традиционных концепций государственности происходит очень медленно. Однако политическая составляющая экономической борьбы за ресурсы крайне ускоряет данные процессы в последнее время. Примером могут служить волнения в Северной Африке и Ближнем Востоке. Суверенность, как один из основных признаков государства, на сегодняшний день не только территориально обозначенный барьер, а скорее источник и ресурс отстаивания прав и привилегий в рамках политической борьбы за власть и расшатывание социальной стабильности в обществе. Проблема сохранения европейской интеграции также находится в последнее время в центре внимания экономистов и политиков. Однако это вовсе не означает, что от подобных международных союзов следует отказываться. Напротив, большинство стран сейчас находятся в состоянии так называемой диффузной идентичности – состояния, когда государство еще не сделало ответственного выбора дальнейшего способа существования, не пришло к пониманию вектора своего развития в рамках мирового тренда.

1. Michael T. Klare. Resource Wars: The New Landscape of Global Conflict. Henry Holt and Company/ LLC, 2002.
2. Хардт М., Негри А. Империя ; [пер. с англ., под ред. Г.К. Каменской, М.С. Фетисова]. – М.: Практик, 2004. 440 с.

ЕВОЛЮЦІЯ СКЛАДУ ТА РОЛІ РЕСУРСНИХ ПОТОКІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

к.е.н., доц. **Попова О.Ю., Бслоусова К.О.**
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Зростання суспільних потреб стимулює виробників до розширення кола та кількості залучених до господарських процесів ресурсів. Проблемам ресурсного забезпечення господарської діяльності присвячено ряд наукових праць провідних вчених-економістів. На особливу увагу заслуговують роботи Р. Констанци, Г. Дайле, Р. Айреса, Дж. Стигліца та інших. Погляди сучасних науковців мають розбіжності у трактуванні сутності, складу ресурсів та їх місця в системі господарювання. Тому метою даної роботи є уточнення місця та ролі ресурсних потоків в забезпеченні економічного зростання.

У широкому розумінні ресурси підприємства представлені як всі цінності, що можуть бути використані (або використовуються) для виробництва благ, які спрямовуються на задоволення конкретної потреби. На первинну важливість ресурсів та їх руху у вигляді первинного накопичення

капіталу, як базису для зростання, зазначено у працях засновників меркантилізму (Т.Ман), вчення фізіократів (Ф.Ксене), класичної економічної теорії (А. Сміт). Загальне представлення руху ресурсів за даними теоріями здійснювалось через товарні та грошові потоки з метою накопичення та забезпечення зростання вартості. На початку ХХ століття загострення невідповідностей між використанням виробничих можливостей суб'єктів господарювання та відставанням платоспроможного попиту обумовило появу значного кола досліджень у сфері ресурсних можливостей виробництва благ. Результатом цього стало включення до складу ресурсів не лише матеріальних благ, а й ряду неуречевлених благ, таких як підприємницька спроможність у марксисті (К. Маркс), інвестицій та збережень у кейнсіанстві (Дж. Кейнс), у неокейнсіанстві – технології виробництва (Е. Домар) та очікувань підприємців (Р. Харрод).

Істотне прискорення розвитку суспільно-економічних відносин обумовило обмежене використання даних моделей руху ресурсних потоків в господарській діяльності. Нез'ясована частка факторів економічного зростання за Р. Солоу при використанні даних моделей склала близько 87%. Р. Солоу назвав цю частку «мірою нашого нецтва», фактори – «залишковим технологічним прогресом». Критику неокласичних моделей використання ресурсів для забезпечення економічного зростання було спрямовано на відсутність включення «реальних» ресурсних потоків, адже взаємозв'язок між попитом, пропозицією та виробництвом благ зведено лише до виміру руху грошових потоків, які узагальнено характеризують сукупність залучених до процесів виробництва ресурсів.

У 70-хх рр. ХХ століття прискорення темпів приросту населення із відповідним розширення потреб, що спричинило надмірне використання елементів природно-ресурсного потенціалу, обумовило інтенсивне дослідження ролі природних ресурсів в забезпеченні економічного зростання. Дж. Форестер у праці «Світова динаміка» побудував ряд прогнозних моделей, згідно до яких подальший розвиток людства неминуче призведе до екологічної катастрофи. Ця робота в значній мірі привернула увагу економістів до першочергового значення природних ресурсів в системі господарювання. На можливий внесок природних ресурсів до економічного зростання та технологічного прогресу зазначено в роботах провідних економістів – представників Римського клубу (Д. Медоуз) та наголошено на істотні обмеження економічному зростанню внаслідок вичерпності та невідновності значного кола природних ресурсів (П. Дасгупта, Дж. Хіл, Р. Солоу, Дж. Стігліц). Критика моделей Медоуза-Форестера, пов'язана із неможливістю їх використання на мезо- та мікрорівнях, обумовила появу наступної моделі економічного зростання Месаровича-Пестеля, яка складає основу концепції органічного зростання. Основною гіпотезою даної моделі є

диференціація територіально-адміністративних утворень за рівнем природно-ресурсного потенціалу, що виправдовує інтенсифікацію видобування природних ресурсів в тих регіонах, де вони представлені у більшій кількості.

Наприкінці ХХ століття, як відклик на посилення значущості людського фактору, з'являються ряд новаційних моделей, зокрема, А. Печчеї (праця «Людські якості»). Прогресивних зрушень теорія розвитку зазнала із роботами П. Ромера, який обґрунтував теорію економічного зростання, в якій формально відображається обмін між поточним споживанням та інвестиціями в «знання», якими монополюно володіє суб'єкт господарювання, але практично одразу вільно стають доступними для інших суб'єктів господарювання. Подальший розвиток роль ресурсних потоків отримала в дослідженнях Р. Лукаса через розвиток людського капіталу: чим більший є людський капітал, тим більш продуктивними є використаний капітал. Останні дослідження у сфері визначення складу ресурсів в забезпеченні економічного зростання економісти відводять інформаційним ресурсам (Б. Варр, Р. Айрес). Роль інформації полягає у виконанні функції контролю споживання ресурсів: оцінка якості та доцільності споживання ресурсів, вимір «справедливої» вартості виробництва, що дозволяє досягти економії праці і вибрати більш обґрунтовано стратегії економічного зростання.

Проведене дослідження свідчить про динамічність ролі та складу ресурсів в економічному зростанні і вимагає у подальшому розробки відповідних моделей для вітчизняних умов господарювання.

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМУ МОТИВАЦІЇ ДО ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пронікова Ж.С., к.е.н. Маценко О.М.
Сумський державний університет

Загострення світової екологічної проблеми, масштаби негативного деструктивного антропогенного впливу на навколишнє середовище, соціум та людину змушують державу та суспільство формувати нову екологічну політику, запроваджувати ефективний механізм її забезпечення на глобальному, національному та регіональному рівнях.

Розробка методів мотивації екологізації виробництва та суспільства взагалі є надзвичайно важливим етапом. Виділяють, зокрема, внутрішню мотивацію(ВМ); зовнішню позитивну мотивацію(ЗПМ); зовнішню негативну мотивацію(ЗНМ). При цьому необхідно дотримуватися такого співвідношення: $ВМ > ЗПМ > ЗНМ$

Аналіз інструментів мотивації екологізації свідчить, що

найефективнішими є економічні методи, а моральні та емоційні мають лише підсилювати їх дію, хоча на наше переконання останні є першоосновою формування екологічної культури. Розглянемо роль кожного з цих інструментів окремо.

Примусова група економічних методів в Україні досить поширена, однак потребує значного удосконалення. Законодавством передбачається, що, по-перше, наслідки виробництва екологічно небезпечної продукції коштуватимуть виробнику надто дорого, по-друге, у нього не буде можливості перемогти в конкурентній боротьбі. У більшості випадків товаровиробникам вигідніше здійснювати різні фіксальні екологічні платежі, ніж витратити на природоохоронні заходи.

Дуже продуманою є примусова група економічних методів країн західної Європи. Вона спрямована не на введення в дію очисного обладнання, а на створення екологічно чистих технологій. Тому дедалі більшого поширення набуває таке явище, як «екологічний» колонізм – намагання розвинутих країн винести за свої межі екологічно шкідливі, багатовідхідні та ресурсомісткі галузі виробництва і розмістити їх на території інших держав.

Заохочувальні економічні методи мотивації спрямовані на створення матеріальної зацікавленості в екологічно спрямованому виробництві. Слід звернути увагу на те, що зростання ринку екологічних товарів сприяє підвищенню рівня екологічної безпеки. Поширення екоінновацій та екотехнологій дозволять частково вирішити дану проблему. Для цього необхідні такі наукові розробки, які б з оптимальними витратами на впровадження дозволили б отримати максимальний еколого-економічний ефект. Реалії економічної ситуації в Україні свідчать про те, що наукові розробки залишаються практично незатребуваними. Для того, щоб суб'єкти підприємницької діяльності вкладали кошти в екологічно орієнтоване виробництво, треба, щоб економічна ефективність у цій сфері виробництва була вищою, ніж в екодеструктивних сферах. Тому для екологічно орієнтованих виробників необхідно впровадити пільгове оподаткування, субсидування цін екологічних товарів, дотації, гранти, пільгове кредитування, бюджетне фінансування.

Недостатня розробка та проблеми впровадження економічних методів мотивації, інколи спричиняють їх неефективність та недовість в різних ситуаціях. Саме тоді дуже важливо надати пріоритетного значення моральним методам мотивації.

Причиною катастрофічного погіршення екологічної ситуації є насамперед низький рівень екологічної культури суспільства. Більшість людей усвідомлюють, що їх екологічно деструктивна поведінка проявиться через декілька поколінь. У загальному підсумку кожний вносить свій вклад

у забруднення довкілля, яке набуває дедалі більших масштабів. Саме за допомогою моральних методів мотивації необхідно переконати людей у зворотному – у тому, що кожен повинен відповідати за стан екології. Питання екологічної культури повинні розв'язуватися у триаді: виховання, освіта, наука і формуватися на всіх освітніх етапах.

Екологічне виховання сприяє формуванню екологічної свідомості, особливо підростаючого покоління. Саме йому належить провідне місце серед складових принципів створення фундаменту екологічної безпеки України. Дієвість екологічного виховання залежить від узгодження всіх його напрямків, елементів та засобів, комплексності, безперервності.

Екологічна освіта має універсальний, міждисциплінарний характер, а тому повинна увійти до змісту всіх форм загальної освіти. Вона не може базуватися на вивченні лише окремих тем з екології, перш за все потрібен комплексний підхід.

Сьогодні вся економічна наука побудована на гонитві за технічними та економічними показниками. При прийнятті економічних рішень дуже рідко враховуються екологічні фактори та критерії. Економічна наука повинна докорінно змінити погляди на економічне зростання. Наприклад, змістити акцент з кількісних показників на якісні. Саме якісні товари дозволять зекономити ресурси і задовольнити потреби людей.

Застосування моральних методів мотивації є проблемним тому, що процес екодеструктивного впливу є затягнутим у часі. З метою відвернення жахливих економічних та соціальних наслідків екологічної кризи необхідно змінити людську свідомість та мислення. Формування екологічної культури є не простим процесом, але водночас надзвичайно важливим.

ВІДКРИТІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ, МАКРОМАРКЕТИНГ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

доц. **Робул Ю.В.**

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

Забезпечення сталого розвитку вимагає додержання балансу довгострокових та короткострокових цілей діяльності на різних рівнях економічної системи. У функціональних стратегіях організацій, в тому числі маркетинговій політиці це знаходить своє відображення у балансі короткострокових та довгострокових цілей, а на рівні економічної системи в цілому — у розвитку макромаркетингу [1]. Як відомо, макромаркетинг розглядає сукупність маркетингових заходів організацій як систему матеріально-технічного постачання суспільства [2]. Важливість концепції

макромаркетингу виявляється у тому, що згідно з останніми даними кореляція витрат на маркетинг та безпосереднього фінансового результату організації є слабкою [3], в той час, як ступінь економічного розвитку однозначно пов'язується з розвитком маркетингу та всіх його головних інструментів [4].

Мірилом результативності макромаркетингу часто вважається кількість та обсяг транзакцій на ринку [5]. Відповідно, маркетингова система вважається тим більш розвинутою, чим більшим є середній розмір транзакцій, якими обмінюються інституційні одиниці та чим більшою є кількість таких транзакцій в одиницю часу. Отже, для визначення результативності функціонування маркетингу інституційні одиниці повинні володіти і обмінюватись інформацією про ступінь розвитку ринків — ринкова інформація має бути відкритою. Відсутність такої інформації чи її закритість великою мірою обумовлює надмірні витрати на маркетингову політику на рівні окремої організації, та неефективність використання ресурсів на рівні економіки в цілому. По-перше, не маючи достовірної інформації про результативність маркетингової політики організації обмежені в можливості скористатись з позитивного досвіду в майбутньому. По-друге, це нерідко призводить до нераціонального витрачання ресурсів [6]. Ні перше, ні друге не відповідає самій філософії забезпечення сталого розвитку та бережливого ставлення до ресурсів. Відповідно, в умовах обмеженого доступу до інформації про ринок чи її недоступності маркетинг перестає виконувати роль ефективного механізму розвитку організацій, а самий цей розвиток перестає бути сталим в принципі, оскільки може потребувати надмірних витрат чи неправильного розподілу ресурсів без забезпечення надійного механізму контролю ефективності.

Емпіричне вивчення цього питання потребує перевірки гіпотези про те, що кількість та обсяг транзакцій дійсно корелюють з ступенем відкритості інформації про розвиток ринків.

1. Robul Y. How marketing management can be adjusted with sustainable development? // *Akhali Economisti (New Economist)*, 2011. № 1. — P. 42–47.
2. Mittelstaedt J., Kilbourne W., Mittelstaedt R. Macromarketing as agorology: Macromarketing theory and the study of the agora // *Journal of Macromarketing*. 2006. Vol. 26, № 2. — P. 131 – 142.
3. Ellis P.D. Market Orientation and Performance: A Meta-Analysis and Cross-National Comparisons // *Journal of Management Studies*. 2006. Vol. 43, № 5. — P. 1089–1107.
4. Layton R.A. On Economic Growth, Marketing Systems, and the Quality of Life // *Journal of Macromarketing*. 2009. Vol. 29, № 4. — P. 349–362.
5. Layton R.A. Marketing Systems – A Core Macromarketing Concept // *Journal of Macromarketing*. 2007. Vol. 27, № 3. — P. 227–242.
6. Ленсколд Д. Рентабельность инвестиций в маркетинг. Методы повышения прибыльности маркетинговых кампаний. СПб: Питер, 2005. — P. 272.

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ЕФЕКТ В СИСТЕМІ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

к.е.н., доц. **Сабадирьова А.Л.**
Одеський національний економічний університет

Відновлення потенціалу підприємства за стратегією структурної перебудови й оновлення економічної системи передбачає набуття нової якості інвестиційних процесів. Запуск механізму реформування підприємства на засадах ресурсного підходу цілком залежить від можливостей інвестиційних ресурсів, підтримки на їх основі прогресивних інвестиційних проєктів, інвестиційної стратегії створення і впровадження у виробництво нових видів продукції. Орієнтирами «нової хвилі» реформ є формування системних механізмів, що дозволяють досягти синергетичного ефекту через відновлення цілісності національної економіки [1, с. 103]. Системний підхід актуально використовувати в розробках стратегій соціально-економічного розвитку потенціалу вітчизняних підприємств. Поняття розвиток нерозривно поєднано з поняттям системи. Якщо казати про розвиток, то ми розуміємо, що розвиватися повинна система [2, с.31]. В системі потенціалу підприємства за дією організаційного закону синергії виникає ефект синергії, що відображує властивості, при яких сумарний потенціал за критерієм ринкової вартості завжди більше ніж сума потенціалів його окремих системних компонентів і відображує економічний результат ефективного використання можливостей ресурсів підприємства у грошовому виразі.

Синергійність є складною динамічною характеристикою потенціалу підприємства і має певні особливості. В організаційній системі потенціалу підприємства в координатах часу з урахуванням умов зовнішнього середовища виникають такі види синергії: організаційна, ресурсна, виробнича, управлінська, стратегічна.

Ресурсна синергія показує ефект синергії, що отримується за рахунок економії ресурсів в комерційному процесі підприємства за умов конкурентного ринку. Організаційна синергія характеризує ефект синергії, що отримується за рахунок економії ресурсів в процесі методичного забезпечення підприємства за умов організаційних законів та інституційно-правової, освітньо-наукової та фінансової бази. Ефект стратегічного синергізму показує, що стратегії підприємства повинні розвивати його потенціал, щоб дві стратегії, які взаємодіють, були продуктивнішими від інших двох, які оперують незалежно одна від одної. У цьому стрижнева суть і головна перевага синергізму [3, с.127]. Управлінська синергія визначається економією за рахунок оптимального формування потенціалу організаційної системи управління [4, с.30]. Потенційні можливості корпоративного

управління мобілізуються в корпоративних стратегіях підприємства за умовами його інноваційного розвитку. Виробнича синергія визначає ефект синергії, що отримується за рахунок економії ресурсів у виробничому процесі за умов стратегії ресурсозбереження.

Ефект синергії, що виникає в організаційній системі потенціалу підприємства визначається у часі на основі показників оцінки економічної ефективності ресурсного, організаційного, стратегічного, управлінського і виробничого видів потенціалів, показує портрет оптимізованого потенціалу та найбільш суттєво відображує динамічну характеристику потенціалу в стратегіях розвитку підприємства.

Оптимізація потенціалу підприємства ґрунтується на чотирьох основних правилах.

Правило 1. Оптимізований потенціал підприємства визначається на засадах системного підходу за дією організаційного закону синергії, характеризується чітко виділеною структурою компонентів, адаптованих до інноваційних перетворень в умовах конкурентного ринка.

Правило 2. Оптимізований потенціал підприємства є комплексною характеристикою, що визначається системою показників ресурсного, організаційного, стратегічного, управлінського та виробничого потенціалів. Оцінювання показників оптимізованого потенціалу підприємства виконується за принципом «від часткового до загального» за обраними критеріями оптимізації.

Правило 3. Оптимізований потенціал підприємства є рішенням з вірогідністю, що зміна оптимальності по одному критерію оптимізації в системі усуває оптимальність потенціалу по іншим критеріям.

Правило 4. За умов оптимізації потенціалу підприємства неминучим наслідком процесу оптимізації є підвищення продуктивності та посилення інтенсивності праці промислово-виробничого персоналу організації.

1. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2011. – 432 с.
2. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: Учебник / Под ред. Л.Г. Мельника (Украина) и Л.Хенса (Бельгия). – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2001. – 1120 с.
3. Клівєць П.Г. Стратегія підприємства: Навч. посіб. П.Г. Клівєць – К.: Академвидав, 2007. – 320с.
4. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

ПРОЦЕСС УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГО- ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ РЕГИОНА

д.э.н., проф. **Савон Д.Ю., Маркер Е.В.**

Институт экономики и внешнеэкономических связей
Южного федерального университета, г. Ростов-на-Дону, Россия

Экологическая доктрина РФ учитывает рекомендации конференции в Рио-де-Жанейро и последующих международных форумов по вопросам окружающей среды и обеспечения устойчивого развития. В последнее десятилетие стало формироваться научно-обоснованное видение эффективного управления эколого-экономическими системами. Такое видение базируется на понятии устойчивого развития. Гармонизация условий экономического и экологического развития не может быть достигнута автоматически. Специалисты подчеркивают, что «адекватное функционирование рыночного механизма во всех сферах деятельности, в том числе и в природоохранной, предполагает не только относительную свободу обмена товарами, услугами, ресурсами и т.п., но и включение достаточно жесткого механизма централизованного управления в сферу взаимоотношений человека, общества и биосферы».

Понятие устойчивого развития эколого-экономических систем включает следующие обязательные компоненты:

- выполнение требований экономического развития и экологического равновесия постоянно или хотя бы длительный период времени;
- необходимость иерархического управления устойчивым развитием, обеспечивающего согласование несопадающих интересов при обязательном выполнении ключевых требований.

При анализе иерархического управления устойчивым развитием целесообразно трактовать эколого-экономическую систему как иерархически управляемую динамическую систему. Основным смыслом введения понятия иерархически управляемой динамической системы в связи с требованием устойчивого развития заключается в следующем. Воздействуя на эколого-экономическую систему, ведомый (природопользователь, промышленное предприятие) преследует собственные цели, в общем случае не отвечающие требованиям устойчивого развития (как правило, он стремится максимизировать свой текущий доход, полученный в результате производственной деятельности). Сама эколого-экономическая система, будучи неодушевленным объектом, не может целенаправленно отстаивать свои интересы, ее ответные реакции носят спонтанный, запаздывающий характер и способны привести к катастрофическим последствиям. Поэтому нужен ведущий (государственный регулирующий орган), способный

воздействовать на ведомого для достижения целей устойчивого развития. Эти цели отражают интересы более широкой системы, чем ведомый – управляемая динамическая система, например, общества в целом.

Поскольку цель устойчивого развития может достигаться различными способами, то возникает вопрос о выборе наилучшего из них с точки зрения ведущего. Иначе говоря, при обеспечении условий устойчивого развития ведущий руководствуется одним или несколькими критериями оптимальности, отражающими его дополнительные предпочтения на множестве стратегий устойчивого развития.

Достижение устойчивого развития эколого-экономических систем может осуществляться различными методами иерархического управления. В зависимости от степени свободы индивида как объекта управления можно выделить следующие методы управления:

- принуждение, при котором субъект заставляет объект способствовать достижению цели субъекта, не принимая во внимание цели и интересы объекта;

- побуждение, при котором субъект создает объекту такие условия, что ему выгодно способствовать достижению цели субъекта и невыгодно обратное;

- убеждение, при котором субъект-объектное взаимодействие организуется таким образом, что объект добровольно и заинтересованно стремится к достижению цели совместно с субъектом управления, т.е. их отношения приобретают субъект-субъектный характер.

Метод принуждения предполагает воздействие ведущего на множество допустимых управленческих стратегий ведомого. Это воздействие носит административно-законодательный характер, т.е. ведущий запрещает ведомому использовать стратегии, не удовлетворяющие требованиям устойчивого развития. Напротив, метод побуждения заключается в стимулировании ведомого путем воздействия ведущего на его целевую функцию. Смысл метода побуждения заключается в том, чтобы сделать управление устойчивым развитием экономически наиболее выгодным для ведомого, эффективным. Возможны и комбинированные механизмы принуждения/побуждения. Наконец, метод убеждения подразумевает добровольную кооперацию ведущего и ведомого для совместного обеспечения условий устойчивого развития и максимизации суммарной целевой функции с последующим дележом полученного максимального суммарного дохода. По своей природе метод убеждения носит психологический характер и является наиболее адекватным для решения задачи устойчивого развития.

ОСОБЛИВОСТІ ВИМІРЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Саркісян Л.Г.

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Оцінювання регіонального розвитку займає вирішальне місце у процесі стратегічного, тактичного та операційного планування, а екологізація суспільних відносин потребує відповідних об'єктивних та комплексних критеріїв вимірювання. Досягнення намічених цілей потребує систематичності у збиранні та аналізі інформації та консолідації зусиль представників усіх суспільних інститутів.

Керуючись світовим та національним досвідом у створенні та уніфікації показників сталого розвитку, необхідно враховувати плюралізм у підходах до вимірювання результатів, який має як позитивні (методологічна розробленість, теоретичний та емпіричний базис), так і негативні сторони (відсутність єдиного підходу щодо застосування показників на національному, регіональному та локальному рівнях через відсутність відповідної статистичної бази). Отже, незважаючи на велику кількість методик вимірювання, існує проблема у їх імплементації на певній регіональній площині із особливими характеристиками та властивостями, за умов відсутності відповідної статистичної інформації.

Система національних рахунків побудована таким чином, що відображає соціальні, екологічні та економічні складові системи відокремлено, не пов'язуючи, наприклад, вплив погіршення стану навколишнього середовища із зменшенням господарської активності у регіоні, або можливість підвищення його потенціалу за рахунок інноваційних, екологічно узгоджених рішень, тобто без врахування причинно-наслідкових зв'язків у системі. При визначенні показників необхідно враховувати основні характеристики регіону, його унікальність та особливості господарювання, тобто соціальні, економічні та екологічні виміри регіонального розвитку.

Існує два основних підходи до вимірювання сталого розвитку: побудова системи показників та виведення агрегованого індикатору. Наявність агрегованого індикатору дозволяє судити про ступінь сталості регіону, екологічності траєкторії розвитку. Таким чином цей показник може бути своєрідним аналогом ВРП, за допомогою якого вимірюють ефективність економічного розвитку, екологічний та соціальний добробут. Через ряд причин об'єктивного та суб'єктивного характеру, не існує показника, який відповідає всім критеріям сталого розвитку, є загальноприйнятим та комплексним.

Одним з можливих варіантів вирішення цієї проблеми є вимірювання екологічно узгодженого ВРП. Валовий регіональний продукт є показником,

який ідентифікує економічне зростання у регіоні, але не відтворює справжню його вартість для навколишнього середовища та населення регіону. Введення цього показника до регіональних статистичних досліджень збільшить рівень їх достовірності та відповідності ситуації. Також необхідно зазначити, що вимірювання цього показника на рівні регіонів змінить кількісні параметри національного валового доданого продукту.

Вплив навколишнього середовища на ВРП необхідно доповнити показником еколого-економічної (зеленої) конвергенції регіонів. Зелена конвергенція – це якісне наближення регіонів у стані навколишнього середовища, що супроводжується та засноване на трансформаціях у економіці та суспільстві у бік процвітання та добробуту.

Проведення причинно-наслідкового ланцюгу між позитивними (покращення добробуту) та негативними (екстерналії) наслідками у економічній діяльності та змінами у СЕЕ системі виявляє важливість «зеленої» конвергенції. Врахування цих індикаторів є важливим для проведення своєчасних дій, які матимуть попереджуючий характер щодо деструктивних наслідків порушення рівноваги у соціо-еколого-економічній системі.

Таким чином, досягнення високих стандартів життя для усіх членів суспільства у поєднанні з чистим та безпечним навколишнім середовищем є бажаним результатом реалізації стратегії сталого розвитку регіонів, і для цього важливо віднайти механізми дії, активного впливу, здатні змінити або якісно покращити існуючі. А при визначенні показників сталого розвитку головною умовою постає рівноцінний підбір, для відображення повної та достовірної ситуації у регіоні, враховуючи в ієрархічній послідовності (глобальні, державні, локальні) пріоритети розвитку і дотримуючись принципу паритетності у прийнятті рішень щодо забезпечення регенеративної здатності складових.

1. Ключно С.Н. Региональный менеджмент устойчивости экономической системы / С.Н. Ключко, Н.С. Школина. – Балтийский экономический журнал, №1 (3), – 2010 г. – С. 67-76.
2. Карасва Н. В. Комплексна оцінка ефективності механізмів екологічного регулювання, спрямованих на забезпечення сталого розвитку території. автореф. дис... канд. екон. наук: 08.08.01 / Н.В. Карасва; Сум. держ. ун-т. — Суми, 2005. — 19 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Свідзінська Г.Ю.

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»

Протягом останнього десятиліття в економічному розвитку України можна чітко розрізнити два періоди. Упродовж періоду 2000-2004 років основною рушійною силою економічного зростання був реальний експорт. У період між 2005 і 2008 роками зростання визначалося вже не експортом, а, передусім, споживанням, оскільки внесок експорту в зростання став від'ємним, а частка приватного споживання зросла вдвічі.

З посиленням кризи, в 2009 році економіка України скоротилася на 15%, при цьому виявилися її основні макроекономічні та структурні уразливі місця. До таких слабких місць, зокрема, належать: проблемна структура строків погашення швидко зростаючого зовнішнього боргу приватного сектора; уразливість банківського сектора, яка пов'язана зі швидким зростанням; нестабільні умови торгівлі і відсутність диверсифікації у зовнішньому попиті; експансіоністська фіскальна політика за проблемної структури бюджетних видатків і надходжень; обтяжливе регуляторне середовище та велика державна частка в економіці, яка гальмує розвиток приватного сектора.

Під стійким економічним розвитком будь-якої держави слід розуміти постійні прогресивні зміни сукупності економічних факторів діяльності країни. Основним фактором, який вказує на економічне зростання або навпаки деградацію, є валовий внутрішній продукт.

Виходячи з того, що наприклад у 2011 році більше 70% ВВП України було вироблено саме акціонерними товариствами, постає цікавий для дослідження взаємозв'язок між ефективністю функціонування акціонерних товариств в країні та процесом економічного розвитку – наскільки ці два явища взаємопов'язані.

Ефективність функціонування акціонерних товариств залежить не лише від внутрішніх факторів, таких як наприклад здатність менеджменту раціонально використовувати наявні ресурси, а й від зовнішнього середовища. А саме держава створює дане зовнішнє середовище. Тому можемо побачити взаємозалежність функціонування акціонерних товариств та держави.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в економіці України, значно впливають на діяльність акціонерних товариств, вимагаючи змін умов їх функціонування та реалізації нових підходів до визначення власного місця у ринковому середовищі. У зв'язку з цим виникає необхідність у формуванні

нових концепцій управління всією господарською діяльністю корпоративних підприємств, враховуючи не лише загальну практику господарювання, але й певні особливості кожного суб'єкта, що визначаються видами економічної діяльності, зовнішнім середовищем.

Для забезпечення сталого зростання слід здійснити серйозніше вдосконалення інвестиційного клімату та глибші реформи фіскального й державного секторів. За високої ймовірності того, що ринки капіталу й надалі залишаться більш перебірливими та менш схильними до ризиків, економічне зростання України мусить спиратися на істотне підвищення продуктивності. Такі зміни можуть відбутися лише завдяки динамічнішому процесу започаткування бізнесу та виходу з бізнесу, сильнішій конкуренції.

Водночас, це завдання вимагає вирішення проблеми, пов'язаної із значним запізненням із інвестиціями в державну інфраструктуру, та підвищення ефективності державних послуг (що стимулюватиме висококваліфіковану робочу силу) задля підтримки підвищення продуктивності та збільшення обсягу експорту. Це вимагатиме глибших фіскальних реформ і продовження описаного вище процесу фіскального перерозподілу ресурсів. Врешті-решт, для забезпечення сталого зростання необхідно раціоналізувати й реформувати державний сектор, усунувши бюрократичну тяганину, забезпечивши захист прав власності та верховенство права.

ЗНАЧЕННЯ ЛОГІСТИКИ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

к.е.н., проф. КНУТД **Свіщов М.В.**

Київський національний університет технологій та дизайну

Стійкий розвиток економіки, як органічної системи, залежить від багатьох факторів і передбачає наявність обґрунтованих темпів та пропорцій нарощування сукупного валового продукту при найбільш повному використанні суспільного потенціалу, всіх його складових.

Цей тезис конкретизується та реалізується в межах кожної галузі та її підприємств. Діяльність підприємств, як відомо, має основною метою створення повного обсягу споживчих властивостей і отримання прибутку, що є необхідною умовою розширеного відтворення.

Створення виробничої продукції передбачає здійснення повного виробничого процесу, в ході якого споживаються відповідні засоби виробництва. Останні надходять до підприємств через систему логістичних ланок, які створюють логістичний ланцюг – потік матеріальних ресурсів, що

супроводжуються інформаційно-фінансовим потоком.

Звуження сфери масового і багатосерійного виробництва, застосування гнучких переналаджуваних систем, розширення кооперованих поставок різко підвищують роль та значення внутрішньовиробничих логістичних систем, які повинні забезпечувати можливість постійного узгодження і взаємного корегування планів і дій, постачальницьких, виробничих і збутових підрозділів інфраструктури підприємства.

В зв'язку з цим до основних завдань внутрішньовиробничих логістичних систем відносять:

- оперативно-календарне планування з детальним розкладом випуску продукції;

- оперативне управління та контроль технологічних процесів;

- планування постачань матеріальних ресурсів;

- формування нормативної бази витрат матеріалів;

- організація транспортно-складського господарства;

- формування і управління запасами матеріальних ресурсів;

- фізичний розподіл матеріальних ресурсів і готової продукції;

- інформаційне, технічне і фінансове забезпечення процесів управління внутрішньовиробничими матеріальними потоками.

Виходячи з вищесказаного можна зазначити, що основною задачею виробничої логістики у рішенні проблем стійкого розвитку підприємства є забезпечення виробництва продукції необхідної якості у встановлені терміни при безперервному русі предметів праці і максимальному використанні виробничого потенціалу.

Сукупний ефект від застосування логістичного підходу до управління матеріальними потоками полягає в скороченні виробничого циклу, зменшенні величини запасів (до 50%), мінімізації витрат.

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРИ УПРАВЛІННІ РУХОМ МАТЕРІАЛЬНОГО ПОТОКУ ПІДПРИЄМСТВА

к.е.н., доц. **Селезньова Н.О.**

Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ «ДонНТУ»

Для прискорення стабілізації фінансового стану та підвищення ефективності функціонування промислових підприємств за сучасних умов господарювання управління рухом їх матеріальних ресурсів повинно відбуватися з використанням логістичного підходу. Оскільки однією з особливостей даного підходу є його застосування в межах сформованої логістичної системи, тому перед безпосереднім розглядом питання управління

матеріальними потоками доцільно провести дослідження сутності логістичної системи суб'єкта господарювання.

Логістична система, як і система у широкому значенні, повинна ґрунтуватись на базових законах побудови та розвитку систем і відповідати основним вимогам, що висуваються до них. В наукових дослідженнях накопичено багато визначень поняття системи, які потребують узагальнення для подальшого використання.

Якщо розглянути усі визначення системи, то можна виділити два основні твердження даного поняття. Згідно першого твердження формулювання поняття системи надано в більш загальному вигляді. Особливістю другого твердження є характеристика системи з боку її практичного використання (порядок, комплекс компонентів). Неодмінними приналежностями системи є елементи, компоненти, частини, саме те, з чого безпосередньо утворене ціле і без чого воно неможливе. При цьому під компонентами необхідно розуміти взаємодіючі структури цілісної системи, що підкоряються тим же законам, що і вся система. Звичайно як компоненти виступають підсистеми; під частиною – щось просторово віддільне від системи; а під елементом – кінцевий, неподільний, останній або поріг членування в межах даної якості системи й елементарний його носій. Елемент неподільний не взагалі, а тільки в рамках даної якості.

На основі аналізу основних теоретичних положень вітчизняних та зарубіжних фахівців з логістики можна виділити наступні підходи до визначення поняття логістичної системи:

1) адаптивна система зі зворотнім зв'язком, яка виконує ті чи інші логістичні функції (операції), складається з підсистем і має розвинуті внутрішньосистемні зв'язки та зв'язки із зовнішнім середовищем;

2) сукупність елементів, які знаходяться в певних функціональних зв'язках та відносинах один з одним, утворюючи певну цілісність та єдність. Елемент логістичної системи – функціонально відокремлений об'єкт, що не підлягає подальшій декомпозиції в межах поставленої задачі аналізу та синтезу логістичної системи, який виконує свою локальну цільову функцію, пов'язану з виконанням певним логістичних процедур;

3) економічна система, що притаманні високі адаптивні властивості в процесі виконання комплексу логістичних функцій та операцій. Вона формується з декількох підсистем, інтегрованих між собою та з зовнішнім середовищем;

4) організаційно-управлінський механізм координації, який дає змогу досягти ефекту завдяки чіткій злагодженості у діях спеціалістів різноманітних служб, які беруть участь в управлінні матеріальним потоком;

5) складна організаційно-завершена (структурована) економічна система, яка складається з взаємопов'язаних в єдиному процесі управління

матеріальними та супроводжуваними їх потоками елементів – ланок, сукупність яких, межі та задачі функціонування поєднані внутрішніми цілями організації бізнесу та зовнішніми цілями.

Таким чином, враховуючи всі вище наведені визначення можна вважати під логістичною системою складну структуровану економічну систему, яка складається з елементів (підсистем), взаємопов'язаних в процесі управління рухом матеріальних, інформаційних, фінансових і трудових потоків, має високі адаптивні властивості та зв'язок з зовнішнім середовищем.

Логістичну систему промислового підприємства запропоновано представляти у вигляді сукупності елементів (ними виступають сфери закупівлі, виробництва та розподілу), пов'язаних між собою наскрізними потоковими процесами, управління якими здійснюється логістичною службою на основі функцій управління, що спираються на принципи функціонування та розвитку логістичної системи, на базі інформаційного забезпечення із застосуванням відповідних інструментів управління. Відмінність даного підходу до представлення структури логістичної системи полягає у відображенні, окрім основних її елементів та зв'язків між ними (що, зазвичай, пропонується провідними фахівцями з логістики) суб'єкта управління, в якості якого виступає логістична служба підприємств, уточнення характеру його взаємозв'язку з іншими елементами та відповідних інструментів впливу. Таке представлення логістичної системи дозволить більш чітко регулювати просування матеріального потоку між ланками логістичного ланцюга.

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Семенчук А.В.

Гродненский государственный университет им. Я.Купалы, Беларусь

Торговля как отрасль народно хозяйства имеет важное значение для общества. В ней сосредоточены экономические, социальные и политические задачи предприятий, организаций, населения и государства. От их правильного решения зависят эффективность функционирования хозяйственного механизма страны, его отдельных отраслей и удовлетворение потребностей всех слоев населения.

В Республике Беларусь розничная торговля развивается динамичными темпами в соответствии с изменением потребительского спроса, ростом требований к качеству товаров и культуре обслуживания. Удельный вес отрасли «Торговля и общественное питание» в структуре валового внутреннего продукта Республики Беларусь в 2010 году составил 11,1%.

В отрасли осуществляется структурная перестройка товародвижения, формируются торговые сети, происходит развитие специализированных и фирменных магазинов, обновление материально-технической базы, развитие новых форм и методов продажи товаров, внедрение информационных технологий. Несмотря на положительные тенденции в сфере торговли, остаются нерешенными вопросы развития торговой инфраструктуры.

В 2006 – 2010 годах обеспечено относительно стабильное развитие внутреннего потребительского рынка преимущественно за счет высоких темпов роста объема розничного товарооборота, реализации товаров отечественного производства, совершенствования материально-технической базы торговли, развития новых форм и методов продажи товаров, внедрения информационных технологий.

Прирост розничного товарооборота в 2006 году составил 117,4% процента в 2010 году – 115,5%. В результате за пять лет розничный товарооборот в сопоставимых ценах вырос на 91,5%. При этом численность работников торговли увеличилась в 1,5 раза, производительность их труда – в 1,3 раза.

Среднедушевое потребление продуктов питания и непродовольственных товаров за этот период возросло в 1,7 раза.

Доля продажи товаров отечественного производства в общем объеме розничного товарооборота розничной торговой сети в 2010 году составила 74,1% (2005 г. – 78,3%), в том числе по продовольственным товарам – 83,6% (86,1% в 2005 г.), непродовольственным – 62,2% (67,3% в 2005 г.).

В 2010 году по сравнению с 2005 годом количество магазинов увеличилось на 9 406 единиц и составило 37 349 единиц, при установленном их торговая площадь увеличилась за указанный период на 728,1 тыс. кв. метров и составила 3315,9 тыс. кв. метров.

Количество магазинов самообслуживания увеличилось с 2005 года по 2010 год на 4 027 единиц и составило 12 837 единиц, их торговая площадь увеличилась на 740,1 тыс. кв. метров и составила 1 969 тыс. кв. метров. Удельный вес количества магазинов самообслуживания в общем количестве магазинов составил 34,4%, а их торговых площадей – 59,3%. В 2005 году – удельный вес количества магазинов самообслуживания в общем количестве магазинов составлял 31,5%, а их торговых площадей 47,5%.

Количество торговых центров в 2010 году по сравнению с 2005 годом увеличилось на 173 единицы и составило 378 единиц, число торговых объектов в них возросло на 2 138 единиц и составило 15 765 единиц. Площадь торговых центров увеличилась на 81,9 тыс. кв. метров и составила в 2010 году 287,7 тыс. кв. метров.

Продолжалось развитие розничной торговой сети за счет строительства и ввода в эксплуатацию крупных торговых объектов. В 2006 –

2010 годах в Республике Беларусь реализован 31 инвестиционный проект по развитию торговой инфраструктуры.

Такая положительная динамика обусловлена принятием и реализацией ряда нормативно-правовых актов, предусматривающих внесение существенных изменений в порядок осуществления торговой деятельности.

Важным моментом на пути решения вопроса строительства торговых объектов является вопрос привлечения инвестиций. Привлечение прямых иностранных инвестиций в сферу торговли несет с собой ряд угроз, среди которых: закрытие большого количества самостоятельных магазинов и небольших местных розничных сетей; подчинение производства; монополизация рынка.

Осознавая всю значимость прямых иностранных инвестиций для развития торговли в Республики Беларусь, их привлечение в сферу торговли необходимо осуществлять с учетом международной практики. Важное значение в этой связи играет антимонопольное регулирование в торговле, которое должно быть направлено на недопущение монополизации и захвата потребительского рынка торговыми сетями, создание условий для здоровой конкуренции, недопущение использования своего преимущественного права на потребительском рынке, развитие торговых объектов всех типов и форм собственности.

Для развития отечественных торговых сетей целесообразно привлекать субъектов малого и среднего предпринимательства, получивших право использования товарного знака либо фирменного наименования субъекта торговли, организовавшего торговую сеть.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ МЕГАПОЛИСОВ: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ

д.ф.н., к.э.н., заведующий кафедрой ЭГМУ Сорочайкин А.Н.
ФГБОУ ВПО «Самарский государственный университет», Россия

Урбанизация XX века привела к возникновению гигантских городов-мегаполисов, территориальная и функциональная структура которых существенно отличается от классических городов начала века. Мегаполис становится своего рода регионом. Существенно ослабляется его связь с внешней зоной, обслуживание которой лежало в основе формирования самого мегаполиса. Стремительно разросшийся город-агломерация, как правило, развивается в форме звезды, втягивая в ритмы своей жизни мелкие города и посёлки, расположенные вблизи её лучей. Общая площадь кривообразной зоны, заключающей в себе урбанизированные территории и

разделяющие их пустыри, как правило, весьма велика, так же как численность проживающего в этой зоне населения и объём производства. Таким образом, по экономической роли и по территориальной структуре такой мегаполис уподобляется средних размеров региону со сложной системой функциональных связей между отдельными, относительно обособленными участками.

Сегодня развитие крупного города является процессом или только прогнозируемым, или вообще нигде не зарегистрированным, т. к. малое количество городов России имеют, так называемые, планы социально-экономического развития. А наличие у мегаполиса плана развития является инструментом позволяющим решать основной объём его социально-экономических проблем. Это или рост доходов и улучшение жилищных условий населения, или создание благоприятных условий для жизни населения, развития экономики и социальной сферы. Нужно помнить, что в развитии мегаполиса заинтересованы не только нынешние граждане, но и будущее поколение.

Безусловно, каждый прогноз или план должен основываться на определённых экономических и социальных показателях. К сожалению, в российской практике нет утверждённого перечня таких индикаторов. Органы государственного управления и местного самоуправления пользуются различными индикаторами социально-экономического развития мегаполисов. Анализ состояния мегаполисов основывается на официальной федеральной и муниципальной документации.

В рамках экономического анализа необходимо изучить функционирование мегаполисов как экономических объектов (производство товаров и услуг, их потребление и распределение благ). Именно с изучения полюсов экономической активности и, прежде всего, их функций начинается исследование мегаполиса. Данный анализ позволяет понять внутреннее развитие урбанизированных территорий. Далее для каждого мегаполиса выявляется зона его влияния на окружающее экономическое пространство, т. к. роль мегаполиса, а значит и его развитие, в существенной степени зависит от значимости его непосредственной зоны влияния.

В то же время воздействия социального характера также могут привести к серьезным экономическим последствиям, например, крупные политические волнения могут вызвать панику на биржах и т.д. Поэтому, чтобы заранее не ограничивать рамки анализа, при изучении экономики муниципальной территории удобно рассматривать мегаполисы как социально-экономические объекты.

Чёткого определения индикаторов социально-экономического развития мегаполисов в научной и прикладной литературе не представлено, но исходя из концепции комплексной оценки развития регионов, можно

сделать следующие заключение: «Индикаторы социально-экономического развития мегаполиса – это показатели, позволяющие следить за протеканием социально-экономических процессов в мегаполисе».

При обобщении используемых индикаторов можно получить две основные группы факторов: экономические и социальные (внеэкономические). В зависимости от задач исследования внутри каждой из этих подгрупп можно провести более детальное дробление. В конечном счёте, рассмотренные два важнейшие аспекта анализа (междисциплинарный и территориальный) дают две классификации факторов. Для территориального аспекта в рамках самого укрупнённого подхода можно остановиться на трёх уровнях:

- межмуниципальные связи;
- факторы местоположения участка в общей пространственной структуре мегаполиса;
- локальные факторы, характеризующие обстановку на участке и в его ближайшем окружении.

Подобный пространственный анализ (с разной степенью детализации) необходим, что немало важно, для рассмотрения масштабных инвестиционных программ, принимаемых администрацией муниципального образования, и при формировании предпринимательских инвестиционных проектов. Нужно заметить, что именно за счёт инвестиций, в большей мере, происходит развитие крупного города в настоящее время.

Важнейшие факторы, определяющие экономическое значение рассматриваемого мегаполиса, естественным образом можно разбить на основные группы с учётом различных уровней пространственного охвата:

- факторы общеэкономической конъюнктуры изучаемого мегаполиса (учитывающие роль мегаполиса в системе мирохозяйственных, национальных, региональных социально-экономических связей);
- факторы местоположения изучаемого участка на территории мегаполиса (учитывающие роль этого участка в системе социально-экономических связей данного муниципального образования);
- локальные факторы, связанные с состоянием самого участка и его ближайшего окружения (экономические и социальные функции, реализуемые на данном участке; характер застройки, геологическая и экологическая обстановка, социальная ситуация и т. д.).

Деятельность администрации мегаполиса направленная на решение задач по обеспечению стабильного функционирования всех систем муниципального хозяйства, учреждений социальной сферы, обеспечение мер социальной защиты населения и, в конечном итоге, должна способствовать повышению уровня жизни горожан на основе устойчивого развития экономики данной территории.

Экономическая жизнь мегаполиса складывается под влиянием факторов различной природы, подобное многообразие резко затрудняет задачу экономического анализа. Возникает необходимость предварительной группировки этих факторов. Наиболее наглядно все многообразие факторов проявляется при рассмотрении инвестиционных проектов. Пространственно-временная конкретизация инвестиционных проектов, как правило, приводит нас к необходимости достаточно детального рассмотрения соответствующих объектов на территории мегаполиса.

Современная муниципальная политика РФ нацелена на повышение благосостояния граждан и осуществляется мерами по стимулированию или сдерживанию различных общественных процессов в зависимости от того, какие из них сочтены полезными для общества, а какие – нежелательными. При этом основная декларируемая цель муниципальной политики – поддержание и утверждение социальной справедливости и решение чисто экономических проблем мегаполисов через рынок. Естественно для этой цели необходимы методы, позволяющие выявить наиболее развитые и кризисные мегаполисы страны. Проводимая политика выравнивания уровней развития мегаполисов РФ (за исключением городов федерального значения) данными управленческими методами не всегда свидетельствует об успехах в продвижении по декларируемому пути.

Т.о., можно сделать вывод, что комплексная оценка уровня социально-экономического развития как инструмент диагностики используется при сравнительном анализе мегаполисов страны за интересующий период, а также при разработке прогнозов социально-экономического развития. Анализ результатов оценки позволяет установить не только эффективность мер, предпринимаемых руководящими органами, но и определить основные направления государственной политики по управлению социально-экономическим развитием мегаполисов и решению возникающих проблем.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ НА ПРИНЦИПАХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Сталинская Е.В.

Институт экономики промышленности НАН Украины, г. Донецк

Основываясь на парадигме устойчивого развития в трактовке ООН, под устойчивым развитием металлургического предприятия целесообразно понимать такое развитие, которое удовлетворяет интересам собственников предприятия, потребностям текущего функционирования и развития

производства, создавая условия для долгосрочного стабильного функционирования предприятия и способствуя при этом развитию трудового коллектива, общества и минимизации негативного воздействия деятельности предприятия на окружающую среду. Стратегическое управление предприятием на принципах устойчивого развития должно учитывать интересы собственника, потребности долгосрочного развития самого предприятия, а также потребности общества и защиты окружающей среды.

В данном случае стратегическое управление должно ориентироваться на важнейшие аспекты деятельности металлургического предприятия в ключевых сферах и не претендует на полное проникновение в процессы повседневного принятия управленческих решений на всех уровнях. Тем не менее, наиболее важные стратегические планы должны составляться с учетом приоритетов устойчивого развития.

Таким образом, стратегическое управление металлургическим предприятием на принципах устойчивого развития требует выполнения следующих этапов: анализ отраслевых особенностей, выделение и анализ сфер устойчивого развития предприятия (т.е. сфер, в рамках которых будет осуществляться формирование целей устойчивого развития, как реализации приоритетов устойчивого развития предприятия), формулировка основных приоритетов устойчивого развития, сведение основных приоритетов устойчивого развития к уровню конкретных измеримых показателей или целей, создание инструмента учета приоритетов устойчивого развития при планировании и управлении предприятием.

На практике достижение целей устойчивого развития предприятия происходит в следующих сферах: обоснование решений о выводе средств из предприятия, обоснование инвестиционных решений и решений о развитии производства, обоснование решений в сфере экологии и социальной ответственности (рис. 1).

Таким образом, были предложены концептуальные основы стратегического управления металлургическим предприятием на принципах устойчивого развития, которые базируются на принятии управленческих решений на основе комплекса целевых ориентиров, сформулированных, как компромисс между достижением целей собственников предприятия, стандартных финансово-хозяйственных показателей и приоритетов устойчивого развития предприятия, сформулированных с учетом отраслевых особенностей и потребностей устойчивого развития общества. Концепция основана на формализации основных приоритетов устойчивого развития металлургических предприятий в сочетании с оценкой влияния плановых решений на динамику выделенных приоритетов, что направлено на принятие сбалансированных управленческих решений с учетом интересов собственников предприятий, приоритетов долгосрочного развития

ресурсного обеспечения, производства и сбыта, а также потребностей общества и защиты окружающей среды.

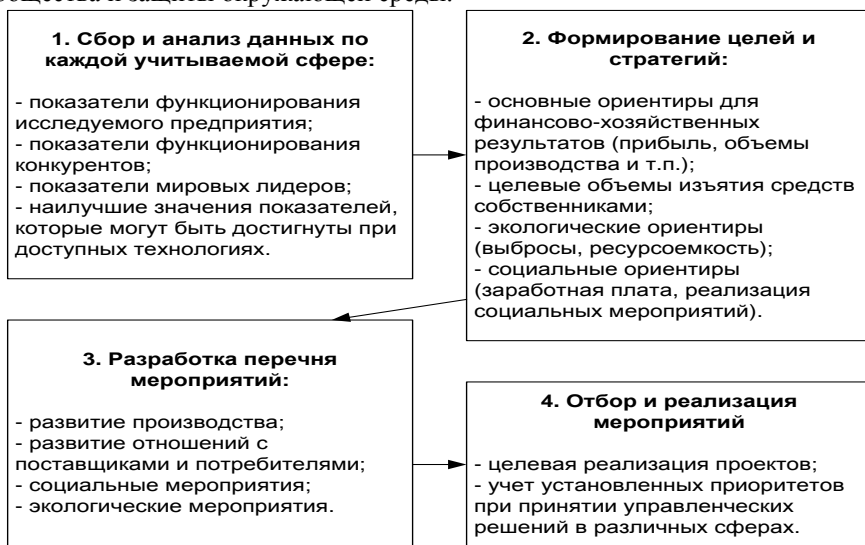

Рис 1. – Принятие решений в системе устойчивого развития промышленного предприятия

ЭКСКЛЮЗИВНЫЕ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В РЕАЛИЯХ ПЕРМАНЕНТНОЙ НЕУСТОЙЧИВОСТИ

д.э.н., проф. **Степанов В.Н.**

Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, г. Одесса

В настоящем докладе поставлена задача рассмотреть некоторые наиболее известные концепции устойчивого развития, активно обсуждаемые в последние 20-25 лет. Обращается внимание на некоторые положения современной мифологии «устойчивого развития», которое в действительности являются перманентно неустойчивым.

Желаемое и всемерно проповедуемое «устойчивое развитие» реализуется в условиях, перманентно действующих и тотально охватывающих все сферы жизнедеятельности человека, дисбалансов и неустойчивостей. На великие законы изменчивости мира («все в мире изменяется и обновляется», «конечность всего» и др.) накладываются устойчиво действующие законы истощения ограниченных природных

ресурсов, рост демографической нагрузки на окружающую природную среду, рост потребности и потребления на душу населения, возрастание количества и масштабов (по силе и последствиям) форс-мажорных ситуаций природного и техногенного характера (аварии, катастрофы, эпидемии, социально-политические потрясения, террор). Во взаимосвязи с этими процессами нарастает угроза самоуничтожения человечества в результате разрушения среды обитания человека и глобального столкновения цивилизаций разного рода, последствия которых могут быть аналогичны крупным техногенным катастрофам, всемирным эпидемиям.

Считаем необходимым принимать во внимание ряд положений современной мифологии «устойчивого развития», развиваемой в рамках концепции «Рио-92». Согласно этой концепции предлагаемое мироустройство удовлетворяет далеко не все страны и слои современной цивилизации. По нашему мнению, концепция «Рио-92» – это эксклюзив «золотого миллиарда», закрепляющий для каждой стороны свои уровни «устойчивого развития» и не решающий практически неразрешимую задачу формирования нового мирового порядка равноправного для всех в условиях сжимающегося ресурсно-экологического потенциала и обостряющихся противоречия развития человечества.

Эксклюзивность современной концепции устойчивого развития («Рио-92») заключается в следующем: концепция в той или иной мере базируется на доминирующей в настоящее время мировой политике, в основе которой лежит западная модель аналитической и прогностической методологии, понятийного и нормативного аппарата, инструментов реализации; претендующая на универсальность и проповедующая идеологему «устойчивого развития» ультралиберальная западная политологическая доктрина разделяет все страны на развитые («правильные») и неразвитые («неправильные»), что и предопределяет жесткость реализации своих национальных интересов «правильными» странами в значительной степени за счет «неправильных».

Современное «устойчивое развитие» трансформируется под воздействием большого множества факторов – разрушение двуполярности мира, обусловленных поражением коммунистической системы и падением СССР, обострение конкуренции за ресурсы развития, углубление глобального экономического и экологического кризиса и др. Все в большей мере соперничество между странами обостряется за рынки энергоносителей (нефть, газ), биологические (продовольственные), коммуникационные (транспортно-транзитные и др.), пространственные (земные и околоземные) и другие ресурсы. Это соперничество уже перекинулось в сферу охраны окружающей среды (экологии), под видом которой уже ведется и будет вестись все более жесткая борьба за влияние и интересы. Экология

становится важным объектом новой сферы международных отношений – экологической дипломатии и приобретает характер важного инструментария отстаивания национальных интересов достижения своих узких экономических и иных интересов.

Что касается вопроса формирования новых более справедливых и эффективных концепций устойчивого развития «для всех» (т.е. инклюзивных концепций), то, по нашему мнению, следует акцентировать внимание на следующих положениях – доминантах рассматриваемой проблематики:

причиной создания реальной угрозы устойчивости развития – угрозы выживания человечества, является хищнический характер современного «общества потребления», воспроизводящего расточительный и разрушительный для природы образ жизни, ведущий к катастрофам (надежды на то, что можно избежать катастрофы за счет мобилизации возможностей НТП маловероятны; плодами НТП в наибольшей степени всегда пользовались, не меняя сути социально-экономических отношений, сильные мира сего);

необходима кардинальная корректировка сущности идеологии «устойчивого развития», в основу которой должна быть положена новая система целеполагания, ориентированная на изменение вектора развития экономики в направлении повышения качества жизни для всех и воспроизводства качества окружающей природной среды для всех, т.е. в рамках инклюзивной концепции устойчивого развития (для всех).

РОЗВИТОК ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

к.е.н., н.с. **Степенко О.В.**

ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України», м. Київ

Земельні ресурси як складова природно-ресурсного потенціалу країни є унікальним об'єктом, на який спрямовані інтереси всіх членів суспільства, оскільки земля є універсальним фактором суспільного життєзабезпечення. Рівень їх використання та відтворення визначається характером впливу на них суб'єктів господарювання.

Земельна реформа як комплекс правових, економічних, технічних і організаційних заходів, здійснення яких забезпечує удосконалення земельних відносин триває в Україні вже понад 20 років, але основної мети – формування нових за змістом і характером суспільних відносин, – так і не досягла.

В історичному плані здійснення земельної реформи в Україні спрямовано на трансформацію колективної власності в приватну і формуванню на її базі більш ефективної соціально-економічної системи відносин з високим мотиваційним механізмом до роботи з стійкою системою відповідальності за її результати. Але проведене розпаювання землі в нашій державі та передача її у власність селянину ще більш загострили питання ефективного власника та розпорядника одним з головних національних багатств країни.

Погоджуємося з думкою А.Г. Мартина [1] про те, що проведена в державі земельна реформа, мала своїм головним наслідком лише соціалізацію землі – її перерозподіл між населенням. При цьому при проведенні реформи було знехтуване значення землі як ресурсу територіального розвитку продуктивних сил та базисного компоненту довкілля, що в сучасних умовах стало причиною виникнення низки кризових явищ економічного та екологічного характеру у землекористуванні, складність вирішення яких істотно ускладнюється відносинами власності [1].

В результаті розпаювання та приватизації земельних паїв їх економічний обіг звівся до форми оренди, яка набула досить спотвореного характеру. Орендатори опинилися в більш вигідному становищі ніж власники-орендодавці маючи можливість отримувати в користування родючі чорноземи фактично за безцінь, виступаючи при цьому творцями "великих благ" для селян. Але ж селяни, здаючи землю в оренду, роблять це зовсім не з причини отримання дарових доходів, а тому, що вони опинилися в умовах неспроможності обробити та ефективно із зиском використати свою власність.

Крім цього, земельне питання стало вкрай заполітизованим, а перехід землі до ефективних користувачів був практично заблокований через відсутність економічного обґрунтування цієї реформи.

Зміна парадигми подальшого вдосконалення земельних відносин повинна забезпечувати верховенство суспільних інтересів над індивідуальними. Суспільству необхідно залишитись головним консолідованим власником територіально-земельного ресурсу.

Процеси землеволодіння та землекористування визначають характер господарських процесів на землі, що, в свою чергу, зумовлюють систему земельних відносин. Земельні відносини виділяються в особливу соціально-економічну категорію не тільки через специфіку землі як унікального об'єкта загальних багатоцільових інтересів, а й завдяки двоїстому статусу землі, що виступає у відтворювальному процесі одночасно і як природне тіло, і як товар, і як соціально-економічна категорія, включена в систему товарно-грошових відносин.

Відносини власності містять у собі наступні найважливіші елементи [3]:

- форми власності на землю (державна, приватна, колективна, муніципальна тощо);
- відносини господарського використання землі;
- форми управління земельними ресурсами (система політичних, соціально-економічних, правових і адміністративних заходів, спрямованих на організацію їх використання);
- способи і методи регулювання земельних відносин.

Передумовою формування системи сталого землекористування можуть бути лише глибинні перетворення відносин економічної структури суспільства – відносин власності на землю. В економічній системі України земельні відносини мають бути виділені в особливий блок і у зв'язку зі специфікою землі як своєрідної категорії власності та особливим видом нерухомості. При цьому основою земельних відносин є форми власності на землю.

Основною формою реалізації власності на землю є механізм рентних відносин, що виражається у привласненні власником землі додаткового прибутку в процесі користування землею ним або іншим землекористувачем (орендарем) [2]. Земельна рента в її розвинутій грошовій формі є ринковою категорією, що існує там, де в пропорціях товарно-грошового обміну утвориться надприбуток або надлишковий чистий дохід, обумовлений дією рентоутворюючих факторів, пов'язаних з використанням обмежених земельних ресурсів.

Об'єктивним чинником утворення і розподілу земельної ренти повинен бути економічний механізм рентних відносин як умова створення для товаровиробників рівних можливостей відтворення, діючих стимулів ефективного господарювання і раціонального використання землі. З інструментів цього механізму визначальну роль відіграють ціноутворення і податкова система.

Одним з найважливіших завдань сучасного етапу розвитку земельних відносин та земельної реформи в Україні є законодавчо-нормативне забезпечення та повноцінне формування ринку землі, без якого навряд чи можна сподіватися на позитивні зрушення в напрямку раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Але починати формувати ринок необхідно з перетворення суспільної думки, з трансформації психологічно усталених поглядів на землю як на об'єкт товарно-грошових відносин. Селянину необхідно усвідомити, що земельний пай, який він нажалі не може повноцінно обробляти з низки об'єктивних і суб'єктивних причин, повинен мати ефективного землекористувача, що враховує у реалізації своїх цілей і суспільні інтереси.

Таким чином, забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель – головна

суспільна мета на шляху до сталого розвитку як земельних ресурсів, так і економічного потенціалу нашої держави в цілому. Рациональне використання та охорона земельних ресурсів неможливі без визначення ефективного землевласника, що в свою чергу забезпечується розвитком відносин власності в землересурсній сфері.

1. Мартин А.Г. Стан земельних відносин як стримуючий фактор розвитку продуктивних сил України / А.Г. Мартин, Т.О. Євсюков // Матеріали міжнародної наукової конференції, м. Київ, 20 березня 2009 р.: У 3-х частинах / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2009. – Ч. 3 – С. 289-292.
2. Новаковський Л.Я. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування / Л.Я. Новаковський, М.А. Олещенко. – 2-ге вид., допов. – К.: Урожай, 2009. – 274 с.
3. Новоторов О.С. Економіка землегосподарювання: теорія, методологія / За редакцією академіка НАН України Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. – К.: ТОВ "ДКС центр", 2009. – 628 с.

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ПРОГРАМ РЕІНЖИНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

к.е.н., доц. **Таранюк Л.М., Запорожченко О.М.**
Сумський державний університет

При проведенні реінжинірингу бізнес-процесів (далі РБП) на підприємстві, необхідно керівництву вибрати найбільш ефективну програму його проведення, тому на допомогу приходять експертні методи оцінки, головна мета яких полягає в виборі найоптимальнішого шляху проведення РБП серед альтернативних програм. Показники, які будуть приймати участь у визначенні альтернативної програми, на прикладі ВАТ «Шляхрембуд» м. Суми показані в таблиці 1.

Таблиця 1 – Комплексна оцінка альтернативних програм
реінжинірингу БП

Критерії	Максимально можлива оцінка, бали (на програму)	Альтернативні програми, бали		
		ПР ₁	ПР ₂	ПР ₃
Фінансова вартість (<i>NPV, IRR</i>)	20	13	16	11
Термін окупності (<i>PP</i>)	10	7	5	6
Стратегічна вартість	10	8	7	4
Задоволення інтересів різних груп зацікавлених осіб	10	4	4	5
Ризики	30	25	26	28
Мотивація менеджерів	20	17	15	13
Разом	100	74	74	67

Для порівняння ефективності альтернативних програм, що оцінюються комплексом кількісних і якісних оцінок, може бути застосовано метод відстаней (див. табл. 2). Цей підхід дозволяє привести у порівняний вигляд (нормалізувати) і зв'язати воедино кількісні і якісні оцінки програм. При цьому оціночні показники переводяться у відносні: відносні оцінки кількісних показників розраховують безпосередньо, для отримання відносних оцінок якісних показників їх попередньо переводять у бальні.

Відносна оцінка зазначених показників розраховується за формулою 1:

$$O_k = \sum_{i=1}^n (1 - g_i) \cdot V_i, \quad (1)$$

де i – порядковий номер показника; n – кількість показників, V_i – вагомість i -го показника, g_i – відносна оцінка i -го показника (порівняно з еталоном).

Таблиця 2 – Відносні оцінки показників альтернативних програм реінжинірингу

Критерії	Вагомість показників	Альтернативні програми		
		ПР ₁	ПР ₂	ПР ₃
Фінансова вартість (<i>NPV, IRR</i>)	0,2	0,81	1	0,68
Термін окупності (<i>PP</i>)	0,1	0,71	1	0,83
Стратегічна вартість	0,1	1	0,87	0,5
Задоволення інтересів різних груп зацікавлених осіб	0,1	0,8	0,8	1
Ризики	0,3	1	0,92	0,89
Мотивація менеджерів	0,2	1	0,88	0,76
Разом	1,0			

Проведемо розрахунок комплексних оцінок альтернативних програм (за формулою 1):

$$K_1 = (1-0,81)*0,2+(1-0,71)*0,1+(1-1)*0,1+(1-0,81)*0,1+(1-1)*0,3+(1-1)*0,2 = 0,086$$

$$K_2 = (1-0,87)*0,1+(1-0,8)*0,1+(1-0,92)*0,3+(1-0,88)*0,2=0,081$$

$$K_3 = (1-0,68)*0,2+(1-0,83)*0,1+(1-0,5)*0,1+(1-0,89)*0,3+(1-0,76)*0,2=0,224$$

За результатами розрахунків кращою є програма 3.

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що авторами запропоновано методичний підхід до аналізу та урахування ризиків програм реінжинірингу БП. Запропонований підхід дозволяє провадити багатофакторну оцінку ризиків в умовах нечіткої оцінки впливу окремих факторів, що дозволяє підвищити рівень обґрунтованості програм реінжинірингу БП. Запропоновано підхід до комплексної, з урахуванням

ризиків, оцінки альтернативних програм реінжинірингу БП, що розробляються для підвищення ефективності діяльності підприємств та установ. Він дозволяє відібрати кращі з ряду альтернатив програми реінжинірингу.

Ілляшенко С.М. Методичні підходи до аналізу ризиків реінжинірингу бізнес-процесів / С.М. Ілляшенко // Економічне обґрунтування реінжинірингу бізнес-процесів виробничих підприємств: [монографія] / за заг. ред. канд. екон. наук, доц. Л.М. Таранюка – Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1»ТОВ, 2010. – 440 с.

МЕЖКЛАСТЕРНЫЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В «ЗЕЛеноЙ ЭКОНОМИКЕ»: ФОРМИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ МОДЕЛИ

д.э.н., проф. **Терешина М.В., Федорова Ю.С.**
Кубанский государственный университет,
г. Краснодар, Россия

В основу настоящего исследования положены две теоретические концепции, которые в настоящее время находятся в центре повышенного внимания исследователей-теоретиков, экономистов-практиков, политических и государственных деятелей: теории кластеризации и «зеленой экономики». Устойчивое развитие предполагает качественное улучшение социальных, экологических и экономических параметров региональных экономических систем на основе «зеленого роста», а также учет интересов и обеспечение непротиворечивости условий функционирования кластеров, формирующих региональные «точки роста». Региональная кластеризация часто используется как модное понятие, характеризующее такие известные явления, как индустриальные районы, специализированные или территориальные промышленные комплексы и местные производственные системы. Однако, на наш взгляд, региональный кластер может быть определен не только как географически ограниченная концентрация взаимозависимых предприятий, которая отражает тенденцию концентрации экономической активности в определенном секторе региональной экономики. Главная цель кластера – это не усиление имеющихся позиций на основе увеличения использования территориальных ресурсов, а модернизация регионального пространства, создание инновационных вертикальных и горизонтальных сетей, в том числе в сфере ресурсопользования, ресурсосбережения и переработки отходов, экологической модернизации производства.

Архитектура межкластерных взаимодействий формируется под влиянием целого ряда факторов, определяющих внутреннюю среду региона,

в числе которых ресурсная база территории, функционирующий в территориальном пространстве капитал, степень интеграции территориальных субъектов, инфраструктура.

Локальными «полюсами роста» в Краснодарском крае, связанными с территориальными конкурентными преимуществами и положенными в основу кластерных образований, являются агропромышленный, туристско-рекреационный и транспортно-логистический комплексы. Развитие указанных секторов без учета экологической составляющей создает высокие межсекторальные экстерналии, приводит к конфликту интересов в природопользовании и в недалеком будущем может быть причиной снижения инвестиционной привлекательности территории. Конкурентоспособность региональных кластерных образований может быть обеспечена только за счет внедрения инновационных технологий, систем экологического менеджмента, экологического маркетинга, экотехнологий, позволяющих обеспечить взаимодействие между экономическим развитием и защитой окружающей среды на уровне региона.

Причем для анализируемых кластеров есть общие тенденции экономического развития без ущерба для окружающей среды: это «зеленое строительство», возобновляемая энергия, чистый транспорт, обеспечение потребностей в чистой воде, строительство новой промышленной и информационной инфраструктуры. Поскольку успешный переход к модели «зеленой» экономики в конечном итоге зависит от технологических новшеств, то именно на уровне кластеров есть шанс создать экоиндустрию и воспользоваться усилением спроса потребителей на товары улучшенного экологического качества.

Государственная поддержка проектов «зеленой экономики», включающая налоговые стимулы, ужесточение технических регламентов, кредиты на научно-исследовательские работы, демонстрационные проекты, а также «озеленение» государственной инфраструктуры послужит катализатором для формирования «зеленого» кластера региональной экономики, направив в этом направлении капитал, технологии и рабочую силу, создаст спрос на специальные исследования, систему образования и подготовки специалистов для «зеленых отраслей». Создание новой региональной «точки роста» на «зеленой» основе необходимо не только для оптимизации существующих межкластерных взаимодействий, предотвращения последствий чрезмерного использования природных ресурсов, истощения экосистем, но и для создания и закрепления широкого спектра высокооплачиваемых инновационных рабочих мест. Ядром «зеленого кластера» может стать сфера энергоэффективности и альтернативной энергетики, для развития которой в регионе сложились все необходимые условия и предпосылки.

ПАРТНЕРСЬКІ СТОСУНКИ ЯК ВІДПОВІДЬ СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ ДО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

д.е.н., проф. **Телстов О.С., Провозін М.В.**
Сумський державний університет

Як відомо системи, що саморозвиваються прагнуть вдосконалення [1]. Це стосується усіх видів систем: фізичних, технічних, соціальних і економічних. Вдосконалення економічних систем в наш час асоціюється з маркетингом і управлінням інноваційним розвитком. На початку ХХ століття інноваціями вважались технічні зміни, модифікація продукції, згодом були удосконалені процеси виробництва і розподілу товарів вже на межі ХХ і ХХІ століть найбільш інноваційно-привабливими напрямками діяльності підприємств вважають використання інформаційних технологій та формування взаємовигідних партнерських стосунків[2].

Практикою доведено: впровадження змін призводить до удосконалення економічної системи, за умови, що ці зміни відповідають викликам зовнішнього середовища і необхідні саме у цей проміжок часу і в цьому місці. Перший виклик – це фактор *обмеженості природних ресурсів*, тобто їх нераціональне використання та високе навантаження на навколишнє середовище. Над вирішенням питань раціонального використання ресурсів працюють науки екологія та логістика, однак їх розвиток досить повільний. Другий виклик – *демографічний*, міграція населення із густонаселених країн, що розвиваються, до розвинутих країн. За удаваною одноманітністю і стабільністю розвинутого суспільства Сполучених Штатів Америки і, особливо, країн Європи зростають внутрішні протиріччя між корінним населенням та іммігрантами. Третій виклик – *науково-технічний* фактор. Науково-технічний прогрес призвів до радикальних інфраструктурних змін: з'явилися мегаполіси, постійно збільшуються транспортні перевезення, змінились ландшафти. Сучасний спосіб життя у містах вимагає від людини багато таких додаткових зусиль: збільшення часу переїзdv між домівкою і роботою, погіршення умов харчування, зміна характеру спілкування із колегами, друзями та близькими.

У наш час спрощується доступ до світових знань. Розвиток Інтернету та засобів масової інформації цьому сприяють. Їх вплив на соціум, формує суспільну думку та все більше і більше визначає політичний і економічний розвиток практично всіх країн світу. Тому четвертий виклик зовнішнього середовища – *інформаційний*.

Глобалізація корінним чином змінила характер економічної діяльності

суб'єктів господарювання. Зростання впливу великих компаній відбувається одночасно із зростанням беззахисності інших перед обличчям світових кризових явищ. Багато компаній гине, авід цього здебільшого страждають звільнені працівники.

За два останні століття всесвітня наука і техніка, а за ними і економічний розвиток, досягли видатних результатів. В той самий часу культурному розвитку світ не прогресує. Це провина не окремих людей, а проблема сучасного суспільства в питаннях *виховання* нового покоління. Це п'ятий виклик зовнішнього середовища. Важливо не лише досягти певного рівня розвитку, але й забезпечити його тривалу тастійку підтримку, навчити майбутні покоління жити в гармонії з сучасним, створеним людиною світом.

Всі ці виклики в умовах України передбачають необхідність нового підходу до організації регіональної економіки на базі наявних природних ресурсів промислових і аграрних підприємств, закладів науки та т. ін. Завдання такої реорганізації – сформувати механізм стійких довгострокових партнерських стосунків. Тобто, для ефективного функціонування регіону необхідно максимально використовувати місцеві матеріальні, трудові та фінансові ресурси. Регіон має бути максимально самодостатнім і виходити на «окупність». Таким чином складеться система економічної взаємодії між окремо взятими регіонами і державою в цілому.

Саме такі взаємовідносини можуть забезпечити адекватну відповідь зовнішнім викликам. Від глобальних коливань економіки регіони будуть захищені замкнутим внутрішнім циклом споживання і продуманою системою партнерських стосунків. В такому регіоні відпаде необхідність у транспортуванні готових простих виробів чи сировини на великі відстані, зменшиться ймовірність виробництва товарів, які не можна реалізувати і які накопичуються на складах, поступово стають непридатними а потім викидаються на сміттєзвалища, тим самим погіршуючи екологічний стан. У держави, що звільниться від низки завдань, які можуть бути передані на регіональний рівень, з'явиться більше можливостей сконцентруватися на законодавчій діяльності, проблемах культури, вихованні підростаючого покоління та розвитку суспільства, здатного підтримувати і вдосконалювати досягнутий рівень розвитку.

1. Самсонкін В.М., Телетов О.С. Моделювання функціональної діяльності економічних систем, які самоорганізуються/ В.М. Самсонкін, О.С. Телетов // Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. –С. 370-415.

2. Телетов О.С. Маркетинг партнерських стосунків у системі виробництва і споживання промислової продукції / О.С. Телетов // Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку : монографія / [С.М. Ілляшенко, Л.Г. Мельник, В.В. Божкова та ін.] ; за ред. С.М. Ілляшенко. – Суми : Унів. кн., 2006. – С. 58-117.

МОДЕРНИЗАЦИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОЛОГИЧЕСКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИИ РФ: ТЕОРИЯ, МЕТОДОЛОГИЯ, ПРАКТИКА

д.э.н., проф. **Тяглов С.Г.**, к.э.н. **Колычева Ж.Я.**
Ростовский государственный экономический университет (РИНХ),
Россия

Современная российская экономика характеризуется большими ресурсопоглощающими производствами, развитие которых, с одной стороны, приводит к экономическому развитию территорий, а с другой – влечет за собой серьезные социальные и экологические негативные тенденции, проявляющиеся в несбалансированной эксплуатации природно-ресурсного потенциала, нарушении экологических систем вследствие техногенного и антропогенного воздействия на окружающую среду. Нарастание экологических проблем наряду с общим социально-экономическим кризисом активизировало проблему реструктуризации социо-эколого-экономического развития регионов и требует детального анализа экономической системы с позиции устойчивости на среднесрочный период.

Развитие процессов урбанизации и интеграции привело к тому, что понятие системы стало рассматриваться как комплексное содержание, отражающее взаимосвязь природы, общества и производства. В связи с этим возникло новое определение геосистемы как системного образования, функционирующего в результате взаимодействия природы, общества и хозяйственной деятельности. В настоящее время существует множество трактовок геосистемы, однако приверженность ученых к той или иной до сих пор не определена, поэтому при определении геосистемы можно использовать общепринятые классификаторы и категории.

На сегодняшний момент учеными доказано, что приоритетным направлением изучения социо-эколого-экономических систем отдельных территорий является экологическое, как системобразующее. В связи с этим несколько меняется и трактовка определения системы в целом.

В составе социо-эколого-экономических систем можно выделить подобающие подсистемы: производственная, общество, социальная, природно-ресурсная, рекреационная, производственно-инфраструктурная, социально-инфраструктурная.

Как система социо-эколого-экономические сообщества многомерны и неоднородны, и определить ее границы можно только с позиции жизнедеятельности антропогенного фактора.

Отличительной особенностью изучаемого объекта исследования, в качестве которого определен регион, является то, что его комплексная социо-эколого-экономическая оценка возможна лишь с применением

многоаспектного подхода, предполагающего исследование влияния таких факторов, как социальное развитие территорий, экономическое, природно-климатические особенности, производственные особенности территорий, характеристики состав и структуры населения, уровня его жизни, демографическое исследование и т.д.

На наш взгляд, природопользование представляется как мегаполикомпонентная система, создаваемая человеком в контуре биосферы территории из вещества, энергии и информации природных компонентов, состоящая из трёх взаимосвязанных, взаимообусловленных и взаимозависимых подсистем первого порядка: первая подсистема – среда обитания, вторая – территориальная сфера, третья – ресурсный потенциал, которые включают в себя подсистемы второго порядка – природно-антропогенные воды, земли, воздух, флору, фауну; и подсистемы последующих порядков – урбанизированные территории, промышленные зоны, водохозяйственные объекты, а также систему, управляемую законодательными актами, нормами и правилами технических документов, удовлетворяющую социально-экономические интересы и приоритеты в контуре нравственных устоев общества.

Рассмотрение природопользования не как совокупности, а как системы более полно отражает характер современного этапа взаимодействия общества и природы и перехода к экологически устойчивому развитию территории РФ, что позволяет обосновать схему социо-эколого-экономического механизма взаимодействия и регулирования отношений субъектов природопользования в системе «население – государство – регион – хозяйственные субъекты».

Таким образом, реализация предложенного комплекса мер позволяет определить экономический, экологический и социальный показатели, характеризующие состояние территории, выполнить её социо-эколого-экономическую оценку, провести анализ комфортности территории РФ для жизнедеятельности работников предприятия и разработать перечень мероприятий для приведения в соответствие состояния окружающей среды с нормативными требованиями.

"УПРАВЛЕНИЕ ТАЛАНТАМИ" КАК ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕОБХОДИМОСТИ

доц. **Ушева М.Н.**
ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград, Болгария

Для Болгарии Управление талантами (Talent Management) является новой темой, которая является предметом исследования в течение последнего десятилетия, как в теоретическом плане в публикации некоторых болгарских

авторов, так и в некоторых исследованиях по-прежнему скромной практики в нашей стране. Отдельные аспекты этого вопроса затрагиваются в научных исследованиях и подготовку в области управления человеческими ресурсами, развитие карьеры, корпоративной культуры и поведения, и другие. Но специальные исследования и разработки болгарских авторов почти нет (только несколько статей).

Чтобы найти надлежащее место концепции "Управление талантами" необходимы комплексный анализ теоретических взглядов, концепций, убеждения ведущих ученых и специалистов из развитых стран, известных консалтинговых компаний и другие. Речь идет и о природе, роли и понятийном аппарате управления талантами, о распознавания и выявления талантов, об их оценки в целях развития определенных навыков (компетенции). Таким образом, основным, наиболее важным результатом является разъяснение и обоснование предположения, что управление талантами имеет собственной важности, роль и место как функция корпоративного управления. То есть это не только часть управления человеческими ресурсами (HRM) компании или какое-то специальное отношение симпатий к талантливых и высококвалифицированных сотрудников, а *независимая, отдельная функция управления* компании или организации государственного сектора.

Именно эта формулировка, разработанная сначала в качестве современной и перспективной новой концепции является производным от тенденций и потребностей глобального экономического сегодняшнего развития и перехода к так называемого информационного общества (цифровой экономики), в котором на первый план высокий спрос на талантливых и высококвалифицированных рабочих, специалистов и руководителей в рамках уже глобального рынка труда.

В контексте рассмотрения концепции "Управление талантами" (Talent Management) можно оправдать мнение, что идентификация, оценка, привлечение, мотивация, развитие талантливых людей, должно осуществляться совместно с *двух точек зрения*. С одной стороны – *с точки зрения долгосрочных интересов, целей, стратегии, потребностей развития компании*. С другой – *интересы и потребности отдельного, конкретного, реального человека с талантом* – для развития карьеры, профессиональной, творческой, социальной и духовной реализации.

Теоретические обобщения по этому вопросу не могут быть заимствованы легко и механически с работ, опубликованных исследователями из развитых стран. Для реального применения рекомендации в области управления талантами они должны быть результатом в большей степени практической работы в применении и апробации на практике их основных методологических требований, принципов и подходов, методик и программ для управления талантами.

В этих теоретических анализах и резюме практики везде обращаем особое внимание и анализируем практику болгарских компаний в развитие управления талантами и поддерживаются определенные мнения и рекомендации по дальнейшему совершенствованию этой деятельности. В этом контексте необходимо рассматривать и новые возможности, требования и проблемы организации бизнеса в условиях членства страны в Европейском Союзе. Безусловно, особое значение имеют результаты по разработке практических и прикладных аспектов становления и развития управления талантами в компании. Им нужно уделять больше внимания и места – в идентификации и оценке талантов и разработки компетентностного подхода и модели, разработки программы и системы управления талантами, развитие коучинга и наставничества, и т.д.

Исследование, изучение и анализирование управления талантами, создание рабочих программ, разработка практико-прикладных инструментов и методов для реализации этой деликатной функции и деятельности в компании, является экономической необходимостью для современного бизнеса. Разработка и внедрение рабочих программ по управлению талантами являются жизненно важными для повышения эффективности таких процессов, как набор персонала, разработка схем мотивации, обучения персонала в соответствии с миссией организации, и в построении схем развития и карьерного роста. А возможности профессионального развития являются одними из ключевых факторов для сотрудников, чтобы свести к минимуму отъезда талантливых и высококвалифицированных сотрудников, что в свою очередь обеспечивает высокую эффективность и высоких рыночных результатов компании.

1. Майклз, Э., Х. Хэнфилд-Джонс и Э. Экселрод. *Война за таланты*, Изд. „Манн, Иванов и Фербер”, 2005
2. Ушева, М. Управление на таланта (Talent Management). УНИ „Неофит Рилски”, 2010
3. Филипова, М. Управленски решения. УНИ „Н. Рилски”, 2008
4. McCal, J Jr., Morgan W. High Flyers: Developing the Next Generation of Leaders. Harvard Business School Press, 1998

УКРАИНСКИЙ РЫБОПРОМЫШЛЕННЫЙ КОМПЛЕКС В СИСТЕМЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: РЕГИОНАЛЬНО-ОТРАСЛЕВОЙ ВЕКТОР РЕАЛИЗАЦИИ

к.е.н., с.н.с., **Фесенко О.А.**

Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, г. Одесса

В настоящее время идея устойчивого развития, определяющая жизнедеятельность человечества в условиях экономических и экологических

ограничений, перешла на этап активного поиска, апробации и совершенствования национальных механизмов и инструментов ее реализации. В Украине данный процесс все более приобретает секторальный и региональный характер, накапливая адаптированный для украинских реалий экономико-экологический и социальный инструментарий.

Рыбное хозяйство является одним из сложных секторов экономики, для которого доктрина устойчивого развития является безальтернативным стратегическим вектором развития. Украина значительно отстает от развитых стран по степени использования научных и прикладных возможностей устойчивого развития в рыболовстве и связанном с ним рыбопромышленном комплексе. Это во многом объясняется невозможностью применения к рыбному хозяйству шаблонных подходов других секторов экономики из-за специфических проявлений в нем характеристик устойчивости.

Опыт развитых стран, а так же российский опыт, свидетельствует о том, что в настоящее время идет формирование и наполнение самостоятельной теории устойчивости рыболовства, поиск в ее границах социо-экономико-экологических закономерностей развития отрасли, обобщение и систематизация опыта международных и национальных управленческих воздействий с оценкой их эффективности и возможности дальнейшего применения в изменяющихся реалиях. Следует констатировать, что данному процессу имманентны постоянство и непрерывность. Так, например, в преддверии Конференции ООН по устойчивому развитию «Рио+20», в мировом сообществе констатируется, что необходимы новые (по сравнению с задекларированными или реализованными ранее) импульсы для перехода к устойчивому развитию. В частности, превалирует идея разработки Целей устойчивого развития, которые содержали бы конкретные количественные показатели, а также «дорожные карты» по достижению этих целей различными странами и регионами мира. Аналогичный подход актуален и для рыбного сектора.

Принципиально важным для дальнейшего развития и прикладной реализации теории устойчивого развития рыбного хозяйства является выделение соподчиненных видов устойчивости: экологической, социально-экономической и институциональной. Кроме этого, целесообразно рассмотреть, как подсистем, устойчивости рыболовства и устойчивости рыбопромышленного комплекса. Это дает возможность концептуально определить зоны поиска способов и путей поэтапного достижения (фактически, «дорожных карт») устойчивости всего национального рыбного хозяйства. Для решения данной комплексной задачи, на наш взгляд, перспективен с точки зрения результативности, мезоэкономический ракурс анализа рыбного хозяйства.

В Украине функционирование рыбного хозяйства обеспечивается

разными типами промысла: экспедиционным рыболовством в Мировом океане, рыболовством в Черном и Азовском морях, рыболовством во внутренних водоемах. Существует дифференциация удельного веса этих типов промыслов и проблемных вопросов по регионам. Вследствие этого, рыболовство и соответствующий рыбопромышленный комплекс представляют собой сложную, с точки зрения построения эффективной архитектуры управления, систему. Осуществляя морской промысел, Украина находится под действием международных соглашений и, как следствие, общепризнанных норм устойчивости, которые либо совсем не применяются на практике, либо находятся на стадии имплементации в национальное правовое поле. В настоящее время идет процесс анализа системы управления рыболовством в Украине через призму инициатив ФАО по внедрению практики ответственного рыболовства в бассейне Черного моря и разработка конкретных адресных мероприятий. На наш взгляд, степень их жизнеспособности и эффективности напрямую зависит от того, насколько системно будет рассмотрено рыбное хозяйство. В данном случае, в помощь мезоэкономическому подходу, к анализу необходимо добавить региональный аспект. Это даст возможность оценить, будут ли конкретные меры адаптивного управления носить дополняющий характер или речь должна идти о кардинальном изменении существующей системы управления, меж- или внутрисекторальной, локальной или международной, с активным использованием научных исследований или с опорой на лучшую имеющуюся информацию и т. д. Четкое понимание этих вопросов и других реалий, относящихся к использованию водных ресурсов, имеет важнейшее значение для ориентации стратегий, целей и планов обеспечения устойчивости рыбного хозяйства.

Таким образом, цели устойчивости развития рыбного хозяйства будут реальными и достижимыми только в случае сбалансирования территориальных и мезоэкономических факторов развития. Эффективным механизмом определения и достижения такого баланса является разработка региональных экономических программ развития рыбного хозяйства.

БАНКОВСКИЙ СЕКТОР РОССИИ: СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ

к.ф.н, доц. **Филатова А.В.**

ФГБОУ ВПО «Самарский государственный университет», Россия

Банковская система России проявила хорошие способности к адаптации в условиях мирового финансового кризиса. Однако для преодоления негативных последствий кризиса и обеспечения инновационной активности в процессе модернизации российской экономики необходимо дальнейшее

расширение кредитования реального сектора экономики, особенно в сфере инвестиционного кредитования, что должно сопровождаться модернизацией как всего финансового сектора, так и его важнейшей части – банковской системы России. Нехватка финансовых ресурсов в экономике приводит к ограничениям конкуренции, роста производства, стимулируя высокий уровень инфляции.

В январе 2011 г. общественности был представлен проект «Стратегии развития банковского сектора РФ на период до 2015 года».

Исторический опыт учит нас, что банки появляются там и тогда, когда возникает спрос на их услуги вследствие развития торговли и ремесленного производства, но оказывают активное обратное влияние на экономику, стимулируя ее развитие путем предоставления необходимых кредитов на пополнение оборотных средств, инвестиционных кредитов и прочих необходимых предпринимателю банковских услуг. Следовательно, без развития банковской системы невозможно обеспечить адекватное развитие современной экономики. Но для обозначения контуров и целевых ориентиров развития банковской системы необходимо знать приоритеты развития экономики и стратегические цели на будущий период, иметь четко сформулированную промышленную, инвестиционную, инновационную, социально-экономическую политику.

Следует отметить, что заявленный проект Стратегии развития банковского сектора РФ на период до 2015 г. (далее – Стратегия) отличается отсутствием формулировок конкретных задач, целевых ориентиров развития с точки зрения потребностей реального сектора экономики и обеспечения потребностей модернизационных процессов, отсутствием механизмов реализации обозначенных направлений развития банковского сектора в контексте перехода к новой интенсивной модели развития. Следует отметить, что к Стратегии прилагается проект Плана мероприятий по реализации развития банковского сектора Российской Федерации на период до 2015 г., состоящий из 25 пунктов, подавляющее большинство которых предполагает лишь внесение изменений в действующее законодательство

Критичным является тот факт, что в представленном проекте Стратегии вновь речь идет о банковском секторе, а не о банковской системе. И реформировать предлагается только банковский сектор, а не деятельность ядра банковской системы – Центрального банка РФ. Деятельность Банка России не менее нуждается в реформировании и изменении подходов к взаимодействию с коммерческими банками и реальным сектором экономики. Уже давно банковское сообщество обсуждает вопрос о необходимости корректировки целевых функций Банка России, которые, в отличие от практики западных стран (ЕЦБ – это ценовая стабильность, ФРС – обеспечение макроэкономического равновесия, Банк Японии – поддержание стабильности

финансовой системы), сформулированы весьма однобоко и не учитывают специфику текущего момента.

Главной целью деятельности Банка России в соответствии с требованиями российского законодательства является «защита и обеспечение устойчивости рубля». Эта цель была несомненно актуальна в тот период, когда принималось банковское законодательство в начале 90-х гг. Такая формулировка цели Банка России предполагает в основном проведение жесткой монетарной политики, которая ограничивает инфляцию, но не стимулирует развитие кредитного рынка и не обеспечивает генерирование в банковской системе долгосрочных пассивов.

Хотя Банк России и пытался проводить активную процентную политику в 2009–2010 гг., но этого недостаточно для стимулирования инвестиционной активности в экономике. Кроме того, уровень инфляции продолжает оставаться довольно высоким по меркам западных стран.

Таким образом, мы считаем, что дальнейшее реформирование финансового сектора требует системного подхода и необходимо реформировать не банковский сектор, а банковскую систему и Центральный банк не должен находиться в стороне от модернизационных процессов. Следует рассматривать также модернизацию банковской системы в контексте реформирования всего финансового рынка, неотъемлемой частью которого она является.

Как уже было отмечено, в Стратегии отсутствуют конкретные целевые ориентиры развития. Как и в предыдущем варианте Стратегии (2004–2008 гг.), в ней содержатся только три показателя, достижение которых намечено Стратегией к 2015 г., а именно: «активы/ВВП» должны достичь около 90%, «капитал/ВВП» – 13–14%, «кредиты нефинансовым организациям и физическим лицам/ВВП» – 50–55%. Однако данные показатели не могут нас информировать в полной мере о том, полностью ли покрываются потребности реального сектора экономики в кредитах, в том числе в инвестиционных. Несмотря на очевидный рост показателей развития банковской системы, доля банков в источниках инвестиций в основной капитал составляет те же 10%, что и в начале 2000-х гг. Поэтому одной из основных проблем банковской системы является необходимость стимулирования и развития инвестиционного кредитования, сдерживаемого высокими процентными ставками на кредит и отсутствием достаточного количества долгосрочных пассивов в банковском секторе.

Важный вопрос, который необходимо решить при переходе к интенсивной модели банковской деятельности, – это формирование институциональной структуры банковской системы, адекватной требованиям реального сектора экономики.

Так же вновь получила распространение идея ввести на

законодательном уровне статус федерального и регионального банка, поддержанная Ассоциацией российских банков. Предлагается ввести специальный защищенный статус регионального (локального) банка с широкими требованиями и ограниченными правами. Размер минимального капитала для таких банков установить на уровне 15 млн. руб. вместо 90 млн. руб. для банка с обычной федеральной лицензией. Ввести для них льготные значения обязательных нормативов, а в качестве запрета установить ограничения на совершение ряда валютных операций, на суммы привлекаемых вкладов населения, запрет на открытие функциональных подразделений за пределами региона.

Непонятно только, почему одни группы клиентов должны иметь большие гарантии, чем другие, в устойчивости и надежности своих банков? Не приведет ли это к тому, что целые группы клиентов перейдут на обслуживание в общедоверительные банки и тем самым мы добьемся противоположного желаемому эффекта. Такой подход ослабит, на наш взгляд, региональную банковскую систему и снизит доверие к ней. Кроме того, это приведет к дальнейшей концентрации банковского сектора.

Для того чтобы обеспечить расширение масштабов кредитования российской экономики за счет банковской системы, нужно сделать акцент на продолжении действия такого финансового стимула государства, как создание системы гарантирования кредитов, выполняющей функцию перестрахования. Может быть создан единый национальный гарантийный фонд, следует стимулировать и появление региональных гарантийных фондов, в основу политики которых должны быть положены приоритеты социально-экономического развития, выбранные государством и обществом. Во всем мире положительно зарекомендовали себя национальные банки развития. Банк развития был создан и в России. Он через региональные банки кредитует малый и средний бизнес. По данной схеме работает более 180 банков, постоянно обновляются предлагаемые банком продукты, снижается стоимость кредитов, увеличивается срок кредитования. Для расширения масштаба выполняемых банком задач следует предпринять меры по увеличению его уставного капитала, который составляет пока 20 млрд руб. Функции банков развития могли бы выполнять и другие участники финансового сектора: финансовые компании, специальные фонды развития в регионах, специальные кредитные учреждения для финансирования и кредитования малого и среднего бизнеса. Должна использоваться в России и такая тенденция мирового развития, как микрофинансовые отношения. Для этого необходимо создать условия для развития кредитных кооперативов, небанковских кредитных организаций в регионах, которые могли бы действовать совместно с крупными банками, в том числе и с государственным участием (Сбербанк, ВТБ и др.). Такой подход будет стимулировать развитие банковской конкуренции, без чего невозможно

реши́ть пробле́му фінансового забезпе́чення модернізації економіки інвестиційними кредитами і дешевими фінансовими ресурсами.

Таким образом, в Стратегии развития банковского сектора необходимо сделать акцент на развитии именно банковской системы, включающей не только коммерческие банки, но и Банк России, стоило бы больше внимания уделять развитию региональной банковской системы, на уровне которой следует развивать различные институциональные формы банковских институтов и банковской инфраструктуры, способные обеспечить существенный прирост масштабов кредитования реального сектора экономики и активизации модернизационных процессов российской экономики.

ЕКОЛОГІЧНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК СКЛАДОВА ТИПОВОЇ МОДЕЛІ ІНФРАСТРУКТУРНОГО КОМПЛЕКСУ

д.е.н., проф. **Харічков С.К.**

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України, м. Одеса

У наявному арсеналі теоретичного базису інфраструктурного забезпе́чення стало́го розвитку соціо-еколого-економічної системи будь якого масштабу та виміру екологічна інфраструктура займає особливе місце, яке обумовлено станом економіки, соціуму та навколишнього природного середовища, розвитком та масштабами соціальних й екологічних перетворень у суспільстві, очікуваними позитивними або часто непередбаченими негативними природоперетворювальними процесами від локального до мегамасштабного виміру.

На відміну від традиційного бачення функціональних елементів виробничої (або соціальної) інфраструктури будь якої соціо-еколого-економічної системи (від локальної до мегамасштабної) при визначенні функціональних складових екологічної інфраструктури доцільно скористатися системно-функціональним підходом з позицій запровадження системи регуляторних функцій у сфері природокористування.

Практичне розуміння цієї тези зводиться до визначення:

(а) структурних компонентів екологічної інфраструктури, що мають розглядатися у системному аспекті;

(б) функцій, що має виконувати екологічна інфраструктура, та характеру їх взаємодії;

(в) співвідношення функціональних екоінфраструктурних елементів, які реалізують її призначення;

(г) сутності системної організації та управління екоінфраструктурою;

(д) умов та необхідних рішень щодо системного узагальнення, інтеграції та збалансованості інтересів суспільства, влади та бізнесу у розвитку екоінфраструктурного сектору;

(е) інноваційної складової у формуванні об'єктів екологічної інфраструктури;

(є) інвестиційного забезпечення екоінфраструктурного комплексу, зокрема формування його інвестиційної привабливості та інтеграції суб'єктів інвестиційних процесів тощо.

Згідно з системно-функціональним підходом вбачається доцільним виокремити наступні ієрархічно систематизовані функціональні складові сучасної інноваційної моделі екологічної інфраструктури:

- політико-правова" екологічна інфраструктура, елементами якої є регуляторні інститути природокористування законодавчого та підзаконного характеру, інші політико-правові інститути;

- інституційна екологічна інфраструктура, де основними складовими виступають регуляторні інституції, що утворюються та функціонують з метою реалізації вищезазначених інститутів природокористування;

- інструментальна екологічна інфраструктура, конструктивне наповнення якої складає широкий спектр інструментів екологічного та технічного регулювання природокористування:

- природно-техногенна екологічна інфраструктура, до складу якої, на відміну від виробничої (або соціальної) інфраструктури, слід відносити об'єкти природного та природно-техногенного походження, що забезпечують підтримку сталої якості природного середовища, адаптацію його до антропогенних та техногенних навантажень, відтворювальні процеси в екологічних системах тощо;

- інформаційно-аналітична екологічна інфраструктура, наповнення якої складають організаційні елементи для забезпечення оціночних, аналітичних, інформаційних функцій загальної регуляторної системи природокористування; саме такі елементи становлять необхідне підґрунтя конструктивних регуляторних дій іншими елементами екологічної інфраструктури;

- публічна екологічна інфраструктура, основними складовими якої мають стати неурядові інституції громадянського суспільства, які покликані на основі передбачених для них законом функцій та завдань справляти відповідний вплив на дії влади, перебіг економічних та соціальних процесів у суспільстві, дотримання конституційних норм і правил особистості, суспільства, бізнесу, влади тощо;

- техніко-технологічна екологічна інфраструктура – елементи цього блоку (засоби та предмети праці) створюють матеріально-речовинні умови реалізації процесів природокористування в реальних вимірах простору та часу;

а саме використання та відтворення природного капіталу, охорону навколишнього природного середовища, реалізацію природоперетворювальних процесів, забезпечення їх ресурсно-екологічної безпеки та ресурсно-екологічної життєдіяльності людини й суспільства загалом.

КЛІМАТОЗАЛЕЖНІ НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ В ОЧІКУВАНИХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІНАХ⁴

проф. Хлобистов Є.В.,

ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ», м.

доц. **Волюшин С.М.,**

МНС України,

Добрянська Т.І.

Львівський національний аграрний університет

Для кожного із встановлених типів кліматозалежних надзвичайних ситуацій необхідно здійснити експертну оцінку можливих збитків, виходячи із основних видів збитків, характерних для розглядуваного типу надзвичайних ситуацій, кількісних показників збитків, які були нанесені цією групою надзвичайних ситуацій за минуле десятиріччя та прогнозованої динаміки уражальних чинників джерел цих надзвичайних ситуацій при майбутніх змінах клімату.

При очікуваних змінах клімату, що прогнозовано впливатимуть на динаміку геологічно небезпечних явищ, за різними підрахунками, в тому числі експертів МНС, ймовірно збільшення кількості надзвичайних ситуацій пов'язаних із впливом небезпечних геологічних процесів на 30 відсотків.

З урахування цих прогнозних оцінок є підстави очікувати збільшення середньої величини збитків від цих надзвичайних ситуацій на 50 відсотків. При цьому максимальні збитки у разі особливо несприятливого розвитку подій, особливо в межах міських агломерацій, можуть сягнути величин у розмірі 100 – 200 млн. доларів.

На сьогодні збитки від надзвичайних ситуацій спричинених метеорологічними та агрометеорологічними небезпечними явищами, характеризуються значною варіативністю і досить значними обсягами в окремих випадках. Максимальні значення (близько 25 млн. доларів) були зареєстровані під час надзвичайної ситуації державного рівня, яку зумовили сильні дощі, на території Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької

⁴ Дослідження виконано за часткової підтримки ДФФДУ в межах Гранту Президента України для докторів наук у 2011 р. за проектом «Втрати для економіки України від кліматичних змін (на прикладі прогнозування наслідків надзвичайних ситуацій)»

областей та Автономної республіки Крим, у липні 2007 року. Середній показник збитків від надзвичайних ситуацій зумовлених небезпечними метеорологічними та агрометеорологічними явищами становить 30-40 тисяч доларів.

У зв'язку із змінами клімату, фахівці з кліматології вважають, що західні області нашої країни, а саме карпатський регіон, найбільш потерпатимуть від сильних дощів та злив. Кількість річних опадів у майбутньому залишатиметься на рівні показників минулих років, а ймовірність виникнення більш інтенсивних дощів зростає на 20%, що у поєднанні із грозовою діяльністю у теплу пору року (грози, град блискавки, шквалисте посилення вітру до 15-20 м/с) та високим стоянням води в річках може призвести до комплексу негативних наслідків як природного так і техногенного характеру.

Різкі коливання температури повітря у холодну пору року (у наступні 10-30 років) призведе до випадіння більшої кількості рідких опадів (дощу), або опадів змішаної фази (дощ із мокрий снігом або мокрий сніг з дощем), що в свою чергу створює небезпеку утворення ожеледі та налипання мокрого снігу. Ці явища при коливанні температури повітря у поєднанні із вітром до 15-20 м/с можуть призвести до значних техногенних аварій у електроенергетичних системах та комунальному господарстві.

Не зважаючи на те, що у останні роки кількість надзвичайних ситуацій, які викликані природними чинниками дещо зменшилась, треба зауважити, що однією з особливостей глобального потепління є збільшення інтенсивності та тривалості опадів, що в майбутньому з аномалії перетвориться на норму.

Згідно з вищенаведеними змінами клімату, що згаданим чином впливатимуть на метеорологічні та агрометеорологічні небезпечні явища, за оцінками спеціалістів, в тому числі експертів МНС, ймовірно збільшення кількості надзвичайних ситуацій пов'язаних із впливом цих небезпечних явищ та процесів на 7 відсотків.

З урахування цього можна очікувати збільшення середньої величини збитків від цих надзвичайних ситуацій на 10-15 відсотків. При цьому максимальні збитки, у разі кумулятивної дії багатьох метеорологічних факторів, можливі у розмірі 31-33 млн. доларів.

Гідрологічні небезпечні явища і насамперед повені та паводки, часто приводять до кліматозалежних надзвичайних ситуацій з наступними основними видами збитків: від руйнування та пошкодження основних фондів, знищення майна та продукції; від втрати життя та здоров'я населення (у разі загибелі або травмування); внаслідок вилучення або порушення сільськогосподарських угідь; від втрат рибного господарства; від втрат деревини та інших лісових ресурсів; через знищення або погіршення якості

рекреаційних зон та внаслідок шкоди, заподіяної природно-заповідному фонду. Інколи додатково обраховуються збитки від невироблення продукції внаслідок припинення виробництва та забруднення поверхневих і підземних вод та джерел, внутрішніх морських вод і територіального моря.

Характерною особливістю збитків від надзвичайних ситуацій спричинених гідрологічними небезпечними явищами, є наявність особливо значних величин. Максимальні значення (1,2 млрд. доларів) були зареєстровані під час надзвичайної ситуації державного рівня 22-28 липня 2008 року, коли сильні зливи (в Карпатах, на Закарпатті та Прикарпатті) тривали та дуже сильні дощі у поєднанні з поривами вітру та шквалами, градом (кількість опадів за даними спостережень метеостанцій та гідрологічних постів складала у західних областях 95-293 % норми опадів за місяць) викликав підйоми рівнів води в річках. На річках карпатського регіону (басейни річок Дністер, Прут, Сірет, Тиса) сформувався екстремально високий катастрофічний дощовий паводок (загальні підйоми рівнів води склали 0,9-7,3 м).

В цілому, середній показник збитків від надзвичайних ситуацій, зумовлених небезпечними гідрологічними процесами досягає розмірів 50 тис. доларів.

В Україні, як і в глобальному масштабі, відчуваються зміни клімату, які мають певний вплив на формування річкового стоку, в тому числі і на проходження паводків в Карпатах у майбутньому: переважання теплих зим сприяє тому, що опади здебільшого випадають у вигляді мокрого снігу та дощу, тому паводконебезпечний період фактично розтягується майже на весь рік; через збільшення інтенсивності опадів на 20%, та частішу їх періодичність, значні паводки в карпатському регіоні будуть повторюватись через 1-5 років (на даний час періодичність наближається до 1 разу у 2-7 років); в останні роки в атмосферній циркуляції посилюються меридіональні процеси, що призводить до значної активізації циклонічної діяльності, а це в свою чергу стане умовою зростання кількості опадів, їх інтенсивності, збільшення руйнівної сили явищ, які супроводжують зливи (грозова активність, посилення вітру).

Висновки вчених зводяться до того, що в цілому очікується зростання вірогідності більш частого проходження високих паводків, так як спостерігається довготривала тенденція змін кліматичних характеристик, на фоні яких паводки мають бути більш високими.

З урахуванням очікуваних змін клімату щодо гідрологічної обстановки, прогнозується з високою ймовірністю збільшення кількості надзвичайних ситуацій, пов'язаних із негативним впливом цих небезпечних явищ орієнтовно на 12 відсотків.

Аналіз показує, що можна очікувати збільшення середньої величини

збитків від цих надзвичайних ситуацій на 10-15 відсотків. При цьому максимальні збитки, при несприятливому розвитку подій можуть становити понад 1,5 млрд. доларів.

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Чаплигін О.В.

Національний університет державної податкової служби України, м. Ірпінь

Нижче наведено основні види податкових стимулів, що використовуються для підтримки розвитку відновлювальної енергетики:

- Пільги при сплаті податку на прибуток або податкові кредити на певну частину інвестицій в основні фонди та обладнання, що використовується у виробництві відновлювальної енергії [1; с.213]. Більшість країн, що надають податкові стимули на інвестиції у відновлювальну енергетику вимагають сертифікації відповідного обладнання.

- Виробничі податкові пільги, що забезпечують зниження ставки податку на прибуток або надання податкового кредиту при генеруванні певної кількості кіловат-годин. Цей тип стимулювання є досить поширеним, особливо при підтримці великих проектів, тому що він стимулює ефективне виробництво відновлювальної енергії, а не великі інвестиції [2].

- Зниження ставки податку на майно. Власники землі або інших основних фондів, що використовуються у виробництві відновлювальної енергії, можуть отримати зниження ставки податку на майно до 100%.

- Зниження ставки ПДВ. Виробники відновлювальної енергії отримують знижки на ПДВ до 100% (Китай – 17% знижено до 6, 8.5 або 13%; Чехія – 20% знижено до 10%; Італія – 20% знижено до 10%; Великобританія – 20% знижено до 5%) [2; с.11].

- Зниження ставки податку з продажу. Дозволяє споживачам уникнути сплати (до 100%) податку з продажу при купівлі відновлювальної енергії або обладнання.

Зниження ставки імпортного мита, зокрема на запчастини та обладнання, що використовується у виробництві відновлювальної енергії. Цей вид стимулювання є особливо корисним на ранній стадії розвитку відновлювальної енергетики, коли країна ще не має власних потужностей для виробництва обладнання та необхідних технічних знань.

Прискорена амортизація. Прискорена амортизація дозволяє інвесторам у виробництво відновлювальної енергії піддавати амортизації електростанції та обладнання швидшими темпами, ніж звичайно дозволено, значно знижуючи таким чином декларований прибуток для сплати прибуткового податку [3; с.33].

Податкове стимулювання наукових досліджень, що має на меті створення місцевих технологічних інновацій. Основним пріоритетом дослідницьких програм часто є створення інновацій, унікальних для внутрішнього ринку [3]. Для того, щоб податкові кредити для стимулювання досліджень мали позитивний ефект, відновлювальна промисловість повинна бути достатньо великою та прибутковою, щоб податкові кредити могли забезпечити адекватній об'єм досліджень.

- Податкові канікули. Податкові канікули – це тимчасове звільнення від сплати певних податків (акцизний збір, податок на майно, податок на прибуток, ПДВ). Зазвичай їх встановлюють, як початковий стимул для інвестицій з розрахунком, що по закінченню цього періоду компанія буде сплачувати податки за звичайними ставками.

- По-десяте, податки на традиційні види палива. Оподаткування викопних видів палива або шкідливих викидів є непрямим податковим стимулом для купівлі відновлювальної енергії, оскільки джерела відновлювальної енергії не оподатковуються. Тому більшість країн встановлює певні податки на викопні види палива [4; с.42].

азвичай, для більшої ефективності, податкові стимули використовують у поєднанні з іншими видами стимулювання. Так, наприклад, використовується «портфель стандартів з відновлювальних джерел енергії» та «зелені» тарифи, що створює додаткові стимули для розвитку відновлювальної енергетики.

1. Support schemes for renewable energy in the Nordic countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.nordicenergyperspectives.org/Ten%20 perspectives%20kap%209_11.pdf](http://www.nordicenergyperspectives.org/Ten%20perspectives%20kap%209_11.pdf)
2. Clement D. International Tax Incentives for Renewable Energy: Lessons for Public Policy / D. Clement, L. Matthew. – San Francisco : Center for Resource Solutions, 2005. – 30 p.
3. Tax incentives for renewable energy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Taxes-Incentives-Renewable-Energy-2011.pdf>
4. Hansen E. Innovation of energy technologies: the role of taxes / E. Hansen. – Copenhagen, 2010. – 85p.

ВПЛИВ СОТ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТУРИСТИЧНИМИ ПОСЛУГАМИ

Чепіжко О.С.

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана

Розвиток сучасної економічної системи має щільний взаємозв'язок із процесом глобалізації і фундаментальним завданням даного напрямку розвитку є лібералізація торгівлі – одна з основних цілей Світової організації торгівлі. Всі види господарської діяльності сьогодні різною мірою залежать

від міжнародної торгівлі. Раніше увага була зосереджена на міжнародній торгівлі промисловими товарами, але останнім часом цей акцент змістився через значне зростання обсягів торгівлі послугами. Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС) є першою багатосторонньою торговельною угодою, створеною з метою розробки правил регулювання торгівлі послугами, в тому числі туристичними послугами, а також з метою впровадження процедури багатосторонніх переговорів щодо вдосконалення процесу доступу до ринку для іноземних постачальників послуг. Ця подія є значним кроком вперед у процесі розвитку міжнародного економічного співробітництва. Створення Генеральної угоди про торгівлю послугами відображає розуміння важливості розвитку сфери торгівлі послугами, а також необхідності співробітництва між країнами світу у сучасному глобалізованому середовищі.

ГАТС була створена під час проведення Світовою організацією торгівлі Уругвайського раунду переговорів в рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

Незважаючи на те, що туристичні послуги були достатньо лібералізовані у більшості країн, тим не менш, уряди цих країн прийняли рішення брати участь у переговорах з метою подальшого розвитку галузі туристичних послуг.

Генеральна угода з торгівлі послугами впливає на розвиток сектору надання туристичних послуг наступним чином:

1. В залежності від типу та масштабу впливу існують як позитивні, так і негативні наслідки. В свою чергу тип і масштаб впливу залежать від двох наступних факторів: інфраструктури, правил та інститутів у країні призначення та від лібералізації іноземного інвестування, умов відкриття іноземних представництв, враховуючи стимулювання процесу надання іноземних інвестицій на місці.

2. В залежності від внутрішнього законодавства. Оскільки значна частина торгівлі послугами, зокрема туристичними, відбувається в межах національної економіки ГАТС вимагає з самого початку впливати на внутрішнє законодавство країни. Країни-члени СОТ застосовують наступні обмеження ГАТС щодо внутрішнього законодавства: технічні стандарти, ліцензування, кваліфікаційні вимоги та процедури, які не створюють невинуваті бар'єри у торгівлі туристичними послугами.

3. Захист навколишнього середовища. ГАТС містить загальні винятки на підставі необхідності «захисту життя і здоров'я людей, тварин та рослин». [1, с.15]

4. Здатність проводити власну стратегію розвитку туристичного сектору. Генеральна угода про торгівлю послугами спрямована на усунення бар'єрів для інвестування у сектор туристичних послуг, доступу до ринку і

національного режиму, що може обмежувати уряди у проведенні власної стратегії розвитку туризму.

1. ГАТС. СОТ; Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994.

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Чудовська В.А.

Інститут агроекології і природокористування НААН, м. Київ

Органічне виробництво як форма господарської діяльності супроводжується режимом інституційного сприяння. Інституційна підтримка розвитку сільськогосподарської діяльності забезпечує ефективне вирішення основних проблем, які пов'язані з інфраструктурним та інвестиційним забезпеченням, законодавчою базою, господарською діяльністю та соціальною сферою. Тому якісно сформоване та ефективно розвинуте інституційне середовище є стимулюючим фактором сталого розвитку сільського підприємництва. Інституційні утворення накладають обмеження на поведінку господарюючих суб'єктів і, водночас, стабілізують та прискорюють їх економічну діяльність, знижуючи транзакційні витрати і підвищуючи ефективність господарської діяльності.

Підтверджуючи актуальність даної проблеми можна засвідчити, що питання розвитку інституційного середовища є комплексною темою для обговорення й проведення досліджень, які висвітлені в наукових працях таких провідних зарубіжних та вітчизняних учених, як: В. Гесць, К. Коуз, Ю. Лопатинський, Д. Лук'яненко, Д. Норт, О. Рогач, А. Чухно та ін.

У свою чергу питання запровадження, розвитку та функціонування органічного виробництва в аграрній сфері знайшли своє відображення у дослідженнях ряду науковців, зокрема: В. Артиша, Н. Бородачевої, М. Капштика, М. Кобеця, Є. Милованова, М. Шихули тощо.

Проте, водночас в науковій літературі недостатньо приділено уваги питанням впливу інституційного середовища (як формальним, так і неформальним чинникам) на розвиток органічного виробництва в галузі сільського господарства.

Так, середовище інституційного розвитку органічного господарювання охоплює сукупність магістральних політико-правових, фінансово-економічних та соціальних принципів, організацій, що обумовлюють форму суспільного устрою сільських територій, регулюючи поведінку операторів органічного виробництва завдяки формальним та неформальним обмеженням, а також сприяючи ефективному соціально-економічному

розвитку аграрного сектора господарювання.

Особливе місце в інституційному середовищі розвитку органічного виробництва посідають неформальні інститути. Оскільки виробник є носієм цінностей, що сформувалися у певному суспільному оточенні під впливом менталітету, зокрема культури та релігії і, безперечно, є важливими спонукальними чинниками його поведінки. З огляду на це, створення сприятливого середовища для функціонування органічного господарювання потребує урахування таких неформальних чинників, як традиції, досвід та звичаї, які у кінцевому рахунку визначають природу формальних інститутів.

Ступінь активності населення у вирішенні екологічних питань насамперед залежить від рівня розвитку суспільної екологічної свідомості та поінформованості людини про стан навколишнього середовища. Так, суспільством з високим рівнем екологічної свідомості можна вважати суспільство, розвиток якого не суперечить природним процесам та яке зацікавлене в якісному розвитку, а не в експансії за рахунок природи і її ресурсів. Для переходу до якого суспільству необхідно пройти шлях від екстенсивного, нераціонального споживання природних ресурсів за традиційного ведення сільського господарства до альтернативного виду господарювання, зокрема виробництва органічної сільськогосподарської продукції, завдяки підвищенню рівня екологічного виховання, розвитку екологічної культури, підвищенню уваги до екологічного фактору, всебічному обговоренню екологічних проблем тощо.

У зв'язку з цим сьогодні, за оцінками фахівців, пропагується та розвивається культура органічного виробництва, чому сприяє погіршення екологічної ситуації в країні та проблема якості продуктів харчування. Також, як показав світовий досвід, це економічно вигідний напрям сільського господарства з вищою нормою прибутку, ніж у традиційному. Так само варто зазначити, що ринок органічної продукції в Україні швидко зростає, що робить його особливо привабливим для учасників ринкових відносин.

Таким чином, звертає на себе увагу той факт, що інституційне середовище розвитку органічного виду господарювання поступово продовжує формуватись та поглиблюватись. Саме інституції сприяють формуванню конкретного соціально-економічного середовища для стимулювання та швидкої адаптації суб'єктів ведення органічного господарювання до ринкових умов. Тож, можна зауважити, що постійне загострення екологічних проблем вимагає підвищення екологічної свідомості сучасного суспільства та покращення стану навколишнього природного середовища. Саме тому подальше дослідження інституційного середовища розвитку органічного виробництва, зокрема його неформальних чинників, виступає нагальною необхідністю задля покращення екологічної ситуації та збалансованого сільськогосподарського розвитку країни.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

доц. **Чуприна О.О.**

Донецький державний університет управління

Останнім часом спостерігається асинхронність розвитку прикордонних територій, що призвело до виникнення депресивних зон і зон економічного зростання.

Сучасна політика регіонального розвитку, яка є домінуючою в країнах Європейського Союзу, ґрунтується на розумінні того, що ця політика здебільшого має орієнтуватися не стільки на підтримку депресивних регіонів за рахунок регіонів-донорів, скільки на створення умов для мобілізації місцевого потенціалу і ресурсів, посилення конкурентоспроможності регіонів.

Розвиток прикордонних регіонів є можливим за рахунок транскордонного співробітництва, яке дозволяє ефективно використовувати їх географічні переваги і створює певний потенціалу для розвитку, що сприяє перерозподілу міграційних потоків, створенню нових робочих місць на цих територіях. Транскордонне співробітництво в Україні стає одним з важливих напрямів європейської інтеграції, що здійснюється на регіональному рівні, і починає посідати провідне місце у процесі формування її регіональної політики.

Серед основних цілей такого співробітництва слід відзначити наступні:

- подолання існуючих стереотипів по обидва боки кордону ;

- ліквідація політичних і адміністративних бар'єрів між народами-сусідами;

- створення господарської, соціальної, культурної інфраструктури.

Однак слід відзначити ряд проблем, які перешкоджають ефективному розвитку прикордонного співробітництва. Основними з них є наступні:

- надмірні очікування економічної вигоди від співробітництва всіма учасниками;

- масштабність проектів, складові яких спрямовані на розвиток прикордонних регіонів, що потребує значних інвестицій і унеможливує їх реалізацію за кошти місцевих бюджетів;

- незначна кількість спеціалізованих проектів, спрямованих на розвиток прикордоння з врахуванням специфіки цих територій.

Необхідно звернути увагу, що потенціал транскордонного співробітництва залишається реалізованим не в повній мірі. Це призводить до зниження результату від економічного співробітництва, зростання соціально-

економічних проблем в регіоні.

З метою розв'язання соціально-економічних проблем і збалансованого розвитку вітчизняного прикордоння, є доцільним використання можливостей транскордонної логістики. У зв'язку з вищевказаним, актуальним представляється формулювання задач, реалізація яких сприятиме розвитку транскордонних логістичних систем, активізації співробітництва і збалансованому розвитку прикордонних регіонів. Серед основних з них слід відзначити наступні:

створення транспортно-логістичних центрів на прикордонних територіях, здатних надавати високоякісні логістичні послуги і послуги з обробки вантажів;

створення нової прикордонної транспортної інфраструктури і інфраструктури вздовж транзитних магістралей;

сприяння оптимізації вантажних потоків,

розвиток складської інфраструктури,

створення оптимальних схем прикордонних переходів.

Слід звернути увагу, що поглиблення транскордонного співробітництва відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на прикордонних територіях й підвищення їх конкурентоспроможності шляхом мобілізації природно-ресурсного потенціалу сусідніх територій. Реалізація задач, спрямованих на створення транскордонних логістичних систем сприятиме зростанню інвестиційної привабливості регіонів, створенню додаткових робочих місць, збільшенню зайнятості населення і розвитку прикордонних регіонів.

СОЦИО-ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИСТЕМА: ЕЕ ЭЛЕМЕНТЫ

**к.э.н. Шамота Г.М.
ГВУЗ «УАБД НБУ»**

Экономическое развитие мирового сообщества характеризуется ресурсопоглощающими производствами, что, в свою очередь, приводит к экономическому развитию территорий, городов и стран, но при этом влечет за собой социальные и экологические негативные тенденции. Как же проявляют себя негативные тенденции?

Необдуманное использование природных ресурсов, техногенное и антропогенное воздействия на окружающую среду нарушают экологические системы. Экологические проблемы связаны с другими глобальными мировыми проблемами, которые воздействуют друг на друга и усиливают друг друга.

Увеличение экологических проблем совместно с социально-экономическим кризисом активизировали проблему реструктуризации социо-эколого-экономического развития регионов. Что требует детального анализа экономической системы с позиции устойчивости.

Многие ученые в своих работах отмечали социо-эколого-экономическое взаимодействие. Оценка негативного влияния различного рода производственной деятельности на экосистему имеет место в исследованиях А.А. Голуба, В.И. Данилова-Данильяна, Н.П. Кетовой, И.П. Красовской, А.П. Москаленко, Н.А. Страховой, И.Т. Трунова, А.С. Чешева. Но вопросы комплексного учета социальных, экономических и экологических факторов при организации использования и оценке ресурсопоглощающих производств требуют проведения дополнительных исследований.

В связи с ухудшением экологических условий в отдельных регионах как Украины так и других стран, принимаются меры по стабилизации экосистем. Восстановление окружающей среды является неотъемлемой частью процесса общественного воспроизводства. Как показывает практика, восстанавливая экосистемы, мы тормозим экономическое развитие. Все это не может не сказаться на состоянии социальной подсистемы, обеспечении ее потребностей в качественно устойчивых экономических и экологических благах. Потому необходимо определить такой характер взаимоотношений, который сможет обеспечить равные возможности воспроизводства социальной, экологической и экономической составляющей.

Социо-эколого-экономическую систему мы можем отнести к «сложному образованию», которое включает в себя элементы природного, производственного, демографического, социального и институционального характера определенной территории, а также множество прямых и обратных связей между этими элементами.

Итак, для определения внутренней связи между элементами социо-эколого-экономической системы необходимо:

- уточнить суть содержание понятия «региональная социо-эколого-экономическая система»;
- исследовать сущность, структуру, функции и инструментарий диагностики состояния региональной социо-эколого-экономической системы;
- определить математическую модель региональной социо-эколого-экономической системы основанной на расчетах комплекса базовых показателей (индекса благосостояния, индекса ожидаемой продолжительности жизни населения, индекса удельного веса студентов высших учебных заведений в численности населения, индексов загрязнения атмосферы и гидросферы);
- проанализировать социо-эколого-экономическую систему с целью качественного реформирования трудового потенциала в соответствии с

направлениями комплексного развития региона;

- разработать инструментарий экономической оценки и оценки потенциала развития природно-ресурсного комплекса региона;
- разработать долгосрочную стратегию по управлению социо-эколого-экономической системой для определенного региона, на государственном уровне, в рамках официально признанного направления устойчивого развития.

CONFLICT RESOLUTION IN WORK PLACE

PhD, associate professor **Hannah Shvindina, Mignonne Kibambe**
Sumy State University

Organization leaders are responsible for creating a work environment that enables people to thrive. If turf wars, disagreements and differences of opinion escalate into interpersonal conflict, manager must intervene immediately.

Conflict in the workplace is the result of a variety of factors. Perhaps the most significant cause is when someone feels taken advantage of. This might happen when a perfectionist boss demands the same dedication and commitment from employees as he or she exhibits, but does not compensate them for the late or weekend hours.

There are four specific steps managers can take to reduce workplace conflicts. The first is for managers to look at communication skills, both in terms of how they communicate and how they're teaching their employees to communicate with each other. The second way to decrease workplace conflict is to establish healthy boundaries. Without boundaries, there will be conflict and squabbles, power struggles and all kinds of circumstances that make for messy situations. The third factor to reducing conflict is a skill called 'emotional intelligence.' There are many aspects and facets but it basically means developing skills to be more effective by teaching people to combine both intelligence and emotions in the workplace.

The fourth aspect of reducing workplace conflict is setting up behavioral consequences to be used with truly uncooperative employees who are unwilling to change.

There are many types of conflicts in the workplace that can be classified by source of a conflict.

Interdependence Conflicts. A person relies on someone else's co-operation, output or input in order for them to get their job done.

Differences in Style. People's preferred way for completing a job can differ. For example, one person may just want to get the work done quickly (task

oriented), while another is more concerned about making sure that everyone has a say in how the work gets done (people oriented).

Differences in Background/Gender. Conflicts can arise between people because of differences in educational backgrounds, personal experiences, ethnic heritage, gender and political preferences.

Differences in Leadership Employees who change from one leader to another can become confused and irritated by the different leadership styles.

Personality Clashes. These types of conflict in the workplace are often fueled by emotion and perceptions about somebody else's motives and character.

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ПРОЦЕССА РЕСУРСОБЕРЕЖЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВА

Шевцов С.В.

Сумский государственный университет

Проблема обеспеченности человечества природными ресурсами является одной из самых насущных в мире. Для предотвращения истощения природных ресурсов необходимо в первую очередь:

- переходить на модели экологосбалансированного развития общества;
- сокращать потери природно-сырьевых и топливно-энергетических ресурсов на стадиях добычи, переработки и использования;
- разрабатывать и внедрять ресурсосберегающие и безотходные технологии;
- менять структуру использования традиционных, альтернативных и возобновляемых источников энергии.

К сожалению, человечество вплоть до настоящего времени строит свои отношения с природой преимущественно на основе экстенсивного потребления имеющихся богатств природной среды. Такое отношение к природе обуславливает появление как локальных, так и глобальных экономических и экологических проблем.

Технологическое развитие общественного производства пока обеспечивает лишь относительное сокращение потребления природных ресурсов, в то время как абсолютного сокращения объемов использования какого-либо вида ресурсов не наблюдается.

Этапы развития процесса ресурсосбережения взаимосвязаны с возможными путями развития общественного производства: экстенсивным, интенсивным и инновационным.

Можно сформулировать следующие этапы развития процесса

ресурсосбережения общественного производства, основанного на уровне технологического развития производственных процессов (рис. 1).

Рис. 1. – Основные этапы развития процесса ресурсосбережения производства

Последний этап знаменует собой переход от расточительства к ресурсосбережению и содержит в себе такие составляющие:

- создание, внедрение и использование ресурсосберегающих технологий;
- создание принципиально новых высокоэффективных видов материалов, выступающих заменителями их природных аналогов;
- снижение материалоёмкости общественного производства за счет создания оптимальной структуры природно-сырьевой и топливно-энергетической базы;
- повышение качества производимой продукции, обеспечивающее увеличение срока её функционирования или снижение объемов её потребления;

- сокращение потерь природно-сырьевых и топливно-энергетических ресурсов на всех стадиях их добычи, переработки и использования;
- расширение объема использования отходов на всех стадиях производства продукции.

Ресурсосбережение постепенно приобретает статус основной идеологии развития промышленного производства.

Наукове видання

Економічні проблеми сталого розвитку
Экономические проблемы устойчивого развития
Economic Problems of Sustainable Development

Матеріали доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 20-річчю наукової діяльності
факультету економіки та менеджменту
Сумського державного університету
(Суми, 3–5 квітня 2012 року)

Відповідальний за випуск О. В. Прокопенко
Комп'ютерне верстання В. А. Омеляненка

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 11,62. Обл.-вид. арк. 14,09. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.